גאַבריעלאָ ד׳אַנונציא׳ס

ערצעהלונגען

איבערזעצט

— פון —

מ. זילבערמאן

היברו פּאַבלישינג קאָמפּאַני
83-85 קאַנאַל סטריט, ניו יאָרק.

HEBREW PUBLISHING COMPANY
83-85 Canal Street, New York.

COLLECTION OF WRITINGS

by

GABRIALLE D'ANUNNZIA

Translated into Yiddish by M. Silberman.

Copyright 1911

Hebrew Publishing Company.

New York.

אינהאלטס־פערצייכנים

ד'אנונציא'ס ביאגראפיע .....
די אלמנה 3
אונטער'ן רעגען 15
סינאר פעפא 17
טאטא 32
עפיסקאפא 40
אן אידיליא 119
ארכאלא 127
דער איבערשיפער 180
מונזשיא 203
אננא'ס לעבען 212

ד'יאנונציא'ס ביאגראפיע.

גאבריעלע ד'אנונציא וועמענס ריכטיגער נאמען איז ראפאגנעטא איז געבאָרען געוואָרען אין 1863 אין פראנקאוועלא, א דאָרף לעבען פעסקארא, איטאליען. זיינע ערשטע יוגענד יאָהרען האָט ער פער־ברראכט אויף די פרייע פעלדער, ארום אויבירטה גערטנער, צווישען שהנע מעכטיגע פעלזען, אויף דעם ברעג פון דער פעסקארא און ניט ווייט פונ'ם אדריאטישען ים. זיין אָטהעם האָט זיך געשפייזט מיט די בשמים'דיגע ריחות פון ארום און ארום, זיין בלוט האָט זיך אָנגע־זאפט מיט די הימעל־ברכות פון דער מוטער נאטור און זיין פאנטאזיע האָט זיך געשפינט און געוועבט פון איהרע רייכע, וואונדערבארע ער־שיינונגען.

וען ער איז אלט געוואָרען 16 יאָהר, האָט מען איהם אוועקגע־שיקט קיין טוסקאן לערנען. הגם ער האָט געהאט א שארפען קאָפ און געוען פעהיג, האָבען דאָך זיינע לעהרער אין איהם קיין נחת ניט געהאט און וועניג וואָס הנאה געהאט פון איהם. וואָרום צוגרייטען א לעסאָן איז ביי גאבריעלען געוועז די ערנסטע שטראָף. זיין נשמה האָט געצויגען צו די ברייטע פעלדער, צו די שטאָלציגע בוימער, צו די פאסטוך־ליעדער, צו אלעס, וואָס איז פריי. עס האָט זיך איהם ניט געגלוסט און ער האָט זיך ניט געקענט איינהאלטען צווישען די פיער „חדר"־וועגט. און זיין חשק איז געוועז צו מאהלען דאָס אלעס, פון וועלכען די „תורה" האָט איהם אָבגעריסען, מיט לעבעדיגע ווערטער אויף פאפיער. די לעהרער האָבען איהם געמוסרט און ער האָט זיך געטהאָן זיינס: געהאלטען אין איין שרייבען, — וועז ער האָט נאָר צייט געהאט, — געשריעבען און געטראכט, געטראכט און געשריע־בען.

די חברים האָבען איהם אין לצנות אָנגעוועפען מיט די נעמען, ווי

„פילאזאף", „אסטראנאם", „פאעט", „רענקער", „טראכטער", „קנאקער", אבער גאבריעלא האט זיי אנגעקוקט מיט א בעדויערן, ווי אייגער ערד: „שפאט, שפאט, נארנים, די „צוקונפט" וועט שפאטן פון אייך"... און זיין נבואה איז מקוים געוואָרן: נאך אין דעמזעלבען יאהר האט ער געלאזט אברוקען א זאמלונג פון ליעדער. קריטיקער האבען עס אויפגענומען מיט גרויס בעגייסטערונג און נאכדעם ווי גיאסאפי טשיאריני, איינער פון די בעסטע ליטעראטור קריטיקער אין יענער צייט, האט עס דורכגעלעזען, האט ער אנגעשריעבען א גאנצען ארטיקל, אין וועלכען ער האט ד'אנונציאן ערקלעהרט אלס איינעם פון די גרעסטע טאלאנטן, וואס איטאליען האט ווען געהאט.

באלד נאך דעם איז ד'אנונציא אוועק געפאהרען קיין רוים, וואו ער האט אריינגעטרעטען אלס מיטגליעד אין דעם פעראיין פון אנערקענטע ליטעראטען און פאעטען. דאס איז דאמאלסט געווען די גרעסטע עהרע פאר א יונגען שרייבער. און דארט האט ער ערשט אנגעפאנגען זיין ליטעראריש קאריערע.

דאס ערשטע, וואס זיין פעדער האט מנדב געווען צום לעזע פובליקום, איז געווען א זאמלונג פון קורצע ערצעהלונגען, אין וועלכע זיין גאנצע דאפישע נשמה, זיין פאנטאזיע אנגעזאפט מיט פעלר, וואלד, פעלז, גארטען און וואסער, האט זיך אויסגעגאסען און צושפריצט.

היימישע האבען איהם געלויבט און פרעמדע האבען איהם געריהמט פאר די ערצעהלונגען און עס האט ניט געדויערט לאנג און זיי זיינען ערשיענען אין פראנצויזישע און דייטשע איבערזעצונגען.

אבזייענדיג א לאנגע צייט אין דער גרויסער, קאכעדיגער שטאדט און האבענדיג פון דער נאטור א שטארקען לוסט צום לעבען, האט זיך ד'אנונציא צו הוליעט, אזוי צו זאגען, געלעבט ווי גאט אין פראנקרייך, קיין זאך איז פאר איהם ניט געווען שווער און גאר ניט אין דער וועלט האט ער ניט געטארט. „אויף דריי זאכען שטעהט דאס לעבען: „אויף וויין, אויף פרוי און אויף געזאנג" איז געווען זיין אייגען ווערטעל. איינער א קריטיקער האט זיך אמאל אויסגעשפראכען בדרך שפאס. „ד'אונונציא'ס אונשולדיגער דארפישער גייסט איז „געשענדעט" געווארן דערצו נאך פון א „פאריזער". ער האט מיט דעם לעצטען וואָרט געמיינט מאפאסאנען, ווייל זיינע ווערק זיינען געווען ד'אנונציא'ס

ליעבלינג. קיין שרייבער האָט אויף איהם ניט געהאט אזא געוואלדיגען איינפלוס ווי גיו דע מאָפּאסאן.

און אונטער דיעזען גרויס־שטאָדטיגען, לעבעדיגען, כמעט אוים־געלאסענעם איינפלוס און אויף אונטער דער איינפלוס פון מאָפּאסאנ'ס ווערק, האָט ד'אנונציא אָנגעשריעבען אן אנדערע סעריע גרעסערע און קלענערע ווערק, וועלכע האָבען אויפגעהויבען א שרעקליכען שטורם אין דער ליטעראַרישער וועלט. קריטיקער האָבען זיך געהיצט און גע־פייערט. אייניגע האָבען געזאָגט, אז ד'אנונציא פערדיענט די גרעסטע אכטונג פון'ם פּאָלק, ווייל ער צייגט איהם דאָס אמת'ע בעהאלטענע לעבען. אנדערע, צווישען וועלכע עס איז אויך געווען טשיאריני, דער זעלבער, וואָס האָט זיך אמאָל ניט געקענט אבלויבען פון זיין גרויסען טאלאנט, האָבען גע'טענה'ט, אז ד'אנונציא פערדארבט דעם מאָראל פון דעם פאָלק און זיינע ווערק האָבען דאדורך ניט די ווערטה געלעזען צו ווערען, נאָך אנדערע האָבען זיך געהאלטען צווישען „יא" און „ניין". נאטירליך, האָט מען געדענקט וועט אזא עפענטליכע מיינונג אביסל ענטמוטהיגען דעם יונגען פּאָעט און נאָוועליסט, אָבער עס האָט זיך נאָר ניט אָנגעהויבען.

„מיין נשמה איז ניט קיין פערשקלאָפּטע. איך בין געבאָרען גע־ווָארען אויף די פרייע פעלדער. איך בין סאָציאל געזאָנגען און מיין בכורה וועל איך ניט פערקויפען פאר א טאָפּ לינזען און קיינער אין דער וועלט קען מיינע געפיהלען און מיין וואָרט אנערקענען" האָט ד'אנונציא איין מאָל ערקלערט, דערווייסענדיג זיך וואָס פאר א מיי־נונג עס געהט ארום איבער זיינע ווערק, און ער האָט וויטער געשריע־בען.

און אין 1892 האָט ער פערעפענטליכט זיינע בריליאנטענע צוויי ווערק: „עפיסקאָפּא" און „ארסאלא" און טאקע אין א יאָהר ארום דאָס גרויסע ווערק: „דער טריאומף פון'ם טויט" און נאָך אייניגע גרויסע ווערק און א גאנצע זאמלונג פון ליעדער.

פון 1897 פאנגט זיך אן ד'אנונציא'ס קאריערע אלס דראמאטורג. זיין ערשטער פערזוך איז געווען אן אין אקטיגע פאנטאזיע אויף דער גריכישער פּאָרמע און זי האָט געמאכט א רעש אין דער טהעאטער וועלט.

„סיטא מאָרטא", (די טויטע שטאָדט), וועלכע ער האָט אָנגעשריע־

בען א יאָהר שפּעטער ספּעציעל פּאר דער בעריהמטער סאראה בערנאַרד איז געווען אויף אזוי פיעל גוט און ערפּאָלגרייך, אז מבינים האָבען זיך אויסגעשפּראָכען, דאָס „סיטא מאָרטא" איז דאָס איינציגע דראַמאַטישע ווערק אויף דער וועלט.

אין דעם זעלבען יאָהר האָט ער אויך אָנגעשריעבען „דושיאַקאנדא" און אין א יאָהר שפּעטער האָט ער געגעבען צו דער ביהנע א ניי ווערק אונטער דעם נאָמען „לא גלאָרא" — א פּאָליטישע טראַגעדיע, אָבער זי האָט ניט געהאַט קיין לאַנגע יאָהרען, כיהמת ד'אנונציא האָט דאָרט אין אייניגע סצענען אָנגעצייגט די פערבערעבערישע און ניעדעריגע מעשים פון די פּאָליטישענס. נאכהער האָט ער אָנגעשריעבען שהנע עטליכע טראַגעדיעס און ענדליך אין 1901 — די טראַגעדיע „פּראַנצעסקאַ דא ראַמאני", אויף וועלכע דער צו יענער צייט גרעסטער קריטיקער עדוארד בוטעט האָט געזאָגט, אז זייט די קלאַסיקער האָט נאָך קיין שרייבער ניט געגעבען דעם איטאַליענישען פּאָלק אזא גוטעס און שטאַרקעס ווערק.

אין 1908 איז ער ערוועהלט געוואָרען אלס מעמבער פון דעם „טשעמבער אוו דעפּיוטיס", וואו ער האָט זיך ערקלעהרט אלס סאָציאַל דעמאָקראַט.

די אַלמנה.

דער קערפער פון דעם בעאמטען, ביאדזשיא מילא, איז פאַלקאַ־מען פערפוצט מיט א טיכעלע אייגנעוווייקט אין עסיג אויפ'ן פנים, געלעגען אויפ'ן בעט, כמעט אין מיטען צימער. אין די זייטען זיינען געזעסען דאָס ווייב און דער ברודער פון דעם פערשטאָרבענעם.

ראָזע מילאָ איז אַלט געווען א יאָהר פינף און צוואַנציג. זי איז געווען א פרוי אין דער פולער פראַכט, מיט אַביסעל א ניעדריגען שטערען, מיט שטאַרק אויסגעבויגענע ברעמען, מיט גרויסע גרויע אויגען און די שוואַרץ־אַפּלעך זיינען געווען עהנליך צו פערלען. דיקע, קאַפריזנע — צו־וואַרפענע לאָקאָנס האָבען אימער פערדעקט איהר נאַקען, איהרע שלייפען און אויגען. זי האָט אין גאַנצען גע־אטהעמט מיט פולען געזונד און מיט יענער פרישקייט, וועלכע פרויען בעקומען פון נעהמען אָפּטע אייז־קאַלטע בעדער. א צערטער פער־פיומען־אַראָמאַט האָט זיך געטראָגען פון איהרע קלייַדער.

עמידיאָ מילאָ, דעם פערשטאָרבענעם'ס א ברודער און א גלח, איז געווען כמעט אין איהרע יאָהרען. ער האָט אויסגעקוקט זעהר דאָר און זיין פּנים איז געווען געשטעמפּעלט מיט יענער בראָנזענער פערברענטקייט, וועלכע איז אזוי כאראקטעריסטיש ביי די אייביגע דאַרפסלייטע. זיינע באַקען זיינען געווען בערעקט מיט א לייכטען מאָך, זיינע ווייסע געזונטע צייהן האָבען צו געגעבען א גבור'שען חן צו זיין שמייכעל, און זיינע אויגען האָבען תמיד געברענט, ווי די נייע גאַלדענע מטבעות.

ביידע האָבען געשווויגען. עמידיאָ האָט זיך געפּאַרעט מיט אויס־געשניטענע שטיקלעך גלאָז און ראָזע האָט ניט אָבגעריסען די אויגען פון די זעלבע.

ביידע האָבען זיך פערהאלטען צו ביאדזשיא׳ס טויט מיט דער געווענלעכער גלייכגילטיגקייט פון דאָרפלייטע.

— א ווארימער אבענד היינט—האָט עמידיא זיך אָבגערופען און טיף אָבגעזיפצט.

ראָזע האָט אויפגעהויבען און ארונטערגעלאָזט איהרע אויגען אלס א צייכען פון בעשטעטיגונג.

אין ניעדעריגען צימער האָט די שיין, וועלכע איז נעקומען פון א ברענענדען קנייטעל אין בוימאוויל, געציטערט און געשפרונגען, אָט איז זי געוואָרען גרעסער, אָט איז זי געוואָרען קלענער און שאָטענס האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אָט דא אין דיווינקעלעך, אָט דא אויף די וועגט. די פענסטער זיינען געווען אין גאנצען אויפגעמאכט נאָר די לאָדען זיינען געווען צוגעמאכט ביז אראָב צו דער פאָדלאָגע. פון צייט צו צייט האָט פערבלאָזען א ווינד און די זאוויע, וואָס האָט פערהאָנגען די לאָדען, האָט זיך אָנגעבלאָזען, ווי די זענלען אויף א שיף.

עס האָט אויסגעקוקט פונקט ווי ביאדזשיא מילא שלאָפט א רוהיגען טיעפען שלאָף אויף זיין שנעע־ווייסען בעטל.

עמידיא האָט וויעדער אונטערבראָכען די טיעפע שטילקייט מיט עטליכע ווערטער.

ראָזע האָט וויעדער אויפגעהויבען און ארונטער גלאָזט איהרע אויגען און ווי פריהער האָט זי וויעדער אָנגעשטרענגט איהר קוק אויף די אויסגעשניטענע שטיקעלעך גלאָז. אויף איהר שטערען האָבען זיך פלוצים בעוויזען אייניגע טראָפען שוויים און איהר אָטהעמען איז געוואָרען אביסל שווערלעך.

נאָך א לאָנגע פויזע האָט עמידיא געפרעגט:

— וואָס פאר א שעה וועט זיין די לויה?

— צוהן א זייגער — האָט ראָזע געענטפערט מיט איהר גע־וועהנליכער שטימע.

און זיי זיינען וויעדער אנשוויגען געוואָרען. פונ׳ם דאָרף האָט זיך צוגעטראָגען דאָס קוואקען פון זשאבעס און צייטענווייז א צאר־טער ריח פון גראָז.

אין מיטען דער טיעפער שטילקייט האָט ראָזע פלוצים דער־

הערט א בורטשען פון דעם טויטען קערפער און מיט א פחד, בע־ רייט צו אנטלויפען, איז זי אויפגעשפרונגען פון איהר אָרט.

— האָט קיין מורא ניט, ראָזע... דאָס איז דאָס לעצטע חיות... — האָט עמידיא געזאָגט און אויסגעשטרעקט זיין האַנד צו איהר כדי זי צו בערוהיגען.

זי האָט אינסטינקטיוו אָנגעכאפט זיין האַנד, אָבער אוועקזעצען זיך צוריק האָט זי ניט געוואָלט. קוקענדיג אין אַן אַנדער זייט, האָט זי אלץ געהאלטען אין צו הערען זיך צו דעם בורטשען, וועלכעם האָט געשיינט אויפצוהויבען זיך ביז צום סאמע האלז פונ'ם טויטען.

— דאָס איז גאָר ניט, ראָזע... בערוהיגט אייך... — האָט עמידיא וויעדער אמאל געזאָגט, און, מיט א צייכען מיט דער האַנד, איהר פארגעשלאָגען זיך אוועקזעצען לעבען איהם אויף דעם קופערט, וועלכער איז געווען צוגעדעקט מיט א לאַנגען, אויסגענעהטען קי־ שען.

זי האָט זיך אוועקגעזעצט לעבען איהם און, אין צומישטקייט, ניט אריסגעלאָזט זיין האַנד פון איהרער. אַזוי ווי דער קופערט, אויף וועלכען זיי איז אויסגעקומען צו זיצען, איז געווען א קליינער, האָבען זיך זייערע קניען אָנגעריהרט.

עס איז וויעדער געוואָרען שטיל. פון וויטענס האָט זיך צוגע־ טראָגען דאָס געזאָנג פון שניטערס.

— זיי אַרבייטען ביינאכט ביי דער שיין פון דער לבנה... — האָט ראָזע ערקלעהרט, וועלענדיג אומיסטען רעדען, כדי צו פער־ טרייבען די מורא, דאָס שעהמעווריקייט אַדער דאָס מיעדקייט.

עמידיא האָט ניט גענטפערט, און ראָזע האָט אָבגעלאָזט זיין האַנד, וויל זי האָט געפיהלט, אז דאָס האלטען זיין האַנד האָט איהר פלוצים אָנגעהויבען צו פערואורזאכען עפעס א סמוטנע צו־ מישטקייט און אַן אונרוהיגקייט.

און זיי האָבען זיך ביידע איבערגעבען איינעם און דעם זעל־ בען געדאַנק, וועלכער האָט זיי, פלוצים, אין איין צייט ביידען בע־ הערשט. ביידע האָבען זיך איבערגענעבען איינעם און דער זעלבער־ עראינערונג, אן עראינערונג פון א בעשיידענע לעבע פון זייער פרי־ הער יוגענד,

*

* *

זיי האָבען דאָס אַלץ געוואָוינט אין קאַלדאַרע, אונטערן בארג, אויף דעם פונקט, וואו צווויי וועגען צושיידען זיך. אויפ'ן גרענעץ פון א פעטען פעלד האָט זיך אויפגעהויבען א הויכע וואַנט געמאַכט פון שטיינער און לייַם. פון דרום זייט, וואו ראָזע'ס עלטערן האָבען געוואוינט, איז די היטץ געווען מילדער און אין לאַסטשענדען שאָטען האָבען זיך געפרוכפּערט און געמעהרט אייניגע „פאַמיליעס" פון פרוכטען־בוימער. אין פרייד און שלום האָבען זיך אום פריהלינג די בוימער צוגליהט און זיל־בעריגע, ראָזעווע און פיאָלעטעווע וואַרצ־לען האָבען מיט שטאָלץ געוואַקסען און זיך געהויבען צום הימל, זיך אריבערגעוואַרפען פון איבער דער צווייטער זייט וואַנט און מיט זייער מאַנאַטאַנען, אויפלעבענדען געריש האָבען זיי דערמאָהנט אָן א הוליע ביהנען, וועו מען נעהמט ארוים דעם האָניג.

הינטער דער וואַנט, אין דער געדיכטענעש פון די בוימער, האָט ראָזע דאן אָפט געזונגען. ווי א לויטערער, ערפרישענדער פאַנטאַן האָט זיך איהר שטימע צווישען די בלעטער געגאַסען, און די גאַנצע צייט פון זיין געזונט וועלען האָט עמידיא געהערט איהר געזאַנג.

ער איז נאָך געווען שוואַך און תמיד הונגעריג. און אויסמיידענ־דיג די צוגעשריבענע מאכלים, האָט ער געכאַפּט א שטיק ברויט, עס בעהאַלטען אונטער דער פּאַלע, ארוים פון דעם הויז, ווי א גנב און אוועק, העט ווייט נאָך דעם לעצטען וווייצענעם פעלד, אויף זיין מקום עונג ומנוחה.

און דאָרט, אנשפּאַרענדיג זיך מיט די פליייצעס צו די וואַרימע שטיינער פון דער וואַנט, האָט ער בשמחה רבה געפּראָווען זיין סעודה: א בים געטהאָן ברויט און אריינגעכאַפּט א פרישע וווייצענע זערנע אין מויל אריין. דער סאָק, וואָס די זערנעס האָבען ענטהאַלטען, האָט איהם געדיענט אלס מילך.

און אזוי האָט זיך דער פיזישער אפעטיט און דער גייסטיגער דורשט נאָך ראָזע'ס געזאַנג אין עמידיאן'ן צוזאַמענגעגאַסען אין איין גוטוועדיגקייט און ביידע זאכען צוזאַמען האָבען איהם פער־

שאפען דאָס בעסטע און ערהאבענסטע גליק אין דער וועלט.

אין דעם שווערען, היסטן, שטיקענדען און פלאמענדיגען זורמער טאָג זיינען פאר איהם ראָזע'ס ליעדער געווען פונקט אזוי פיזיש נויטוועגדיג, ווי די שפייז. איהר געזאנג איז פאר איהם געווען א רפואה און נאָך דער רפואה האָט עס אונאבשפיעגלענד, ווי א געהיימער כישוף, געווירקט אויף איהם. און זייט יענע צייטען איז אין עמידיא'ס הארצען געבאָרען געווארען א שטילע, שהמעוודיגע ליעבע, — א יוגענדליכע ליעבע.

אין סעפטעמבער, ניט לאַנג איידער עמידיא איז אָבגעפאָהרען אין סעמינאריע, זיינען ביידע פאמיליעס ארויסגעפאָהרען אין וואלד אריין אויף א פיק־ניק, און דריי וועגען, איינגעשפאנט אין אקסען, האָבען זיך געצויגען איבער דעם ברעג, וואָס איז געווען בעדעקט מיט בליהענדען טשערעט.

דער טאָג איז געווען א ווייכער, א מילדער, א לאַסטשענדער. דער עולם האָט זיך אויסגעזעצט עסען פריהשטיק אויף א קיילעכדיגען פלאַטץ ארומגערינגלט מיט גיגאַנטישע אָטאָפאָליעס. אין גאנצען דאָס גראָז האָט זיך קאָלירט מיט צארטע, אראָמאָטנע פיילכענס. דאָ און דאָרט אויף די בלעטער זיינען געלענגען גרויסע, ליכטיגע זונען פלעקען. אונטען איז דער טייך געלעגען שטיל, ווי פערשלאָפען און דורך זיין דורכזיכטיגע אויבער פלעכע האָבען זיך ארויסגעזעהן די בעוועגלאָזע געוויקסע פון דעם דנא.

נאָך דעם פריהשטיק זיינען זיך אייניגע צונאַנגען איבער'ן וואלד און אייניגע האָבען זיך אויסגעצויגען אויפ'ן גראָז.

ראָזא און עמידיא האָבען זיך פלוצים געטראָפען צוזאמען. זיי האָבען זיך גענומען איינער דעם אנדערען בייַ די הענט און אויפק איבער א שמאָלער סטעזשקע, וועלכע איז נעווען בעוואקסען מיט קלייניע, ניעדעריגע בוימלעך.

זי האָט זיך אָנגעשפאַרט אויף איהם מיט דער גאנצער שווערקייט פון איהר קערפער. אונאויפהערליך געלאַכט און געקייכט, געשפרונגען און געלאָפען, וואָס עס פאסט פאר א יונגענקע מיידעלע, אָנגעבייסען מיט הונגערקויט די ביטע יאנאָדקעס און פערוואָרפען דעם קאָפּ אחינטער, אָנגעקוואָלען דערפון, ווי די צוריק געשלייידערטע צווייגען זיינען איהר נאָכגעלאָפען. מאכענדיג פלוצים א צו שטארקע

בעוועגונג, איז איהר דאָס קעמעלע פון קאָפּ ארונטערגעפאלען און איהרע האָר האָט זיך אין א געדיכטע, וואונדערבארע כוואלויע צושאָטען איבער איהרע פלייצעס.

עמידיא האָט זיך אָנגעבויגען און אויפגעהויבען דאָס קעמעלע. וועז ער האָט זיך אויסגעגלייכט, האָט זיך זיין קאָפּ לייכט אָנגעשלאָגען אָן דער מיידעלס קאָפּ. אָנכאפענדיג זיך מיט ביידע הענט פאר'ן קאָפּ, און ניט אויפהערענדיג צו לאכען, האָט ראָזע אויסגעשריען:

— אוי... עס טהוט וועה... אוי...

ער האָט א קוק געטאָן אויף איהר און דער פיהלענדיג ווי בלאָס ער איז געוואָרען און ווי זיין קערפער ציטערט, האָט ער געמיינט, אז אָט פאלט ער אוועק בעוואוסטלאָז.

ראָזע האָט מיט איהר גרויסען שארפען נאָגעל אויסגעשניטען א לאָנגען פאס פון א לייפענעם בוים, אויף שנעל דערמיט ארומגעכאפט איהרע קאפריזנע לאָקאָנס און מיט דעם קעמעלע זיי פערשפּרייעט אויף איהר נאקען. די גרינענקע און ערטערווייז רויטינקע בלעטלעך, וואס זיינען געווען צוגעטשעפעט צו דעם אויסגעשניטענעם פאס פון בוים, האָבען ארונטער געהאנגען איבער איהר פנים און איבער איהרע אויערען.

— געפעהלט עס אייך אזוי? — האָט ראָזע געפרעגט.

אָבער עמידיא האָט ניט געעפענט דאָס מויל. ער האָט ניט געוואוסט, וואס צו זאָגען.

— הא, הייסט עס, אז עס איז אזוי ניט גוט... — און נאָך א פויזע האָט זי צוגעגעבען: — אָדער פיעלייכט זיינט איהר — פשוט שטום?

עמידיא'ן האָט זיך פלוצים פערוואָלט פאלען אויף די קניע. זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרעהרען און זיין האַרץ מיט צער און בענקעניש דערפון, וואס ער האָט געהערט אין ראָזע'ס שטימע אן אָבקלאנג פון א שלעכטען שפאס.

זיי זיינען געגאנגען ווייטער. וועז זיי האָבען זיך געוואָלט פערקירעווען, האָבען זיי געפונען, אז א בוים אומגעוואָרפען פון ווינד, האָט זיי דעם וועג פערשטעלט. עמידיא האָט מיט ביידע הענט אונטערגעהויבען דעם בוים און ראָזע איז, ווי א וואָלד ניטפע, דורכגעקראָכען אונטער די גרינע צווייגען, וועלכע האָבען זיי אויף א מינוט אין גאנ-

צען פערשטעלט. ווייטער זיינען זיי צוגעקומען צו א ברונען, וועלכער האָט אויף זיינע בייד זייטען געהאַט באַסיינען ארומגעלעגט מיט שטיינדעלעך. געדיכטע, צוויי־גענדע בוימער האָבען געשאַפען ארום און איבער דעם ברונען א ציכטיג, גרין, מחיה'דיג וויעגעלע אָנגע־פיהלט מיט א טיעפען שאָטען און א אנגענעהמע פייכטקייט... מיט א וואונדערבאַרער פינקטלי־כקייט האָט זיך די גאַנצע גרינע מאַסע אָבגעשפיגעלט אין דעם וואַסער, וואָס האָט אָנגעפילט דעם ברונען ביז די העלפט ציימברונעס.

— ווי וואונדערלי־ך דאָ איז! — האָט ראָזע געזאָגט אין דער שטיל, מיט אמאָל א וואַרף טהוענדיג זיך פאַרוווערטס.

און נאַכהער האָט זי אָנגעשעפט א פולע זשמעניע וואַסער און מיט א קעצישען, צויבערלי־כען גרימאַס האָט זי אָנגעהויבען זופען לאַנגזאַם. קליינע טראָפענס זיינען ארונטערגעפאַלען פון צווישען די פינגער אויף דעם קלייד און האָבען זיך אָבגעשפיגעלט, ווי פערע־לאַך...

שטיל־ענדיג איהר דורשט, האָט זי וויעדער אמאָל אָנגעשעפט וואַסער מיט ביידע הענט און פאַרגעלעגט עמידיא'ן צו טרינקען פון די „איינפאַכע בעכערלעך":

— טרינקט! — האָט זי געזאָגט.

— ניין, איך וויל ניט קיין טרונק — האָט ער געענטפערט אין גאַנצען א צומישטער.

דאן האָט זי מיט אַן אונאויסדריקלי־כער גרימאַסע איהם א פליוכע געטהאָן דאָס וואַסער אין פנים אריין. נאַכהער האָט זי זיך אויסגע־צויגען אויפ'ן אויסגעטרוקענטען דנאָ פון דעם באַסיין און, ניט קע־נענדיג זיך אויסציהען אין דער פולער לענג, האָט זי אויסגעשטרעקט א פיסל איבער דעם ברעג פון דעם באַסיין און דערמיט אָנגעהויבען נערוועז צו קלאַפען אין די שטיינער... און באַלד טאַקע האָט זי זיך מיט א מאָל א הויב געטאָן און עפעס זאַנדערבאַר א קוק געטהאָן אויף עמידיא'ן.

— וועלען מיר געהן, וואָס? — האָט זי אָבהאַקענד א פרעג ג־טהאָן.

זיי זיינען ארוים פון דער גרינער „סוכה" און האָבען זיך ג־לאַזט צוריקגעהן מיט דעם זעלבען וועג, מיט וועלכען זיי זיינען ג־

קומען אין א פאלקאמען, פלאגענדען שווייגען...

די פויגעל האבען לעבעריג און פרעהליך געסווישטשערט און געזונגען איבער זייערע קעפ.

גרויסע פלעקען פון דער זונן, וועלכע איז געשטאנען אין מיטען הימעל און זיך דורכגעשלאגען דורך די צווייגען פון די בויימער, האבען געשווינדעלט זייערע אויגען און זיי ניט געלאזט געהן.

דער אטהעם פון דעם וואלד איז מיט יעדער מינוט געווארען טיעפער און אראמאטנער. און זיי זיינען געגאנגען און געשווייגען.

אין אייניגע טעג ארום איז עמידיא אבגעפאהרען. אין אייניגע מאנאטען ארום האט עמידיא'ס עלטערער ברודער חתונה געהאט מיט ראזען.

און אפט און פיעל האט עמידיא געטראכט אין סעמינאריע פון זיין נייער קרובה... אפט, פונקט אין דער צייט, וועו דער גלח האט ערקלעהרט די „הייליגע שריפטען" צום קלאס, האט זיך עמידיא אוועקגעטראגען מיט אלע זיינע מחשבות צו ראזען. אין דער צייט, וועו אלע תלמידים זיינען געזעסען מיט די אויגען אין די ביכער און אונטערען טיש זיך געשפיעלט מיט פערשיעדענע זאכען, איז ער, עמידיא, געזעסען דעם קאפ ארונטערגעלאזט אויף די הענט, די אויגען צוגעשלאסען און געשאפען אין זיינע מחשבות פערשיעדענע שמוציגע, אויפרעגענדע בילדער, און אין קלויסטער, אונטער די פרעהליכע אבקלאנגען פון דעם ארגאן, אונטער דעם טריאומפירענדען געזאנג פון תהלים און אנדערע תפילות לכבוד דער „הייליגער ראזע", האט זיך זיין נשמה געטראגען ווייט, ווייט אוועק, אויסער דעם תחום פון דער קירכע.

און מיט'ן פערלויף פון דער צייט, וועו ער האט זיך פון זיינע חברים אבגעלערנט שמוציגע ידיעות, אונאנשטענדיגע ווערטער און אונמאראלישע תאוות, דאן האט ער נאר אין אן אנדער וועלטעל דערזעהן דאס אמאליגע בילד אין וואלד, ביים ברונען. און די אונזיכערהייט, אז עס זאל נאך אמאל פאסירען און די חרטה אויף דעם, וואס ער האט ניט גענומען די פרוכט... וועלכע האט זיך ביי איהם אווי געבעטען האבען איהם פעראורזאכט שרעקליכע ליידען.

— זאל עס זיין אמת? — האט ער זיך אונגעדולדיג געפרעגט — זאל עס הייסען, אז ראזע האט איהם אין מאמענט, ווירקליך, ליעב גע-

האט? און ער, ניט פערשטעהענדיג און ניט פיהלענדיג קיין זאך, האט דורכגעלאזט אזא גרויסע פרייד?

און אלץ שארפער, אלץ פלאגענדער איז דיעזער **געדאנק נעווארען** מיט יעדען טאג און איז אלץ מעהר צו איהם צוגעשטאנען.

און אין משך פון דעם לאנגען, צוגעגעסענעם פעריאד, וואס ער האט פערבראכט אין דער סעמינאריע, איז דיעזער געדאנק פערוואנדעלט געווארען פאר איהם אין אן אונהיילבארער קראנקהייט און, זייענדיג ביים פולען זינען, אז עס איז אונהיילבאר, איז ער שטופענדוייז געווארען מעלאנכאליש און ניט געווואוסט און ניט פערשטאנען, וואס הייסט אזעלכעם פרייד.

פונדעסטוועגען האט ער פאר דער גאנצער פלאגענדער צייט, וואס ער איז געווען אין שוהלע, דאך טאקע זיך ניט דערוואוסט, וואס מיט ראזען איז אזעלכעם פארגעקומען דארט ביים ברונען, אין יענעם ליבטיגען, סעפטעמבער טאג.

*

* *

דאס פייערל אין צימער האט געציטערט און געפלאטערט, ווי א גוסס. א ווייך ביינאכטיג ווינטל האט אריינגעבלאזען דורך די שטאנען און אונטערגעהויבען די פארהאנגען.

א מיעדע, א שלעפעריגע איז ראזע געזעסען און איהרע אויגען האבען זיך דא צוגעמאכט און דא, ווי איהר קאפ איז נור ארונטער געפאלען אויף דער ברוסט, זיך באלד צוריק אויפגעמאכט.

— איהר זיינט זעהר מיעד? — האט עמידיא געפרעגט אביסל בע׳צער׳ט.

— איך?... ניין... לחלוטין ניט... — האט ראזע שנעל געענטפערט און זיך אויסגעצוינגען, זיצענדיג אויף איהר פלאטץ.

אבער די שטילקייט האט אויף איהר אלץ מעהר געווירקט און זי איינגעשלעפערט. איהר קאפ האט זיך צוגעבויגען צו דער וואנט; איהר האאר זיינען נאך אמאל צופאלען און פערדעקט די אויגען. איהר האלב אויפגעמאכט מויל האט געאטהעמט לאנגזאם. אין דיעזער מינוט איז זי געווען שעהן, נור שעהנער פון אלעס איז אין איהר

געווען די ריטמישע בעוועגונגען פון איהר ברוסט און די סימנים פון איהרע פיס, וועלכע האָבען זיך זעהר בולט דורכגעזעהען דורך דעם דינעם קלייד.

— און וואָס וואָלט געווען, ווען איך זאָל איהר א קוש טאָן? — האָט עמידיא פלוצים א טראכט געטאָן, ניט אָבריסענדיג די אויגען פון דער דרעמלענדער ראָזען.

זאנפט און אנגענעהם האָבען געקלוננען די מענשליכע קולות אונטער דער בעגלייטונג פון אינסטרומענטען אין דער יוני נאכט. נאָר צייטענווייז זיינען די אינסטרומענטען שטיל געבליבען און עס האָט זיך צוגעטראָגען בלויז דאָס געזאנג, וועלכעם האָט געקלונגען, ווי א קירכען־כאָהר.

א פולע לבנה איז געשטאנען אין הימעל, אָבער וואהרשיינליך זעהר הויך, ווייל דער שוואכער אָבשיין פון דעם ציטערענדען לעמפע־לע איז ניט געווען בכח מלחמה צו האלטען מיט דער לבנה שיין, וועלכע האָט זיך דורגעשניטען דורך די שפאלטען פון די לאָדען.

עמידיא האָט זיך אומגעקעהרט מיט'ן פנים צום טויטענ'ס בעט. מיט שנעלע אויגען איז ער דורכגעלאָפען דעם טויטען קערפער, וועלכער איז געווען בעדעקט מיט שוואַרצען, און זיך אָבגעשטעלט אויף דער האנד, אויף דער גלעטער אָנגעשוואָלענער אויסגעבויגענער האנד, וועלכע איז געווען דורכגעוועבט מיט בלויע אָדערען. נאכהער האָט ער זיך שנעל צוריק אָבגעקעהרט.

ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האָט דער קאָפ פון דער איינגעדרע־מעלטער ראָזען, אָבצייכענדיג אויף דער וואנט א האלבען עיגול, אָנ־געהויבען צו בויגען זיך צו עמידיא'ס פלייצע, און די קרבות פון דעם טהייערען קאָפ האָט דעם גלח שרעקליך אויפגערעגט און ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהון. און פון די האלב ארונטערגעלאָזטע ברעמען האָבען ארויסגעקוקט צוויי קליינע שוואַרץ־אפלעך, וועלכע האָבען אויסגעקוקט אויף דעם בלויליכען וויסעל, ווי א שטיקעל בלויער פלעק אין מילך.

איבערנעהמענדיג די גאנצע משא פון ראָזע'ס קערפער צו זיך אויף די אקסלען, איז עמידיא געבליבען זיצען ווי פערשטאָרבען. פונ'ם פחד ער זאָל זי ניט אויפוועקען האָט ער איינגעהאלטען זיין אָטהעם. אָבער שטופענווייז האָט איהם אן אונרוהיגקייט בעהערשט און איהם

האט זיך פלוצים אויסגעווייזען, אז דאס קלאפען פון זיין הארץ און דאס ציטערען פון זיינע הענט און שלייפען צוטראגען זיך מיט א שרעקליכען געוויש איבער דעם גאנצען צימער. אבער ראזע איז אלץ געשלאפען און דאס האט איהם אביסעל בערוהיגט; און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האט ער געפיהלט ווי ער לאזט זיך ארונטער אין א תהום און ער האט פאר זיך געזעהן ראזע'ס שעהנעם ענטבלויזטען האלז און איינגעאטהעמט דעם וואריימען אראמאט פון איהר קערפער.

נאכהער האט ער אונערוואַרעטעט, ניט זייענדיג מעהר אימשטאנדע איבערצוטראגען און גובר צו זיין דעם יצר הרע, א קוש געטהאן ראזע'ס ליפען.

אין דעם זעלבען מאמענט האט זי זיך מיט שרעק אויפגעכאפט, מיט ערשטוינונג פונאנדער געעפענט די אויגען און איז בלאס געוואָרען.

נאכהער האט זי פונאנדער גענומען איהרע צולאזטע האָאר און געבליבען זיצען מיט בלאנזענדע אויגען איבער די ציטערענדע שאטענס.

עמידיא איז אויך געבליבען בעוועגלאז. ווי פריהער זיינען זיי יעצט וויעדער געזעסען מיט צוגעשפארטע קניען און עלענבויגענס. אבער דאס מאל האבען זיי שוין בוידע געציטערט און שוין געהאט געוויסענסביסע פאר דער עבירה, וואס זיי האבען זיך צוגענרייט צו בעגעהן.

מיט אלע זייערע קרעפטען האבען זיי פרובירט צו פערטרייבען דעם שרעקליכען געדאנק, אבער דאס איז זיי געלונגען בלויז אויף א מינוט און וווייטער זיינען זיי אלץ געבליבען, ווי פער'שיכור'ט...

און אין דער שטילער נאכט האבען נאך אלץ אבגעקלונגען די צארטע, ריהרענדע ליעדער, וועלכע זיינען לאנג, לאנג געבליבען אין דער לופט. פון צייט צו צייט זיינען אלע שטימען שטילער געוואָרען אויסער איינע, וועלכע האט זיך געגאסען איבער די הויכע נאטען. און אין צוויישען פון די ליעדער האט זיך געהערט דאס אבקלאפען פון דעם ים אן דעם זאמר פון זיין ברעג.

בוידע האבען זיך איינגעהערט...

מעגליך, אז דער ווינד האט זיך געענדערט און געבראכט מיט

זיך אנדערע ריחות! מעגליך דעם שטארקען פער'שיכור'טען ריח פון די ציטרינען, וואס וואקסען אין א ראלאנדישען טהייל. מעגליך, אז דער ווינט האט געבראכט דעם זיסען ארמאט פון די ראזען אין די אויסגעשטיינערטע גערטנער. מעגליך, אז ער האט געבראכט דעם פייכטען אטהעם פון די רויטליכע, פלארענטישע ליליען, וועלכער האט ערפרישט דעם האלז, ווי ריינע גוטע קוואלען־וואסער!

און ארומגענומען מיט דער שטילקייט פונ'ם צימער, און אליין אויף שטיל, זיינען ראזע און עמידיא געזעסען אויף דעם קופערט.

פאר זייערע אויגען האט דאס פייערל שנעל אנגעפאנגען צו צאנקען און דאס קנייטעלע האט שוין איינגעזאפט די לעצטע טראפענס פון דעם בוימאויל.

דער פלאם האט מיט אמאל א קנאק געטאן. ביידע האבען א ציטער געטאן און קאנוואולסיוו זיך איינגעקוקט אין דעם אבשטארבענדען ליכט.

דאס לעמפעל איז מיט אמאל פערלאשען געוואָרען.

און דאן זיינען זיי מיט אן אונבעשרייבליכען הונגער ציגעפאלען איינעם צום אנדערען. מיט ציטערענדע הענט זיך ארומגענומען און זיך איינגעפלאכטען אינער אין צווייטען און, טאפענדיג אין דער מרה שחורה'דיגער פינסטערניש, ווי בלינדע, ווי משוגעים, ווי שטומע, האבען זיך זייערע ליפען געזוכט...

אונטער'ן רעגען.

ווי אן אבגענומענער, אין קויטינג טריקא, איז לאזאר געשטא־נען לעבען זיין באלאגאן; און אין זיינע אויגען, וועלכע זיינען גע־ווען אנגעשטרענגט אויף דעם פערשלאפענעם דערפעל, איז פערקיהלט געווארען אן אויסדרוק פון א הונגעריגער, פערמוטשעטער בהמה.

און אויף דיעזער „בהמה", אויף וועלכער עס איז מעהר ניט גע־בליבען ווי הויט און ביינער, איז געווען עהנליך זיין באלאגאן, וואס איז געווען בעדעקט מיט א לייוועגט דורכגעווייקט פון רעגען.

א מעת לעת צייט זיט לאזאר האט דאס לעצטע מאל געגעסען. די קלאגעדינע שטיקעלעך ברויט, וואס זיינען איבער געבליבען, האט זיין זוהן, א קלייניע, אומגעלומפערטע בריאה, מיט א גלאט קעפיל, אין דער פריה אויפגעפרעסען.

לאזאר'ס מאגען איז געווען פונקט אזוי לעדיג, ווי דער בארא־באן, אויף וועלכען ער האט, ניט מיעדווערענדיג, געקלאפט, צוזאמענ־רופענדיג דאס „געהערטע פובליקום" און ציינענדיג איהם פאר א שיבוש, ניט געשטויגענעם און ניט געפלויגענעם.

יעצט אבער איז קיינער ניט געווען ארום אן דאס קינד איז איינס אליין געזעסען אין באלאגאן און אין גאנצען זיך געטרייסעלט אין א פיעבער.

פון דעם מרה שחורה'דיגען הימעל איז געפאלען א דינענקער, אפטער, קאלטער רעגען, וואס האט דורך און דורכגענומען די ביינער. די קולות פון דעם בארבאן זיינען לחלוטין פערטויבט געווארען אין דעם טרויעריגען הערבסט. בין השמשות; אבער לאזאר, א דורך און דורכגענעצטער, האט, ווי אן אויטאמאט, געהאלטען אין איין קלאפען אויפ'ן בארבאן און זיך אייגענעקוקט און זיך צוגעהערט צו דעם דער־פעל, וואס האט געהאלטען אין וועדען דונקעלער און שווארצער, צו

וועט זיך ערגעץ ניט רערהערען א קול פון א פערבלאָנזעטען שיכור.

אָבער קיינער איז ניט געווען.

ערגעץ וואו, גאַנץ נאָהענט, איז א הונט דורכגעלאָפען, זיך אויס־געדרעהט דאָן זיך פערקירעוועט היינטער'ן שאלאש און דאָרט זיך נע־נומען אָבלעקען א ביין, וואָס ער האָט, גאָט וויסט וואו געפונען.

און דער בארבאן איז אנשוויגען געוואָרען.

דער ווינט האָט נערעהט די געלע בלעטלאָך... אונטער די דעמבעס.

פון צייט צו צייט האָבען זיך צוגעטראָגען דאָס לעקען און טשמאָקען פון דעם הונט און דא סכריפען פון דעם קליינעם אוראָד אין באלאגאן.

עס האָט געהערשט א פאלקאָמע טרויעריגע שטילקייט.

סינאר פעפא.

1.

אזוי שנעל ווי נאר איבער דעם צענטראלען מארק האבען זיך צו־טראגען סינא פעפא דע סיערי'ס זיעבען ניסען איינער נאך דעם צווייטען, אזוי האבען זיך שוין די איינוואהנער פון ארום דעם טייך פעסקארא געזעצט צום אנבייסען, און באלד טאקע האט דער קלוים־טער גלאק אבגעקלונגען צוועלף מאל, וועלכעם האט יעדען טאג ארויס־גערופען א געלעכטער אין אלע הייזער.

מיט דיזעזען מערקווירדיגען סיגנאל האט סינאר פעפא מכבד געווען די פעסקארצעם פאר א משך פון פיעלע און פיעלע יאהרען און איבער'ן גאנצען לאנד און אין אלע סביבות זיינען ארומגענאנ־גען שירים ותשבחות איבער זיין ניסען. עד היום זיינען נאך פאראן פאמיליעם, וועלכע דערמאהנען סינאר פעפא'ס ניסען און ניט נאך איין דור וועט איבערגעבען די עראינערונג בירושה צום צווייטען.

2.

פעפא איז געווען א גראבער, געזונטער, פעטער, קארנאסער פשוט'ער בשר ודם, מיט א טעמפען פנים, מיט אויגען פון א קאלב, וואס זויגט ביי דער „מוטער" און מיט אונגעהייער גרויסע הענט און פיס.

דורך זיין לאנגער, גראבער, פליישיגער נאז און שרעקליך גרויסע באקען איז ער געווען עהנליך אויף א יום־הונט, אויף וועלכען, ווי די ים פאהרער דערצעהלען, דאס פעטס טרייסעלט זיך מיט יערער קלענסטער בעווענונג. ער איז אויך געווען עהנליך אויף א ים־הונט מיט

זיין פּוילקייט, מיט זיינע לאנגזאמע בעוועגונגען, מיט זיין קאמישען קערפּער און מיט זיין שטאַרקען חשק צו שלאָפען. ער איז נאָך גע־וען אויסגעצייכענט דערמיט, וואָס ער האָט ניט געקענט איבערגעהן פונ׳ם שאָטען אויף דער זונן אָדער פון דער זונן אין שאָטען, אז ער זאָל זיך ניט צוניסען. דער רעש פון זיינע ניסען האָט אָבגעהילכט אויף א לאנגען און בריייטען שטח און אזוי ווי דאָס ניסען איז געשעהען אלס טאָג אין איין צייט, האָט פּעפּא טאקע דערפּאר געריינט פּאר אלע פּעסקאַרצעס אָהן אויסנאהמע אלס א גוטער, ריכטיגער זיי־גער.

סינאר פּעפּא האָט אין שטאַדט געהאַנדעלט מיט פערשיידענע פּאַרצעלייענע זאכען און אויסער דעם איז ער געווען דער אייגענטימער פון א שטיק ערד אויף דעם רעכטען ברעג, פונקט אויף יענעם פלאַטץ, וואו דער טייך ענדערט זיין ריכטונג. דאָס בעסטע שטיק ערד אין דער נאנצער סביבה און דאָס שהנסטע גראָז איז זיינס געווען. און אין דעם געריכטען סאמעטענעם גראָז, אין די שאָטענס פון די דעמבעס, אין דער מלוכה פון חזיר׳שע נים, האָט ער פון יאָהר צו יאָהר אויפ־געהאַדעוועט א חזיר, און יעדען יאנואר, עס האָט געמעגט זיין א שטורם און אן איבערקערעניש אין דרויסען, זיינען מאן און ווייב אוועקגעפאָהרען פון שטאַדט אין זייער גוט אריין, וואו זיי זיינען פער־בליבען אונטער דער השגחה פון דעם הייליגען אנטאָניא ביז דער אוים־געהאַדעוועטער „קרבן" איז געקוילעט און צושניטען געוואָרען אין שטיק שטיקלעך.

איין מאל האָט פּאסירט, אז פּעפּא׳ס פּלונית׳טע, פּעלאַגיא, איז קראנק געוואָרען און ער איז געווען געצוואונגען איינער אלייו אָנוועזענד צו זיין ביים מקריב זיין דעם קרבן.

מיט א מין ווייבער אכזריות פלענט פּעפּא קוקען אויף לעפּרוציאן, וועלכער האָט זיך מיט וואונדערבאַרער שנעלקייט אָבגעפּערטיגט מיט דעם חזיר; מיט זשעדניקייט זיך צוגעהערט צום שיפען און קנאקען פון דעם פייער און מיט גרויס שמחה געטראכט פון די חזיר׳שע הינ־טער חלקים, מיט וועלכע עס שטעהט איהם פּאר גאָר אין ניכען צו האָבען צו טהאָן.

דער הייראַהריגער „דבר אחר" איז געווען א סך גרעסער און א סך פּעטער פון אלע זיינע פריהערדיגע חברים און פּעפּא האָט, באמת,

געהאט צער פאר וואס זיין פעלאגעא האט ניט זוכה געווען צו זיין ביי דער גדולה.

פארנאכט צו זיינען געקומען פעפא'ס אלטע פרויינד: מאטעא פוריאלא און ביאדזשיא קאגליא. דאס איז געווען א פאארעל אוים־וואורפען. תמיד לוסטיג און לעבעדיג און תמיד געווען מוכן ומזומן יענעם אבצוטהאן א שפיצעל. זיי האבען זיך דערוואוסט, אז פעלא־געא איז קראנק און האט ניט געקענט קומען, נו, זיינען זיי געקומען צו פעפא'ן מיט פולער אמונה צו האבען אביסעל שפאס.

מאטעא פוריאלא — ער האט אויך געהייסען ציאוואלא — איז געווען א מאן ביי די פופציג, א ברענענדיגער יענער. א דארער, א הויבער מיט ליכטיגע האאר, מיט א טונקעלען געזיכט און מיט בעשוירענע שיטינענע וואנצען. זיינע קיילעכדיגע און אימער בע־וועגענדע אויגען האבען געבליסטשעט, ווי נייע מטבעות. מיט זיין גאנ־צען קערפער, וועלכער איז אימער געווען אנגעצויגען אין אייגע און דיזעלבע מלבושים, פון א מיתה משונה קאליר, מיט אלע זיינע מאנע־רען און בעווענגונגען האט ער דערמאהנט אן א ווינדהונד אין פעלד.

ביאדזשיא קאגליא — ער האט אויך געהייסען רעסטאבאליטא — איז געווען פון מיטעלער וואוקס. אביסעל יונגער פון זיין חבר. און זיין פנים האט תמיד געבליהט און געשיינט, ווי א מאנדעלבוים אום פריהלינג. די בעווענגונגען פון זיינע מוסקולען זיינען געווען צום בעוואונדערען. ער האט, למשל, געקענט בעווענגען די אויערען, די נאז, די הויט פונ'ם שטערען און נאקען. ער האט געהאט נאך אן אויסגעציי־כענטע מעלה, דהיינו, וואס ער האט געזעהען און וואס ער האט גע־הערט, האט ער באלד געקענט נאכמאכען, אבער אזוי קונציג, אז עס איז געווען אונמעגליך צו דערקענען, אז דאס איז נאכגעמאכט.

פעפא האט בעגעגענט זיינע פרויינד מיט א גרויסע שמחה:

— וואס פאר א גוט יאהר האט אייך אהער געבראכט? — און באלד טאקע, ניט געווארט זאגאר קיין איין מינוט, האט ער זיי צוגעפיהרט צום פלאטץ, וואו דאס חזיר'ל איז זיך געלעגען בשלום.

— נו, ווי געפעהלט „ער" אייך? אדרבה, זאגט, האט איהר שוין געזעהען אזא שעהנעם, אזא פעטען? איהר מעגט איהם א טאפ טהאן, נישקשה, ניטא וואס זיך צו שעהמען און איך וועל ניט פאר־דערען קיין בעצאהלט פון אייך דערפאר...

ביידע פרייַנד האָבען בדרך כבוד לאַנג בעטראַכט דאָס יונגע חזיר'ל. רעסטאַביליטא האָט, ווי זיין מנהג איז געווען, אויסגעקנאַקט מיט דער צונג און ציאוואַלא האָט געפרעגט:

— וואָס דענקסט דו מיט אים צו טהאָן?

— איינזאַלצען... — האָט פּעפּא געענטפערט מיט א פּרעה־ליכער שטימע.

— איינזאַלצען?! — האָט רעסטאַביליטא אויסגעשריען — דיעזען חזיר איינזאַלצען! הער, ציאוואַלא, האָסט דו שוין אמאָל אין דיין לעבען בעגעגענט אזא שוטה ווי פּעפּא... פערבייַלאָזען אזא גאַלדערנע געלעגענהייט...

פּעפּא האָט, ווי א צומישטער, געקוקט מיט זיינע קעלבערנע אויגען דאָ אויף דעם און דאָ אויף יענעם.

— דיין אשת חיל, פּעלאַגעא, האַלט דיך נאָענט נשקשה'דיג אין איהרע לאַפּקעס און יעצט וועז דו ביסט איהר פּטור געווארען פּאַר וואָס זשע זאָלסט דו זיך ניט וועלען בעריינען מיט דער געלעגענהייט און הנאה האָבען איין מאָל אין דיין לעבען. אָט פּאַלג מיך פּערקויף דעם חזיר און מיר וועלען לעבען א „חזיר'שען" טאָג.

— אָבער פּעלאַגעא? — האָט פּעפּא ארויסגעמורמלט. ער האָט פּאַר איהר געהאַט דאָס ניין יעהריגע קדחת.

— וועסט דו זאָגען, אז מען האָט איהם צוגע'ננב'עט.

פּעפּא האָט א ציטער געטהאָן.

— העי פּעלאַגעא!... העי פּעלאַגעא!... — האָבען ביידע פּרייַנד אויסגעשריען אין איין שטימע.

און רעסטאַביליטא האָט אין דעם זעלבען מאָמענט נאָכגעמאַכט ווי פּעפּא ווייַנט און פּעלאַגעא דונערט מיט קללות און ער האָט דורכ־געפיהרט אזא קאָמעדיע, וואו פּעפּא איז פּאַרגעשטעלט געווארען אלס היפּלאָזער, רחמנות'דיגער אינגעלע.

ציאוואַלא האָט זיך געהאַלטען ביים בויך פון געלעכטער און ג־מאַכט הקפות ארום דעם חזיר'ל.

פּעפּא האָט זיך צוניסט, אָבער אזוי שטאַרק און אזוי משונה'דיג, אז עס האָט אויסגעוויזען ווי אָט וואַרפט ער זיך ארויף אויף ציא־וואַלען.

וועו רעסטאבילִיטא האָט געענדיגט, איז ציאוואלא פלוצים געווא־רען מרה שחורה'דיג און געזאגט:

— רעסטאבעלִיטא, וועלען מיר געהן?

— וואָס, און איהר וועט גאָר ניט עסען מיט מיר נאכט־מאָל?

— האָט פּעפּאָ געפרעגט מיט נייגעריגקייט.

— ניין... ניין... — האָט רעסטאבילִיטא אויסגעשריען. — בלייב דיר דאָ מיט דיין פּעלאָגאן און מיט'ן זאָלץ פון דיין נאַרר־שען חזיר.

.3

די פרייגד זיינען אוועקגענאנגען פון פּעפּאָ'ן מיט דעם ברעג.

פון דער וויטענס האָבען די שיפען מיט זאָלץ אָבגעשיינט מיט אָלערליי פּאַרבען פון קאָלירטע שטיינער.

די פערגעהענדע זונן האָט מיט גאָלד בעגאָסען דעם גאנצען הי־מעל און זיך אָבגעשפּיגעלט אין די לויטערע, דורכזיכטיגע וואסע־רען.

רעסטאבילִיטא האָט זיך פלוצים אָבגעשטעלט.

— אויב דו ווילסט, ציאוואלא וועלען מיר ביינאכט „אוועק־לאכענען" דעם חזיר.

— אָבער ווי אזוי?

— לאָז עס שוין איבער אויף מיר.

— מהיכא תיתי, לאָמיר פרובירען... אָבער וואָס וועט זיין שפּעטער?

רעסטאבילִיטא האָט זיך וויעדער אמאָל אָבגעשטעלט. זיינע אויגלאך האָבען א בליסטשע געטהאָן ווי די גוטע שטיינער. זיין בליהענד פּנים האָט זיך אין גאנצען פערוואנדעלט אין איין פרעהלי־כער גרימאסע.

— יא, איך זאג דיר, אז זאלסט עס לאָזען אויף מיר.

פון דער וויטען האָט זיך בעוויזען זייערער א פרייגד, דאָן־בערגאמינא קאמפּאָנע און אזוי ווי זיי האָבען איהם דערזעהען, האָ־בען זיי אָנגעהויבען מאכען גרעסערע שפּאן.

— פֿאַראַן עפּעס נייעס? — האָט קאַמפּלאַנע א פּרעג געטהאָן, דערזעהענדיג זייערע פּרעהליכע פּנים'ער.

זיי האָבען איהם אין קורצע ווערטער דערצעהלט ביי וואָס זיי האַלטען און רעסטאַבילִיטא האָט צוגעגעבען:

—מען דאַרף אָבאַרבייטען שפּיציג און קיילעכדיג.. פּעפּא איז תמיד געווען א בעלן אויסטרינקען א כוסה אויף א פּרעמדענם חשבון. טאָ, הערט זשע: איהר, דאָן בערגאמינא, זייט מכבד דעם נאַנצען עולם מיט א גלעזל משקה און איהר וועט טאָקע בעצאָהלען אויך. פּעפּא וועט זיך געווים ניט לאָזען בעטען... און דאָן, נאָך דעם כיבוד, וועלען מיר שוין אלעם איבערבייטען ווי עס בעדארף צו זיין.

דער פּלאָן איז גוט געהייסען געוואָרען און זיי האָבען זיך אלע צוזאמען געלאָזט צוריק צו פּעפּא'ן. נאָך פּון דער וווייטען האָט ציוואָלא אויסגעשריען:

— פּעפּא קום אין שענק אריין. מיר האָבען א בעל נדבן, וואָס וועט אונז שטעלען א פּאָרעל... כע־כע־כע!

פּעפּא האָט זיך נאַטירליך ניט געלאָזט בעטען און באַלד זיינען זיי אלע געגאַנגען, ווי די גענז אויגער נאָכ'ן צוווייטען, איבער דער שמאָלער סטעזשקע, וואָס האָט געפיהרט צום שענק. זיי זיינען אלע געווען אויפגעלעגט און איינער האָט זיך געסטארעווועט איבערצו־שפּאַסען דעם צווייטען. פּון צייט צו צייט האָט זיך צוגעטראָגען א מיוקען פּון קעטץ, און רעסטאַבילִיטא, א שלעפּ טהוענדיג פּעפּא'ן ביים ארבעל האָט מיט פּחד געזאָגט:

— פּעפּא, דאַכט זיך, אז דיין פּעלאָגעא שרייט.... ניין?

אין טראַקטיר, ארום א דעמבענעם טיש, זיינען חברה געוואָרען נאָך מעהר לעבעדיגער, נאָך מעהר שפּאַסהאַפּטער און יעדער בעזונדער האָט געזוכט וואָס מעהר דערגזן'ען דעם אָרימען פּעפּא. און דער הייטישער ווייז האָט אלץ מעהר אנגענעהם געקיצעלט דעם האַלז...

— נאָך א גראַפין... נאָך איינעם... — האָט דאָן בערגאמינא אלע מאל א געשריי געטהאָן און ארונטערגעלאָזט א זעץ אין טיש.

פּעפּא איז געוואָרען נאַניץ נישקשה'דיג פּערלעקט און מיט פּער־טומאַניטע פּון גליק אויגען און מיט א שווערער, פּלאַנטערענדע צונג האָט ער דערצעהלט דאָן בערגאמינא פּון דעם חזיר'ל און די נאַנצע צייט ניט אויסגעלאָזט יענעם'ס ארבעל פּון זיינע פּינגער.

עס איז שוין געווען שפעט אין דער נאכט. די לבנה איז שוין פער־גאנגען, ווען די „פריינד" זיינען ארויס פון שענק. פעפּא איז געפאלען פון די פיס און ביים ברעג איז ער טאקע שיעור ניט ארײנגעפאלען אין וואסער. רעסטאביליטא האט דאן געמאכט א פּאַרשלאג:

— חברה, לאמיר מקיים זיין א מצוה, לאמיר דעם שלים מזל אבפיהרען א היים.

און זיי זיינען מיט איהם געגאנגען, האלטענדיג איהם ביי די אקסלען, צווישען רייהען אטאפּאליעס. פעפּא האט געהאלטען אין איין באלאבאטשען מיט דעם צונג און אנגענומען די שאטענס פון די בוימער פאר מענשען.

— הא, וויפיעל מאנאכען... וויפיעל...

ציאוואלא האט אונטערגעהאלפען:

— זיי קומען אין נאמען פון דעם הייליגען אנטאניא.

און פעפּא האט פלוצים געזאגט מיט בענקעניש: „אבער, לעק־רוציא... לעקרוציא, זיעבען מאם זאלץ וועט ניט זיין געזונ פאר דעם חזיר'ל... וואם וועלען מיר אנהויבען טהאן?

קומענדיג נאנץ נאהענט צום הויז, האבען די פריינד פלוצים איבערגעלאזט פעפּא'ן. מיט שווערקייט האט ער ארויפגעקלעטערט די טרעפּ, ניט אויפהערענדיג צו זארגען זיך, אז עס וועט ניט זיין געזונ זאלץ. נאכהער האט ער זיך אוועקגעוואלפען אויפ'ן בעט, וואו ער איז געבליבען ליגען בעוועגלאזו און די טהיר איז געבליבען אפען.

ציאוואלא און רעסטאביליטא, וועלכע האבען זיך פון פריהער צו געגרייט מיט אלע נויטהיגע אינסטרומענטען, האבען זיך באלד געגאנ־מען צו דער ארבייט. דער הימעל איז געווען אנגעשפיגעוועט מיט פינקלענדע שטערען און א קיהל ווינטעל האט פון מאל צו מאל פער־בלאזען.

מיט שטילע, לאנגזאמע טריט האבען זיי זיך גערוקט, איינהע־רענדיג און צוקוקענדיג זיך אין אלע זייטען און ציאוואלא האט אין די זען פאל ארויסגעצייגט אלע זיינע מעלות פון א ספּריטנעם יעגער.

רעסטאביליטא האט זיך קוים איינגעהאלטען ניט אויסצושיסען אין א פרעהליכען געלעכטער, אלס ער האט געזעהען די אפענע טהיר. אין הויז האט געהערשט א פאלקאמע שטילקייט. פערדאנקענדיג די

שיין, וואָס האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך די שויבען, האָט מען גע־קענט זעהען די אונדייטלעכע סימנים פון דעם חזיר. מיט דער גרעס־טער פּאַרזיכטיגקייט האָבען די גנבים אויפגעהויבען די שוועדע „כּישא" און זי אַרויסגעטראָגען אין דרויסען. לאַנג און אָנשטרענגענד האָבען זיי זיך צוגעהערט אין אַלע זייטען. ערגעץ וואו האָט א האָהן א קרעה געטהאָן און באַלד האָבען זיך פון אַלע זייטען אָבגערופען אַנ־דערע.

דאַן האָבען זיך די שווינדלער מיט דער משא אויף די פלייצעס געלאָזט אין וועג אריין, נאָר אַזוי ווי די גנבה איז נעווען זעהר א שווערע, האָבען זיי זיך קוים, קוים דערשלעפּט ביז צו בערגאמינא'ס הויז.

4.

אויפ'ן צווייטען אין דער פריה איז פּעפּא אויפגעשטאַנען א ניכ־טערער. און אַזוי ווי די גאַנצע נאַכט האָט זיך איהם געחלום'ט דאָס געקוילעטע חזיר'ל איז דאָס ערשטע, וואָס ער האָט געטהאָן איז געוען צו געהן צום קעמערל. אום גוט צו זעהען האָט ער זיך אויסגע־ווישט די אויגען, אָבער צו זיין גרויסען בעדויערען, האָט ער נאָר ניט געהאַט, וואָס צו זעהען.

עס איז איהם געוואָרען זיעבען לעבער אין האַרצען. ער איז שנעל ארויס פון'ם קעמערל און, דערזעהענדיג די אָפענע טהיר אין הויף אריין, האָט ער א שרעקליכען געשריי געטהאָן, ארונטערגעלאָפען די טרעפ, צוזאַמענגערופען די פויערים און ביי זיי געפרעגט וועגען דעם חזיר'ל. זיין שטימע איז געוואָרען אַלץ שטאַרקער, אַלץ העכער און זי האָט דערגרייכט די אויערען פון ציאוואַלא און דעסטאַביליטאַן.

זיי זיינען צוגעקומען צו פּעפּא'ס הויז פאַלקאַם רוהיג, פערטיג נאָך פון פריהער אָבצושפּיעלען א קאַמעדיע. וועז פּעפּא האָט זיי דער־זעהן, האָט ער זיך מיט א רחמנות פּנים צוקליפּעט, ווי א פרוי:

— הא, ווי אונגליקליך איך בין... מען האָט דאָך ביי מיר צוגע'גנב'עט דאָס חזיר'ל... איך בין אַן אונגליקליכער, אַן אונגליק־ליכער... וואָס זאָל איך טהאָן?

רעסטאַביליטא האָט א ווייל מיט א געלעכטעריל, מיט האַלב־

צוגעמאכטע אויגען געקוקט אויף פּעפּא. נאכהער האָט ער אָנגעבויגען דעם קאָפּ אויף א זייט און זיך גוט איינגעקוקט צו שפּיעלט זיך די קאָמישע ראָלע גוט.

— אויסגעצייכענט! — האָט ער ענדליך געזאָגט — דו ווערסט דיין ראָלע שפּיעלען וואָס מען דארף נאָר ניט בעסער.

פּעפּא, ניט פערשטעהענדיג קיין זאָך, האָט אויפגעהויבען אויף איהם זיין נאָסע אויגען.

— אָט אזוי! — האָט ציאוואלא צוגעגעבען — אָט אזוי דארף מען טאָקע טהאָן!

— אָבער באמת, זאָג איך דיר, אז איך האָב דיך נאָר קיין מאָל ניט גערעכענט פאר אזא פּלאַפּלער — האָט רעסטאבילימא וויעדער אויסגעשריען — איך גראָטולירע דיך. עס איז אויסגעצייכענט...

— וואָס רעדסט דו דאָרט אזעלכעס? — האָט דער אונגלויבליכער געמורמעלט — מען האָט דאָך ביי מיר צוגע'גנב'עט דעם חזיר!... ווי אזוי וועל איך מיך, אונגלויבליכער, צוריק קעהרען אהיים?...

— גוט, גוט, גוט! — האָט רעסטאבילימא געהאלטען אין איין איבערשריען — אָבער פרוביר נור צו שרייען נאָך העכער. פרוביר נור אויסרייסען נאָך עטליכע האָאָר פון קאָפּ... זיי נאָר נאָך מעהר פערצווייפעלט... אָט אזוי... אָט אזוי... יעצט ביסט דו א מאָלאָדעץ!

און פּעפּא האָט אלץ געקלאָגט:

—אָבער איך זאָג דיר בנאמנות... אך, וואָס זאָל איך טהאָן? וואָס זאָל איך טהאָן?

— נאָך שטאַרקער.... קיינער זאָל ניט קענען זיין בכח דיך אויסצוהאלטען. וואָס מעהר דו ווערסט ווייניגען אלץ גיכער ווערט מען דיר גלויבען...

— זאָל איך שטאַרבען דאָ אויפן פּלאַטץ אויב איך זאָג א ליגען! — האָט פּעפּא געשריען אויסער זיך פון כעס און צער. — וואָס איך זאָג אייך איז אמת.

— אָרעם קינד... אונשולדיג פוינעלע... — האָט ציאוואלא געזאָגט מיט א געלעכטער — רעסטאבילימא, לאָמיר איהם אריינ־לעגען א פינגער אין מויל אריין. דוכט זיך, אז עס האָבען זיך ביי איהם נאָך ניט דורכגעשניטען קיין צעהנדעלעך. הער, דו שוטה בן פיק האָלץ,

ווי אזוי קענען מיר דיר גלויבען, אז ערשט נעכטען אבענד האָבען מיר געזעהען דיין חזיר'ל ליגען אָט דאָ אויף דיעזען פּלאַטץ? פּיעלייכט האָט איהם דער הייליגער אנטאָניא געשענקט א פּאָאָר פּליעגלעך און ער איז פּשוט אוועקגעפּלויגען.

— צום טייוועל מיט דיין אנטאָניא... איך זאָג אייך דעם ריינעם אמת...

— אָבער עס איז דאָך אונמעגליך.

— אמת!

— ניט אזוי...

— יא אזוי...

— ניט אזוי...

— אזוי... אזוי... עס איז יא אזוי... איך בין פּערפֿאָרען... אך, וואָס זאָל איך טהאָן?... און פּעפּא האָט דאָ אָנגעהויבען אזוי צושרייען, אזוי צו וויינען און זיך אָנטהאָן מעשים, אז ציאוואָלא האָט רחמנות בעקומען אויף איהם.

— זאָל זיין געגוג... מיר פּאַנגען דיר שוין אָן צו גלויבען... יעצט, וועו דאָס אַלעס, וואָס האָסט געזאָגט איז אמת, וועלען מיר זעהן מיט עפּעס צו העלפען...

— אָבער ווי אזוי? — האָט דער אונגליקליכער געפּרעגט מיט אן אויפּגעוואָכטער האָפּנונג און כמעט מיט א שמייכעל.

— אָט וואָס — האָט רעסטאָביליטא פּאָרגעשלאָגען — דער גנב האָט געמוזט זיין איינער, וואָס וואָהנט גאָנץ נאָהענט אָהער... ער איז דאָך טאָקע, נאָך אַלעמען, ניט געקומען אומיסטען צו פּאָהרען פּון אינדיע נאָך דיין חזיר'ל... ניט אמת, פּעפּאָטשקע?

— אמת, אמת — האָט פּעפּא צוגעגעבען, אויסווישענדיג די לעצטע טרעהרען.

— הער זשע וואָס! — האָט רעסטאָביליטא איבערגע'חזר'ט מיט התלהבות פּון פּעפּא'ס אויפּמערקזאָמקייט — אויב טאָקע יא אזוי, אויב, אז דער גנב איז טאָקע ניט געקומען אונמיסטען פּון איניריע נאָך דיין חזיר'ל, טא האָט איהם געווים איינער פּון דיינע שכנים אוועקגע'גנב'עט. נו, וואָס האָסט דו עפּעס וועגען דעם צו זאָגען?

— אמת, דו ביסט נערעכט.

— וואָס זשע דאַרפען מיר, אין אזא פּאל, טהאָן? דאַרפען

מיר צוזאמענרופען אלע נוים און דורך א כישוף אויסגעפינען דעם גנב. און אז מיר וועלען געפינען דעם גנב, וועלען מיר געפינען דעם חזיר.

פעפּא'ס אויגען האבען געפלאמט מיט פרייד.

— וואס עס איז דיר בעקאנט — האט רעסטאביליטא געזאגט, — זיינען פאראן דריי מינים כישוף. א ווייסער, א רויטער און א שוואַרצער. דו מוזט אויך וויסען, אז אין אונזער סביבה וואהנען דריי פרויען, יעדע איינע פון וועלכע צייכענט זיך אויס בלויז אין איין מין כישוף. ראזע שיאוואנא, ראזאריא פאירא און שענילא. דער אויסוואהל איז פאר דיר.

נאך אייניגע מינוטען בעדענקען זיך, האט פעפּא אויסגעקליבען ראזאריא פאירא.

— אויסגעצייכענט! — האט רעסטאביליטא אויסגעשריען. — איך מיט ציאוואלא געהען מיר אוועק צו איהר און מיר וועלען זיין צוריק ביי דיר נאך פאר אנבייסען.

און ביידע פרייגד האבען זיך שנעל אוועקגעלאזט אין דארף אריין. זיי זיינען צו ערשט אוועק צו פאצענטרא, זייערען א גוטען פרייגד און אן אפטהעקער און אנגעקויפט ביי איהם פערשיעדענע אונשערליכע זיסע זאכען און איהם געבעטען, אז ער זאל אלעם פערטיגען אין פילען די נרויס פון א ניסעל. נאכהער איז רעסטאביליטא אוועק ערגעץ און האט זיך באלד צוריקגעקעהרט מיט א קאנווערט אין וועלכער עס איז געווען טרוקענע צואה פון א הונד. פון דעם לעצטען מאטעריאל האט דער אפטהעקער געצוואונגענערהייד נעמאכט נאך צוויי פילען, וועלכע זיינען געווען עהנליך אויף די פריהערדיגע. אבער אום זיי צו דערקענען האט מען אויף זיי געמאכט קלייגע סימנים.

נאך דיעזער מעכאנאציע זיינען זיי אוועק צוריק צו פעפּאן, וועלכער האט זיי שוין ערוואַרטעט מיט א קלאפענדען הארץ און מיט דער נשמה אויף דער שפיץ נאז. דערזעהענדיג פון ווייטען דעם דארען ציאוואלא, האט פעפּא אויסגעשריען:

— נו, וואס הערט זיך?

— אלעס אויסגעצייכענט! — האט רעסטאביליטא געענטפערט אין א רוהיגען טאן, אנצייגענדיג אויף דעם קעסטעלע, אין

וועלכען עס זיינען געווען די מופת׳דיגע פילען. — אבער, הער, נאך א זאך, היינט איז דער טאג פון דעם היליגען אנטאניא. היים זשע אויפקארקעווען א פעסעל גוטען וויין און זיי מכבד אלע גוים און נאכהער, וען זיי וועלען אויסטרינקען אביסעל משקה, וועל איך זאגען און טהאן אלעס, וואס איך דארף זאגען און טהאן.

5.

אין פערלויף פון צוויי שטונדען זיינען אלע גוים פון דער סביבה געווען פערזאמעלט אויף דער אינלאדונג פון פעפּא. וועהרענד זיי האבען געווארט ביז מען וועט זיי מכבד זיין מיט דער משקה, האבען זיי זיך דערוויל אויסגעלעגט אויפ׳ן שטרוי און אויסגעצויגען זייערע אוראדישע, אויסגעקרומטע פון שווערער ארבייט פיס.

ציאוואלא און רעסטאביליטא האבען זיך ניט געלאזט וואר־טען. האלטענדיג אין איין האנד דאס קעסטעלע מיט די פילען, האט רעסטאביליטא געהייסען די גוים זיך אויסשטעלען אין א פינקטליכען ראד און נאכהער, מיט מאניערען, וועלכע זיינען פאסענד אין אזא פאל, האט ער געהאלטען א קורצע רערע:

— גוטע מענשען און ליעבע פרייגד! איך בין פאלקאם זיכער, אז ניט איינער פון אייך וווייסט די אמת׳ע אורזאכע וואהרום סינאר פעפּא דע סעיר, האט אייך איינגעלאדען אהער.

שטימען פון פערוואונדערונג און שטוינונג האבען זיך געטראגען צוויישען די פערזאמעלטע פויערים און די פרייד פון דעם געדאנק, אז זיי וועלען מאכען א גוטע כוסה איז שנעל פערוואלקענט געווארען פון דער אונווייסענדער אונרוהיגקייט.

דער רעדנער האט פאָרטגעזעצט:

—כדי אויסצומיידען אונפערשטענדליכעס, וועל איך אייך דער־צעהלען דעם תוך פון דער זאך.

די פויערים האבען זיך צוגערוקט נעהענטער.

—עס האנדעלט זיך אין דעם, אז לעצטע נאכט האט מען ביי פעפּאן צוגע׳גנב׳עט א חזיר. ווער דער גנב איז — וווייסט מען נאך פאָרלויפיג ניט, אבער קיין ספק, אז ער געפינט זיך דא צווישען אונז.

קיינער פון אייך וועט דאָך ניט דענקען, אז אימיצער איז אומיסטען נעקומען פון אינדיע כדי צו מאכען די גנבה.

ביים וואָרט „אינדיע" האָט זיך פּעפּאָ שרעקלעך צוניסט. אויס־וואַרטענדיג ביז דער „ניסער" האָט זיך בערוהיגט, האָט רעסטאבי־ליטא פּאַרטנעזעצט מיט דער זעלבער ערנסטקייט:

— כדי אויסצוגעפינען דעם גנב, האָט פּעפּאָ בעשלאָסען אייך מכבד צו זיין מיט וויין און צוקערקעלעך. אָבער איך בעווּאָהרען אייך פריהער, אז אזוי שנעל ווי דער גנב וועט נעהמען די צוקערקע אין מויל אריין, וועט איהם אזוי ביטער ווערען, אז ער וועט מוזען אלעם אויס־שפּייען. ווילט איהר זיך יעצט אונטערווואַרפען דער פּראָבע? אָדער מענליך, אז דער גנב וועט זיך בעדענקען און וועט אוועקגעהן צום גלח זיך מתודה זיין. טהוט וואָס איהר ווילט.

— מיר ווילען עסען און טרינקען! — האָבען אלע אין איין שטימע אויסגעשריען.

די מאסע איז מיט אמאָל געווארען אויפגערעגט. יעדער, וואָס איז אונטערגענאַנגען אויף די פּראָבע, האָט אַנגעהויבען קוקען אויפן חבר און צו דער זעלבער צייט אומיסטען אריסגעצייגט זיין פּרעהליכ־קייט.

— שטעלט אייך איינער הינטער'ן צווייטען! — האָט ציאוואלא בעפוילען — יעדער מוז זיין אויפ'ן אויג.

אויסשטעלענדיג אלע, האָט רעסטאבילימא אַנגעפאַנגען אויס־טהיילען דעם „כיבור". צוקומענדיג צו פּעפּאָן, האָט ער אונבעמערקט ארויסגענומען די פּיל מיט'ן סימן... זי דערלאַנגט דעם אונגליקלי־כען און נענאַנגען וווייטער גלייך ווי גאָר ניט איז געשען.

פּעפּאָ, וועלכער איז די גאַנצע צייט געווען געשפּאַנט צו בע־מערקען דעם גנב, האָט אויף שנעל אריינגעכאַפּט די פּיל אין מויל אריין און זי מיט אמאָל צוקייט. פּלוצים האָט זיך זיין אויבערשט האלב מויל ארויפגעצויגען ביז צו די אויגען, די ווינקלען פון די ליפּען האָ־בען זיך צושפּארט, די שלייפען און די הויט פון דער נאָז האָבען זיך בערעקט מיט צאַהלריכע פּאַלדען, דאָס גאַנצע פּנים האָט אויסגע־דריקט א גרימאַסע פון שרעק און עקעל, א ציטער איז אריבער איבער זיין גאַנצען לייב, א נודנעסט איז איהם ארויף פונ'ם מאָגען ביז'ן גאָר־

גע׳ל און דער אונגליקליכער פעפּא איז געווען געצוואונגען אלעס ארוים־צושפּייען פון דעם מויל.

— האָרך נור, פעפּא, וואָס איז דאָרט אזעלכעס מיט דיר? — האָט טאלעסיר, אן אלטער קאָלדאָוואטער פאסטוך, אויסגעשריען.

רעסטאבילימא, וועלכער האָט נאָך ניט געהאט צוטהיילט יעדען איינעם זיין חלק, האָט זיך שנע׳ל אומגעקוקט אויף דעם געשריי. דער־זעהענדיג די ליידען פון פעפּאָן, האָט ער געזאָגט מיט א גוטען אייר־דעל׳ען טאָן:

— וואָהרשיינליך איז דיין צוקערקע ניט געווען גוט געמאכט. נא דיר א צווייטע — און ער האָט איהם דערלאָנגט די צווייטע פיל מיט׳ן סימן.

דער אונגליקליכער, פיהל׳ענדיג אויף זיך דעם פאסטוך׳ס אָנגע־שטרענגטען און פערדעכטיגען קוק, האָט אָנגעוועגדעט אל׳ע כחות, אום איבער צוטראָגען דאָס ביטערקייט, ער האָט שוין די פיל ניט צוביסען און ניט אָרונטערגעשל׳ונגען. זאָנדערן זי געהאלטען צווי־שען די צייהן. אָבער פון דער וואָרעמקייט פון דעם אָטהעם און פון דעם שפּייכטס איז די פיל צוגאָנגען געוואָרען און פעפּאָ׳ס ליידען זיינען געוואָרען נאָך ערגער פון פריהער. די ווינקל׳ען פון די ליפּען האָבען זיך נאָך מעהר צושפּארט, די נאָנצע נאָז און די אויגען האָבען זיך אָנגעפיל׳ט מיט טרעהרען, וועלכע האָבען אין ריטשקעוויז געהר־נעט אויף דעם אויבערשטען מל׳בוש. ניט זייענדיג מעהר אין כח אויסצו־האל׳טען, האָט פעפּא וויעדער אויסגעשפּיגען די צוקערקע.

— וואָס איז וויעדער מיט דיר? — האָט טאלעסיר נאָך אמאל אויסגעשריען.

אל׳ע פויערים האָבען באל׳ד ארומגערינגעל׳ט פעפּאָן, איינינע מיט א גע׳ל׳עכטער, אנדערע מיט כעס. זייענדיג אויפגערעגט פאר וואָס מען האָט זיי אומזיסט אומנישט פערדעכטיגט, האָבען זיי אָנ־גע׳פיל׳ט די לופט מיט צינישע קל׳לות.

— מיט וואָס פאר א רעכט האָסט דו אונז געבראכט אהער, דו הינטישער זוהן? און ארויף צו וואָרפען דיין שולד אויף פרעמדע קעפּ? דו וועסט זיין דער גנב און מיר זאָל׳ען זיין פראָנטוואָרטל׳יך? א, דו גנב, דו פאָדל׳יעץ, דו כל׳ב שבכל׳בים! מאכען פון אונז דאָס גע׳ל׳עכטער! . . . מיר וועל׳ען דיר צייגען ווי אזוי צו ל׳אכען פון אונז —

און צוברעכענדיג אלעס, וואס איז געווען ארום זיי, אין פיץ־פיצע־לעך, זיינען זיי אוועקגעגאנגען, און לאנג לאנג איז נאך זייער תוכחה געשטאנען אונטער די אטאפאליעס.

עס זיינען בלויז געבליבען ציאוואלא, רעסטאביליטא און פעפא. דער לעצטער איז געשטאנען אין געהאקטע וואונדען פון וועהטאג און שאנדע, מיט א מויל פול מיט פאסקודסטווע, ווי א גולם.

רעסטאביליטא האט פון אונטער זיינע אראבגעלאזענע ברעמען געקוקט אויף דעם שלים מזל און מיט פארוואורף געשאקעלט מיט'ן קאפ, און ציאוואלא האט מיט א טאן דורכגעוועבט מיט שפאס, גע־זאגט:

— אבער זאג כאטש נאך אלעמען, פאר וויפיעל האסט דו פער־קויפט דעם חזיר? אט דאס הייסט א מאלאריע!... א ספריטנער יונגאטש!...

טאטא.

מיט'ן שמוציגען פנים, מיט די שוואַרצע, האַרטע האָאָר, מיט די שאַרפע לויפענדע אויגען — איז ער מערקווירדיג עהנליך געווען אויף א בערעלע, וועלכעם איז ארויסגעקראָכען פון עפעס א שרעקליכער מאיעלער העהל.

אין דער וואַרימער צייט פון יאָהר איז ער תמיד אומגעלאָפען איבער די פעלדער; ג'ג'נב'עט פרוכטען, אָבגענעסען די וויינפערלעך פון פרעמדע פּלויטען און די קערעלאָך געוואָרפען אין די יאַשצערי־צעס, וועלכע האָבען זיך געצערטעלט אויף דער זונן, און נאָך יערען איינפאל זיינעם האָט ער ארויסגעלאָזט קורצע, הייזערינע קולות, וואָס האָבען דערמאָהנט אָן דעם בילען פון א הונט אויף א קייט אָדער אָן דעם אָבגעריסענעם קוויטשען פון א קינד בשעת מען וויקעלט עס איבער.

דער אָרימער טאַטא איז געווען שטום. גולנים האָבען איהם די צונג אויסגעשניטען.

ער האָט דאמאָלסט געפאַשעט קיה. ער האָט זיי אָבגעפיהרט אין די פעטע פעלדער, וועלכע זיינען געווען געדיכט בעוואַקסען מיט פערשיעדענע גראָזען. דאָרט האָט ער געשפּיעלט אויף זיין פייפעלע און גיקוקט אויף די וואָלקענס, וועלכע האָבען געהאַנגען איבער דער מאָטע בערג, אָדער אויף די וויילדע קאַטשקעס, וואָס האָבען זיך נעשראָקען פון דעם אָנקומענדען שטורם־רעגען.

אין איינעם פון די שטיקעגדע זומער טעג, וען א סיראַקאָ זיידאסט וויגד) האָט גרויזאם געטרייסעלט די דעמבעס און דער בארג מאיעלא איז מעלאַנכאָליש געלעגען בעהאלטען אונטער די פיאָלעטקווע פּארעס, איז דער גולן מאָר געקומען מיט זיינע צוויי חברים און געוואָלט אוועקפיהרען איינע פון די בעסטע קיה. וועו דער קליינער

פאסטוך האָט אָנגעהויבען שרייען און רופען צו ה־לף, האָבען איהם די רוצחים אָבגעשניטען א שטיקעל צונג און מאָר האָט געזאָגט:

— יעצט,מאהם, קענסט דו געהן דערצעהלען.

כמעט א בעוואוסטלאָזער, פערגאָסען מיט בלוט, וואַרפענדיג, פון פחד, מיט די הענט, איז טאָטא געקומען צולויפען אהיים. — נור טאָקע דורך א נס איז ער געבליבען לעבען — און זייט דאן האָט ער ניט פערגעסען מאָרען.

איין מאָל האָט ער איהם דערזעהן אין גאס. סאָלדאָטען האָבען איהם גענפיהרט א געמאָוועטען. האָט ער איהם געוואָרפען א שטיין אין זייט און איז אָנטלאָפען מיט א געלעכטער.

אין א צייט ארום נאָך דער שרעקליכער פאסירונג האָט ער פערלאָזט זיין אלטע מוטער אין איהר געלען שטיבעל, אונטער דעם צוואקסענעם דעמב און אָנגעהויבען ארומוואַנדערען, תמיד א שמוציגער, א באַרפיסער, א הונגעריגער, אן אָבגעריסענער... קליינע אינגלאָך פלעגען איהם תמיד פערפאָלגען און דאָס האָט איהם שרעקליך געערגערט. ער האָט ליעב בעקומען צו מוטשען אנדערע, און אפט מאָל אויסציהענדיג זיך אויף דער באַקאנדער זונן, פלעגט ער פערברענגען די צייט דער מיט, וואָס ער האָט לאנגזאם געמאַטערט און געמוטשעט א יאשצעריצע אדער א שהן, קאָליר־ענדיג באביטשקעלע.

וועז די אינגלאָך פלעגען איהם צופיעל מרגז זיין, דאן פלעגט ער אָנהויבען ריטשען, ווי א ווילדער חזיר, וואָס ווערט פערפאָלגט פון הינט. איין מאָל האָט ער אונברחמנות׳דיג אָנגעשלאָגען איינעם פון זיינע פערפאָלגער און זייט דאן האָבען זיי איהם געלאָזט צו רוה.

בלויז איין נינא, די גוטע, שהנע, טהייערע נינא, האָט איהם ליעב געהאט. דאָס איז געווען א קליינינקע, דאַרינקע, מיידעלע, מיט א קלייענדיג פנים׳ל, מיט גרויסע אויגען און מיט א געדיכטע סטורטע ליכטיגע האָאר.

צום ערשטען מאָל האָבען זיי זיך בעגעגענט אונטער דעם בארג סאן־פאָקקא.

נינא איז געזעסען אין א ווינקעלע און מיט זשעדניקייט געגעסען א שטיקעל ברויט. טאָטא האָט מיט טרויעריגע אויגען געקוקט

אויף דער „רייכער" מיידעלע און זיך ניט אויפגעהערט צו בעלע־
קען.

— פילייבט ווילסט דו א שטיקעל ברויט? — האט נינא געפרעגט
מיט א דינענקען קול'כעל און אויפגעהויבען אויף איהם איהרע גרויסע
אויגען, וועלכע זיינען געווען ליכטיג, ווי דער הימעל אין סעפטעמ־
בער. — אויב דו ווילסט קען איך דיר געבען א שטיקעל.

מיט א שמייכעלע איז טאטא צוגעגאנגען נעהענטער און נענומען
א שטיקעל ברויט.

די גאנצע צייט פון דעם עסען האבען זיי ביידע געשוויגען. קיין
איין פיפס ניט געטהאן, זאנדערן זיך אייניגע מאל בעגעגענט מיט די
אויגען און זיך איבערגעביטען מיט א שמייכעלע.

— פון וואנען ביסט דו? — האט נינא ארויסגעמורמעלט.

טאטא האט איהר מיט צייכענס געגעבען צו פערשטעהן, אז
ער קען ניט רעדען און, ברייט פונאנדערעפענדיג דאס מויל, האט ער
איהר געוויזען דעם שווארצען שטיק צונג. זי האט זיך מיט שרעק
אבגעקעהרט פון איהם.

דאס האט דעם ארימען, אונגליקליכען אינגעל גערירט ביז צו
טרעהרען און ער האט זיך שטארק צוגעריהרט צו איהר האנד, ווי
וועלען איהר זאגען:

— טהו עס ניט... געה ניט אוועק פון מיר... זיי א גו־
טינקע....

אבער פון זיין האלז האבען זיך אנשטאט וועלטער ארויסגעריסען
בלויז זאנדערבארע, הייזעריגע קולות, וועלכע האבען געצוואונגען ני־
נא'ן אויפצושפרינגען פונ'ם פלאטץ.

— זיי געזונד! — האט זי אויסגעשריען, אוועקלויפענדיג.

אבער זיי האבען זיך נאכדעם נאך אייניגע מאל בענגעגענט א,
זיינען אזוי ביסלעכווייז צוגעשטאנען אייגער צום צווייטען, ווי א
ברודער און א שוועסטער.

זיי האבען זיך געוועצט אויף דער זונן אייגער לעבען צווייטען.
טאטא האט ארונטער גלעזט זיין גרויסען, דונקעלען קאפ אויף נינא'כ
קניען און גליקליך צוגעשלאסען די אויגען, אלס דאס מיידעלע האפ
מיט איהרע קלייגע העגטעלעך איבערגעקלויבען זיינע האאר און איהב

צום הונדערטען מאל דערצעהלט איינע און די זעלבע מעשה פון א כישוף מאכער און א קעניג'ס א טאכטער:

„עס האט אמאל געלעבט א קעניג און ער האט געהאט דריי טעכטער. די אינגסטע האט מען גערופען סטעלינא. זי האט געהאט גאלדענע כוואליעס האאר, דימענטענע אויגען און יעדער איינער, וואס האט זי בענעגענט, האט געזאגט: אט געהט די „מאדאנע" און מען איז פאר איהר געפאלען מיט'ן פנים צו דער ערד.

נור איין מאל, ווען זי האט שפאצירט אין גארטען און אויפ־געקליבען, האט זי דערזעהען אויף א בוים א שהנעם, גרינעם פא־פוגאי"...

טאטא פלעגט אונטער דער צארטער, לאסטשענדער שטימע פער־וויעגט און אנשלאפען ווערען, און אין שלאף חלום'ען פון דער שהנער סטעלינא... און נינא פלעגט אזוי פארטזעצען איהר מעשה אלץ לאנגזאמער, אלץ שטילער... און ענדליך — אין גאנצען אנשוויגען ווערען.

און די גוטע זונן האט ליעבליך איינגעהילט די אבגעריסענע, אתגליקליכע, רחמנות'דיגע קינדער אין איהרע בריהענדע שטראה־לען....

*

* *

אזוי האבען זיי געלעבט לאנג, לאנג; געטהיילט צווישען זיך אי לייד, אי פרייד, אי די נדבות פון גוטע מענשען; פערבראכט די נעכט אויף הארטע שטיינער; אויף גאנצע טעג זיך ארויפגעגנב'עט אין ווייך־גערטנער און סעדער און געווען אונטער דער מורא ניט צו כאפען א קויל אין זייט...

ווי עס האט געשיינט איז טאטא געווען פאלקאם גליקליך.

אפט, פלעגט זיך מאכען, האט ער א כאפ געטהאן דאס מיידעלע, וועלכעס האט ניט פערדעכטיגט קיין זאך, עס ארויפגעזעצט ריי־טענריג צו זיך אויף די אקסלען און מיט ווילדער שנעלקייט, זיך גע־לאזט איבער'ן פעלד, געשפרונגען איבער גריבער, איבער קאנאוועס, איבער קוסטען און פעניעס, אזוי לאנג ביז ער האט זיך ניט פערסא־

פּעט און זיך ניט אַבגעשטעלט, רויט, ווי א פּייער, אונטער א בוים אַדער אין מיטן טשערעט און אויסגעשאָסען אין א לאַנגען, בילענ־דען געלעכטער. נאָך איהם האָט נינא אָנגעהויבען צו לאַכען. נור, בע־כּערקענדיג דעם שווארצען שטיק צונג ארומטאַנצען אין טאַטאָ׳ס מויל בשעת לאַכען, איז זי געבליבען שטעהן און א געפיהל פון אבשטוי־סענהייט האָט זי בעהערשט.

אָפּט מאָל פלעגט עס טאַטאָ בעמערקען און דאן איז ער געבליבען א גאנצען טאָג א מרה שחורה׳דינער....

*
* *

אַבער ווי ליעב און אנגענעהם דער אָקטאָבער איז!

קלאָהר און דייטליך מאָהלען זיך די פינסטערע בערג אין דער דורכזיכטיגער ליליען לופט.

ניא איז אנשלאָפען געווארען אויפ׳ן היי, און אין שלאָף האָט זי האלב פונאנדערגעעפענט איהר קליין מויל. טאַטאָ האָט זיך ארונטערגעזעצט און מיט אָנשטרענגקייט געקוקט אויף איהר.

דער אונגליקליכער האָט געטראכט. נאָט ווייסט פון וואָס ער האָט געטראכט. פיעלייכט פון סטעלינאן? פיעלייכט פון דעם רוצח מאָר? אַדער פיעלייכט נאָר פון דעם קליינעם געלען שטיבעלע, אונטער דעם צו וואקסענעם דעמב, וואו עס האָט געוואָהנט אן אלטעטשקע איינע אליין און מיט אונגעדולד געווארט אויף איהר זוהן? וועך ווייסט? וועך קען זאָגען?

דער אראָמאט פון דעם היי האָט טאַטען ווי פערשיכור׳ט. עפעס ווי א פייער, ווי א דראָזש, ווי א ציטער זיינען דורכגעלאָפען אין זיינע בליטען. זיך אויפגעהויבען צום געהירען און דאָרט ארויסגערופען גע־שטאלטען, בילדער און מאָמענטאלע ערשיינונגען.

האָט איהר אמאל בעאָבאכטעט ווי א שטרוי וועכט פער־ברענט?

דאָס פייער בעריהרט קוים די שטרוי און שוין איז דאָ דער פלאָם. עס ברענט, עס בויגט זיך, עס קנאקט, עס טראסקעט און מאָמענטאל — שוין פערלאָשען, און עס איז נאָר ניט געבליבען אויסער א קופּע אש. און אומזיסט זוכט אייער אויג דאן דעם פלאָם...

אביסעל פערוואָרפען דעם קאָפּ א הינטער האָט נינא שטיל און

רוהיג נעאָטהעמט. טאָטאָ האָט אין אָנפאָנג נענומען א סטעבעלקע שטרוי און זי איבערנעפיהרט אויף נינא'ס האלז. נינא האָט, ניט אויפמאכענדיג די אויגען, געמאכט א בעוועגונג ווי ארונטערצוטריי־בען „דאָס פלינעלע" און האָט לייכט אבגעזיפצט. טאָטאָ האָט זיך א ציה געטהאָן צוריק און זיך צולאכט, פערשטעלענדיג דאָס מויל מיט'ן פויסט. נאכהער האָט ער זיך אויפגעהויבען און איז אין דער שטיל אוועקגעלאָפען; אָנגעריסען ווייסע בלימעלאך, זיי צו וואַרפען ארום נינען און זיך ארונטערגעבויגען צו איהר אזוי נאָהענט, אזוי נאָהענט, אז דער וואַרימער אָטהעם פון דעם מיידעלע האָט לייכט בע־ריהרט זיינע באקען. דאן האָט ער זיך נאָך נעהענטער און נאָך נעהענ־טער ארונטערגעבויגען פונקט ווי א צויבער קראפט וואָלט איהם גע־צויגען. נאכהער האָט ער צוגעשלאָסען די אויגען און א קוש געטאָן נינא'ס ליפען. פון דער בעריהרונג האָט זיך נינא אויפגעאָפט מיט א געשריי, נור דערזעהענדיג טאָטאָן מיט אָן אָנגעצינדענעם פנים און צוגעמאכטע אויגען, האָט זי אויסגעשאָסען א געלעכטער.

— שוטה'לע! — האָט זי אויסגעשריען מיט איהר דינינקען, צארטען קול'כעל, וועלכעם האָט מאנכע מאל געקלונגען, ווי א מאנ־דאלין.

און נאָכדעם זיינען זיי נאָך לאנג דאָרט פערבליבען און זיך מיט געלעכטערס נעוואָלאָיטשעט אין הויי...

* *

*

אין איינעם א נאָוועמבער זונטאָג בייטאָג זיינען זיי געזעסען צוזאמען אונטער אן ארָאבגעהאנגענעם שפּיץ פון דעם בארג סאן פאקקא.

פון דער קלאָהרער, לויטערער הויכקייט האָט די זונן געוואָרפען א שוואכע, צארטע שיין אויף די הייזער און אין דער גילדערנער לופט האָבען זיך אָבגעשטעלט דאָס קלינגען פון די גלעקער און דער רויש פון מענשען, וואָס איז געווען עהנליך אויף א פאסיקע ביהנען.

טאָטאָ און נינא זיינען געווען איינע אליין. פון איין זייט האָבען

זיי געהאט די פוסטע גאס, פון דער צווייטער — די שווייגענדע פעל־דער.

— אט קומט שוין אן דער ווינטער... — האט נינא זיך אב־גערופען, בעקוקענדיג פערזאמלט איהרע נאקעטע פים און אבגעטרא־גענע שמאטעס—באלד וועט אויספאלען א שנעע און אלעס וועט ווערען ווייס. און מיר האבען גאר ניט. ניט קיין היים, ניט קיין קלייד, ניט קיין ווארעמקייט. הער, טאטא, איז דיין מאמע געשטארבען?

דער שטומער האט ארונטערגעזונקען דעם קאפ, אבער אין אייני־גע סעקונדען ארום האט ער איהם צוריק אויפגעהויבען און מיט ברע־נענדע אויגען אנגעצייגט אויף דעם האריזאנט.

— זי איז ניט געשטארבען? זי ווארט? — טאטא האט געשא־קעלט מיט'ן קאפ אלס א סימן פון בעשטעטיגונג און נאכהער האט ער מיט אלערליי צייכענס זיך געסטארוועט איבערצוגעבען:

— קום אין מיין היים. מיין היים איז דארטען, אונטען, ביי די פים פון דעם באדג... דארטען איז פארען אי מילך, אי ווארעמקייט אי ברויט...

*

* *

און זיי זיינען געגאנגען. געגאנגען און זיך אבגעשטעלט אין יע־דען דארף און דערפעל. געגאנגען און אפט געליטען פון הונגער און קעלט. גענעכטיגט אונטער'ן פרייען הימעל אדער ביי דער טהיר פון א שטאהל, פון א כליעוו. מעהר געליטען האט נינא. איהר הויט האט בעקומען עפעס א מין ליליען קאליר, איהרע אויגען — איינגעפאלען, איהרע ליפען — בליך און בלאס און די צובלוטיגטע פים — געשוואל־לען. דעם ארימען טאטא'ס הארץ האט זיך אין שטיקלאך צוריסען, ווען ער האט געקוקט אויף נינאן. ער האט זי געצוואונגען אנצוטהון זיין אלטען צוריסענעם רעקעל און די גרעסטע טהייל פון וועג האט ער דאס אונגליקליכע מיידעלע געטראגען אויף די פלייצעס.

איין מאל אין אן אבענד האבען זיי זיך געפונען אויף אן אבסאלוט פוסטען פלאטץ, וואו מען האט ניט געזעהען קיין לעבעדינע זעלע. א ווייסער שנעע, אויף אן אייל די טיעף, האט בערעקט די גאנצע

ערד און האָט נאָך פּאַרטגעזעצט צו פּאַלען אין גרויסע שטיקער, וועל־כע דער ווינד האָט געבלאָזען און געדרעהט אין א וויכער. ניגא, ניט אויפהערענדיג צו ציטערען אין א פּיעבער, האָט זיך ווי שלענגעל ארומגעוויקעלט ארום טאָטען און איהרע שטילע זיפצען און קרעכצען האָבען ווי מעסער זיך געשניטען אין דעם פּערמוטשעטען, ארימען, אונגליקליכען אינגעלם ברוסט. אָבער ער איז אלץ געגאַנגען. געגאַנגען און מיט גוואלד אָבגעשטויסען די מיערקייט און געפיהלט לעבען זיין הארץ נינא'ס הערצעל קלאפען.

פלוצים האָט עס אויפגעהערט קלאפען... די הענטעלאך האָבען נאָך אלץ זיך ארומגעהאלטען ארום זיין האלז, אבוואהל זיי האָבען איהם שוין יעצט געדריקט, ווי קאלטער שטאהל, און דעם מיידעל'ס קעפעלע האָט ארונטערגעהאנגען אויף איין זייט.

טאָטא האָט א געשריי געטהאן ווי אן אדער זאל אין איהם האָבען געפלאַצט, אָבער ער האָט נאָך פּעסטער צוגעדריקט צו זיך דעם בע־וועגלאָזען קערפער און געשפאנט אלץ ווייטער און ווייטער איבער דעם גרענצלאָזען שטח, אונטער די וויכרענדע שטיקער שנעע, אין דעם שרעקליכען שטורם, וואָס האָט געשריען און געוואיעט, ווי א צורייצ־טער, הונגעריגער וואלף.

ער האָט געשפאנט אלץ ווייטער און ווייטער, געשפאנט אזוי לאַנג ביז זיינע מוסקולען זיינען פערשטאַרצט געוואָרען, ביז דאָס בלוט אין זיינע אדערען איז פערקיהלט געוואָרען.

און דאן איז ער אנידערגעפאלען. אָהן א סימן פון כח איז ער געבליבען ליגען, אָבער אלץ ניט אריסנעלאָזט פון זיינע ארעמס נינא'ס קאלטען, פערשטיינערטען קערפער, וועלכער איז געווען איינגעטשעפעט אין זיין האלז...

און דער שנעע האָט זיי פערשאָטען...

עפּיסקאָפּא.

איהר זאָגט איהר ווילט וויסען? — וואָס ווילט איהר וויסען? וואָס מוז איך אייך דערצעהלען? וואָס? אלסדינג? אזוי, איך מוז אייך דערצעהלען פון אָנפאַנג אָן!

אלסדינג פון אָנפאַנג אָן! ווי קען איך עס? איך געדענק שוין ניט. איך פערזיכער אייך, אז איך הויב ניט אָן צו געדענקען. ווי זאָל איך יעצט טהאָן, מיין גנעדיגער הערר, אדרבא, זאָגט, ווי זאָל איך יעצט טהאָן?

הא, יא, עס איז געווען אזוי — אָבער וואַרט, איך בעט אייך, האָט אביסעלע געדולד, ווייל איך קען ניט געפינען די ווערטער אָנצופאַנגען. וועז אלעס זאָל מיר אפילו ליגען אין זכרון, וואָלט איך עס אויך, נאָך אלעמען, ניט געקענט און ניט געוואוסט ווי אזוי צו דערצעהלען. נאָך וועז איך האָב געלעבט צווישען מענשען, בין איך געווען א שווייגער, אן אונפעהיגער צום רעדען, זאָגאָר וועז איך בין תמיד געווען אָנגעטרונקען, איז מיין צונג געווען צוגעקלעפט צום גומען.

ניין, ניין, ניט תמיד. מיט איהם און בלויז מיט איהם האָב איך יא גערעדט. אמאל אין די זומער־נעכט הינטער דער שטאָדט, ווייט אַרום דער סביבה אָדער זאָגאָר אין די פאַלקס נערטנער, אין די טומעלדינג, רוישיגע פארקס. ער פלעגט אריינליגען זיין קליין, אָהן ממשות'דיג העגטעל, וועלכעס איך האָב קוים געפיהלט, אין מיינער, און אזוי פלעגען מיר שפאציערען און דיסקוטירען איבער פערשיעדענע זאכען.

עלף יאָהר — איהר הערט? — עלף יאָהר איז ער אלט געווען און ער האָט ארגומענטירט, ווי א מאן. ער האָט געזונקען אין מרה שחורה, געלעבט מיט געפיהל, ווי א דערוואקסענער מענש. ער האָט אויסגעצייגט ווי דאס לעבען וואָלט איהם שוין געווען פאַלקאָם בע־

קאנט — פול מיט לעבען — און אז ער האָט געלִיטען, תמיר געלִיטען און איבערגעלעבט עגמת־נפש. זיינע ליפען זיינען שוין געווען צו־געוואוינט צו ביטערע ווערטער; ווערטער, וועלכע טוען פיעל שלעכטס, טהוען פיעל וועה און זיינען קיינמאל פערגעסענד!

זיינען דען פאראן מענשען, וועלכע פערגעסען ניט קיין מאל קיין זאך? ווי איך האָב איך שוין געזאגט, וויים איך יעצט גאָר ניט, איך געדענק ניט קיין זאך. — הא, דאָס איז ניט אמת!

איך געדענק אלצדינג, אלצדינג, אלצדינג! איהר הערט איך דערמאָהן זיך זיינע ווערטער, זיינע מאַנערען, זיינע מינעס, זיין קוק, זיינע טרעהרען, זיינע זיפצען, זיין געשריי, זיין ווייגען, אלעס, אלעס ביז אין דער קלענסטער קלייניגקייט, א יעדע זאך פון דער שעה אָן, וואָס ער איז געבוירען געוואָרען, ביז דער שעה, וואָס ער איז געשטאָרבען.

ער איז טויט. זעכצעהן טאָג יעצט זיינט ער איז געשטאָרבען. און איך, איך לעב נאָך! איך האָב געדארפט שטאַרבען, און איך וועל גאָר אין גיכען שטאַרבען. עס וועט זיין בעסער אזוי. מיין קינד, מיין שייפעלע, וויל מיך, זיין פאַסטוך, האָבען לעבען זיך. ער קומט א יעדע נאַכט, זעצט זיך אוועק און קוקט אויף מיר. ער גההט בארפוס, מיין ארימער ציראן! איך מוז צולעגען מיינע אויערען אום צו הערען זיינע טריט. אזוי ווי עס הויבט נאָר אָן נאַכט צו ווערען, זיץ איך שוין מיט אונגעדולד אויף דער וואך, און אזוי שנעל, ווי ער פאַנגט אָן בעטרעטען מיין הויז, פיהל איך, ווי ער וואָלט אַנגעפאַנגען צו שפאַנען אויף מיין הארצען, אָבער מילד, צארט, אזוי צארט, אז איך פיהל ניט דעם קלענסטען וועהטאָג. גרינג, לייכט, ווי א פערער — ארימע נשמה!

יעצט גההט ער יעדע נאַכט בארפוס, אָבער איהר מעגט מיר גלויבען, אז וועט ער האָט געלעבט, איז ער קיין מאל ניט געגאַנגען בארפוס, קיין מאל, איהר מעגט עס מיר גלויבען אויף מיין הייליג וואָרט.

איך וויל אייך עפעס זאַגען, אָבער די פארזיכטיגסטע אויפמערק־זאמקייט פון אייער זייט. וועט אימיצער א טהייערער, א גלעיבטער צו אייך זאל שטאַרבען, פערגעסט ניט, אז ער וויל, אז ער־ נויטהיגט זיך צו האָבען א יעדע זאך אין זיין טרוגע. טהוט איהם דעריבער

אליין אָן מיט אייערע אייגענע הענד, אויב איהר קענט; טהוט איהם אָן פּאָלקאָם פּונקט ווי איהר זאָלט איהם ערווארטען צוריקצוקומען צום לעבען, אויפצושטעהען תחית המתים און פּאַרטוועצען דאָס לעבען. דער, וועלכער געהט אוועק פון דער וועלט, זאָל ניט האָבען קיין נויטה פּאר קיין זאך — פּאר קיין זאך. נערענקט עס!

גוט, קוקט אויף דיעזע קלייגע שיכעלאָך — האָט איהר קינדער? ניין. דאן קענט איהר ניט וויסען, קענט איהר ניט פערשטעהן, וואָס אָט דיעזע קלייגע פּאָאר שיכעלאָך, וועלכע האָבען נעהאָלטען אין זיך זייגע פיסעלאָך, וועלכע האָלטען און צייגען די פּאַרמע פון זייגע פיסעלאָך, בעדייטען פּאר מיר. קיינער וואָלט עס אייך נעקענט ערקלעהרען, קיין פּאָטער וואָלט עס אייך נעקענט דערצעהלען, קיינער.

אין דעם מאָמענט, וועו זיי האָבען איבערגעטרעטען דעם צימער, וועו זיי זיינען געקומען מיך נעהמען, זיינען דען אָלע זיינע קלייידער ניט געווען אויף דעם בענקעל, לעבען בעט? וואָרום האָב איך דאָמאָלס געטראכט בלויז פון זיינע שיכעלאָך? וואָרום האָב איך אזוי נייגעריג געזוכט אונטער דעם בעט און בשעת מעשה נעפיהלט, אז אויב איך וועל זיי דאָרט ניט געפינען, וועט מיין האַרץ פּלאַצען? וואָרום האָב איך זיי אזוי נעהאָלטען פונקט ווי א טהייל פון זיין לעבען וואָלט געווען איבערגאָלזען אין זיי? הא, איהר קענט עס ניט פערשטעהן!

ווינטער־צייט האָט דאָס אָרימע קינד געליטען פון וויעטער־באָלען. אזוי שרעקליך געליטען, אז זיינע פיסעלאָך זיינען געווען אין וואונדען, איין בלוטיגע וואונד און אין די מאָרגענס, וועו ער האָט בעדאַרפט געהן אין סקוהל, בין איך געווען דער איינציגער, וואָס פּלעגט איהם אָנטהאָן די שיכעלאָך. קיין אָנדערער, ווי איך אליין. איך האָב שוין געוואוסט ווי אזוי! דאן פּלעג איך זיך ארונטערבוי־גען זיי צו פערשנורעווען, און וועו איך האָב דערפיהלט אויף מיינע אָקסלען זיינע הענטלאָך, אָנפאָנגענדיג צו ציטערען, ווי אין א פיעבער, האָב איך שוין געוואוסט, אז איך מוז טהון מיין ארבייט גאר פּאוואָליע און פּאַרזיכטיג. עס האָט איהם נעבעך וועת געטהאָן, מיין אָרעם שיפּעלע — ניין, איהר קענט עס ניט פערשטעהן.

וועו ער איז געשטאָרבען, האָט ער מעהר ניט געהאט ווי בלויז

די אייניגע פּאָר. איך האָב זיי צוגענומען פון איהם, און זיי האָבען איהם בעערדיגט א בּאַרפיסען, עפּעס ווי א קליין אָרעם קינד. איז דאָס מעגליך, אז קיינער האָט איהם ניט ליעב גענאָט אויסער זיין פּאָטער?

און יעצט, נעהם איך יערע נאכט די צוויי קליינע שיבעלאָך און שטעל זיי אוועק לעבען דער שוועל איינם לעבען צווייטען. איך גרייט זיי אָן פּאָר איהם. אָבער צו זעהט ער זיי, ווען ער געהט דורך? פיעלייכט זעהט ער זיי יא, נור ער ריהרט זיך ניט צו זיי. פיעלייכט וויסט ער, אז איך וואָלט משוגע געוואָרען, ווען איך זאָל זיי אויף דעם צווייטען מאָרגען ניט געפונען שטעהן איינם לעבען צווייטען, ווי איך האָב זיי אוועקגעשטעלט.

דענקט איהר מיך פּאָר משוגע? ניין? און מיר האָט זיך אויסגעוויזען, אז יא. ניין, מיין הערר, איך בין נאָך ניט משוגע. וואָס איך דערצעהל אייך איז אמת, אַלעס אמת. דער טויטער קומט, יא, טויטע קומען צוריק פון זייערע קברים. פיעלייכט וועט „יענער" אויך קומען... אוי, ווי שרעקליך, ווי שרעקליך עס איז!

זעהט, איך האָב גאנצע נעכט געפּלאָטערט, ווי איך פלאָטער יעצט. עס האָט מיר געקלאפט א צאָהן אָן א צאָהן. איך האָב געפיהלט, אז דער פּחד צושרויפט און צורודערט מיינע ביינער, איך האָב געפיהלט, וועו דער מאָרגען איז געקומען, אז מיינע האָאָר שטעהען, ווי נאָדלען אויף מיין קאָפּ. איז מיין האָאָר ניט וויים? אין נאנצען וויים, ניט אמת? זאָגט!

איך דאנק אייך, מיין הערר. איהר זעהט, איך פלאָטער שוין יעצט ניט. וויפיעל יאָהר וואָלט איהר מיר געגעבען, קוקענדיג אויף מיר? איהר וויסט, איך מוז שטאַרבען און וואָס שנעלער עס וועט געשעהן, דעסטא בעסער וועט זיין.

יא, יא, איך בין רוהיג, פאָלקאָם רוהיג און איך וועל אייך רערצעהלען פון אָנפאָנג אָן, ווי איהר וויל, אַלעס כסדר. מיין שכל האָט מיר נאָך ניט אבגענומען, גלויבט מיר.

עס איז געשעהן אזוי. עס איז געווען אין א הויז אין דעם נייעם טהייל פון שטאָדט, א מין אויפּאַכער רעסטאָראַן, מיט צוועלף אָדער מיט דרייצעהן יאָהר צוריק. מיר זיינען געווען צוואַנציג פערזאָן, אַלע קלוירקס, אייניגע יונגע און אייניגע אלטע. וועו עס פלעגט קו-

מען אבענד, האָבען מיר אלע צוזאמען געהאט אונזער מאהלצייט אין איין שטונדע און ביי איין טיש. מיר זיינען געווען ניט מעהר ניט וועניגער בעקאנט אייניר מיט דעם צווייטען, אבווהל מיר האָבען ניט געארבייט אין איין קאנטאָר. עס איז געווען דאָרט, וואו איך האָב זיך בעקאנט געמאכט מיט וואנצערען, גוויליא וואנצער, מיט א יאָהר צוועלף צורוק.

האָט איהר געזעהען דעם טויטען קערפער? האָט עס אייך ניט אויסגעצייגט, ווי עפּעס אויסערגעווענליכעס וואלט געווען אין פּנים און אין די אויגען? הא, יא, איך פערגעס, די אויגען זיינען דאָך געווען צוגעשלאָסען — אבער ניט ביידע. ניין, ניט ביידע. איך וויים עס גוט. איך מוז שטאַרבען אפילו בלויז צו בעפרייען מיינע פינגער פון דעם פיהלונג, וואָס האָבען צוגעמאכט דאָס אויגען־דעקעל. איך פיהל עס אָט דאָ אויף מיין פינגער. זעהט מיין האנד, איז עס ניט א האנד, וועלכע האָט שוין אָנגעפאנגען אָפּצושטאַרבען? קוקט אויף איהר.

יא, עס איז אמת. ניטאָ קיין נוצען צו דענקען וועגען דעם. ענטשולדיגט מיר. ניין, איך וויל קומען צוריק צום ענין, וואו זשע האָב איך זיך אבגעשטעלט? אין אָנפאנג איז עס געגאנגען אזוי גוט, און נאכהער האָב איך זיך אין גאנצען פערלאָרען. עס איז קיין צווייפעל, אז דאָס איז איבער דעם, וואָס איך פאסט. קיין אנדער זאך, ניין. וויל עס איז שוין צוויי טעג, אז איך האָב גאָר ניט געהאט אין מיין מויל.

איך געדענק, אז פריהער, וועז מיין מאָגען איז געווען ליידיג, האָב איך געפיהלט ווי צום ברעכען — עפּעס א מין זאנדערבארעס געפיהל! דער קאָפּ האָט זיך פערדרעהט און עס האָבען מיר געשלאָגען אנגסטעז נור אויף חלשות. אין די אויגען האָט מיר שרעקליך געשווינדעלט.

הא, איך האָב עס! איך האָב מיך שוין דערמאָהנט. איהר זיינט נערעכט, איך האָב אייך דערצעהלט, אז דאָס איז געווען דאָרט, וואו איך האָב זיך בעקאנט מיט וואנצערען. ער איז געווען דער אויבערהאַרר איבער אלע, א יעדען האָט ער געפיהרט ביי דער נאז, א יעדען דערקוטשעט און ניט נעלאָזט קיינעס איהם וויעדערשפרעכען. זיין וואָרט האָט געמוזט אנערקענט ווערען אלס בעשטימטער פאקט. תמיד נערעדט הויך און צייטענווייז האָבען זיינע ווערטער אָבגעקלונגען שרעקליך. עס איז ניט אווועקגעגאנגען איין אבענד, עס זאל ניט

צאַרקומען עפּעס א צאַנקעריי, א קריגעריי. מיר האָבען איהם נעהאַסט און מורא נעהאַט פּאַר איהם ווי פּאַר א טיראַן. אלע האָבען גערעדט פון איהם צו שלעכטען, איהם געשאָלטען, אָבער אזוי ווי מען האָט נאָר דערפיהלט זיין אָטהעם איז יעדער, ווי שטום געוואָרען. אין די אויגען האָט איהם א יעדער גע־חנפ'עט און זיך נעשמייכעלט צו איהם. איך זאָל אייך דערצעהלען וועגען איהם? גלויבט מיר, אז איך וויים אליין ניט.

ביים טיש פלעגט מיר אויסקומען צו זיצען מיט איהם כמעט פּנים אל פּנים; און אונווילענדיג האָב איך צייטענווייז געקוקט אויף איהם. אין יענע מאָמענטען האָב איך געפיהלט אזעלכעם, וואָס איך בין ניט אימשטאַנד ארויסצוגעבען אין וועלטער — דאָס איז געווען א צוזאַמענמישונג פון אבשטויסענהייט און צוציהונגס־קראַפט, עפּעס אזעלכעס, וואָס האָט ניט קיין בעשטימטען נאָמען. דאָס איז געווען א שלימטהעטיגער, א זעהר שלימטהעטיגער מאַגניטיזמוס, וועלכען דער שטאַרקער, בלוטיגער, ברוטאַלער מאן האָט אויסגענוצט אויף מיר, דעם שוואַכען און צו יענער צייט קרענקליכען און בערויב־טען פון א ווילען קראַפט.

איין אָבענד, בעת דער עולם האָט געגעסען דאָס אָבענד־עסען, האָט צוויישען וואַנצערען און איינעם א אינגלעטטי אויסגעברָאכען עפּעס ווי א צאַנקעריי. ווי זיין מנהג איז געווען, האָט וואַנצער אָננעפאַנ־גען צו שרייען און איז געוואָרען מלא רציחה. אינגלעטטי, וועלכער האָט גראדע יענעם אבענד איבערגעכאַפט די מאַס אין טרינקען וויין, האָט זיך ניט געוואָלט אונטערגעבען. איך האָב געשוויגען, ניט געוואַגט אויפצוהויבען די אויגען, וועלכע איך האָב די גאַנצע צייט געהאַלטען אין מיין טעלער. איך האָב דאַמאָלס געפיהלט א צוזאַמענשרימפונג אין מיין מאָגען. פלוצלונג האָט וואַנצער געכאַפּט א גלאָז פון טיש און עס געוואָרפען אין זיין געזנגער. דאָס גלאָז האָט פערלוירען די ריכטיגע ציעל און עס האָט זיך צובראָכען אויף מיין שטערען. אָט אָט וואו איהר זעהט דעם צייכען. דאָס בלוט האָט פערגאָסען מיין פּנים און איך בין געפאַלען בעוואוסטלאָז. וועו איך בין געקומען צו זיך, איז מיין קאָפּ נעווען פערבאַנדאַזשירט. וואַנצער איז געוועסען לעבען מיר א טרויעריגער, און ער האָט זיך אין אייניגע וועלטער ענט־שולדיגט פאַר מיר. ער האָט מיך געמומען צוריק אין הויז אריין. דער

דאָקטאָר איז נאָכגעאַנגען. ער האָט געהאַלפען דעם דאָקטאָר א צוויי־טען מאָל איבערבינדען מיין וואונד און איז געזעסען מיט מיר ביז שפּעט אין דער נאַכט. אויף מאָרגען איז ער וויעדער געקומען געוואָהר ווערען און אַזוי נאָך א פּאָאָר מאָל און נאָך א פּאָאָר מאָל, ביז ער איז געוואָרען מיינער אן אָפּטער בעזוכער, און דאָס איז געווען דער אָנפאַנג פון מיין שקלאַפערי.

איך האָב נאַכהער קיין אַנדער שטעלונג אין בעזוג צו אירם ניט געהאַט ווי אַלס א הונד, וואָס האָט מורא. וועז ער פלעגט אריינקומען צו מיר אין צימער, האָט זיך זאָגאָר אין דער לופט גע־פיהלט, אז א הערשער איז אריינגעקומען. ער האָט געעפענט אַלע שופלאָדען, זיך געקאָמט זיין האָאָר מיט מיין קאַם, געוואַשען זיי־נע הענט אין מיין וואַש־שיסעל, גערויכערט מיין ליולקע, גערויעט זיך צווישען מיינע פּאַפּיערען, געלעזען מיינע בריעף און צוגענומען זא־כן, וועלכע ער האָט געוואָלט. זיין טיראַניי איז מיט יעדען טאָג גע־וואָרען אונערטרעגליכער, און מיט יעדען טאָג איז מיין נשמה געוואָרען ערניעדריגטער און שפּלדינער. איך האָב מעהר ניט פערמאָגט קיין סימן פון אן אייגענעם וויללען. איך האָב איינפאַך צוגעשטימט צו יע־דער זאַך אָהן דעם מינדעסטען פּראָטעסט. מיט איין קלאַפ האָט ער ביי מיר אוועקגערויבט אַלע איידעלע מענשליכע געפיהלען.

דאָך האָב איך מיין שכל ניט פערלאָרען. ניין, מיין זינען האָט מיר נעריעגט ביי יעדער זאַך, וואָס איך האָב געטהאָן. איך האָב נע־וואוסט א יעדע זאַך, איך האָב געפיהלט, אז איך בין זעהר אָבנע־שוואכט, אז איך בין ענירעדריגט און אז עס איז פאר מיר אונמעגליך, אבסאָלוט אונמעגליך זיך צו בעפרייען פון דער הערשאפט פון דיע־זען שרעקליכען מאן. איך קען אייך ניט ערקלעהרען אין וועלטער די טיעפע, דונקעלע געפיהלען, וועלכע דער מום אויף מיין שטערען האָט אין מיר ערוועקט. און איך קען אייך ניט איבערגעבען אין וועלטער די גרויסע אונרוה, וואָס האָט מיך בעהערשט איין טאָג, וועז מיין פייני־גער האָט געגומען מיין קאַפ צווישען זיינע הענט און עקזאַמענירט די וואונד, וועלכע איז נאָך דאן געווען פריש און מיט היטץ. ער איז עטליכע מאָל איבערגעגאַנגען מיט זיינע פינגער איבער איהר און האָט געזאָגט:

— עס איז שוין כמעט פאַלקאַם פערוואַקסען. אין א מאָנאַט

ארום וועט מען שוין נאָר ניט אָנזעהען. דו מעגסט שוין דאנקען גאָט.

און מיר האָט זיך אויסגעוויזען פונקט פערקעהרט. מיר האָט זיך אויסגעצייגט, אז פון יענעם מאָמענט אָן טראָג איך אויף זיך ניט קיין שניט פון גלאָז, זאָנדערן א בערזש פון שקלאָפערי, א קינ'ס צייכען, וועלכען איך וועל טראָגען מיין גאנצען לעבען.

איך האָב איהם נאָכגעפאָלגט איבעראל און אומעטום, וואו ער האָט נאָר געוואָלט; איך האָב געווארט אויף איהם שטונדען לאַנג אויף די גאַסען, ביי די אריינגאַנגען און לעבען די טהירען; איך פלעג איבערזיצען נעכט־וויין, איבערשרייבענדיג פאַר איהם זיינע פאַ־פיערען; איך פלעג הונדערט מאָל צוטראָגען זיינע בריעף פון איין ענד רוים ביז דעם צווייטען, געקלעטערט די טרעפ ארויף דעם בארג פיעטע; איך פלעג ארומלויפען, ווי א פערד'סם'טע מויז, קוים דעם אָט־העם נעקענט אָבכאַפען, פון איין בעל הלואה'ניק צום צווייטען, אום צו קריגען פאַר איהם דאָס געלד וועלכעם ער האָט בעראַרפט: איך פלעג מיך איבערמאַטערען אויף די פיס הינטער זיין בענקעל אין א געמבלינג הויז, ביז איך האָב געפיהלט, אז איך פאַל אַנידער, איך שטאַרב און דער געדיכטער רויך פון די ליולקעם און סיגארען האָט מיך געשטיקט און געוואָרגען, און וועז איך האָב שוין ניט געקענט אויסהאַלטען און איך האָב אָנגעהויבען הוסטען, האָט עס איהם אזוי אויפגעבראכט, אז ער האָט געהאָט צו מיר טענות, דאָס איך בין שולדיג אין זיין שלים־מזל, דאָס איך און נור איך בין דער גאנצער חייב, פאַרוואָס ער פערשפיעלט, און נאָך אזעלכע פעלע. איז וועז מיר האָבען פערלאָזט דאָס געמבלינג־הויז, פלעגט ער מיך אַרום־שלעפען נאָך זיך, ווי א שמאָטע איבער די ענגע, שמוציגסטע און עקעלריגע נעסלאָך, מיך זידלען, שעלטען און מיך שוואר פייניגען. ביז א שאָטען פון אימיצען האָט זיך בעווייזען און דאן האָבען מיר זיך איבערגעבעטען ביי א גלעזעל שנאפס.

הא, גנעדיגער הערר, וואר וועט מיר ענטדעקען דיעזע געהיימניס איידער איך שטאַרב? צו זיינען דען פאראנען מענשען אויף דיעזער ערד, וועלכע, וועז זיי באגענענען זיך מיט אנדערע מענשען טהוען זיי מיט די אנדערע, וואָס זיי ווילען, מאכען זיי פאר זייערע שקלא־פען? צו איז דען פאראן א מיטעל אוועקצונעהמען פון א מענשען זיין איינענעם ווילען, פונקט ווי מען זאָל פון זיין האנד אוועקנעהמען

א סטעבליע שטרוי? איז דאס מעגליך, גנעדיגער הערר? און ווארום איז דאס אזוי?

אין דער אנווועזנהייט פון מיין תלמון האב איך קיין מאל ניט געקענט רעגירען מיין אייגענעם ווילען, און דאך האט מיין פערשטאנד אנגעהאלטען. מיין מח איז געווען פול מיט פערשיעדענע געדאנקען און איך האב פיעלעם פערשטאנען. דאס איינציגע, וואס איך האב פערשטאנען מעהר פון אלעם איז געווען דאס, אז איך בין אונטערבאר פערלארען.

א מורא, א שרעקליכע מורא האט זיך געמאכט איהר נעסט אין די טיעפענישע פון מיין נשמה, און פון דעם אבענד אן, וואס איך בין פערוואונדעט געווארען, האב איך בעקומען א פחד פאר בלוט. די פערשיעדענע פאסירונגען פון דעם טאג, האבען אוועקגערויבט מיין שלאף פון דער נאכט. איך האב ניט געקענט צושלייסען די אויגען, ווייל באלד האט זיך מיר אויסגעווייזען, אז איך זעה בלוט. מאנכע מאל ווען עס פלעגט מיר אויסקומען דורכצוגעהען מיט וואנצערען, צוריקקעהרענדיג זיך פון זיין געמבלען, שפעט ביי־נאכט אין א פינסטערען קארידאר, האב איך געפיהלט א שרעקליכען דראזש אין מיינע ביינער און איידער איך האב אנגעצונדען א שוועבעלע, ווילכעם, ווי אויף להכעיס, האט זיך ניט געוואלט אזוי גיך אנרייבען, האב איך געפיהלט, אז די האאר שטעלען זיך מיר קאפויר. דער אייניציגער געדאנק, וואס האט אין אזעלכע מאמענטען פערנומען מיינע געהירען איז געווען, אז וועו ניט איז א ביי־נאכט, וועט מיך דער שרעקליכער מאן ערמארדען.

דאס האט ניט פאסירט. וואס האט יא פאסירט, אין גענענטהייל, איז געווען דאס, וואס האט ניט געקענט פאסירען. איך האב גע־גלויבט, אז מיין זיכערער גורל איז צו פאלען טויט פון זיין האנד וועו ניט איז א ביי־נאכט, און גראדע אין געגענטהייל... אבער הערט אויס. וועו וואנצער זאל ניט געווען אריינגעקומען יענע נאכט אין ציראן'ס צימער זוכען, וועו איך זאל ניט געווען זעהן דאס מעסער אויפ'ן טיש, און וואנצער זאל ניט געווען אריינקומען צו מיר אונטערטעט און מיר געבען דעם שרעקליכען שטויס, וועו — — —

הא, אמת. איהר זייט נערעכט. מיר זיינען ערשט ביים אנפאנג און איך רעד שוין פון דער ענדע. איהר קענט ניט פערשטעהען, וועו

איך זאל אייך ניט דערצעהלען די גאנצע געשיכטע. אבער איך בין מיעד. איך הויב אן וועלן צומישט. איך האב אייך מעהר ניט וואס צו דערצעהלען, הערר. איך בין ווי וואהנזיניג. איך בין ווי א בלאז אנגעפילט מיט לופט. איך האב ניט מעהר וואס צו דערצעהלען. אמן, אמן.

איך קען שוין אנגעהן וווייטער. איך דאנק אייך. איהר זייט זעהר א גוטער. איהר האט מיטלייד מיט מיר. קיין מענש אויף דער וועלט האט מיט מיר קיין מאל קיין מיטלייד געהאט. איך פיהל בעסער און קען אנגעהן וווייטער. איך געה אייך יעצט דערצעהלען פון איהר, פון גינעווירא.

נאך דעם עקסידענט מיט דעם גלאז, האבען אייניגע פון אונזערע קאמעראדען פערלאזט דאס הויז; אנדערע האבען ערקלעהרט, אז זיי וועלען בלייבען, אויב גווילייא וואנצער וועט מעהר ניט קומען אין הויז אריין. דאס האט געבראכט דערצו, אז די פרוי פון דעם הויז האט געגעבען וואנצערען א וואהרנונג, אז ער זאל זיך זוכען אן אנדער פלאטץ. ער האט די וועלט איבערגעקעהרט; געשריען און געשאלטען יעדען איינעם, ווי זיין מאדע איז געווען און ענדליך האט ער פערלאזט דאס הויז. און יענע נאכט, אזוי ווי איך האב געדיינקט, ארויס־צוגעהן אביסעל, האט ער מיך געבעטען איך זאל נעהן מיט איהם, ער איז איינפאך צוגעשטאנען צו מיר, אז איך זאל איהם נאכפאלגען.

א לאנגע צייט האבען מיר ארומגעוואנדערט פון איין רעסטאוראן אין צווייטען אהן א שום פעולה. די ערגסטע מעלאנכאליע איז בערצולעבען איז געווען פאר מיר די שטונדע פון עסען, וועלכע איז געווענליך א שטונדע פון רוה און צייטענווייז א שטונדע פון פערגעסענהייט פאר מיערע און פערמאטערטע מענשען. איך האב קוים געקענט עסען אבווהל איך האב אנגעווענדעט אלע כחות. עס האט מיך געעקעלט און נאך מעהר און נאך שטארקער האט מיך געעקעלט דאס קלאפען פון די באקען פון מיינע חברים־עסערס. זיי האבען גענאכט אוועלכע שטארקע באקען, אז זיי זיינען געווען אימשטאנדע איבערצוקייען אפילו אייזען, אפילו שטאהל. ביסלעכווייז האט זיך אין מיר אנגעצונדען א דורשט, יענער מין דורשט, וועלכער, ווען ער צינדעט זיך איין מאל אן, דויערט ער שוין ביז אין טויט אריין.

איין אבענד האט מיך וואנצער געלאזט פריי. און אויף דעם צווייטען טאג האט ער מיר געזאגט, אז ער האט אויסגעפונען אן אויסנעמצייכענט פלאטץ, א פלאטץ פון פערגניגען, וואהין ער וויל, אז איך זאל אויך מיטגעהן מיט איהם.

— יעצט האב איך געפאקט דאס בעשערטע פלאטץ. דו וועסט זעהען וואס פאר א פערגניגען דו וועסט האבען — האט ער צו מיר געזאגט.

אין אמת'ן, איז דער נייער פלאטץ טאקע געווען בעסער פאר דעם אלטען. די בעדיענונגען זיינען מיר געווען געפעהלען. אייניגע פון מיינע מיט־קלוירקס זיינען אויך געווען דארט און פיעלע אנדערע זיינען מיר אויך ניט געווען פרעמד און איך בין געבליבען דארט. און חוץ אלעמען ווייסט איהר דאך שוין, אז עס וואלט נעווען אונמעגליך פאר מיר ניט צו בלייבען.

דעם ערשטען אבענד, וועו מען האט דערלאנגט דעם סוף צום טיש, האבען א צוויי, דריי פון די בארדערס געפרעגט, יעדער איינער מיט א בעזונדערען אינטערעס: „און גינעוורא? וואו איז גינעוורא?" מען האט געזאגט, אז גינעוורא איז קראנק. דאן האבען אלע זיך שטארק נאכגעפרעגט איבער איהר קראנקהייט און אויף יעדען איינעמס גענויכט האט זיך אבגעשטעמפעלט אן אונרוהיגקייט. א מין אונבעקוועמלעכקייט. די נאנצע צייט איז פון קיינעם'ס ליפען ניט ארונטערנגענגען דער נאמען פון דעם אבווועזענעם מיידעל. דער געשפרעך איז געווען א געמישטער, א צוויי־דייטינער און פערשיעדענע מיינונגען און פערשיעדענע פיהלונגס־שטרעבונגען זיינען אויסגעשפראכען און אויסגעדריקט געווארען. איך בין נעזעסען און נעווענדעט אלע מיינע כחות צו כאפען די ווערטער, וועלכע זיינען געפלויגען פון איין עק טיש צום צווייטען. אקעגען מיר איז געזעסען א יונגער מאן, — פון יענער קלאסע מענשען, וועלכע הערען קיינעם ניט און טהוען וואס זיי ווילען, — און האט גערעדט לאנגזאם און מיט אן איבעריגער וואריימקייט פון גינעוואראס מויל, און בשעת מעשה נעקוקט אויף מיר, וויל ער האט בעמערקט, אז איך שענק איהם די נרעסטע אויסמערקזאמקייט. איך נעדענק אז אין יענע מאמענטען האט זיך אין מיין מח געהאלטען דאס בילד פון דעם אבווועזענעם מיידעל און נאכהער, וועו איך האב זיך בעקאנט מיט גינעוורא, האב איך זיך איבערצייגט,

אז דאָס בילד אין מיין פאָרשטעלונגס־קראָפט איז נעווען א ריכטיגס. איך וועל קיין מאָל ניט פערגעסען די בעדייטענדע בעווענונג און די מינע פון וואנצערען אין יענער צייט און דעם אויסדרוק, וואָס זיינע ליפען האָבען דאן געשאָפען. און איך געדענק אויך, אז וועז איך בין ארויסגענאנגען, האָב איך שוין דערפיהלט א וואונש צו זעהען דאָס אונבעקאנטע פרויענצימער. אן אונרוהיגקייט און א זאָנדערבארע, כמעט נביאה'שע בעגייסטערונג.

ארויסגעגאנגען זיינען מיר צוזאמען: איך, וואנצער און זיינער א פריינד מיט'ן נאָמען דאבערטי. דערזעלבער, וועלכער האָט געדעדט מיט וואריאקייט פון גינעווראָאס מויל. וועהרענד מיר זיינען געגאנגען, האָבען יענע צוויי גערעדט צווישען זיך וועגען פערשיעדענע לוסטיג־קייטען און פון צייט צו צייט אויסגעשאָסען א געלעכטער. איך בין אבגעשטאנען אויף א פאָאר טריט הינטער זיי, און א מעלאנכאָליע, א וועהטאגליכע מעלאנכאָליע ארומגענומען מיט טרויעריגע געפיהלען, האָט אָנגעפיהלט מיין צו־וועהטאָגט און ביטער האַרץ. עס איז שוין זייט דאן אריבער צוועלף יאָהר און עס דוכט זיך מיר, אז אָט שטעהט די נאכט פאר מיר. אזוי בולט איז זי נאָך ביז יעצט אין מיין זכרון. קיין זאָך ניט פערגעסען. קיין איין פינטעלע זאָגאר ניט און איך וויים יעצט, ווי איך האָב דאן געפיהלט, אז אין יענער נאכט איז מיין גורל בעשלאָסען געוואָרען. ווער האָט מיר געשיקט דיעזע וואַרנונג?

איז דאָס מעגליך? איז דאָס מעגליך? אן אויפאכער פרויענ־צימערס נאָמען פון דריי זילבען זאָל עפענען פאר מיר אן אונפער־מיידליכען תהום? איז דאָס מעגליך?

פאראויס זעהן, פאָרגעפיהל, פאָרשטעלונגס קראָפט, פראָפעצייען — דאָס זיינען בלויז וועדטער, ניט מעהר ווי בלויז וועדטער! איך האָב דורכגעלעזען א מאסע ביכער. ניין, ניין, ניט אזוי פאסירען זאכען. האָט איהר וועז ניט איז עקזאמענירט אייך זעלבסט? האָט איהר וועז ניט איז געוואכט אייער נשמה?

איהר ליידעט. צייגען אייך אייערע ליידען דען ניט אוים ניי, גליך ווי זיי זיינען קיין מאָל ניט געפיהלט געווען? איהר פרעהט זיך. צייגט אייך אייער פרייד דען ניט אוים ניי, גליך ווי זי איז קיין מאָל ניט געפיהלט געווען? שרעק, פחד, אילוזיען. א יעדע זאך איז שוין געווען געפיהלט, א יעדע זאך האָט שוין פאסירט. אייער נשמה איז

א צוואמענשטעלונג פון טויזענד, פון הונדערט טויזענד קלייניע חלקים פון פערשיעדענע נשמות, וועלכע האבען אבגעלעבט א נאנץ לעבען, וועלכע האבען געשאפען מערקווירדיגע ערשיינונגען און וועל־כע זיינען אליין געווען די ערות פון די מערקווירדיגע ערשיינונגען. פארשטעהט איהר צו וואס איך וויל צוקומען? הערט מיך אויס, וויל אלעם, וואס איך דערצעהל איך איז אן אמת, אן אמת, וועלכער איז ענטדעקט געווארען פון איינעם, וואס האט פערבראכט יאהרען און יאהרען אין שטודירען זיך זעלבסט, פון איינעם, וואס האט פערבראכט יאהרען און יאהרען איינזאם. געלעבט צווישען מענשען, און דאך פערבראכט איינזאם. הערט זאט אויס, וויל דאס איז א מעהר וויכ־טיגער אמת ווי די פאקטען, וועלכע איהר ווילט זעהר ווייסען. וועז —

אן אנדערס מאל, זאגט איהר? מארגען? וואהרום מארגען? וואס, איהר ווילט ניט איך זאל איך ערקלעהרען מיין געדאנק? פאק־טען, פאקטען, אימער און תמיד נור פאקטען! אבער פערגעסט ניט, מיין הערר, אז פאקטען זיינען גאר ניט, גאר ניט און בעווייזען גאר ניט. עס איז פאראן, מיין הערר, אויך דיעזער וועלט עפעס, וועלכעס האט א סך מעהר די וועדטה ווי זאגאר די בעסטע פאקטען.

גוט, דא האט איהר אן אנדער רעטענייש! וואהרום איז די ריכ־טיגע גינעוואהרע געווען עהנליך שטריך פאר שטריך צו דעם בילד, וועלכעס האט אויפגעפלאמט אין מיין מח, וועז איך האב געהערט רע־דען פון איהר דאס ערשטע מאל? אבער מיר וועלען דאס איבערלאזען — נאכדעם ווי זי איז געווען אבווועזענד פיעהר טעג, איז זי וויעדער ערשיענען, דערלאנגענדיג צום טיש די זופ, פון וועלכער עס האט געזעצט א פאהרע און זיך געלעגט אויף איהר געזיכט. יא, מיין הערר, זי איז געווען א דיענסט און זי האט בעדיענט דעם טיש פון די קלוירקס.

האט איהר זי געזעהען? האט איהר זי געקענט? האט איהר אמאל גערעדט צו איהר? האט זי אמאל צו זיך גערעדט? אויב יא, דאן איז ביי מיר קיין צווייפעל, אז איהר האט אויך געפיהלט א פלעצליכען קיצעל איבער'ן גאנצען קערפער, וועז עס איז אויך אויס־געקומען בעריהרען איהר האנד.

אלע מענער האבען זי געוואלט. אלע מענער וויללען זי. אלע מענער האבען געהאט שטארק חשק צו איהר. וואנצער איז טויט.

אבער זי וועט האבען אן אנדער ליעב־האבער. זי וועט נאך האבען הונדערט אנדערע ליעבהאבערס. זי וועט זיי האבען ביז זי וועט גרוי און אלט ווערען. זי וועט זיי ניט פערליערען ביז די צייהן וועלען פון איהר מויל ארויספאלען. וועז זי געהט פערבי די גאס, וועט דער פרינץ זיין קאפ פון דעם עקיפאזש ארויסשטעלען, דער אבגעריסענער, אבגעשלייסענער בעטלער וועט זיך אויף זיין שטעקען אנשפּאַרען און איהר נאכקוקען. אן אונבעשרייבליכע בעגייסטערונג קען מען מערקען אין אלעמענס אויגען און איך אליין בין אן עדות דערצו.

דאך איז זי אומגעביטען, זעהר אומגעביטען. דאן איז זי אלט געווען בלויז צוואנציג יאהר. איך האב שוין פיעלע מאל פרובירט זי צו זעהען פונקט אזוי, ווי איך האב זי געזעהן דאס ערשטע מאל, אבער יעדעס מאל אהן ערפאלג. א געהיימנים, א טיעפע געהיימנים ליגט אין דעם בעהאלטען. האט איהר עס וועז ניט איז אין אייער לעבען בעמערקט? א מענש א בהמה, א חיה, א פלאנצונג אדער אזוי א זאך, האט איין מאל זיין אמת ריכטיגע אויסזעהען און דאס זעהט איהר אין אייער ערשטען מאמענטאלען בליק אויף דעם. עס שיינט ווי עס גיט אייך אוועק זיין „רייזקייט", און באלד נאך דעם איז עס אין אייערע אויגען שוין ניט מעהר דאס, וואס איהר האט געמערקט אין אייער ערשטען מאמענט. עס איז שוין גאר עפעס אנדערש, אייערע געהירען, אייערע נערוועז האבען עס טראנספארמירט, פער־פאלשעוועט. אוז צום טייוועל מיט'ן אמת!

איך בין נעווען א שרעקליכער שונא יעדען איינעם, וואס האט נעווארט א קוק טהאן אויף איהר. פערשטעהט איהר מיך? ניין, נעווים קענט איהר מיך ניט פערשטעהען. איהר דענקט, אז איך פלוידער, אז איך בין צומישט, אז איך שפּרעך זיך זעלבסט וויעדער, דאס איז גאר ניט. לאמיר זיך צוריקקעהרען צו פאקטען.

א צימער בעלייכטעט פון נעז, און אנגעהייצט אזוי שטארק, דאס די הויט טריקענט אוש. א ריח, א טשאד פון פליש. א געמישטער אבקלאנג פון קולות און העכער פון אלע קולות הערט זיך די שטרענגע שטימע פון וואנצערען, וועלכער גיט ארויס יעדעס וואָרט מיט א פירכטליכען אקצענט, פון צייט צו צייט א אונטערברעכונג, א שטיל־שווייגעניש, וועלכע איז פאר מיר א פחד. א האנד בעריהרט מיך. נעהמט אוועק דעם טעלער, וואס שטעהט פאר מיר, שטעלט אוועק

א צווייטען. א לאָסטשענדער שוידער לויפט דורך דעם קערפּער. אזא מין שוידער לויפט דורך יעדענם קערפּער. דאָס איז אויגענשיינליך. די וואַרימקייט אין צימער ווערט שטאַרקער. די אויערן פּלאַמען, די אויגען בליצען. א געמיינער, כּמעט בעסטיאַלער אויסדרוק ערשיינט אויף די געזיכטער פון די יעניגע, וועלכע האָבען זיך אָנגעפּרעסען און אָנגעזוימט, וועלכע האָבען ערפּילט זייער איינציגע פּפליכט פון עקזיסטענץ. זייער עפענטליכע שמוציגקייט איז אזא קלאָפּ פּאר מיר, אזא גרויזאַמער קלאָפּ, אז איך פּיהל נאָר צו חלש'ען. איך האַלט זיך אָן שטאַרק אָן מיין בענקעל. איך צושפּרייט מיינע עלענבויגענם אום צו מאַכען מעהר פּלאַטץ צווישען זיך און מיינע שכנים. עס הערט זיך איינעם'ס א קול:

— עפּיסקאָפּא האָט בויך־וועהטאָג — אן אָנדערער שרייט אויס:

—נייַן, דאָס אַרבייטען אין איהם די געפּיהלען. האָט איהר דען ניט געזעהען ווי אזוי ער האָט אויסגעקוקט, ווען גינעווירא האָט איבערגעביטען זיין טעלער?

איך פּרוביר צו לאַכען. איך הויב אויף מיינע אויגען און בעגעגען זיך מיט גינעווירא'ס שארפּען צווייי־דייטיגען בליק.

זי פערלאָזט דאָס צימער. פּילופּא דאַבערטי מאַכט דאָן א שפּאָטישען פּאַרשלאָג:

— פּרייגדע, עס קען אָנדערש ניט זיין. אייגער פון אונז מוז חתונה האָבען מיט איהר. דאָס וועט זיין א גרויסע טובה פּאר די אנדערע.

דאָס זיינען ניט געווען פּונקט זיינע וועהרטער. ער האָט זיך אויסגעשפּראָכען ציניש. ער האָט אָנגערופּען ביים נאָמען די זאָך און די ראָלע, וואָס די אָנדערע וועלען שפּיעלען.

— א גורל, א גורל. מיר מוזען יעצט אויסקלייבען דעם מאן!

— עפּיסקאָפּא! — שרייט וואַנצער — עפּיסקאָפּא און קאָמפּאַניע!

דער טומעל, דאָס גערויש וועהרט שטאַרקער און שטאַרקער. גינעווירא קומט וויעדער אריין. קענטיג, אז זי האָט געהערט אלעס. אויף איהרע ליפּען גליטשט זיך א שמייכעלע, וועלכעם מאַכט זי פּיהלבאר.

— פּרעג זי, עפּיסקאָפּא! — שרייט וואַנצער. צוויי פון די קעסטלייטע געהען צו צו איהר בעטען אין מיין נאָמען איהר האַנד.

— איך וועל זיך בערענקען וועגען דעם — ענטפערט זי מיט איהר געוועהנלעכען שמייכעל.

און איך בעגעגען וויעדער איהר בליק.

אין אמת׳ן וויים איך ניט צו בין איך טאקע דער יעניגער עפּיס־קאָפּא פון וועמען זיי רעדען, צו מיינען זיי מיך, צו וועמען זיי שטע־הען צו, אז ער זאָל חתונה האָבען מיט איהר און איך בין ניט אימ־שטאנד פּאָרצושטעלען זיך מיין אויסזעהען אין יענעם מאָמענט.

א חלום, א חלום, דיעזער גאנצער פּעריאָד פון מיין לעבען צייגט זיך מיר אויס ניט מעהר ווי א חלום. איהר קענט אין קיין פאל ניט פערשטעהן, אין קיין פאל זיך ניט פאָרשטעלען די געפּיהלען, וועלכע האָבען מיך דאן אַרומגענומען. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט אז איך לעב איבער אין א חלום דאָס, וואָס איך האָב שוין אמאל איבערגעלעבט, אז איך וויעדערהאָל א סעריע מיט פאָסירונגען, וועל־כע האָבען שוין פאסירט. וועז? דאָס וויסט קיינער ניט. מייסטענ־טהיילס בין איך ניט געווען זיכער, אז דאָס בין איך אליין. אָפּטמאָל פלעגט זיך מיר אויסצייגען, אז איך האָב פערלאָרען מיין פערזענלי־קייט. וואָס פאר א געהיימניס די נערוועז פון א מענשען זיינען!

אויף איין מאָל אין אבענד האָט גינעוורא געמומען אבשיעד פון אונז. זי האָט ערקלעהרט, אז זי וויל מעהר ניט בלייבען אלס דיענסט און זי האָט אונז פערלאָזט. זי האָט נאכהער געזאָגט, אז זי פיהלט ניט גוט, און אז זי געהט קיין טיוואָלי צו פערבלייבען דאָרט אייניגע מאָנאָטען מיט איהר שוועסטער. אין מאָמענט פון אבשיעד, האָט יע־דער איהר געדריקט די האנד און זי האָט יעדען געזאָגט מיט א שמייכעל:

— צום וויעדערזעהען, צום וויעדערזעהען.

צו מיר האָט זי געזאָגט מיט אן אנדער מין שמייכעל:

— מיר זיינען פערלאָבט, הערר עפּיסקאָפּא, פערגעסט עס ניט.

דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס איך האָב זי בעריהרט, דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך האָב אריינגעקוקט אין איהרע אויגען מיט דער אבזיכט אריינצודרינגען אין איהר הארצען. אבער זי איז געבליבען פאר מיר א רעטענים.

צום נעכסטען אבענד איז דאָס אבענד־עסען געווען א מין טרויע־

ריגע פארשטעלונג. יערער איינער האט זיך געפיהלט ענטוישט. און וואנצער האט בעשטעטיגט, אז דאבערטיס אידעע איז נעווען ניט קיין שלעכטע.

אויף דעם קוקענדיג האבען זיך נאך איניגע וואס האבען דארט נעגעסען קעסט אומגעקערט צו מיר און געטריבען שפאס און געזאנגט גראבע און נאררישע וויטצען.

די געזעלשאפט פון די אונענטוויקעלטע מוחות איז מיר געווארען איבערדריסיג און עקעלהאפט, דאך האב איך ניט געמאכט קיין פערזוך אבצושטעהן פון זיי. איך האב פארטגעזעצט צו בעזוכען אפט דאס הויז, וואו צווישען שפאס און געלעכטער האב איך אויך געפונען שפייז פיר מיינע זיסע פאנטאזיעס. וועהרענד וואכען און וואכען, ניט קוקענדיג אויף דעם ערגסטען סארט פון מאטעריעלע איינפלוסונגען, ניט קוקענדיג אויף מיין געמאטערטען, געפלאגטען, שקלאפישען לעבען, האב איך דאך געפיהלט דעם טעם פון די העכסטע דעליקאטנע און שטארקסטע שטופען פון דער ליעבע. צו דער עלטער פון אכט און צוואנציג יאהר, האט א מין אונערוואַרטעטע, פערשפעטיגטע יוגענד פערבליהט אין מיין נשמה מיט איהר גאנצער הייסקייט, מיט איהר גאנצער שעהנקייט, מיט איהר גאנצער צארטקייט, מיט אלע טרעהרען פון יוגענד.

הא, מיין הערר, שטעלט אויף פאר דיעזען וואונדער אין אזא פערזאן ווי איך בין געווען, — אלט, מראליש געבראכען, אבגעלעבט און אבגעשטארבען. מהלט פאר אייך א בלום, וואס שפראצט אונטערטעט ארויס פון שוין אן אבגעשטארבענעם צווייגע.

אן אנדערע אונערוואַרטעטע, פלעצליכע פאסירונג איז געשעה, וואנצער האט זיך אין פערליוף פון איניגע טעג געצייגט צו מיר שרעקליכער און גרויזאמער ווי געווענליך. ער האט די לעצטע פינף זעכס נעכט פערבראכט אין א געמבלינג הויז. איין אין דער פריה איז ער אריינגעקומען צו מיר אין צימער בלאס ווי דער טויט. ער האט זיך אוועקגעווארפען אין שטוהל. עטליכע מאל האט ער געמאכט א פערזוך עפעס צו זאגען אבער פלוצים בעשלאסען צו שווייגען און אזוי האט ער פערלאזט מיין צימער ניט אויסרערדענדיג קיין וואָרט, ניט ענטפערענדיג אויף מיין פראגע און ניט קוקענדיג זאגאר אויף מיר.

איך האָב איהם מעהר יענעם טאָג ניט געזעהען, איך האָב איהם ניט געזעהען אַבענד צום עסען, איך האָב איהם ניט געזעהען אויף דעם צווייטען טאָג. זיצענדיג דעם צווייטען אַבענד ביים עסען, איז קוועסטארי אריינגעקומען. ער איז געווען וואנצער'ס א קאָלעגע.

— האָט איהר געהערט די נייעס? האָט ער געפרעגט — וואנצער איז דאָך אַנטלאָפען.

אין אָנפאנג האָב איך ניט פערשטאַנען אָדער בעסער געזאָגט, ניט געקענט גלויבען, אוּן פיהלען האָב איך בשעת מעשה געפיהלט, אז מיין הארץ האָט א ווילדען שפרונג געטהאָן. פראנען האָבען זיך געהערט פון אַלע זייטען:

— וואָס האָט איהר געזאָגט? וואר איז אַנטלאָפען?

— וואנצער, גוויליא וואנצער.

איך קען יעצט ניט זאָגען, וואָס איך האָב דאן געפיהלט. איין זאַך בין איך אָבער זיכער, אז מיין ערשטע בעוועגונג איז געווען א פרייע און א פרעהליכע. איך האָב אָנגעוועגדעט אַלע מיינע קרעפטען צו דערשטיקען עס, אז קיינער זאָל עס ניט בעמערקען. יעדער איינער האָט אָבגעזאָגט אויף איהם די תוכחה.

— און דו — האָט דער ראש פון זיי אויסגעשריען — און דו האָסט גאָר ניט וואָס צו זאָגען? האָט וואנצער ניט געמאכט פון דיר א שקלאף? איז קיין צווייפעל, אז דו האָסט איהם צוגעטראָגען די זאכען זיינע צום באָהן־הויף?

און אַנדערער האָט געזאָגט:

— דו ביסט פון א גנב געשטעמפעלט געווארען אויף דעם שטערען. דו וועסט זיין רייף.

אויף אזא אופן האָבען זיי געהאַלטען אין איין בעליידיגען מיך נור דערפאר אום צו האָבען פערגניגען, וויל זיי האָבען געוואוסט, אז איך בין א פיינליינג.

איך האָב זיך אויפגעהויבען. איך בין ארויסגענאַנגען. איך האָב שפאַציערט אין די גאַסען זוכענדיג גליק. פריי, פריי! איך בין ענדליך געווארען פריי!

עס איז געווען א שטילע, כמעט וואַרימע מערץ־נאכט. איך האָב צוגעשפאַצירט צו די „פיער פאַנטאַנען". איך האָב געזעהן בריטע אָפענע רוימען. איך האָב געהאט א גרויסען חשק מיט איין אָטהעם אריינ־

צוברענגען אין זיך די גאנצע לופט, צו קוקען צו די שטערען, צו־צוהער־רען זיך צום מורמלען פון דעם וואסער, צו שאפען עפּעס פּאַעטישעס, צו טרוימען פון דער צוקונפט.

— פריי, פריי! — האָב איך אייניגע מאָל איבערגע׳חא׳ט די וועלטער צו זיך אליין. — איך בין א פרייער מענש! — איך בין געווען ווי בעטויבט. איך האָב ניט געקענט רעגיערען, קאָנצענטרירען מיין צושטאנד. איך האָב געפיהלט נאָרישע בענקענישען. איך האָב געוואָלט קענען טהאָן טויזענדע זאכען אויף אין מאָל, אום צו קענען בעשטעטיגען מיין פרייהייט. איך בין פערבייגענאנגען א קאפּע הויז. די צאָרטע טענער פון אן ארקעסטער האָבען זיך צוגעטראָגען צו מיינע אויערען און זיך צוגאָסען אין מיין הארצען. איך בין אריינגענאנגען. עס האָט זיך מיר אויסגעווייזען, אז יעדער קוקט אויף מיר. איך האָב זיך געהייסען געבען קאָניאק. דער קעלנער האָט צוגעבראכט די פלאַש, אָבער איך האָב איהם זי געהייסען לאָזען אויפ׳ן טיש און אויסגע־טרונקען דריי גלעזלאך איינס נאכ׳ן אנדערען.

עס איז מיר געוואָרען היים און אויסער דעם איז טאקע אין קאפּע הויז אליין אויך געווען דושנע. איך האָב געוואָלט ארונטערנעמען די הוט און דאָ האָב איך זיך דערמאָהנט אָן דעם צייכען אויף מיין שטע־רען, עס האָט זיך אין מיר ערוועקט די עראינערונג פון דער גרויזאמער פראָזע: „דיין שטערען איז געשטעמפּעלט פון א גנב". פאָרשטע־לענדיג זיך, אז יעדער איינער קוקט אויף מיין שטערען און זעהט דעם שניט, האָב איך זיך געטראכט: „וואָס דענקען זיי? זיי וועלען פיע־לייכט גלויבען, אז דאָס איז א וואונד, וואָס איך האָב בעקומען אין א דועל", און איך, וועלכער וואָלט אין מיין לעבען קיין מאָל די דרייסט ניט געהאַט זאָגאָר צו דענקען פון א דועל, האָב שטאַרק הנאה געהאַט פון דעם געדאנק, וועלכער האָט צו יענער צייט פערנומען מיינע ge־הירען.

וועז אימיצער זאָל זיך געווען אנידערזעצען לעבען מיר און פער־פיהרען א געשפּרעך, וואָלט איך, זיכער, געווען געהאַט א גרונד איהם צו דערצעהלען מכח דועל. עס האָט זיך אָבער אזעלכער ניט געפונען. אין א וויילע ארום האָט זיך עפּעס א מאן אוועקגעזעצט אקעגען מיר, אויף דעם צווייטען זייט טיש. ער האָט זיך אויף מיר ניט אומגעקוקט, ניט געפרעגט זאָגאָר קיין ערלויבניש. ער האָט קיין אויפמערקזאמקייט

ניט געשענקט, בשעת אוועקזעצען זיך, צו האלט איך ניט די פיס אויף דעם בענקעל. דאס איז געווען א גראבקייט. ניט אמת?

איך בין ארויסגעגאנגען און אנגעפאנגען וואנדערען וואהין די אויגען האבען געטראגען.

דאס שכרות איז מיט אמאל אוועק. איך האב דערפיהלט, אז איך בין אונגליקליך, טיף אונגליקליך, אבער וויסען גוט וואס איך זאל אזוי פיהלען האב איך ניט געוואוסט. ביסלעכווייז איז דער אונבעשטימטער צושטאנד פערוואנדעלט געוואָרען אין אונרוהיגקייט. די אונרוהיגקייט האט געוואקסען און ערוועקט אין מיר צווייפלונג און פאראויסזעצונגען: „און טאמער איז ער גאר בעהאלטען ערגעץ וואו אין רוים? טאמער שליאיעט ער זיך ארום איבער די גאסען אן איבערגעטאנענער? טאמער וואָרט ער מיך אב לעבען דער טהיר אום צו רעדען מיט מיר? טאמער וואָרט ער אויף מיר אויף די שטיגען אין דער פינסטער?" עס האט מיך אנגעכאפט א פחד. איך האב מיך עטליכע מאל אומגעקוקט אום זיך איבערצוצייגען צו פערפאלגט מען מיך ניט. איך בין אריין אין אנדער קאפע הויז, וואו אין א „עיר מקלט".

עס איז געווען שפעט, זעהר שפעט, וועו איך האב בעשלאסען צו געהן אהיים. א יערד ערשיינונג, דער מינדעסטער שאָרך האט מיך איבערגעשראקען. אויף די שטיגען, אין שאטען, איז אימיצער געלעגען אויסגעצויגען נאר ווי א טויטער.

— א, וואָרום איז ער ניט בענאנגען זעלבסטמארד? — האב איך זיך געטראכט — וואָרום האט ער ניט געהאט די דרייסט צו מאכען אן ענדע פון זיין לעבען? דאס איז דאך געווען דאס אייניציגע, וואס ער האט בעדארפט טהאן.

און איך בין דאן געווען איבערצייגט ביי זיך, אז די בשורה איבער זיין טויט וואלט מיך א סך מעהר בערוהיגט אידער די נאכריכט, אז ער איז פערשוואונדען. איך בין געשלאפען וועניג און אונרוהיג. ערשט צו אין דער פריה צו, וועו איך האב אויפגעמאכט די לאדען פון די פענסטער, האב איך דערפיהלט אין זיך אן ערלייכטערונג. איך האב געפיהלט עפעס אזעלכעס, וואס איהר זיינט ניט אימשטאנדע צו בעגרייפען, וויל איהר זיינט קיין מאל ניט געווען אין דעם מעמד פון א שקלאף.

אין פּלאַטץ, וואו איך האָב געאַרבייט האָב איך זיך דערוואוסט אייניגע אייניצעלהייטען מכח וואַנצער'ס פערשווינדען. עס האָט זיך ארויסגעזייגט, אז די ביכער זיינען געווען שרעקליך פערנאכלעסיגט און אז ער האָט אויסגעבראכט א גרויסע סומע געלד פון דער קאסע, וואו ער האָט עטליכע יאָהר געאַרבייט. עס איז ארויס א בעפעהל צו ארעסטירען איהם, אבער קיין ערפאָלג. אייניגע האָבען זאָגאר פערזיכערט, אז ער קען זיך, יאקבי, רעכענען אויסער געפאהר.

דאן, זייענדיג זיכער אין מיין פרייהייט, האָב איך אָנגעפאַנגען צו לעבען בלויז מיט מיין ליעבע, מיט מיין געהיימנים. עס האָט זיך מיר געדוכט, אז איך בין אין א צושטאַנד פון א קראַנקען, וואָס הויבט אָן געזונד צו ווערען. איך האָב געפיהלט ווי עפעס א שווערער שטיין וואָלט זיך ארונטערגעקאַטשעט פון מיין ברוסט און איך האָב געווויינט ווי א קינד.... די לעצטע טעג פון מערץ און די ערשטע טעג פון אפריל האָבען מיר געשאפען אזוי פיעל פרייד און אזוי פיעל צער, דאָס בלויז די עראינערונג פון זיי, זאָגאר יעצט, מאכט מיך צופריערען, וואָס איך בין געבאָרען געוואָרען.

צוליעב דער אייניציגער עראינערונג, מיין הערר, בין איך מוחל צירא'ס מוטער, דער פרוי, וועלכע האָט מיר אזוי פיעל שלעכטס געטהאָן. איהר קענט עס ניט פערשטעהן, מיין הערר! איהר קענט ניט פערשטעהן וואָס הייסט פאר א מענשען, וועלכער איז ערניעדעריגט, ערביטערט און בעטריעבט פון ליידען און אונרעכט, צו ענטדעקען אין זיך אבעהאלטענעם קוואל פון גוטע, נאבעלע, צארטע מדות. ניין, איהר קענט עס ניט פערשטעהן. און מעגליך, אז איהר קענט זאָגאר ניט גלויבען דאָס, וואָס איך זאָג. און דיך זאָג איך עס. פאר אייניגע מינוטען, זאָל מיר נאָט מוחל זיין, האָב איך געפיהלט אין זיך א טהיל פון יעזוס קריסטוס. איהר פערשטעהט? איך בין דאן געווען דער ניכטסווירדיגסטער און צו דער זעלבער צייט דער בעסטער פון אלע מענשען.

וואַרט, לאָזט מיך אביסעל ווייניען. זעהט איהר ווי די טרעהרען לויפען? אין פערלויף פון אזוי פיעל געפלאָגטע, נעמאַטערטע יאָהרען האָב איך מיך אויסגעערענט אזוי ווייניען: אָהן יאָמער, אָהן כלאָפען, אָהן שלוכצען, אָהן יעכצען, אום קיינער זאָל מיך ניט הערען, אום ניט ערביטערען דאָס וועזען, וועלכעס ליעבט מיך, אום ניט אויפרעגען

די פערזאן, וועלכע בעהאנדעלט מיך טיראניש. אזוי ווייגען קענען ניט קיין סך אויף דער וועלט. לאז זיך כאטש דאס איינע איינפרעסען אין אייער זכרון. מיין הערר! און וועז איך וועל שטאר־בען, וועט איהר זאגען, אז דער ארעמער דושאוואני עפיסקאפא האט, לכל הפחות, געקענט אבווייגען אין דער שטיל זיין גאנצען לעבען.

ווי אזוי עס האט פאסירט, אז אין יענעם זונטאג אין דער פריה האב איך זיך געפונען אין טראמווי אויף דער גאס טיוואלי? באמת זאג איך אייך, אז איך געדענק עס זעהר שוואך. איז דאס ניט געווען אן אנפאנג פון וואהנזינן? בין איך דאן פיעלייכט געווען אין א צו־שטאנד פון נאכטוואנדלער? איך זאג אייך דעם אמת, אז איך וויים אליין ניט.

איך בין געגאנגען צו דער אונווייסענהייט און זיך איבערגעגעבען צו דער מאכט פון אונווייסענהייט. דאס געפיהל פון ווירקליכקייט האט מיך וויעדער אמאל פערלאזט. עס האט זיך מיר געדוכט, אז איך בין ארומגעגאנגען מיט א בעזונדער מין אטמאספערע, וועלכע טהיילט מיך אב פון דער אויסערליכע וועלט. עס איז ניט געווען אזעלכעס, וואס בלויז דאס אויג קען זעהען, זאנדערען איך האב עס געפיהלט דורך און דורך מיין גאנצען קערפער און מיין גאנצער נשמה. איך קען עס אייך ניט אויסדריקען אין ווערטער. דער שטח, למשל, דער שטח, וועלכען איך בין פערבייגפאהרען האט זיך מיר געדוכט אונענדליך דערווייטערט, אבגעטהיילט פון מיר מיט א מאסלאזער גרענעץ.

ווי וואלט איהר זיך, למשל, פארגעשטעלט אז אויסערגעווענהנ־ליכען מעמד פון פערשטאנד? עס מוז ביי אייך אלעס, וואס איך דערצעהל אייך, אויסצייגען לעפיש, אונמעגליך און אונגאטירליך, אבער טהוט נאר א דענק, אז ביז הייגטיגען טאג לעב איך אז אונ־ארענטליכען, אונרוהיגען לעבען! מען האט מיך „מכבד" גענוען מיט פערשיערענע נעמען פון משוגעת, דאך האט מיך קיינער ניט געקענט אויסהיילען. איך בין אויף מיין גאנצען לעבען פערבליבען אויפ'ן ברעג פון משוגעת ערווארטענדיג פון מינוט צו מינוט א קאפ דרע־העניש און צו פערליהרען דאס בעוואוסטזיין פונקט ווי איינער, וואס בויגט זיך ארונטער אין א שרעקליכע טיעפעניש.

ווי דענקט איהר, וועל איך נאך פערליהרען מיין שכל? איידער איך

וועל צושלּיסען מיינע אויגען? איז בּאראן אזא סימן אויף מיין פּנים? אין מיינע ווערטער? האָט איהר עפּעס בעמערקט? ענטפערט מיר, מיין טהייערער, ענטפערט מיר אָפּענטלּיך, איך בעט אייך!

און פּיעלּייכט איז מיר נאָך ניט בעשערט צו שטאַרבען! פּיעלּייכט איז מיר נאָך בעשערט אָבצואוואָגלּען א משוגענער, אין משוגעים הויז!

ניין, איך בין מודה ומתודה, אז דאָס שרעקט מיך ניט. איהר ווייסט דאָך אָבער, אז „זיי"... וועלּען קומען ביינאַכט... און... ביינאַכט... וועט צירען זיך געווים בעגעגענען... מיט „יענעם"... איך ווייס עס... איך זעה עס פּאַראויס... און... וואָס וועט זיין דאן? — אן אויסברוך פון משוגעת, א וואהנזיניגע ווילדקייט... אין דער פּינסטער.... מיין גאָט, מיין גאָט, איז ניט אָט דאָ מיין סוף?....

האַלּלוצינאציע? יא, ווירקלּיך אזוי. באמת אזוי. הא, יא, יא, איהר זיינט פאַלּקאָם געראַטן. עס וועט זיין געגוג איין ליכט אום איך זאָל זיין רוהיג, וואָראַם איך פּלּעג אימער שלּאָפען זעהר געשמאַק. יא, יא, געגוג איין ליכט, פּשוט איין ליכט. איך דאַנק אייך, מיין טהייערער...

אויף וואָס זשע האָבען מיר זיך אָבגעשטעלּט? הא, יא, אויף טיוואָלי...

...א שאַרפער ריח פון די שוועפּעלּיגע וואַסערען. איבעראל און אומעטום אויפּלּבירטען, אויפּלּבירטען, גערטנער אויפּלּבירטען, און אין זיך דאָס זאַנדערבאראַ, פּריהערדיגע געפּיהל, וועלכעם פּערשווינדעט שטופּענווייז פּונקט ווי דער ווינט וואָלט עס אוועקגעבלּאָזען. איך קריך אראָב. מאַסען מענשען אויף די וועגען. די פּלּאַסען פּינקלּען פון דער זונן. גלּעקער קלּינגען. איך ווייס, אז איך וועל „זי" בעגעגענען.

— א, הערר עפּיסקאָפּא! פון וואַנען האָט איהר זיך גענומען אהער?

דאָס איז געווען גינעווּרא'ס שטימע. און אָט שטעהט פּאַר מיר גינעווּרא מיט אויסגעשטרעקטע הענט א צומישטע.

„וואָס זיינט איהר אזוי בלּאַם? קראַנק? —

זי קוקט אויף מיר און שמייכעלּט, וואַרטענדיג צו וועל איך ניט אָנפאַנגען רעדען. איז עס מעגלּיך, אז דאָס איז די זעלבע גינעווּרא,

וועלכעם האָט בעריענט די טישען אין א צימער פול מיט רויך. איז עם מעגליך, אז דאָס איז זי? איך מורמעל ענדליך ארויס איניגע ווערטער. זי שטעהט אלץ צו מיר צו מיט איינע און די זעלבע פראגען:

— ווי קומט איהר אהער? וואָס פאר אן איבערראשונג!

— כדי איך זאל אייך קענען זעהען — ענטפער איך.

— היסט עס, אז איהר געדענקט, אז מיר זיינען פערלאָבט? — זי לאכט און זעצט פאָר:

— אָט דאָס איז מיין שוועסטער. קומט מיט אונז אין קירכע. איהר וועט דאָך מיט אונז פערברענגען היינטיגען טאָג. ניט אמת? איהר וועט זיך פיהרען ווי א חתן. איך האָף, אז איהר זיינט אויך־שטימיג....

א פרעהליכע, א רעדעוודיגע, פול מיט אלעם אונערוואַרטעטעם, פול מיט נייעם געשמאק. אָנגעטהאָן אויפאַך, אָהן פליטערלאָך, אָבער נעט, שעהן כמעט עלענאַנט. זי צופרעגט זיך ביי מיר וועגען פריינד:

— און יענער וואנצער!

זי האָט זיך וועגען דעם אלעם צופעליג דערוואוסט פון די ציי־טונגען.

— איהר זיינט געווען זעהר בעפריינדעט, ניט אמת?

איך ענטפער ניט. א קורץ שטילשווייגען. זי צייגט אוים צו זיין פערטראַכט. מיר גענהען אריין אין קירכע, וועלכע איז בעפוצט מיט „געהייליגטע" פאלמען צווייגען. (עס איז דאן געווען דער זונטאָג פאר פסח). זי לאָזט זיך ארונטער אויף די קניען לעבען איהר שוועס־טער און עפענט דאָס „סידור'ל". איך שטעה הינטער איהר און קוק אויף איהר האלז. איך דערזעה אויף איהם א קליינעם פלעק און אן אונאויסדרייקליכער פיבער גענט דורך מיין לייב. צו דערזעלבער צייט קעהרט זי אום איהר קאָפ און וואַרפט אויף מיר א גנבה'ישען פלאַ־מענדען בליק.

די עראינערונגען פון דער פערגאַנגענהייט צושווימען זיך, די אונרוהיגקייט פאר דער צוקונפט שטארבט אָב. בלויז די געגענווער־טיגע שטונדע עקזיסטירט פאר מיר. בלויז דיעזעם פרויענצימער עק־זיסטירט פאר מיר און קיין אנדער זאך אין דער וועלט. אָהן איהר איז מיר ליעבער דער טויט.

ביים ארויסגעהן פון דער קירכע האָט זי מיר, שווייגענד, דער־

לאַנגט אַ צווייגעל. איך קוק אויף איהר און שוויג אויך, און עס דוכט זיך מיר, אַז זי האָט שוין אַלעס איבערגעלעזען אין מיין קוק. מיר נעהמען די ריכטונג צו איהר שוועסטער׳ס הויז. מען לאַדעט מיך איין אריינצוגעהן. אויפן וועג צום גאַניק, זאָגט מיר גינעווּרא:

— קומט אַהער, קומט האָבען אַביסעל פערגניגען פון דער זונ.

מיר זיינען אויפ׳ן גאַניק. איינער לעבען צווייטען. די זונען־שטראַהלען בעגיסען אונז. איבער אונזערע קעפּ טראָגט זיך דער אָב־קלאַנג פון די גלעקער. זי זאָגט אין דער שטיל, גליק וויי צו זיך אליין:

— וועך וואָלט עס געקענט דענקען!

אַן אונבעגרענצטע איינגענהמקייט צוגיסט זיך אין מיין האַרצען. איך קען מיך ניט איינהאַלטען. איך פרעג זי מיט אַ פערענדערטער שטימע:

— הייסט עס, אַז מיר זיינען פערלאָבט?

זי שווייגט אַ מינוט. נאָכהער ענטפערט זי שטיל, אַביסעלע פערשעהמט, אַרונטערלאָזענדיג די אויגען:

— איהר ווילט? נון, וועהר גוט.

מען רופט אונז פון אינוועניג. דאָרט זיינען איהר שוואָגער, עט־ליכע אַנדערע פערוואַנדטע און אויך קינדער. איך שפּיעל, ווירקליך, די ראָלע פון אַ חתן! ביים טיש זיץ איך לעבען גינעווּראַן. פּלוצים נעהמען מיר זיך אַן ביי די הענט אונטערען טיש, און פון גרוים שמחה פיהל איך אַקאָרשט משוגע צו ווערען. דער שוואָגער, די שוועס־טער, אַלע אַנווועזענדע קרובים קוקען אויף מיר מיט נייגעריגקייט, פראַגענד.

— ווי אַזוי איז דאָס וואָס קיינער האָט דערפון נאָר ניט גע־וואוסט?

— ווי אַזוי האָסט דו אונז די גאַנצע צייט נאָר ניט געזאָגט קיין וואָרט דערפון, גינעווּרא?

מיר לאַכען, און מיר פיהלען אליין אויך עפּעס ווי פערלוירען, ניט קענענדיג זיך ערקלעהרען ווי פּלוצים, אונערוואַרטעט דאָס איז געשעהן. און אַזוי לייכט פונקט ווי אין אַ חלום...

יא, עס איז לעכערליך, אונגלויבליך לעכערליך, אָבער דאָס האָט פּאַסירט אין דיעזער וועלט מיט אַ מאַן און אַ פרוי פון דיעזער וועלט;

מיט מיר דושאוואנע עפיסקאפא און מיט דער נאך געזונטער גינעווירא קאנאלע. און פונקט אזוי, אפילו אויך קיין האאר ניט געריהרט, ווי איך האב אייך דערצעהלט.

א, מיין הערר, איהר מעגט לאכען, אויב איהר ווילט. איך וועל מיך ניט בעלעריגען. א טראגישער פארס... וואו האב איך וועגען דעם גענלעזען? אין דער אמת'ן איז ניטא קיין מעהר לעכערליכעס, מעהר שענדליכעס, מעהר גרויזאמעס.

איך בין געגאנגען צו איהר מוטער, אין הויז פון איהר מוטער. אין איינעם פון די אלטע הייזלאך אויף מאנטאנארסקי גאס, מיט שמאלע, נאסע, גליטשיגע טרעפ, וואהין עס האט אריינגעדרונגען, דורך די שפאלטען און שפארונעס, א שוואכע, גרינבליכע כמעט קבר'דיגע שיין. דאס קען מען ניט פערגעסען. אלעס לעבט אין מיין זכרון! אויף יעדער טרעפ, וואס איך האב ארויפגעטרעטען, בין איך געבליבען שטעהן, ווארעם עס האט זיך מיר אויסגעווייזען, אז יערע מינוט קען איך פערלירען דאס גלייכגעוויכט און ארונטערפאלען. עס האט זיך מיר נעדוכט ווי איך שפאן אויף שווימענדע שטיקער אייז. איך בין געגאנגען העכער און העכער און די טרעפ, האבען זיך מיר אויסגעצייגט, דוך דער אויסערגעוועהנליכער שיין, וואס האט זיי בעלייכט, מעהר און מעהר פאנטאסטישער, פערהילט אין עפעס א געהיימער, שלימער שטילקייט, אין וועלכער עס זיינען אבנעשטארבען די שטימען, וואס האבען זיך געטראגען פון ווייטען. פלוצים האב איך דערהערט ווי אויף דער אויבערשטער עטאזש האט זיך א טהיר געעפענט מיט רעש. און אלע טרעפ זיינען בעשאטען געווארען מיט קלוות און חרמות, וועלכע האבען זיך געטראגען פון א פרויען־מויל. שפעטער האט זיך די טהיר צוגעמאכט מיט אזא קראפט, אז דאס גאנצע הויז האט א טריסל געטהאן פון אויבען ביז ארא. איך האב זיך דערשראקען; איך האב א ציטער געטהאן און בין געבליבען שטעהן אין פערלעגענהייט. עפעס א מאנספארשוין האט זיך ארונטערגעלאזט. עס האט אויסגעוויזען ווי ער גליטשט זיך ביי דער וואנט, ווי א שאטען. זיין פנים איז געווען כמעט אין גאנצען פערדעקט מיט א גרויען קאפעליוש. ער האט עפעס געמורמלט און געווארטשעט. מיר האבען זיך אנגעשלאגען איינער אן דעם צווייטען. ער האט דאן ארויפגערוקט דעם קאפעליוש און איך האב געקענט בעמער־

קען א פּאָר דונקעלע ברילען, וועלכע זיינען געזעסען אויף זיין רויטען פּנים, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א שטיק רויהע פּלייש.

ער האָט געמיינט, אז ער האָט זיך בעגעגענט מיט איינעם פון זיינע בעקאַנטע און ער האָט אויסגערופען:

— פּיעטרא! — און ער האָט מיך אָנגעכאַפּט פּאָר די הענט און מיר גלייך אין פּנים אריינגעאָטהעמט מיט א ריח פון ווין. ער האָט אָבער באַלד איינגעזעהען, אז ער האָט געהאַט א טעות און ער האָט זיך ארונטערגעלאָזט ווייטער. איך האָב דאָן פּאַרטגעזעצט מיין וועג ארויף. איך ווייס ניט פּאַרוואָס, נור איך בין געווען עפּעס ווי זיכער, אז איך וועל מיך בעגעגענען מיט אימיצען פון זייער פּאַמיליע. איך בין ערשיענען פּאָר א טהיר, אויף וועלכער איך האָב איבערגעלעזען: „עמיליא קאַנאַלע, מעקלערקע פון „מאַנטע די פּיעטא" מיט דער ערלויבעניש פון דער קאראַלישער פּאָליציי". אום צו מאַכען א סוף פון מיין אונרוהיגקייט, האָב איך א ציה געטהאָן דאָס גלעקעל, אָבער אזא שטאַרקען ציה געטהאָן, אז דאָס גלעקעל האָט אָבגעקלונגען זעהר הויך. עס האָט זיך דערהערט א ברוגז'דינע שטימע, די זעלבע, וואָס האָט פריהער אָבגעהילכט אויף די טרעפּ מיט קללות. די טהיר האָט זיך געעפענט, און איך, א דערשראָקענער, א פערלוירענער, ניט זעהענדיג גאָר ניט, ניט ערוואַרטענדיג קיינע פּראָגעס האָב אָנגעפאַנגען רעדען, פערסאָפענדיג זיך און שלינגענדיג די ווערטער.

— איך בין עפּיסקאָפּא... דושאַוואני עפּיסקאָפּא... א דיענער... איך בין געקומען... פערשטעהט איהר מיך... צוליעב אייער טאָכטער... פערשטעהט איהר מיך.... ענטשולדיגט... איך בעט אייך.... א צושטאַרקען ציה געטהאָן דאָס גלעקעל.

פּאָר מיר איז געשטאַנען גינעווראַ'ס מוטער, נאָך א שעהנע, בליהענדע פּרוי; א טיפישע מעקלערקע מיט א גאָלדענע בראָש, מיט גאָלדענע אויערינגלאָך מיט גאָלדענע רינגען אויף אלע פינגער. און איך האָב שעמעוודיג געמאַכט דעם פּאַרשלאָג. — איהר געדענקט? דעם בעוואוסטען פּאַרשלאָג פון פּיליפּא דאבערטי!

א, מיין הערר, איהר מעגט לאכען אויב איהר ווילט. איך וועל מיך ניט בעלעדיגען.

מוז איך דערצעהלען אלע אייגצעלהייטען, טאָג נאָך טאָג, שטונדע נאָך שטונדע? ווילט איהר וויסען אלע קליינינקע סצענקעלאָך,

אלע אונוויכטיגע פאסירונגען, מיין גאנץ לעבען פון יענער צייט אן, אזא זאנדערבארע, אזא זינלאזע, אזא לעכערליכע און אונגליקליכע, דורך און דורך ביז דער גרויסער פאסירונג? ווילט איהר לאכען? ווילט איהר ווייגען? איך קען אייך דערצעהלען אין גאנצען. איך לעז מיין פערגאנגענהייט פונקט ווי פון אן אפענעם בוך. אזא אויסערגעווענליכער זכרון קען נאר זיין ביי אזעלכע, וואס שטעהען שוין נאהענט צום סוף... אבער איך בין מיער. איך בין אכגעשוואכט. און איהר דארפט שוין, דוכט זיך, אויך פיהלען אביסעל מיער. בעסער צו פערקורצען די מעשה. איך וועל זיין קורץ. — איך האב געקראגען א צושטימונג אהן מיה.

ווי עס האט געשיינט האט די מעקלערקע שוין געהאט א ידיעה מכח מיין שטעלע, מכח מיין געהאלט און געזעלשאפטליכען צושטאנד. זי האט געהאט א קלינגענדע שטימע, בעשטימטע בעווענונגען, א בייזען, כמעט ווילדען קוק, וועלכער איז צייטענווייז געווען לאסטשענד און דערמאהנט אן גינעווראס קוק. זי האט מיט מיר געדעדט, שטעהענדיג גאנץ נאהענט לעבען מיר און דא האט זי מיך אנגעריהרט, דא האט זי מיר א לייכטען קלאפ געטהאן, דא האט זי געדרעהט א קנעפעל פון מיין מלבוש, דא האט זי אבגעטרעסעלט דעם שטויב פון מיין פלייצע, דא האט זי ארונטערגענומען א האאר אדער א שטיקעל בוימוואלע פון מיינע בגדים. איך האב געפיהלט אין מיין גאנצען קערפער א מין נערוועזע אונרוהיגקייט אלע מאל, וועז די פרוי, וועלכע האט אין מיין געגענווארט אנגעשטעלט די פויסטען צו איהר מאן, האט זיך צו מיר גערוהרט.

און איהר מאן איז געווען יענער, וועלכען איך האב געהאט בעגענט אויף די טרעפ. א מאן מיט גרינע בריללען. אן אונגליקליכער, רחמנות'דיגער אידיאט. פראפעסיאנעל איז ער געווען א דרוקער. זיינע קראנקע אויגען האבען איהם געשטערט צו ארבייטען און ער האט נעלעבט פון דעם, וואס זיין פרוי, זיין זוהן און זיין שנור האבען איהם געגעבען. זיי האבען איהם אבער אלע בעהאנדעלט שרעקליך שלעכט, זיי האבען איהם געמוטשעט און געפייניגט, ווי איינעם, וואס איז אנגעווארפען. דער אלטער האט געהאט א פערברעכערישען יצר הרע צום גלעזעל משקה. אין דער היים האט איהם קיינער ניט געגעבען קיין פרוטה אויף א „טרונק". פערשטעהט זיך, אז כדי צו פער-

דיענען עטוואָס פּאַר וואָס צו קויפען א גלזעל וויין האָט ער געמוזט ארבייטען בסוד. וועט ווייסט אויף וואָס פּאַר א גאַסען און וואָס פּאַר א קעלערס און פּאַר וואָס פּאַר מענשען עפּעס ניעדעריגע, שמוציגע ארבייט טאָג נאָך טאָג. וועט ער האָט נעכאפּט די געלענהייט האָט ער עפּעס ארויסגעטאשטשעט פון דער היים און עס פּערקויפט און פּאַר דעם געלד זיך אָנגעשיכור'ט, געשטילט דעם אונערטרעגליכען דורשט. קיינע קללות, קיינע חרמות, קיינע שלעק האָבען איהם געקענט צוריק האלטען פון זיין טהאט. איין מאל, אמווייניגסטען, איין וואָך האָט איהם דאָס ווייב ארויסגעטריבען פון הויז, און ער האָט פּאַר צוויי־דריי טעג ניט געהאט די דרייסט צוריק צו קו־מען, אָנקלאפּען? אין טהיר. וואהין איז ער אוועק־געגאנגען? וואו איז ער געשלאָפען? וויי אזוי האָט ער ג־לעבט? ... איך בין איהם געפּעהלען געווארען פון דעם ערשטען טאָג אָן, וואָס איך האָב זיך מיט איהם בעקאנט. די נאנצע צייט וואָס איך האָב גערעדט מיט מיין צוקינפּטיגער שוויגער, איז ער געשטאנען אומגעקעהרט צו מיר; אויף זיין פּנים האָט נעבלאנזשעט א שמייכעל, א פערקיהלטער שמייכעל. פון וועלכען די ארונטערגעהאנגענע אונ־טערשטע ליפּ האָט לייכט נעציטערט. וועו איך האָב מיך אויפּגעהויבען אוועקצוגעהן, האָט ער מיר געזאָגט מיט א שטילער שטימע, וועלכע איז געווען דורכגעוועבט מיט א בעהאלטענער מורא:

—איך וועל מיך אויך דורכגעהן.

מיר זיינען ארויסגעגאנגען צוזאמען. ער האָט זיך קוים געהאלטען אויף די פּיס. בעמערקענדיג ווי ער וואקעלט זיך, ארונטער געהענדיג די טרעפּ, האָב איך איהם געזאָגט:

— ווילט איהר זיך אָנשפּאַרען?

ער האָט אָנגענומען מיין פּארשלאָג און האָט זיך אָנגעשפּארט אויף מיין האַנד. וועו מיר זיינען שוין געווען אין גאס האָט ער נאָך אלץ געהאלטען מיין האַנד, וועלכע איך האָב פּרובירט צו בעפּרייען. אייניג מינוטען האָט ער געשוויגען, נור אזוי זיך צוגעבויגען צו מיר, אז די ברעמען פון זיין קאפּעליוש האָבען זיך פּערטשעפּט אָן מיין פּנים. ער האָט ניט אויפּגעהערט צו שמייכלען און דער שמייכעל איז בעגלייט געווארען פון א מין כריפּען. וואהרשיינליך האָט ער ג־וואלט איבערהאקען די שטילקייט.

איך עראינער מיך, אז עס איז געווען בין השמשות און א מיל־דער, צארטער אבענד האָט זיך אָנגערוקט. די נאסען זיינען געווען פול מיט מענשען. צווישן מוזיקאַנטען האָבען געשפּילט אויף א פּליט און א גיטאַרע אן אריע פון „נאַרמא" פאר א קאַפּע־הויז. איך עראינער מיך נאָך אין זאָך אז פערבי אונז איז דורכגעפאָהרען א קארעטע מיט א פערוואונדעטען, בענלייטעט פון צוויי פּאָליציאַנטען.

—איך בין צופריעדען. איהר ווייסט? — האָט ער ענדליך זיך אָבגערופען, דריקענדיג מיין האַנד. — איך בין העכסט צופריעדען. וואָס פאר אן אויסנעצייכענטער זוהן דו ווערסט זיין. ווייסט? איך בין שוין פערליבט אין דיר!

ער האָט די ווערטער אויסגעשפּראָכען מיט אזא אויפרעגונג ווי ער וואָלט געהאט בלויז איין געדאנק, איין ווילען נאָר ער שעהמט זיך עס צו זאָגען. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען לאכען, ווי א האלב משוגע'נער. עס האָט ווידער געהערשט א שטיל שווייגען, נאכהער האָט ער ווידער זיך אָבגערופען.

— איך בין צופריעדען — ער האָט זיך ווידער צולאכט, אבער דאָס מאָל שוין מיט א דראָזש. איך האָב מיך אָנגעשטויסען, אז מסתם ליידעט ער פון א נערוועזע אויפרעגונג, וועלכע איז איהם גע־קומען פון זיינע לידען. מיר זיינען ערשיינען פאר א פענסטער פער־האַנגען מיט רויטע פּאָרהענגלאך.

— לאָמיר אויסטרינקען צו גלעזלאך צוזאמען! — האָט ער זיך פּלוצים אָבגערופען מיט א שנעלער שטימע. — און ער האָט זיך אָבגעשטעלט, אָנהאַלטענדיג מיך פאר דער טהיר, וועלכע איז געווען ווי בענאסען מיט א רויטע ליכטיגקייט און געווארפען אזעלכע פלע־קען אויף דעם טראָטואר. איך האָב דערפיהלט ווי ער ציטערט און א דאנק דעם ליכט האָב איך געקענט בעטראכטען זיינע אָרימע ענט־ציינדענע אויגען, וועלכע זיינען געווען פערשטעלט מיט די בריללען.

— גוט, לאָמיר אריינגעהן — האָב איך געענטפערט. מיר זיינען אריין אין שענק. עס איז דארט ניט געווען קיין סך מענשען. די וואָס זיינען יא געווען, זיינען געזעסען אלע צוזאמען און געשפּילט אין קאָרטען. מיר האָבען זיך אוועקגעזעצט אין א ווינקעל.

—א קווארט רויטען — האָט קאנאלע בעפּוילען.

ער האָט אָנגענאָסען אין די גלעזלאך, און זיין האַנד האָט נעצי־

טערט, ווי ביי א פּאראָליזירטען. ער האָט „אריינגענאָסען" דאָס גלע־זעל וויין אויגענבליקליך, אָבגעוויישט זיך די ליפּען און אָנגענאָסען א צווייטעס. נאָכהער האָט ער זיך צולאָכט און אַוועקגעשטעלט די פּלאָש צוריק אויפ'ן טיש.

— נאָנצע דריי טעג ניט געטרונקען — האָט ער זיך נאָיוו מורה געווען.

— דריי טעג?

— יא, נאָנצע דריי טעג. איך האָב ניט געהאט קיין גלעזל. אין דער היים גיט מיר קיינער ניט קיין פרוטה. פערשטעהסט? פער־שטעהסט? ארבייטען קען איך ניט מעהר איבער די אויגען. זעהסט די אויגען... זוהן מיינער? גיב א קוק.

ער האָט אונטערגעהויבען די בריללען און מיר האָט זיך אויסגע־וויזען וויי ער האָט אונטערגעהויבען א מאסקע אויף אזוי פיעל האָט זיך געענדערט דער אויסדרוק פון זיין פנים. די אויגען דעקלאָך זיינען געווען אין וואונדען, אָהן וויעס, אָנגעשוואָללען און צוזאמענגעווואקסען און פון די צויאטרעטע וואונדען האָט אונאויפהערליך גערונען מא־טעריע צוזאמענגעמישט מיט טרעהרען. און פון דער מיטען פון דיעזע מכות האָבען זיך ארויסגעזוהען צוויי אויגעלאך, וועלכע האָבען אויס־געדריקט צער און רחמנות. עס האָט מיך אָנגעכאפט א פּחד און א מיט־לייד, קוקענדיג אויף די שרעקליכע קלאָגעדיגע אויגען. איך האָב איהם געפרעגט:

— טהוען זיי וועה? שטאַרק וועה?

— הא, שטעל דיר פאָר, זוהן מיינער! שטעל דיר פאָר נאָדלען, שפּילקעס, שפּענדלאָך, שטיקלאָך גלאָז, שטעכענייש. וועו די אלע זא־כען זאָלען זיין אין מיינע אויגען וואָלט עס קיין ממשות געהאט, זוהן מיינער, אין פערגליך מיט דעם וועהטאָג וואָס איך לייד.

מעגליך, אז ער האָט אביסעל איבערטריבען זיינע ליידען, וויל ער האָט געוזהען, אז איך האָב מיטלייד מיט איהם, מיטלייד פון א מענשען וועו וויסט פאר וויפיעל יאָהרען! וועו וויסט וויפיעל יאָהר ער האָט ניט געהערט קיין מיטלויידם וואָרט! מעגליך, אז ער האָט אבי־סעל איבערטריבען זיינע ליידען, כדי צו ערוועקען אין מיר נאָך מעהר רחמנות צו איהם.

— אזוי טהוט אייך וועה? — האָב איך געפרעגט.

—יא, פונקט אזוי — האָט ער געענטפערט און מיט גרויס פאַר־זיכטיגקייט אָבגעווישט די אויגען מיט א שטיקעל שמאטע, וואָס האָט ניט געהאָט קיין בעשטימטע פאַרמע און קיין בעשטימטען קאָליר. נאָכהער האָט ער צוריק אַרונטערגעלאָזט די בריל'ען און אריינגענאָסען דאָס צווייטע גלעזעל אין אויגען בליק. איך האָב אויך אויסגע־טרונקען. ער האָט זיך צוגעריהרט צו דער פלאַש און געזאָגט:

— עס איז מיר ניט קיין אַנדער זאַך ניט געבליבען אויף דער וועלט, זוהן מיינער.

איך האָב א קוק געטהאָן אויף איהם. עס איז ווירקליך ניט געווען קיין זאַך אין איהם וואָס האָט געקענט דערמאָהנען אָן גינעווּראָ. ניט קיין איין שטריך, ניט קיין איין בעווענונג, ניט קיין איין מאָנערע, גאָר ניט...

— ער איז ניט איהר פאָטער — האָב איך זיך געטראָכט.

דער אַלטער האָט געענדיגט די ערשטע פלאַש און געאָרדערט א צווייטע, נאָכהער האָט ער אָנגעפאַנגען צו רעדען מיט א קוויטש:

— איך בין זעהר צופריעדען, וואָס דו האָסט חתונה מיט גי־נעווּראָ, און דו מענסט אויך זיין צופריעדען . . . קאָנאַליע — פערשטעהסט דו מיך, איז א גרויסער יחוס! וועז מיר זאָלען ניט זיין מיוחסים... וואָלט יעצט...

ער האָט אויפגעהויבען דאָס גלעזעל און אויף זיינע ליפען האָט זיך בעוויזען א צווייי דייטענדער שמייכעל, וועלכער האָט מיך בע־אונרוהיגט.

—אך, גינעווּראָ.... — האָט ער פאַרטגעזעצט — גינעווּראָ וואָלט געווען געקענט זיין אָן אוצר פאַר אונז, וועז מיר זאָלען נאָר געווען וועלען. דו פערשטעהסט? דיר מעג מען דאָס זאָגען. ניט אי־נער, ניט צוויי, נאָר צעהן... הונדערט האָבען זיך געשרכנ'ט און נאָך וואָס פאַר שידוכים, זוהן מיינער!

איך האָב געפיהלט, אז איך בין אי גרין אי גע׳ל געווּאָרען.

— למשל אזא התן'דע׳ל, ווי קניאז אלטאני... וויפיע׳ל מיינסט דו דולט ער מיר אָן א קאָפּ? וויפיע׳ל געהט ער מיר נאָך? צוריק מיט עטליכע חדשים, נאָך איידער גינעווּראָ איז אָבגעפאָהרען קיין טיוואָלי, האָט ער מיך געשיקט רופען צו זיך אין פאַלאַץ ארויז. פערשטעהסט? איידער וואָס וועז האָט ער פערשפּראָכען גאָנצע דריי

טויזענדער. היינט נאכהער א בעזונדער הויז פאר איהר. און נאך און נאך... אבער ניין, ניין, עמיליא פלעגט תמיד זאגען:

— עס טויג ניט, עס טויג ניט. מיר האבען חתונה געמאכט די ערשטע, מיר וועלען אויך חתונה מאכען די צווייטע. מיט א פראפעסיאנעלען יונגען מאן, א מאן וואס וועט האבען א גוטע שטעלע, א גוטען געהאלט... מיר וועלען געפינען אזעלכען. — זעהסט דו? זעהסט דו? אט ביסט דו געקומען. דו הייסט עפיסקאפא, אמת? וואס פאר א נאמען! הייסט עס מאראס עפיסקאפא... מאראס עפיסקאפא....

ער איז געווארען רעדעוודיג און אנגעהויבען צו לאכען.

— וואו האסט דו זי בעגעגענט? ווי אזוי האסט דו זיך מיט איהר בעקאנט? דארט, אמת? אין דער רעסטאראציע? דערצעהל זשע מיר, דערצעהל אלעס, איך הער זיך צו.

אין דיעזער מינוט איז אריינגעקומען א מאן פון א זאנדער־בארען, אבשטויסענדען אויסזעהען. ער איז געווען עהנליך אויף א קאמער־דיענער אדער א פארוקמאכער. א בלאסער, מיט רויטליכע פריסטשעס אויפ'ן פנים. ער האט זיך בעגריסט מיט קאנאלע.

— גוטען אבענד, באטיסטא!

באטיסטא האט איהם צוגערופען און מכבד געווען מיט א גלעזעל וויין.

— טרינקט טהעאדארא, פאר אונזער געזונד. אט דאס איז מיין צוקינפטיגער איידעם, גינעווראס חתן.

דער אונבעקאנטער האט עפעס אבגעמורמעלט, קוקענדיג מיט זיינע גרויע אויגען אויף מיר. איך האב א פלאטער געטהאן, פונקט ווי איך זאל מיך אנריהרען אן עפעס גאר קאלטעס. ער האט ארויסגעמורמעלט:

— הייסט עס, הערר....

— יא, יא— האט דער אלטער בעל דברן, איהם איבערנעשלאגען — הערר עפיסקאפא.

— הא, הערר עפיסקאפא. זעהר איינגענעהם צו בעקענען זיך מיט אייך. מזל טוב אייך!

איך האב מיין מויל ניט געעפענט. באטיסטא האט א לאך געטהאן, ארונטערלאזענדיג דעם קאפ אויף דעד ברוסט אוף עד האט

דאָס מאָל אויסגעקוקט טיוולִיש. אין אייניגע מינוטען ארום האָט זיך דער גאסט געזעגענט מיט אונז.

— זייט געזונד, באטיסטא. אלעס בעסטע אייך, הערר עפּיס־קאָפּא.

ער האָט מיר אויסגעשטרעקט זיין האַנד און איך האָב שוין גע־מוזט אויסשטרעקען מיינע צו איהם.

וועז יענער איז אוועקגעגאַנגען, האָט מיר באטיסטא געזאָגט מיט א שטילער שטימע:

— וווּיסט דו ווער דאָס איז? טהעאָדאָרא... דעם אלטען מאר־קיז אגוטים „פליענעל אדיוטאַנט". שוין א יאָהר צייט, אז ער שטעהט צו מיר צו מכח גינעווּראן. פערשטעהסט? דער אלטער וווּיסט גאָר ניט וואָס צו טהאָן. ער רוהט ניט, ער וווינט, ער קאָכט זיך ווי א קליין קינד, ער טופּעט מיט די פיס... עס ווילט זיך איהם זעהר האָבען גינעווּר־ראן. דאָס איז דערזעלבער מארקיז אגוטי, וועלכער האָט געצוואונגען, אז מען זאָל איהם צובינדען צו אן אייזערנעם בעט און בעפוילען זיינע פרויען זיי זאָלען איהם שמייסען ביז אין בלוט... נאכהער איז די זאך פאַרגעקומען אין געריכט... אך, אך, אך, אָרימער טהעאָדאָרא, ער איז נעבעך געבליבען מיט א נאָז! האָסט דו געזעהען מיט וואָס פאר א נאָז ער איז געבליבען? ער האָט עס ניט ערווארטעט, ניט ער־וואַרטעט... אָרימער טהעאָדאָרא!

ער האָט פאַרטגעזעצט צו לאָבען מיט א נאַרישען געלעכטער, ווייל איך האָב געמיינט, אז איך שטאַרב אוועק פון בענקעניש.

פלוצים האָט ער זיך אָבגעשטעלט און זיך צולאָזט מיט קללות. פון אונטער די בריללען האָבען גערינען איבער די באקען צוויי ריטש־קעס מוטנע טרעהרען.

— אָ, דיעוע אויגען! ווי זיי טהוען מיר וועה, וועז איך טרינק!

און ער האָט וויעדער אונטערגעהויבען די גרינע בריללען און איך האָב וויעדער דערזעהן דאָס אורָישע געזיכט, וועלכעם האָט אויס־געצייגט ווי מען האָט דערפון אָבגעשונדען די הויט. רויט, ווי די הינטער חלקים פון די מאלפּעס, איהר וווּיסט, אָט יענע מאלפּעס, וואָס מען זעהט אין א טהיער־גאַרטען...

— איך דארף אַוועק געהען. שוין צייט — האָב איך גע־זאָגט.

— גוט, לאָמיר געהען. וואַרט...

און ער האָט שפּאַסהאפט אָנגעפאַנגען צו רויען זיך אין זיינע קע־שענעס ווי וועלען געפינען געלד. איך האָב בעצאָהלט. מיר האָבען זיך אויפגעהויבען און אַרויסגעגאַנגען. ער האָט וויעדער אונטערגערוקט זיין האַנד צו מיינער. עס האָט געשיינט, אַז ער האָט שוין גאָר קיין חשק ניט צו שיידען זיך מיט מיר. און ער האָט געהאַלטען אין איין לאָבען, ווי א האַלב וואַהנזיניגער. און מיר האָט זיך נעדרוקט, אַז ער קעהרט זיך צוריק אום צו זיין פריהערדיגען נערוועזען צושטאַנד און אַז ער וויל וויעדער עפּעס זאָגען, נאָר ער שעהמט זיך.

— וואָס פאר אַן אויסגעצייכענטער אבענד! — האָט ער געזאָגט, און דער פריהערדיגער פלאָטערענדיגער גאַלאָכטער האָט איהם פער־קרומט זיין פּנים. אין אייניגע סעקונדען אַרום האָט ער מיט דער שווערקייט פון א היקאַוואטען און מיט א זעהר ניעדעריג ארונטערגע־בויגענעם קאָפּ פאַרטגעזעצט:

— גיב מיר פינף ליר. איך וועל דיר אָבגעבען.

מיר האָבען זיך אָבגעשטאַלט. איך האָב אריינגאַלאָגט א פינף לירידיגע מטבעה אין זיין ציטערענדער האַנד. ער איז אַנטלאָפען און באַלד פערשוואונדען אין דער פינסטערניש.

א, מיין הערר, וואָס פאר א רחמנות'דיגע בריאה! דאָס פערברע־כען זויגט אריין א מענשען. א מענש צאפּאַלט זיך אין די אומארמונ־גען פון דעם פערברעכען און פיהלט ווי ער וועלט אַלץ מעהר און מעהר ארומגעצויגען און זעהט... אז עס איז פערלאָרען און קען זיך ניט און ווי זיך ניט... רעטטען... וואָס פאר א וועהטאָג, מיין הערר, וואָס פאר א וועהטאָג! ווייסט איהר א מעהר טיפּערען, א מעהר פערפיהרערשען, א מעהר טרויעריגען תהום? זאָגט זשע, זאָגט וועלכע פון אַלע מענשליכע ליידען איז שרעקליכער פון דעם פלאָטערען, פון דעם צאפּאַלען זיך, וואָס איינער לעבט איבער, וועז דער יצר הרע צו א זאַך בושוועט אין איהם און ער קען עס ניט גרייכען? וואָס קען שוין זיין טרויעריגער פון טריסטלענדיגע העגט, פון איינגעבויגענע קניען, פון ארונטערגעהאַנגענע ליפּען און וועך שמועסט נאָך, וועז די

אלע זאכען זיינען אין איין מענשען? זאגט זשע, זאגט, וואס קען זיין טרויעריגער, אדרבה, זאגט? וואס?...

און נאך זעהן איבעראל ארום זיך דעם שרעקליכסטען שונא, זעהן איהם קלאהר און דייטליך, אונטערצושיעדען אלע זיינע דרכים, פאראויסזאגען אלע זיינע פערפיהרערשע רעזולטאטען, אין גאנצען זיין רואינע. זעהן — איהר הערט!... זעהן אין יעדען מענשען א צער, און פארשטעהן אימער און תמיד פערשטעהן און פיהלען א ברודערליכען מיטלייד צו יעדען, וואס געהט אראָב פון דעם דרך הישר, צו יעדען וואס איז ארומגענומען מיט אבלות און פיהלען אין זיך, טיעף אין זיך, די שטימע פון דעם גרויסען מענשליכען ברודערליכקייט, און צו זעהן אין יעדען אייגעם, וואס מען בענעגנט, א בעקאנטען... איהר פערשטעהט וואס איך זאג אייך? קענט איהר פערשטעהן דאס געפיהל אין מיר, אין מיר, וועלכען איהר רעכענט פאר א פייגלינג, פאר א ניכטסווירדיגען, כמעט פאר אן אידיאט?

ניין. ניט פאר אייך דאס צו פערשטעהן. איהר קענט עס אין קיין פאל ניט בעגרייפען. און דאך איז עס אזוי ווי איך האָב אייך געזאגט. עס זיינען פארען מענשען, וואס געהן דורך א מאסע לעבעדיגע בעשעפענישען פונקט ווי דורך א מאסע בוימער. עס איז ביי זיי קיין אונטערשיעד. עס זיינען אָבער דערפאר פארען אועלכע, וואס זוכען מיט אן אייביגער מורא אויף יענעם'ס געזיכט א שטומען ענטפער אויף א שטומער פראגע. פאר אזא מענשען איז שוין אויף דער וועלט ניט פארען קיין אונבעקאנטער. א, שרעקליך! זיין הארץ בעלאנגט צו אלעמען אָבער קיינעמס בעלאנגט צו איהם!

איך ווייס, איך ווייס עס. וועמענס עסק איז עס? וועמענס עסק איז צו זיין גוטקייט, צו זיין ליעבע? יעדער איינציגער מענש האט א געהיימען גראנק, אָבער ניט פון ליעבע, ניט פון גוטקייט, זאנדערן פון אומגעלומפערטע תאוות און ענאיזם. איך ווייס עס. קיין איין און איינציגער מענש אויף דער וועלט האט נאך ניט ליעב געהאט א צווייטען און איז אויך ניט געווען געליעבט פון יענעם. איך האָב קיין מאל ניט געוואגט מודה זיין פאר זיך אליין דעם שרעקליכען אמת, וויל איך האָב מורא געהאט אז איך וועל מוזען שטארבען נאך אזא וידוי...

אזוי, אזוי מיין הערר, זייט יענעם אבענד האָב איך מיך געפיהלט

ווי צוגעבונדען צו דעם אונגליקלעכען. איך בין נעווארען זייַן פרייַנד. ווארום? איבער דעם דען, וואָס אונזערע נשמות האָבען געהאט א געהיימע עהנליכקייט? צו מענליך דערפאר, וואָס די צוציהונגם קראפט פון זייַן פערבראכען האָט שוין ביסלעכווייַז אָנגעפאנגען מושל צו זייַן איבער מיך אויך? צו אפשר דערפאר וואָס אין זייַן אונגליק־ליכער לאגע האָט זיך שוין אָבגעשפּיגעלט מיינע?

נאָך יענעם אבענד האָב איך מיך נעזוהען מיט איהם יעדען טאָג. ער פלעגט מיך ארומזוכען איבעראל, מיך אבגעווארט לעבען דער טהיר פון דער קאָנטאָר; נעווארט מיך ביינאכט אויף די טרעפּ פון מיין וואוינונג. ער פלעגט מיך ניט פרעגען קיין זאך און אין זיינע אויגען, וועלכע זיינען נעווען פערשטעלט מיט די גרינע בריללען האָט מען אויך נאָר ניט נעקענט איבערלעזען. אָבער עס איז נעווען נענוג פאר מיר בלויז א קוק צו טהאָן אויף איהם אום צו פערשטעהן אלעס. זיין נע־וועהנליכער אידיאָטסקער שמייכעל האָט איהם קיין מאָל ניט פער־לאָזט. איך בין ניט נעווען אימשטאנד איהם צו ערווייערערען, איך האָב איהם ניט נעקענט ענטזאגען, איהם וועה טהאָן, צייגען פאר איהם א ברוגז פנים, זיך וועגדען צו איהם מיט כעס. וואָס זאגט איהר? האָב איך מיך דען אויף אזא אופן ניט אונטער וואַרפען דער מאכט פון אן אנדער טיראן? האָט עס ניט נעהייסען, אז וואנצער האָט איבערגע־לאָזט אויף זייַן פלאטץ אן אנדערען? איך האָב מיך אָפט מאָל נעפיהלט זעהר נעווהטאָגט אין זיין נעגענווארט און דאָך האָב איך נאָר ניט נעטהאָן אום פּטור צו ווערען פון איהם. ניט זעלטען איז אין איהם נע־ווען צו מערקען צערטליכקייט אין בעצוג צו מיר, לעכערליכע צערט־ליכקייט און צו דער זעלבער צייט אויך טרויעריגע, וועלכע האָבען פער־קלעמט מיין האַרץ. איין מאָל האָט ער צו מיר נעזאָגט, פערקרומענדיג דאָס מויל, ווי א קינד וואָס וויל ווייגען:

—וואָרום רופסט דו מיך ניט טאטע? — איך האָב נעוואוסט, אז ער איז ניט נעווען איהר פאָטער; איך האָב נעוואוסט, אז זיין וויבם קינדער זיינען ניט נעווען זיינע, און מענליך, אז ער האָט עס אויך נעוואוסט. דאָך, וועז קיינער האָט ניט נעהערט, וועז מיר זיינען נעבליבען צוויישען פיער אויגען, וועז ער האָט זיך נענויטהיגט אין א טרייסט וואָרט, האָב איך איהם נערופען „טאטע". אָפּט מאָל, אום ארויסצורופען ביי מיר מעהר רחמנות צו איהם, פלעגט ער מיר צייגען

א „בלאָהען סימן" ארער א וואונד פון א קלאַפ און מיט אזא בעווע־גונג ווי די בעטלער, וואָס צייגען ארויס זעהר מום אום גיכער צו קריגען א נדבה. איך האָב צופעליגערווייזע בעמערקט, אז אין אבענר שטעלט ער זיך אוועק אין איינע פון די וועניג בעלייכטעטע גאַסען און בעט א נדבה. איין מאָל אן אבענר, פערבייגעהענדיג דעם קוואַרטאַל פארומע טראווינא איז צו מיר צוגענאנגען א מאן און געזאגט:

— הילפע אן אָרימען בלינדען איך קען ניט ארבייטען, איך האָב א פאמיליע פון פינף קליינע קינדער, וועלכע האָבען שוין צוויי טאג ניט געגעסען. שענקט א נדבה זייט מחיה פינף אָרימע, אונגליקלי־כע און הונגעריגע נפשות.

איך האָב איהם גלייך דערקענט אין קול, ער אָבער אזוי ווי ער האָט ניט געקענט זעהן, האָט ניט געוואוסט וועמען ער האָט אָבגעשטעלט און איך בין שנעל אוועק אום ער זאָל מיך סוף כל סוף ניט דערקע־נען.

עס האָט איהם קיין זאך ניט אָבגעשטעלט אזוי לאַנג ער האָט גע־וואוסט, אז עס וועט איהם העלפען צו שטילען זיין דורשט. איין אבענד, וועז ער איז געווען ביי מיר אין ציכער, איז ער געווען זעהר אונרוהיג. איינפאך ניט געקענט איינזיצען. איך האָב זיך געוואָלט אָבוואשען, און דעריבער ארונטערגעוואָרפען מיין ראָק און זשילעט, אין וועלכער איך האָב געהאַלטען א קליין זילבערען זייגעריל, נאָך א מתנה פון מיין גאָטזעליגען פאָטער. איך בין ארונטערגענאנגען הינטער שפאַנישע וועגטלאַך און ער איז געבליבען אין ציכער. פלוצים האָב איך דערהערט, ווי ער איז אויפגעשטאַנען, געהט שטילערהייד איבער'ן ציכער און נאכהער ווי ער פאַרעט זיך מיט מיינע מלבושים.

— וואָס טהוט איהר דאָרטען? — האָב איך געפרעגט.

— גאָר ניט. וואָס איז דען? — האָט ער געענטפערט מיט א פערענדערטען קול און איז שנעל צוגעקומען צו מיר הינטער די שפאַני־שע וועגטלאַך.

איך האָב זיך אָנגעטהאָן און מיר זיינען ארויסגענאנגען. ארונ־טערקומענדיג די טרעפ, האָב איך געוואָלט א קוק טהאָן אויף מיין זיינעריל ווי שפעט עס איז, אָבער איך האָב עס ניט נעפונען.

— האָ, איך האָב פערלוירען מיין זיינעריל אויבען. איך וועל

ארויפֿלויפֿען עם נעהמען און איהר ווארט דאָ צו א פּאָאָר מינוטען. — האָב איך געזאָגט.

איך בין ארויף אין צימער, אָנגעצונדען א ליכט, און געזוכט דאָס זייגעריל, אָבער איך האָב עס אין ערגעץ ניט געפונען. נאָך אייניגע מינוטען האָב איך פון די טרעפּ געהערט באטיסטא'ס שטימע:

— נו, איהר האָט עס געפונען? — ער איז ארויפגעקומען און זיך אוועקגעשטעלט אין טהיר, ציטערענדיג.

— ניין, איך האָב עס ניט געפונען. עפּעס זאָנדערבאר. מיר דוכט זיך, אז איך האָב עס זאָגאָר ניט ארויסגענומען פון קעשענע. האָט איהר עס פֿיליכט ניט געזעהען?

— ניין.

— ווירקליך?

— ניין.

איך האָב שוין געהאט א פּערדאכט. באטיסטא איז אלץ נאָך געשטאַנען אויף די טהיר מיט די הענט אין די קעשענעס. איך בין געוואָרען אונגעדולדיג און וויעדער אמאל אָנגעפאַנגען צו זוכען.

— איך האָב עס ניט געקענט פערלירען. איך האָב עס געהאט אייערער איך האָב זיך אויסגעטהאָן. איך בין זיכער, אז עס איז געווען אין מיין זשילעט־קעשענע. עס מוז זיין דאָ, איך מוז עס דאָ געפינען.

באטיסטא איז צוגעקומען נעהענטער. איך האָב געזעהען אין זיין פּנים, אז ער האָט עס גענומען. מיין האַרץ איז מיר איינגעפאַלען.

— עס מוז זיין ערגעץ דאָ, — האָט ער גערמורמלט פערשעהמט.

— איהר וועט עס זיכער דאָ געפינען — און ער האָט גענומען דאָס ליכט און אָנגעפאַנגען זוכען אונטער'ן בעט, אויפֿן בעט. ער האָט איבערגעקעהרט די קישען, די קאַלדרע און דערווייל האָט זיך דאָס ליכט אויסגעבויגען און א בריה געטהאָן איהם אין האַנד. דיעזע קאַמעדיע האָט מיך אויפֿגעבראַכט.

— גענוג! — האָב איך אויסגעשריען שטרענג — שטעהט אויף, איך ווייס שוין וואו צו זוכען.

ער האָט אוועקגעשטעלט דאָס ליכט אויף דער פּאַרלאַנג און איז געבליבען שטעהן אויף די קניען מיט אן ארונטערגעלאָזענעם קאָפּ, ווי איינער, וואָס וויל זיך מתודה זיין. אָבער ער האָט זיך ניט מתודה

געווען. ער האָט זיך וועהטאָגליך אויפגעהויבען, ניט אויסרעדעניג קיין ווארט. איך האָב א צווייטען מאָל געלעזען אין זיין פנים, אז ער איז שולדיג.

— ער האָט אוועקגע'גנב'עט דאָס זייגעריל, און האָט עס אין זיין קעשענע — האָב איך צו זיך געזאָגט בעשלאָסען. — איך מוז איהם צווינגען זיך מודה צו זיין, צוריקצוגעבען די גנבה, תשובה טהאָן. איך מוז זעהען זיינע טרעהרען פון תשובה אָבער איך האָב ניט געהאָט דעם קוראוש.

— לאָמיר גערן, — האָב איך געזאָגט.

מיר זיינען ארויסגעגאַנגען. דער פאַמעלעך, פאַמעלאך אַנהאַלטענדיג זיך אָן דער פּארענטשע. וואָס פאַר א רחמנות, וואָס פאַר א מיטלייד! וועז מיר זיינען ארויסגעקומען אין גאַס האָט ער מיך א פרעג געטהאָן מיט א קול, וועלכעם איז געווען ניט מעהר ווי אָן אָטהעם.

— דענקסט אפשר, אז איך האָב עס צוגענומען?

— ניין, ניין, זאָגט עס אפילו ניט. ארויס, איך ווייל איך דא פארלאָזען, ווייל איך מוז אוועקגעהן.

און איך בין אוועקגעגאַנגען, ניט קוקענדיג זאָגאר אויף איהם. ווי טרויעריג ער איז געווען!

פיער טאָג זיינען פאַראיבער, וואָס איך האָב איהם ניט געזעהען. אויף דעם פינפטען אָבענד איז ער אריינגעקומען צו מיר אין צימער.

— הא, א גאַסט! — האָב איך געזאָגט און פאַרטגעזעצט מיין שרייבען, ניט אויסרעדעניג מעהר קיין ווארט.

— האָסט דו עס געפונען? — האָט ער נאָך א לאַנגע פויזע גע־וואָגט צו פרעגען.

איך האָב זיך קוים איינגעהאַלטען פון אויסשיסען א געלעכטער און פאַרטגעזעצט צו שרייבען. נאָך א פויזע, האָט ער וויעדער זיך אָבגערופען:

— איך האָב עס ניט געגומען.

— יא, יא, איך ווייס. זאָרגט איהר זיך נאָך אלץ דעריבער?

וועז ער האָט געזעהען, אז איך ריהר זיך ניט פון פלאַטץ און ריים זיך ניט אָב פון דער ארבייט, האָט ער געזאָגט: „א גוטע נאַכט, א גוטע נאַכט, א גוטע נאַכט — און ער איז ארויסגעגאַנגען. איך האָב

ניט געמאכט קיין פערזוך איהם צוריקצורופען און שפּעטער האָט מיר דערויף באַנג טהאָן איך האָב איהם געוואָלט צוריקרופען, אָבער עס איז שוין געווען צו שפּעט. ער איז שוין געווען ווייט. עטליכע טעג האָט ער זיך מיר ניט געוויזען. געהענדיג אמאל שפּעט אין דער נאכט, האָב איך איהם בעגעגענט שטעהען לעבען א געזעלאנטערען. עס האָט דאן געקראפּעט א רעגען.

— וואָס טהוט איהר דאָ אזוי שפּעט אין דער נאכט? — האָב איך איהם געפרעגט. ער האָט קוים געקענט שטעהען אויף די פיס. איך האָב איהם אין אָנפאנג גערעכענט אלס שכור, נאָר ווען איך האָב זיך נעהענטער צוגעקוקט צו איהם, האָב איך זיך איבערצייגט, אז ער איז אין א מיטלייד־ענסוועדטע צושטאנד, ער איז געווען בערעקט מיט בלאָטע פון קאָפ ביז די פיס פונקט ווי ער זאל זיך האָבען געקיי־קעלט אין גאס. ער האָט אויסגעקוקט ניעדערגעשלאָגען, געבראָכען און זיין פנים איז געווען כמעט פורפור רויט.

— וואָס איז געשעהען מיט אייך? — האָב איך איהם געפרעגט — דערצעהלט מיר.

ער האָט אויסגעבראָכען אין א געוויין, איז צוגענאנגען נעהענטער און איז ארויפגעפאלען אויף מיינע ארעמס, נאכהער האָט ער פרובירט מיר דערצעהלען די געשעהעניש און די ווערטער האָבען זיך געטרונקען אין זיינע זיפצען, און אין זיינע טרעהרען, וועלכע האָבען געגאָסען אויף זיינע באקען.

א, טיין הערר, יענע נאכט, יענעם ליבט פון דעם לאנטערען, יע־נער רעגען — אלס צוזאמען איז געווען שרעקליך. און ווי שרעקליך זיינען געווען דאן די זיפצען, די קרעכצען, די טרעהרען פון א מאן, וואָס האָט ניט געגעסען דריי טאג דורכאנאנד!

ווייסט איהר וואָס עס הייסט הונגער? האָט איהר ווען געזעהען א מענשען, האלב טויט פון הונגער, צוטראָגענדיג צו זיין מויל פלייש, וואָס ער קריגט און צוקייענדיג די ערשטע ביסענס מיט זיינע צייהן, וועלכע זיינען אבגעשוואכט, לויז אין די יאלעס? האָט איהר ווען עס איז בעאבאכטעט אזא בילד? און ווען יא, איז דאָס הארץ אין אייך ניט צוריסען געוואָרען אין שטיקער?

אמת, איך האָב ניט געדענקט צו רערען אזוי פיעל פון דעם אָרע־מען טייוועל. איך מוז אָבער מודה זיין, אז ער איז געווען מיין אייגצי־

גער פרייגד אין פערלויף פון מיין עקזיסטענץ. איך האָב איהם געזאָגט ווייגען און ער האָט מיך געזאָגט ווייגען און ניט איין מאָל, זאָנדערן א סך, א סך מאָהל אין זיין פעהלער, אין זיין זינד האָב איך געזאָגט אן אָבשפּיענלונג פון מיינע.

אויסער אלעם, האָבען מיר געהאַט די זעלבע צרות. מיר האָבען געליטען די זעלבע פעהלערס און געטראָגען. די זעלבע שאנדעם.

נייז; ער איז ניט געווען גינעווירא'ס פאַטער, פון דעם אונבאַקאַנטען און אונבעוואוסטען! ווער האָט ער געקענט זיין? געוויס ניט קיין מענש מיט מענשען גלייך. געוויסע פיזישע מעלות, געוויסע שוואַכע בעוועגונגען, געוויסע גרויזאמקייטען, געוויסע צו פערדרעהטע פאַלשקייטען, איהר אינסטינקט נאָך לוקסוס, איהר פערשוענדונג, איהר אייגענע מאנערע צו שטעכען און ווען צו טהאָן יענעם און אליין לאכען — דיעזע אלע זאכען און נאָך אנדערע אויך צייגען אן אויף אריסטאָקראַטישעם בלוט. און ווער־זשע האָט ער געקענט זיין? א מין דונקעלער, פערבאָרגענער זקן ווי דער מארקיז אנוטי? פיעלייכט —

ווי אָפט איך האָב דערפון געטראכט! און אייניגע מאָל זאָגאר פלעגט זיך אין מיינע גדאנקען מאָהלען א בילד פון א מאן, וועמענם אויסזעהען עם האָט זיך ניט געענדערט, אומגעביטען פון מאָל צו מאָל, א בילד פון א מאן, וועלכער האָט געהאַט אן אויסערגעווענליכע פיזיאָמיע, אן אויסערגעווענליכען אויסדרוק און זעלבסט אן אויסערנאַטירליכען לעבען.

עס איז קיין צווייפעל, אז גינעווירא מוז וויסען אָדער אמוועניגסטענס פיהלען, דאָס זי האָט ניט קיין בלוט פערבינדונג מיט איהר מוטער'ס מאן. דער פאַקט איז, אז עס איז מיר קיין מאָל ניט געלונגען צו בעגעגענען אין איהרע אויגען, קוקענדיג אויף דעם אָרימען אונגליקליכען, דעם מינדעסטען אבשיין פון איבערגעבענהייט אָדער זאָגאר א סימן פון מיטלייד.

אין געגענטהייל, אין איהר קוקען אויף איהם האָט זיך אָבגעשפּיעגלט גלייכגילטיגקייט, קאַלטבלוטיגקייט, דערוויעדערונג, פעראכטונג און אבשטויסענהייט.

א, יענע אויגען! זיי האָבען דערצעהלט און אויסגעזאָגט אלסדינג: אין איין מאָמענט האָבען זיי דערצעהלט פיעלע, פיעלע זאכען, פערשיעדענע זאכען. צייטענווייז פלעגען זיי אונערווארטעט בעגעגענען

מיינע און דאן איז זייער קוק געווען א שטאהלענער, א ריינער, גלאצענ־
דער און אויף פלוצים האָט זיך איבער זיי פערצויגען א הייטעל פון
צארטליכקייט, דאָס שטרייגקייט און האַרטקייט איז מיט אמאל פער־
שוואונדען. שטעלט אייך פאָר, מיין הערר, א שטאהלענע קלינג בערעסט
מיט אָטהעם אָט אזוי זיינען געווען איהרע אויגען צו יענער צייט.

אָבער נייַן, עס איז אונמענליך פאר מיר צו רעדען צו אייך מיין
ליעבע, קיינער אין דער וועלט וועט אמאל וויסען ווי איך האָב זי ג־
ליעבט, קיינער, קיינער! זי אליין האָט קיין מאל ניט געוואוסט און
ווייסט נאָך יעצט אויך ניט. אָבער איך ווייס, איך בין זיכער, אז זי
האָט מיך קיין מאל ניט גאליעבט! זאָגאר קיין טאָג ניט, קיין איין
שטונדע ניט, קיין איין מינוט ניט.

איך האָב דאָס געוואוסט פון דעם אָנפאנג אָן, איך האָב דאָס ג־
וואוסט זאָגאר דאן, וועז זי האָט אויף מיר געקוקט מיט יענעם פער־
דעקטען, פערשליערטען, פערמאסקירטען קוק. איך האָב זיך ניט ג־
טוישט. מיינע ליפען האָבען קיין מאל ניט געוואגט אויסצופרייַמען די
בעוואוסטע צערטליכע פראָגע, די פראָגע, וועלכע יעדער ליעבהאָבער
וויעדערהאָלט ביי יעדע געלעגענהייט:

— ליעבסט דו מיך? — און איך קען מיך דערמאָהנען ווי צו
געהענדיג צו איהר און דערפיהלענדיג א חשק, האָב איך ניט איין מאל
געטראכט: — א, וועז איך זאָל זי קענען קושען אין פּנים אויף אזא
אופן, אז זי זאָל עס ניט קענען מערקען!

נייַן, נייַן, איך קען מיט אייך ניט רעדען וועגען מיין ליעבע.
איך וועל אייך איבערגעבען נאָך פאקטען, קלייניקע, לעבערליכע
פאסירונגען, אונווירדיגע, רחמנות'דיגע, שענדליכע.

דער טאָג פון דער חתונה איז געווען בעשטימט. גינעווירא איז
פערבליבען אין טיוואלי נאָך אויף עטליכע וואכען. איך פלעג אפט צו
פאָהרען קיין טיוואלי און פערברענגען דאָרט צו האַלבע טעג אָדער צו
עטליכע שטונדען דורכאנאנד. עס האָט מיר זעהר הנאה געטהאָן, וואָס
זי איז ווייט פון רוים. איך בין תמיד אומגענאנגען אונרוהיג פון דעם
געדאנק: טאָמער דערוויסט זיך איטיצער פון מיינע קאָלעגען מיין
געהיימנים. איך האָב אָנגעוועגדעט אלע מינים פאָרזיכטיגקייט, וואָס
נאָר פאר א פארטהייל איך האָב געקענט אויסטראכטען, כדי צו פער־
היטען די געהיימנים, זי זאָל ניט ווערען אן אפענער „איין און דרייסיג",

כדי אלעס, וואס איך האָב געטהאָן און וואס איך האָב געוואָלט טהאָן זאָל בלייבען בסוד. איך האָב מיך אויסגעהיט ניט צו בענגענען זיך מיט מיינע אלטע „עסערס". איך האָב אויסגעמיטען די פּלעצער, וואו עס געפינען זיך א סך מענשען; וועו אימיצער האָט מיך עפּעס געפרעגט, האָב איך אָבגעענטפערט ווי פון דער האַנד. וועו איך האָב דערזעהן אַן „אלטען בעקאַנטען", האָב איך זיך בעהאלטען אין א קרעמל, הינטער א וואַנט, אָדער הינטער א טהיר.

דאָך האָב איך זיך איין מאָל ניט געקענט אויסבעהאלטען פאר פּליפּאָ דאבערטי. ער האָט מיך איין מאָל גענאַקט און איך האָב מיר ניט געקענט העלפען.

— א, עפּיסקאָפּא! וויפיעל צייט מיר האָבען זיך שוין ניט געזעהן! וואָס זשע מאכסט דו? ביסט דו געווען קראַנק?

איך האָב בשום אופן ניט געקענט גובר זיין אין זיך די זינלאָזע אונרוהיגקייט און איך האָב געענטפערט אומגעטראַכט:

— יא, איך בין געווען קראַנק.

— מען זעהט טאַקע. דו ביסט פערגרינט. און ווי פיהלסט דו זיך יעצט? וואו עסט דו? וואו פערברענגסט דו די אָבענדען?

איך האָב עפּעס אויסגעטראכט פאר אן ענטפער, אויסמיידענדיג איהם צו קוקען אין פּנים.

— ערשט נעכטען ביינאכט האָט מען געריבט פון דיר — האָט ער פאַרטגעזעצט. דוכט זיך, אז עפּראטי האָט דערצעהלט, אז ער האָט דיך בעגענענט אויף אלעקסאַנדראָווסקע גאס נעהען געארמט מיט איינעם א שיכור.

— מיט איינעם א שיכור? — האָב איך אויסגעשריען — העט, עפּראטין האָט זיך מסתם אויסגעוויזען.

דאבערטי האָט אויסגעשאָסען א געלעכטער:

— כא, כא, כא! אָבער וואַרום ביסט דו רויט געוואָרען? מערקווירדיג ווי דו זוכסט דיר אימער אָב זאַנדערבאַרע בעקאַנטשאפט . . . יא, זאָג מיר נאָר, בעקומסט דו עפּעס ידיעות מכח וואַנצערען?

— ניין, איך וויים גאָר ניט.

— וואָס! דו וויייסט ניט, אז ער איז אין בוענאס אירעס?

— איך וויים גאָר ניט.

— אך, אָרימער עפּיסקאָפּא! . . . אדיע, איך דארף אוועק געהן.

זעה זיך קורירען, וואָרום דו ביסט זעהר ארונטער, זעהר ארונטער, אדיע!

ער האָט זיך פערקירעוועט אין אן אנדער גאס און מיך איבער־געלאָזט מיט א שרעקליכע אונרוהיגקייט, וועלכע איך האָב ניט געקענט גובר זיין. אין מיין מח האָבען אויפגעלעבט די געשפרעכען פון דעם לאנג פערגאנגענעם אבענד, וועז ער האָט געזעגט פון גינעווראָ׳ס לי־פען. און וויעדער אמאל זיינען דורך מיינע געדאנקען דורכגעפלויגען אויך די צינישע, די שמוציגע ווערטער, וועלכע זיינען יענעם אבענד אוסגעשפראָכען געווארען, און פאר מיר איז וויעדער ערשיינען דאָס צימער אנגעפילט מיט רויך און דער לאנגער טיש, ארום וועלכען עס זיינען געזעסען אלע די, וואָס האָבען זיך שוין נעהאט אנגעפרעסען, אנגעזויפט ביז שכרות און געפיהרט צווישען זיך אונאנשטענדיגע גע־שפרעכען. און אויף דאָס ניי האָבען אין מיינע אויערען געקלונגען די שפאסען איבער מיר, דער רויש, מיין נאָמען, וואָס וואנצער האָט אויסגעשריען און אויך די עקעלדיגע פראזע: „עפיסקאָפא און קאָמ־פאניע!" און איך האָב געטראכט, אז עס קען דאָך פאסירען דער שרעקליכער געדאנק זאל פערווירקליכט ווערען....

פערווירקליכט ווערען! פערווירקליכט ווערען! אבער ווי איז מעגליך אזא שאנדע? איז דען מעגליך, אז א מענש, וועלכער איז ניט משוגע, ניט קיין אידיאט, ניט געריהרט פון דעם זינען, זאל זיך לאזען פערשלעפען צו אזא שאנדע?...

גינעווראָ האָט זיך צוריקגעקעהרט קיין רוים. דער טאג פון דער חופה איז געווען בעשטימט.

מיר זיינען צוזאמען מיט דער מעקלערקע אויסגעפאָהרען די גאנ־צע שטאָדט, זוכענדיג א וואוינונג, אייגקויפען מעבעל און אלע אנדערע נויטהיגע זאכען ווי דער מנהג איז מיט יעדען פאָארעל, וואָס קלויבט זיך חתונה צו האָבען. איך האָב ארויסגענומען פון דער באנק מיין גאנץ פערמעגען, די גאנצע פופצעהן טויזענד ליער.

און אזוי זיינען מיר טריאומפירענד ארומגעפאָהרען אין אן עקי־פאזש איבער גאנץ רוים. איך בין געזעסען אייגעבויגען, צוזאמענגע־קאָרטשעט אין צעהנען און ביידע פרויען א קעגען מיר און זייערע קניען אנגעשפאָרט אן מיינע. ווער ווילט איהר האָט אונז ניט בענע־נענט? ווער, מיינט איהר, האָט אונז ניט דערקענט? עס האָט מיך

ניט געהאלפען מיין איינגעבוינגענקייט, מיין צוזאמענקאָרטשונג. בעג־ריסונגען פון אלע זייטען. גינעוורא איז געווען ווי אויפן זיבעטען הימעל פאר שמחה. זי האָט ארויסגעשטעקט דעם קאָפּ פון דעם עקיפאזש, איהם נעדרעהט אין אלע זייטען און אלע מאל אויסגעשריען:

— זעה נאָר! קוויסטערי! קוק! אָט איז מיקעלי! זעהר נאָר! פאלומביי מיט דאָבערטין!

דער עקיפאזש איז געווען אָפען.

און אזוי האָט זיך די נייעס צוטראָגען איבעראל און אומעטום. מיינע אלטע בעקאנטע האָבען זיך בענוצט מיט דער גלעגענהייט און ניט געזשאלעווענט שטעכווערטערלאָך אויף שטעכווערטלאָך. מיט וואָס זיי האָבען מיך נאָר געקענט דער רגזנ׳ען, האָבען זיי געטהאָן און איך, אום ניט צו בלייבען אין גאנצען דער הינטער, האָב ביי יעדען שטאָך, וואָס זיי האָבען געטהאָן געשמייכעלט אויטאָמאטיש. וואָס זשע דען האָב איך געזאָלט טהאָן? בעליידיגען זיך? ווערען אין כעס? פראָטעסטירען? ווערען ווילד? זיך שלאָגען? וואָרפען דעם טינטער? שלייעדערען א ביינקעל? ארויסרופען אויף א דועל? וואָלט עס דען ניט געווען לעכערליך, מיין הערר?

איין מאל האָבען א פאָאר פון די „וואויליע יונגען" אין קאנטאָר פאָרגעשטעלט א געריכט. דער דיאלאג איז אָנגעגאנגען צווישען דעם ריכטער און דזשאוואני עפיסקאָפּא. אויף דעם ריכטערס פראגע:

— אייער בעשעפטיגונג? — האָט דזשאוואני עפיסקאָפּא גע־ענטפערט:

— א מענש, וועלכען יעדער אינער בעליידיגט.

א צווייטען מאל האָב איך געהערט אזעלכע מינים ווערטער:

— ער האָט ניט קיין בלוט אין די אָדערען. קיין איין טראָפען ניט. ער האָט געהאט אביסעל, האָט עס גווילִיא וואנצער פון איהם צוגענומען. קען מען דען ניט זעהען, אז ער פערמאָגט ניט קיין איין טראָפען בלוט?...

דאָס איז געווען אמת, אמת.

אבער ווי אזוי האָט דאָס פאסירט וואָס איך האָב פלוצים בע־שלאָסען צו שרייבען א בריף צו גינעוורען, אין וועלכען איך האָב מיך בעפרייט פון דעם געגעבענעם וואָרט? יא, איך האָב געשריבען א בריף צו גינעוורען און האָב זי געבעטען אָבצולעגען די חתונה אויף

תמיד. איך — איך האָב אָנגעשריעבען דעם בריעף מיט מיין אייגענער האַנד, אָט מיט דיעזער האַנד! און איהם אליין אוועקגעטראָגען אויף דער פּאָסט.

עס איז געווען אבענד. איך געדענק עס זעהר גוט. איך בין פערבייגעגאַנגען די פּאָסט אייניגע מאל און א שרעקליכע אונרוהיגקייט, ווי ביי איינעם, וואָס בעשליסט צו בעגעהן זעלבסטמאָרד, האָט געבעשעוועט אין מיר. ענדליך האָב איך אריינגעלעגט דעם בריעף אין דעם שפּאלט פון דעם בריעף־קעסטעל, אבער איך וויים ניט פאר וואָס, די פינגער האָבען זיך ניט געוואלט עפענען... צו בין איך לאַנג אזוי געשטאַנען? — איך וויים ניט. א פּאליציי בעאמטער האָט מיך בעריהרט און געפרעגט:

— וואָס טהוט איהר?

איך האָב אויפגעמאַכט די פינגער. דער בריעף איז ארויסגעפאלען און איך האָב געפיהלט, אז איך פאל אין חלשות!

זאָגט מיר, איך בעט אייך — האָב איך געמורמעלט כמעט מיט טרעהרען — ווי אזוי קען איך איהם קריגען צוריק?...

און די נאכט, די פאלגענדע נאכט! און דער צווייטער מאָרגען! און די קוואַרטיר, וועלכע איז שוין גרייט אריינצונעהמען אין זיך דאָס יונגע פּאָאָר פּאלק און פלוצים גאָר, ניט מיר, ניט דיר אויס התונה און דאָס ליכטיגע, ציכטיגע וואוינונג וועלט פערוואַנדעלט אין א טויטען־הויז!... א, די זונן, די ליכטע, וואַרימע זונען שטראהלען, וועלכע האָבען זיך געשפּיעלט אויף די נייע חתונה מלבושים!...

בייטאָג, און איך בין אַרויס פון קאַנטאָר, האָב איך בענגענט באטיסטען, וועלכער האָט מיר געזאָגט:

— מען דארף דיך האָבען ביי אונז אין דער היים. קום גיכער!

מיר זיינען אוועקגעגאַנגען. איך האָב געציטערט ווי א געכאפטער פערברעכער.

— וואָס דאַרפען זיי מיך? — האָב איך געפרעגט כדי זיך צו צו גרייטען.

באטיסטא האָט גאָר ניט געוואוסט. ער האָט בלויז א ציה געטהאָן מיט אקסלען. וועו מיר זיינען צוגעקומען צו דער טהיר, איז ער זיך אוועקגעגאַנגען. איך בין, קוים ארָאפגעגאַנגען די טרעפּ און אין מיין מח האָט זיך מיר געבאָמבעלט די מעקלערקע מיט איהרע קללות און

חרמות און פאר מיינע אויגען האָבען געשווינדעלט איהרע הענט... די שרעקליכע הענט!... וועו איך בין אראָפגעקומען און דערזעהען די טהיר אָפען און אויף דער שוועל די מעקלערקע זיצען און בעריט זיך ארויפצואוואַרפען אויף מיר מיט א כיבוד, איז מיר די נשמה ארויס און איך האָב אָנגעהויבען מורמלען:

— עס איז נעווען א טעות... א טעות...

אין א וואָך אַרום האָבען מיר חתונה געהאט. אונזערע עלטערן זיינען געווען ענריקא עפראטי און פילִיפּא דאבערטי. גינעווירא און איהר מוטער האָבען פערלאָנגט פון מיר איך זאָל רופען וואָס מעהר געסט צו דער „וועטשערע", כדי זאָלען לייטע וויסען, אז מיר האָבען חתונה. איך דענק, אז עס איז ניט געווען קיין אייניער פון מיינע אמאָליגע „בעקאַנטע" וואָס איז געזעסען אין דער היים. אלע זיינען געווען צו אונזער „שמחה"...

די אלע זיעבען זאָבען ווי למשל די חתונה צערעמאָניע די גרעסט, זייערע געשפרעבען, דער רויש און געפילדער וואָס דאָרט האָט זיך אָבגעטהאָן, אלעס אלעס, וואָס איז נוגע די חתונה איז ניט מעהר ווי א שאָטען אין מיין זכרון. איך געדענק עס ניט אקוראט צום פינטעלע. איך געדענק, אז עס האָט זיך מיר געדוכט, אז איך זיץ ביי „יענעם טיש".... אין יענעם צימער אָנגעפילט מיט רויך... ביי גינעווארן האָבען די באקען געפלאָמט און די אויגען האָבען געבליצט... אַרום איהר האָבען נאָך אַנדערע אויגען געבליצט און ליפען האָבען געשמייכעלט...

די עראינערונג אין יענעם אבענד הענגט איבער מיר, ווי א שוועערער טרויער.

איך זעה, ווי יעצט, דאָרט אין א ווינקעלע, ווייט, ווייט אין א פערשטופטען ווינקעלע דעם אלטען, אונגליקליכען באטיסטען און ער טרינקט, טרינקט און טרינקט...

צווייטער טהייל.

א וואך אמווייניגסטענס. איך זאג ניט א יאהר, א מאנאט, אבער א וואך. א וואך אמוועניגסטענס, נור ניין, גאר ניט. גאר ניט אויסער אונגליק. זי האט ניט נעווארט קיין איין און אייניגען טאג: באלד, זאגאר נאך אין אונזער חופה־נאכט האט זי שוין אנגעפאנגען איהר ארבייט פון פייניגען און מאטערן.

וועז איך זאל לעבען הונדערט יאהר, וואלט איך ניט געקענט פערגעסען דעם אונערוואַרטעטען ווילדען, חצופ'שען געלעכטער, וואס האט אבגעקלונגען אין דער טיפענים פון אונזער צימער און וועלכער האט פערפרוירען מיין הארץ, מיינע בלוטען און מיך ערנידעריגט. אין דער דונקעלער שיין האב איך ניט געקענט זעהן איהר פנים, אבער איך האב צום ערשטען מאל דערפיהלט איהר שלעכטיגקייט און איהר שניי־דענדען צופענדען געלעכטער. איך האב אזא געלעכטער אין מיין לעבען ניט געהערט און קען ביז יעצט ניט בעגרייפען אזעלכען. איך האב דאן געפיהלט, אז לעבען מיין זייט אטהעמט א בייזע פערראר־בענע בריאה.

א, מיין הערר, איהר געלעכטער איז געווען ווי די ניפט פון א שלאנג!

קיין זאך, קיין זאך, גאר ניט האט געהאט די מאכט צו מאכען זי ווייבער, מילדער: ניט מיין שווייגענדע אונטערטהעניגקייט, ניט מיין שווייגענדע פערעהרען זי; ניט מיין צער, ניט מיינע טרעהרען. גאר ניט. איך האב פרובירט אויף פערשיעדענע אופנים, אין פערשיעדענע וועגען צו ריהרען איהר הארץ, אבער אומזיסט. צייטענווייז האט זי זיך צוגעהערט צו מיר ערנסט, מיט טיפע אויגען פונקט ווי זי וואלט פערשטאנען אלעס, וואס איך רעד צו איהר און איך האב באמת אזוי געדענקט, ווייל אזוי האט זי מיר אויסגעזייגט, אבער פלוצים האט זי זיך צולאכט מיט יענעם שרעקליכען, אונמענשליכען געלעכטער, וועלכער האט געמאכט גליהען איהרע צייהן מעהר, ווי די אויגען,

און איך האָב דאָמאָלס געפיהלט ווי פון א בליטץ געטראָפען.

ניין, ניין; עס איז אונמעגליך. ערלויבט מיר ניט צו רעדען דערפון. ערלויבט מיר צו געהן וויטער, ניט אָבשטעלענדיג זיך דערוויף איך קען ניט רעדען פון איהר. עס איז פונקט ווי איהר זאָלט מיך צווינגען צו עסען א ביטערע זאך, א זאך, וועלכע איז אונערטרעגליך, טויטליך ביטער. זעהט איהר דען ניט ווי מיין מויל קרימט זיך, דרעהט זיך, ווען איך רעד?

איין מאָל ביינאכט, דאָס איז געווען א צוויי מאָנאָטען נאָך אונזער חתונה האָט זי דערפיהלט זעהר ניט גוט. עס האָט זי געאי־ בעלט, זי האָט געפיהלט ווי צום ברעכען, א דראָזש אין איהר קערפער, א נייגונג צו חלשות — איהר וויסט דאָך „די געוועהנליכע ווייבערשע זאכען" — און איך האָב אוש געציטערט פון דער פרעהליכער האָפנונג, ערוואַרטענדיג בסוד די ענטפלעקונג, דעם סימן, די פערווירקליכונג פון מיין העכסטען וואונש, די אונבעגרענעצטע פרייד אין מיין טרויעריגער לאגע — איך בין געפאלען אויף מיינע קנייען ווי פאר א מופת. איז דאָס געווען אמת? איז דאָס געווען אמת? יא, זי האָט ערקלעהרט, אז דאָס איז עס. זי האָט בעשטעטיגט. זי האָט געטראָגען אין זיך א „צווייטעס לעבען".

איהר קענט ניט פערשטעהן. וועז איהר זאָלט אפילו זיין א פאָטער, וואָלט איהר ניט געקענט פערשטעהן, בעגרייפען די אויסערגעווענליכע אויפריהרונג, וואָס האָט איבערפילט מיין נשמה. שטעלט איך פאָר, מיין הערר, שטעלט איך פאָר א מאן, וואָס האָט איבערגעליטען א יעדע זאך אויף דער וועלט, וואָס איז נאָר מעגליך צו ליידען, א מאן וועל־ כער איז געווען ארומגערינגעלט, אהן איין אן אויפציגער פרייער מי־ נוט, מיט סטראשונקעס, מיט דראָהונגען פון אנדערע, א מאן, וועלכער איז ניט געווען געליעבט, רעספעקטירט פון קיינעם, אבוואהל ער האָט פערמאָגט אין די טיפענישׂ פון זיין הארץ, פון זיין נשמה גאנצע אוצרות פון גוטע מידות, צערטליכקייט און מילדקייט, גאנצע אוצרות פון גוטע, נאבעלע מעלות אויסצונוצען פאר אנדערע — שטעלט איך פאָר, מיין הערר, מיט וואָס פאר א האָפנונג דיעזער מאן וואָלט ער־ וואַרטעט אן אבשטאמונג פון זיין אייגענעם בלוט, א זוהן, א זיסע, נא־ בעלע בעשעפענישׂ, ביי וועמען ער וואָלט געקענט זיך מאכען בע־ ליעבט!

איך געדענק, דאָס איז געווען אין סעפּטעמבער, איינער פון יענע שטיל׳ע, גאָלדענע טעג, דורכגענומען מיט א מעלאַנכאָליע אויף דעם אָבשטאַרבענדען זומער. איך האָב געהאַלטען אין איין חלום׳ן פון איהם, פון ציראַנען, און בין געווען איבערפולט, דורכגעדרונגען מיט פרייד.

איין זונטאָג האָבען מיר בעגעגענט דאָבערטין און קווּעסטאַרין אויף דעם פינציאן בארג. בייַדע האָבען זיך זעהר דערפרעהט מיט גי־נעווּראָן און זיי זיינען צוגעשטאַנען צו אונזער קאָמפּאַניע. מיר האָבען שפּאַציערט צוזאַמען. דאָבערטי און גינעווּרא זיינען געגאַנגען פריהער און איך מיט קווּעסטאַרין הינטען. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אַז מיט יעדען שפּאַן טרעט דאָס פּאָאַר׳ל פּאַר אונז אויף מיין האַרצען. זייער געשפּרעך איז געווען בעלעבענד און זייער לאָבען האָט אָבגע־הילכט אין מיינע אויערען ווי דונערען. אלע פּאַרבייגעהער האָבען גע־קוקט אויף זיי. זייערע ווערטער, צוזאַמענגעמישט מיט די קלאַנגען פון מוזיק, זיינען געווען פאַר מיר אונדייטליך, אָבווּאָהל איך האָב צוגע־בויגען מיינע אויערען עפּעס צו כאַפּען. מיין טרויעריקייט, מיין מרה שחורה איז געווען אזוי בולט, אַז קווּעסטארי האָט זיך שוין אָבגערו־פען צו זיי: „מאכט קלענערע שפּאַן! לויפט ניט אזוי! עפּיסקאָפּא שטאַרבט פון אייפערזוכט".

זיי האָבען געשפּאַסט, זיי האָבען זיך נאַרריש געמאכט איבער מיר. דאבערטי און גינעווּרא האָבען פּאַרטגעזעצט זייער שפּאַציערען נאָך שנעלער פון פריהער און אזוי הויך גערעדט אין געלאַכט ווי זיי וואָלטען וועלען איבערשרייען די קולות פון דער מוזיק, און איך האָב בשעת מעשה געפיהלט אזוי אונגליקליך, אזוי ניעדערגעשלאָגען, אזוי בעצער׳ט, אז וועז מיר זיינען פערבייגעגאַנגען די וואַנט, וואָס האָט אַרומגערינגעלט דעם בארג, האָב איך זיך געוואָלט ארונטערווארפען און מאכען א סוף צו מיינע לייַדען. אין קווּעסטאַרים פנים, אין קיינע אויגען האָט זיך געלעזען, אז ער האָט אויף שטאַרק חשק צו גינעווּראָן. אנדערע מענער, וועלכע זיינען פערבייגעגאַנגען האָבען זיך צו צוויי און צו דריי מאל אומגעקעהרט צו קוקען אויף איהר, און אין זייערע אויגען האָט געברענט דערזעלבער חשק׳דיגער פלאַם, ווי אין דאבערטים און קווּעסטארים, און אזוי איז געווען תמיד. וועז מיר זיינען פערבייי־

געגאנגען א מענגע מענשען, האָט זי זיי צוגעצויגען מיט איהר שמוציגקייט, מיט איהרע פערפיהרעשע תנועות. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז די גאנצע אטמאָספערע ארום אונז ווערט דורכגעדרונגען מיט איהר שמוץ. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז יעדער פערבייגער־העגדער מאָן ווערט ערוועקט פון ליידענשאפט צו איהר און פועל'ט ביי זיך צו בעקומען זי גאנץ לייכט. אלע האָבען געהאט דעמזעלבען ניעדעריגען, שמוציגען געדאנק אין זייער מח. כוואליעם פון די מוזיקאלישע טענער האָבען זיך געהויבען און געוואקסען העכער און העכער, די בלעטלאך אויף די בוימער האָבען געשטראהלט און געגלאנצט. די רעדער פון די וואָגענס האָבען מיט זייערע קולות פערטויבט מיינע אויערען, און אין דעם טומעל, אין דעם גערויש, אין דער מאסע מענשען, אין דעם צומישטען ספעקטאקעל, זעהענדיג פאר זיך דיעזע פרוי, וועלכע האָט זיך אין מיין געגענווארט ביסלעכווייז ערלויבט צו וועהרען בעלעסטיגט פון מענער, און פיהלענדיג, אז דער שמוץ, די אונריינליכקייט הילט און וויקעלט מיך ארום און ארום, האָב איך געטראכט און געדענקט בלויז פון איין זאך, פון דעם קליינעם בעשעפעניש, דעם קליינעם פאַרמלאָזען בריאה'לע, וועלכעם האָט פיעליבט אין דיעזען מאָמענט געליטען פון די אויפריהרונג פון דעם קערפער, אין וועלכען עס האָט זיך אָנגעפאנגען צו ענטוויקלען און אויפצולעבען.

מיין גאָט, מיין גאָט! ווי דיעזער געדאנק האָט מיך געמאכט לייַדען! ווי אָפט דאָס האָט מיך געפיניגט און געמאטערט איידער עס איז געבאָרען געוואָרען! פערשטעהט איהר עס? דער געדאנק פון זיין פערשמוציגקייט — איהר פערשטעהט, וואָס איך מיין? די זינד פון אונטרייהייט האָט מיך פערזענליך א סך וועניגער בעאונרוהיגט, פאר מיר איז זי געווען א סך אונבעדייטענדער ווי פאר דעם קינד וואָס איז נאָך ניט געווען געבאָרען. עס האָט זיך מיר געדוכט, אז די שאנדע, אז דאָס אויסגעלאָסענקייט מוז זיך צוקלעפען צו איהם, מוז איהם בעשמוצען. פערשטעהט איהר מיין מורא?

איין טאָג, וועו די פערדעכטונג האָט מיך געפלאָגט גרויזאמער, ווי תמיד, האָב איך דערפיהלט דעם קוראוש צו רעדען.

גינעוורא איז געשטאנען לעבען פענסטער. איך גערענק עס. עס איז דאמאלסט געווען א פייערטאָג. די גלעקער האָבען געקלונגען; די זונן האָט אריינגעשיינט. דעם אמת געזאגט איז די זונען שיין דאָס

טרויעריגסטע, וואָס איז פּאראן אויף דער וועלט. דענקט איהר ניט אזוי? די זונען שיין האָט מיר תמיד פּאראורזאכט שמערצען און אימער געמאכט מיין האַרץ צום לייִדען. אין אַלע מיינע טרויעריגע עראינע־רונגען קען מען געפינען א קליינעם זונען־שיין, א געלען שטראהל, ווי אין דער בעפוצונג פון א לויה. וועו איך בין געווען א קליין קינד, האָט מען מיך אמאל געלאָזט איינעם אליין אין א צימער, וואו מיינע א שוועסטערעל איז געלעגען טויט. זי איז געלעגען אויפ'ן פּנים, צו וועל־כען מיין ציראן'ס פּנים איז אין זיינע לעצטע מאָמענטען, געווען עהנליך.

הא, וואו האָב איך געהאלטען? מיין שוועסטערעל. יא מיין שוועס־טערעל איז געלעגען אויפ'ן בעט צוויישען בלומען. יא, דאָס איז עס, וואָס איך האָב געוואלט זאָגען. אָבער וואָס האָב איך געוואלט ארויסברענ־גען? לאָזט זיך מיר דערמאָהנען. יא, איך האָב עס שוין. איך בין צוגע־גאַנגען צום פענסטער מיט א שרעקליכען פּחד. דאָס פענסטער איז גע־וועו קליין אוו עס האָט ארויסגעקוקט אין הויף אריין. דאָס הויז גע־גענאיבער האָט געשיינט צו זיין לעער: מען האָט ניט געהערט קיין מענשליכע שטימע פון אינעוועניג. עס האָט דאָרט געהערשט אן אב־סאָלוטע שטילקייט. נאָר אויף דעם דאָך האָבען א מאַסע פויגלאָך גע־פיסטשעט טרויעריג אוו אָהן אויפהערליך. אוו אונטער דעם פידאשעק, אויף דער גרויער וואַנט, אין דעם גרויען שאָטען איז געלעגען א בינ־טעל זונען שטראהלען, פון וועלכען איין לאַנגער געלער שטראהל האָט זיך אַבגעטהיילט. איך האָב ניט געוואגט צו בלאָנזען מיט מיינע אויגען, נאָר געקוקט גליך אויף דעם נעלען פּאס אוו הינטער זיך האָב איך געפיהלט — קענט איהר עס פערשטעהן? — וועהרענד מיינע אויערען זיינען געווען פול מיט דעם פיסטשען פון די פויגעלאָך, האָב איך געפיהלט דעם פּחד פון דער טויטער שטילקייט, וואָס האָט גע־הערשט הינטער מיר, אין צימער, פון דער אייז־קאלטער שטילקייט, וואָס הערשט אין די פלעטצער, וואו טויטע ליגען. —

א, מיין הערר, ווי אָפט מיינט איהר האָב איך וויעדער אין מיין לעבען געזעהען דאָס טראגישע בינטעל זונען־שטראהלען! ווי אָפט מיינט איהר!

אָבער צו וואָס האָב איך געוואלט צוקומען? איך האָב אייך גע־

זאגט, אז גינעוורא איז געשטאנען לעבען פענסטער, די זונן האט ארייננעשיינט אין צימער.

אויף א בענקעל איז געלעגען א קראנץ פון לעבעדיגע בלומען פערבונדען מיט א שווארצער סטענגע. גינעוורא און איהר מוטער זיינען עם נעגאנגען ברענגען קיין קאמפא וועריגא אויף א קבר פון זייערען קרוב. — איהר בעוואונדערט מיין זכרון? יא איך האב יעצט א זעלטענעם זכרון!

הערט. זי האט געגעסען א פרוכט. מיט דער זעלבער אויפגערעגטער תאוה, וועלכע איז געווען צו מערקען אין איהר יעדער בענעהמונג. זי האט מיר ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט, ניט בעמערקט, אז איך בין דאָ אין צימער און ניט געפיהלט, אז איך קוק אויף איהר. איהר גלייכגילטיגקייט האט מיך קיין מאל אזוי ניט געמאטערט ווי אין יענעם טאג. איך האב קיין מאל אזוי קלאהר און דייטליך פערשטאנען אז זי בעלאנגט ניט צו מיר, אז דער ערשטער ווער עס זאל ניט ארייננקומען וועט האבען מעהר רעה איבער איהר, ווי איך, אז זי איז בעריים זיך איבערצוגעבען צום ערשטען ווער עס זאל ניט ארייננקומען און אז איך וועל קיין מאל ניט האבען אימער איהר די רעכט פון ליעבע אדער די רעכט פון קראפט. און איך האב געקוקט און געקוקט אויף איהר.

האט עס וועז ניט איז מיט אייך פאסירט, אז נאכדעם ווי איהר זאלט קוקען אויף א פרויענצימער מיט אנשטרענגונג, מיט רעספעקט, זאלען פלוצים פערשווינדען פון אייך אלע געפיהלען פון איהר מענשליכקייט, פון איהר געזעלשאפטליכען צושטאנד, פון די ווירקונגען און קניפען, וועלכע פערבינדען אייך צו איהר, און איהר זאלט, צו אייער ערשטוינען, דערזעהען אין איהר ניט מעהר, ווי די בעסטיע, די חיה, די פרוי און דעם ברוילאטיטעט פון געשלעכט?

אט דאָס איז, וואס איך האב געזעהן, וועז איך האב געקוקט אויף איהר, און איך האב דאן פערשטאנען, אז זי פאסט נור פיר תאוה'דיגע אויספיהרונגען און שמוציגע צוועקען, און אז אנדער שרעקליכער אמת איז מיר געקומען אין מח: אז די פונדאמענטען פון דעם מענשענס אלע אנגסטען, איז עטוואס גראהייט. א שרעקליכער, מורא'דיגער אמת!

זאגט מיר וואס האב איך דערצו געקענט טהאן? גאר ניט. די

פרוי האָט געטראָגען אין זיך אַן אַנדער לעבען. זי האָט מיט איהר בלוט געשפּייזט דאָס געהיימע וועזען — דאָס פערמענשען אוּן פערפלייישען פון מיין שטענדיגען חלום, מיין העכסטע האָפענונג, מיין פערעהרונג.

יא, נאָך אידער ער האָט געזעהן די ליכטיגע שיין, האָב איך איהם שוין פערעהרט. איך האָב איבער איהם פערגאָסען טרעהרען, פאָטערליכע, צערטליכע טרעהרען, איך האָב אין מיין האַרצען געהערט צו איהם, פערבראַכט מיט איהם. דענקט, מיין הערר, דענקט איבער דיעזען גרויזאַמען מאַרטירערשאָפט. — ניט צו זיין אימשטאַנד אָבצוטהיילען, אוועקצונעהמען א ריין, אונשולדיג וועזען פון א גראָבען, אויסגעלאָסענעם אוּן שמוציגען. צו וויסען, אז דער געגענשטאַנד פון אייער פערעהרונג איז פערבונדען מיט א פּערזאָן פאר וועמענם שאַנדע און אונעהרליכקייט איהר זיינט תמיד אין מורא אוּן אין פּחד. ויי אזוי וואָלט, נאָך אייער מיינונג, א גלויביגער, א רעליגיעזער געפיהלט, זעהענדיג דעם הייליגען אלטאַר צוגעדעקט מיט א פערשמוצטער שמאַטע? ווי אזוי וואָלט ער געפיהלט, וועז מען זאָל איהם פערבאָטען צו קושען די הייליגע בילדער, דעם הייליגען צלם אויסער דורך אַן אונריינעם דעקטוך?

איך קען עס אייך ניט אויסדריקען. אונזערע וועלטער, אונזערע בענעהמונגען, בלייבען תמיד וואָלנאר, נאַרריש אוּן אונוויכטיג, אין פונדעסטוועגען בלייבט דער גפעיהל, וועלכער שאפט זיי, גרויס אין פּרעכטיג. די צאָהל פון די טרויעריגע גפעיהלען, פון דעם אנגסט אוּן פיין, פון דעם ניעדערגעשלאָגענהייט, וועלכע האָבען מיך אין יענעם טאָג אַרומגערינגעלט אוּן איבערפיילט מיין האַרץ אוּן מיין נשמה, איז גוועזן אונגעהייער גרויס, נאָר דער רעזולטאַט פון אלעמען איז גוועזן בלויז א קורצער, צינישער דיאלאג, א לעכערליכע סצענקע, אַן אקט פון פּחד. וווילט איהר די פאקטען, דעם דיאלאג? גוט. אָט איז עס.

ווי אזוי האָב אייך שוין גענאָגט, איז זי געזעסען לעבען פענסטער. איך בין צוגענאַנגען צו איהר. א פאָאר מינוטען האָב איך גענוויגען. נאכהער האָב איך מיט א שרעקליכען ציטער אין מיין קערפער אָנגענומען איהר האַנד אוּן גענאָגט:

—גינעווירא, ביסט דו מיר שוין געווארען אונטריי?

— אונטריי צו דיר? וואָס מיינסט דו?

און איך האָב ווייטער געזאָגט:

— האָסט דו שוין געהאט א ליעבהאָבער? פיעלייכט דאבער־טין.

זי האָט מיך שטאַרק אָנגעקוקט, ווייל איך האָב זיך געטרייסעלט ווי אין א פיעבער.

— וואָס פאר א קאָמעדיע ווילסט דו דאָ שפיעלען? וואָס איז דיר פלוצים איינגעפאלען אין קאָפּ? ביסט דו משוגע?

— ענטפער, גינעוורא, אויף מיין פראָגע! — בין איך צוגע־שטאנען.

איך האָב פרובירט וויעדער אמאל אָנצונעהמען איהר האנד. אָבער זי האָט זיך צוריקגעצויגען און אויסגעשריען:

— דול מיר ניט א קאָפּ מיט דיינע נארישקייטען, לאָז מיך צורוה! עס איז שוין גענוג פאר מיר!

נור איך האָב זיך ניט געלאָזט. איך בין געפאלען צו איהרע פיס, ווי א וואהנזיניגער, אָנגעכאפט זיך אין ברעג פון איהר קלייד.

— איך בעט דיך איך בעט דיך, גינעוורא! האָב רחמנות, האָב כאָטש אביסעל מיטלייד מיט מיר! וואָרט אמווייניגסטענס ביז דאָס אָרימע בעשעפענישׂ, ביז מיין אונגליקליך קינד וועט געבאָרען ווערען! עס איז דאָך מיין קינד, איז עס ניט? וואָרט ביז עס וועט קומען אויף דער וועלט, נאכהער וועסט דו טהאָן, וואָס דו וועסט ווילען. איך ווילל האלטען מיין צונג צווישען די צייהן, איך ווילל דיר ניט זאָגען קיין איין און איינציג וואָרט, איך ווילל אימער טראָגען א יעדע זאך. ווען דיינע ליעבהאָבערס ווילען איינקומען, ווילל איך אוועקגעהן פון הויז. אויב דו וועסט מיר בעפעהלען, ווילל איך פוצען זייערע שיך אין צוויי־טען צימער — איך ווילל זיין דיין שקלאף, קיין זאך וועט מיר ניט זיין שווער. נור וואָרט, וואָרט, גיב מיר צום ערשטען מיין זוהן! שענק מיר צום ערשטען דיעזע מתנה! האָב רחמנות, האָב רחמנות!

נאָר ניט, נאָר ניט, און נאָר ניט. איהר קוק האָט אויסגעדריקט בלויז א פרעהליכען, מונטערען קוראזיטעט, און צוריקציהענדיג זיך פון מיר, האָט זי וויעדערהאָלט:

— ביזט דו משוגע?

נאכהער, וועו איך האָב אלץ פאָרטגעזעצט מיינע ביטעם, מיינע בקשות פון איהר, האָט זי זיך אויפגעהויבען, ארויסגעגאנגען, צוגע־

מאַכט די טהיר הינטער זיך און מיך געלאָזען שטעהן אויף די קניען. אויף דער פּאָרלאָגע איז געלעגען דער זונען־שיין, און אויף דעם בענקעל, דער בלומען־קראַנץ, וואָס האָט געהערט צו א טויטען. מיינע זיפצען, מיינע קרעכצען האָבען ניט געענדערט קיין זאַך.

קענען מיר, מענשען, ענדערען אַמאָל זאכען? צו וואָס פאַר א נוצען זיינען אונזערע טרעהרען? יעדער מענש איז בלויז א געווייסע פּערזאָן וועמען עס פּאַסירען געווייסע זאכען. דאָס אלעס — מעהר גאָר ניט. אמן.

מיר זיינען ביידע מיעד, מיין טהייערער הערר, — איך פון רעדען און איהר פון הערען. אין אמת'ן האָב איך זיך טאַקע אביסעלע צופיעל אָבגעשטעלט אויף אזעלכע פונקטען, וועלכע זיינען פיעלייכט ניט אזוי וויכטיג. דער הויפּט פונקט לייגט ערגעץ וואו אנדערש. איך מוז פערבייליפּען צעהן יאָהר אום צו קומען צום פונקט. — צעהן יאָהר, צעהן מאָל הונדערט יאָהר פון צרות, פון אונגליק, פון שאנדע.

די נאכט, וועו איך האָב דערהערט דיעזע פרוי שרייען וועה־גע־שרייען — געשרייען, וועלכע זיינען אין קיין פאַל ניט מענשליך, נאָר ווי געשרייען פון בהמות אין שלאכטהויזער — האָב איך מיט א קאָנוואולסיוועו ציטערען פון גאנצען קערפער געטראכט: „א, וועו דיעזע פרוי זאָל שטאַרבען און מיר איבערלאָזען מיין זוהן א לעבערגען!" איהרע וועה־געשרייען זיינען געוואָרען אזוי שרעקליך, אז איך האָב זיך געטראכט: „עס איז אונמענליך צו לעבען, וועו מען שרייט אזוי" יא, איך האָב אזוי געטראכט און אזוי געהאָפט, אָבער זי איז ניט געשטאָרבען, זי איז געבליבען לעבען פיר מיין און מיין זוהן'ס פערדאַמונג.

מיין זוהן. ער איז ווירקליך געווען מיין זוהן, דער זוהן פון מיין בלוט. ער האָט געהאט אויף דעם לינקען אקסעל דעמזעלבען סימן, וואָס איך האָב געהאט פון געבוירענערהייט אָן. איך האָב געדאַנקט און געלויבט גאָט פאַר דיעזען סימן וויל דאָס האָט מיך פערזיכערט, אז עס איז מיין קינד.

און יעצט זאָל איך דערצעהלען פון די מאטערניש און פיין פון אלע צעהן יאָהר? זאָל איך אייך אלעס דערצעהלען, נאָר ניט פערפעהלען? ניין, דאָס איז אונמענליך. איך וועל קיין מאָל ניט קומען צו

קיין סוף, און חוץ דעם, וועט איהר מיר פיעלייכט ניט גלויבען, ווייל דאס, וואס מיר האבען איבערגעליטען איז זעהר שווער צו גלויבען.

דאס בעסטע איז צו זיין וואס קורצער. פאקטען, בלויז פאקטען. מיין הויז איז געווארען א פלאטץ פון בייזען, א נעסט פון שלעכטס. מאנכע מאל פלעג איך בעגעגענען פרעמדע מענער לעבען מיין טהיר. איך האב ניט געטהאן דאס, וואס איך האב געהאט געוואגט: איך האב ניט געפוצט זייערע שיך אין א צווייטען צימער, נור איך בין שנעל געווארען א ניכטסווירדיגער דיענער אין מיין אייגענעם הויז. באטיסטא איז געווען א סך וועניגער אונגליקליך, ווי איך און א סך וועניגער ניעדערגעשלאגען און מוטה־געבראכען. קיין ניעדערגעשלאגענער אין דער וועלט האט זיך געקענט צוגלייכען צו מיר. יעזוס וואלט זיינע אויגען געווען אויסגעווויינט איבער מיר, ווייל פון אלע מענער בין איך דער אייגציגער, וואס האט דערגרייכט דעם תהום פון ערניעדערונג. פערשטעהט איהר מיך? באטיסטא, די שברי־כלי, באטיסטא האט געהאט רעכט און אורזאכען רחמנות צו האבען אויף מיר.

וועהרענד די ערשטע יאהרען, זאלאנג צירען האט נאך קיין שכל ניט געהאט, איז געווען גאר ניט, נאר אבער וועז איך האב געזעהען, אז זיין געדאנקען ענטוויקעלט זיך, וועז איך האב געזעהען, אז אין דעם נאבעלען, דעליקאטען וועזען וואקסט דער שכל מיט גרויסער שנעלקייט; וועז איך האב געהערט פון זיינע ליפען די ערשטע גרויזאמע פראגען — א, דאן האב איך געזעהען, אז איך בין פערלארען. וואס האב איך געקענט טהאן? ווי אזוי האב איך געקענט פערזיעגלען דעם אמת פאר איהם? וואס פאר א מיטעל האב איך געהאט צו מיין טרויעריקייט? איך האב געזעהען, אז איך בין פערלארען.

זיין מוטער האט אויף איהם ניט אכטונג געגעבען. פאר שטונדען און שטונדען האט זי גאר פערגעסען אז איהם. זי האט איהם ניט געשאפען זאגאר דאס, וואס ער האט בעראפט און געמוזט האבען. ניט זעלטען האט זי אהם זאגאר געשלאגען. איך בין געווען געצוואונגען צו פערלאזען איהם אויף שטונדען און שטונדען לאנג. איך האב ניט געקענט זיצען שטענדיג לעבען איהם און איהם בעשיצען מיט מיין לעבע און צערטליכקייט. איך האב ניט געקענט מאכען זיין לעבען זים, ווי איך האב ג'חלום'ט און ווי איך האב געוואונשען. דאס קליי־

נע ארימע און אונגליקליכע קינד האָט כמעט זיין גאנצע צייט פער־
בראכט אין קיף מיט דער דיענסט.

איך האָב איהם אריינגענעבען אין שוהל. אין דער פריה האָב איך
איהם געבראכט אהין און ביי־טאָג, פינף א זייגער, בין איך נעגאנגען
און איהם אהיים גענומען און איהם שוין ניט אָבגעלאָזט ביז ער איז
אנשלאָפען געווארען. ער האָט זיך גיך אויסגעלערנט לעזען, שרייבען,
האָט איבערגעיאָגט אלע זיינע חברים און געמאכט אין אלגעמיינעם
א וואונדערבארען פראגרעס. זיינען גרויסע שווארצע אויגען זיינען
געווען פול מיט חכמה און פערשיינט זיין פנים — אויגען, זאג איך
אייך, אוצרות. זיי זיינען געווען טיעפע און מעלאנכאלישע. וועז ער
האָט נעקוקט אויף מיר, האָב איך געפיהלט א מין פערבארגענע אונרו־
היגקייט. זיינע אויגען האָבען געמאכט א חורבן אין מיר אוז איך האָב
בשום אופן ניט נעקענט קוקען לאנג אין זיי. הא, אפטמאל, אויף דער
נאכט, ביים טיש, וועז זיין מוטער איז אויך געזעסען אוז א שטילקייט,
א טויטע שטילקייט האָט זיך שווער ארונטערגעלאזט איבער אונז —
א, דאן איז מיין נאנצער צער, מיין אנגסט געווען אבגעשפיענעלט אין
זיינע לויטערע גרויסע שווארצע אויגען.

אָבער די אמת שרעקליכע טעג זיינען ערשט נאכהער נעקומען.
מיין שאנדע איז געווארען צו עפענטליך אוז דער סקאנדאל צו ערנסט.
מאדאם עפיסקאפא האָט נענצליך פערלאָרען איהר רעפוטאציאָן. וואָס
אָנבעלאנגט מיר, האָב איך פערנאכלעסיגט מיין ארבייט אין קאנטאָר.

איך האָב צו אָפט געמאכט אירטהומס אוז צייטענווייז האָט מיין
האנד אזוי געציטערט, אז איך בין ניט געווען אימשטאנדע צו שרייבען.
מיינע קאלעגען אוז די בעאמטע האָבען נעקוקט אויף מיר, ווי אויף
אן ערניעדעריגטען, אונאטירליכען, פערדאָרבענעם, ברוטאלישען,
שענדליכען מענשען. צוויי דריי מאל האָבען זיי מיר געגעבען וואהרנונ־
גען, נאכהער האָבען זיי אוועקגענומען א טהייל פון מיין ארבייט אוז
ענדליך מיך אין גאנצען ענטזאגט אין נאָמען פון בעשימפפטען מא־
ראל.

ביז צו יענער צייט בין איך אמוועניגסטענס וועדטה געווען דעם
סכום פון מיין געהאלט, נאכהער אָבער האָב איך ניט פערמאָגט קיין
פרוטה קיין ברעקיל, וואָס מען וואָרפט ארויס אין גאס. קיין זאך אין
דער וועלט קען אייך ניט געבען דעם בעגריף פון דער שנאה, פון דעם

כעס און צאָרן מיט וועלכע מיין ווייב און מיין שוויגער האָבען מיך געפּייניגט. ניט קוקענדיג דערויף וואָס זיי האָבען צוגענומען די עט־ליכע טויזענד ליער, וואָס איך האָב אמאל פערמאָגט און געעפענט מיט זיי א קראָם און געצוויגען דערפון זייער חיונה.

זיי האָבען געקוקט אויף מיר ווי אויף אן אבשיילעכען טויגע־ניכטס, זיי האָבען מיך געשטעלט אויף איין מדרגה מיט באטיסטאן. עס איז געקומען דערצו, אז איך האָב געפונען די טהיר צוגעשלאָסען פאר מיר און האָב געליטען הונגער. איך האָב פרובירט צו ארבייטען פער־שיעדענע ניעדעריגע, שמוציגע און שווערע ארבייט. איך האָב זיך אָנגעשטרענגט פון גאנץ פריה ביז שפּעט אין דער נאכט אום צו פער־דיענען עטוואָס. איך האָב איבערגעשריעבען פאפּיערען, איך בין ארומ־גאלאָפען אלס א שליח, איך בין געווען א סופּלער אין א טהעאטער, איך בין געווען א פּארטער אין א קאָנטאָר פון א צייטונג, איך בין געווען א קלערק אין א הייראטה־ביורא, איך האָב געטהאָן, וואָס עס האָט זיך געמאכט, איך האָב זיך געריבען לעבען יערען איינעם, איך האָב צוגענומען בעלוינונגען פון יערען איינעם, איך האָב אָנגעבויגען מיין קאָפּ אונטער יערען יאָך.

און יעצט, זאָגט מיר, נאָך ענדלאָזע טעג פון אזעלכע מינים אר־בייט, האָב איך ניט פערדיענט צו האָבען אביסעל רוה, צו האָבען אייי־ניגע פרייע מינוטען, אז איך זאָל קענען אביסעל פערגעסען מיינע צרות? אבענד, וועז נאָר איך האָב געקענט, וועז ציראן איז אייניגע־שלאָפען, בין איך אריסגענאנגען. באטיסטא האָט מיך שוין אָבגע־וואַרט אין גאָס און מיר זיינע בוידע אוועק ערגעץ אין א פלאָטץ שיכור׳ן.

רוח, פערגעסען די צרות! א, ווי זים דאָס איז! וועד קען זאָגען, אז ער האָט אין זיין לעבען פערשטאָנען די ריכטיגע מיינונג, די אמת׳ע ווערטה פון דעם אויסדרוק: „צו דערטרינקען די צרות אין ווין?" א, מיין הערר, אויב איך האָב תמיד געטרונקען, איז געווען נור דער־פאר, ווייל איך האָב תמיד געפיהלט אן אונלעשבארען דורשט ברענען אין מיר, אָבער דער ווין האָט מיר ניט געגעבען אויף קיין סעקונ־דע פערגניגען. מיר פלעגען זיצען איינער אקעגען דעם אנדערען און זיין שטום, ווי די פיש. אלע האָבען דאָרט געשוויגען. זיינט איהר אמאל געווען אין איינעם פון די פלעצער, וואו מען שווייגט? שיכורים קעה־

רען זיך ניט אן מיט קיינעם. יעדער איז פאר זיך. זיי קוקען מרה־שחורה'דיג, פרעמד, האלטען די קעפ אנגעשפאנט אן זייערע דאלאניעס. פאר זיי שטעהט א גלאז, נאר פיעלייכט בעמערקען זיי עס ניט. איז עס ווין? איז עס בלוט? יא, מיין הערר, עס איז ביידע: אי ווין אי בלוט.

באטיסטא איז געוואָרען כמעט בלינד. איין מאל ביי־נאכט, ווען מיר זיינען אזוי ביידע געגאנגען, האט ער זיך אבגעשטעלט לעבען א לאמטערען, א טאפ געטאן זיך אין אונטערשטען טהיל פון בויך און געזאגט צו מיר: „דו זעהסט ווי אזוי עס איז געשוואלען?" נאכהער אננעהמענדיג מיין האנד און צוגעלייגט צום געשוואלענעם פלאטץ, האט ער צוגעגעבען מיט א פערברענטער שטימע: „וואס קען דאס זיין?"

ער האט עס שוין געהאט פון עטליכע וואכען, נור ער האט עס ניט בעמערקט. אין א פאאר טעג ארום האב איך איהם געזומען אין האס־פיטאל א דאקטאר זאל איהם אונטערזוכען. דאס איז געווען א גע־שווייר, אדער ריכטיגער, א זאמלונג פון נעשווירען, וועלכע האבען זעהר שנעל געוואקסען. מען האט איהם געראטפט מאכען אן אפעראציאן און דאס איז געווען זעהר ראטהבאר פאר איהם, אבער ער האט ניט געוואלט איינשטימען דערצו, אבווהל מען האט איהם פערזיכערט, אז עס איז ניט קיין געפעהרליכע אפעראציאן.

ער האט זיך אזוי ארומגעשלעפט נאך א פאאר מאנאטען, נאכהער איז ער געווען געצוואונגען אוועקצולייגען זיך אין בעט, פון וואנען ער איז שוין מעהר ניט אויפגעשטאנען.

וואס פאר א לאנגזאמער שרעקליכער טויט דאס איז געווען! די אגעניטן האט דעם אונגליקליכסטען אוועקגעלענט אין א פינסטערען קעמערל, אין א פערשטיקטען ווינקעל, אום זי זאל ניט הערען זיינע זיפצען און קרעכצען. איך בין יעדען טאג אריינגעגאנגען צו איהם זעהן, וואס ער טהוט און ציראן, איין ציראן האט אויך געוואלט מיטגעהן מיט מיר זעהן, ווי אזוי דער זיידע פיהלט—א, וואס פאר א טייער קינד דאס איז געווען! א, מיט וואס פאר א קוראזש, מיט וואס פאר א ברענע־דיגען חשק ער איז בעגאנגען די וואהלטהאטען, וועז זיין פאטער איז ג־שטאנען לעבען איהם!

אום איך זאל בעסער קענען זעהן דעם חולה, פלעג איך אנציי־

דען א שטיקעל ליכט און ציראן האָט עס געהאלטען פאר מיר. אויף אזא אופן האבען מיר געקענט גענוי בעטראכטען דעם אונגליקליכען מענשען, וועלכער האָט זעהר ניט געוואלט שטארבען. ניין, ניין, ער איז ניט געווען גלאט א מענש געטראפען פון א קראנקהייט; ער איז גיכער געווען — ווי זאל איך אייך זאגען? — גיכער די קראנקהייט אין מענשען געשטאלט, אן אונמענשליכער וועזען, א שרעקליכעם בעשפענישׂ געלעבט מיט זיין אייגענעם לעבען, נור צו וועלבען עם זייגען געווען צוגעטשעפעט א פאָאר מענשליכע הענט, א פאָאר מענשליכע פים און א קליין, מיאוס־רויטה־פליכוואטע קעפעל. וואָס פאר א שרעק! און ציראן האָט געהאלטען דאָם ליכט די גאנצע צייט ביז איך האָב דעם קראנקען ארונטערגעשפריצט מאָרפין אונטער דער הויט.

אָבער געגוג, געגוג! זאל ער דאָרט האבען דעם ליכטיגען גן ערדן! איך מוז קומען צום וויכטיגען פונקט און וועל זיך שוין מעהר ניט אבשטעלען אויף זייטיגע זאכען.

שיקאל! צעהן יאָהר זיינען פאראיבער — צעהן יאָהר האָפונגסלאָזען לעבען, צעהן מאל צעהן יאָהר פון לעבעדיגען גיהנום. דאן, אין איין אבענד, וועו מיר זיינען געזעסען בייַם טיש, אין צירא׳ס אנווועזענהייט, האָט גינעוורא פלוצים זיך אבגערופען צו מיר:

— ווייסט דו, אז וואנצער איז שוין דא צוריק?

איך בין ניט בלאָם געוואָרען. דאָם פערזיכער איך אייך, וויל מיין פנים איז שוין געווען פון לאנג אזוי בלאָם, אז אפילו דער טויט אליין האָט עם ניט געקענט מאכען בלאסער און פונקט אזוי וויַ עס איז איצט, אזוי וועט עס אויסזעהן, וועו מען וועט מיך אריינלייגען אין קבר. נור איך געדייַנק, אז מיין צונג איז צוגעהעפט געוואָרען צום גומען און בשום אופן ניט געקענט ארויסערעדן א וואָרט.

זי האָט מיך דורכגענומען מיט יענעם שארפען, שנייַדענדען קוק, וועלכער האָט מיר תמיד געגעבען דעם בעגריף פון דעם דערשרעק פון א פייגלינג, וועו א קאנאנע שיסט אויס. איך האָב בעמערקט, אז זי קוקט אויף מיין שטערען, אויף דעם צייכען און האָט געלאכט מיט אן ערביטערטען געלעכטער. אנצייגענדיג מיט׳ן פינגער אויף שניט, האָט זי געזאגט מיט א שלעכטען אבזיכט:

— איך זעה, אז דו האסט ניט פערגעסען וואנצערען, ניט קוקענדיג אויף דעם אנגענעהמען אנדענק, וואָס ער האָט דיר געלאָזט?

ציראן׳ס אוינען האָבען זיך אין יענעם מאָמענט אבגעשטעלט אויף דעם צייכען, אויף מיין שטערען און איך האָב אין זיי געלעזען די פּראָגע, וועלכע ער האָט געוואָלט פּרעגען. ער האָט געוואָלט זאָגען: „וואָס, האָסט דו מיר דען ניט געזאָגט, אז דו האָסט דעם סימן בעקומען פון א פּאל? צו וואָס איז דאָס לייקענען? און וואר איז דער מאן, וועלכער האָט דיך אזוי געשטעמפּעלט?"

אבער ער האָט ארונטערגעלאָזט די אויגען און גאָר ניט געזאָגט.

— איך האָב איהם בעגעגענט היינט אין דער פּריה, — האָט גענוורא פּאַרטגעזעצט, נאָר איך האָב איהם ניט דערקענט אזוי שנעל, וויל ער האָט זיך פערלאָזט א באָרד. פון אונז האָט ער נאָר ניט געוואוסט. ער האָט מיר געזאָגט, אז ער האָט דיך ארומגעזוכט נאָנצע דריי טעג. ער וויל זעהר וויעדער זעהן זיין גוטען פרייַנד. אורטהייל לענדיג פון זיין אויסזעהן, קען מען נאָר ניט צווייפלען, אז ער האָט געמאכט א פערמעגען אין אמעריקא.

אלם זי האָט גערעדט, האָט זי ניט ארונטערגענומען איהרע אויגען פון מיר און געהאלטען אין איין לאבען מיט איהר געוועהנליכען און בעקאנטען געלעכטער. ציראן האָט פון צייט צו צייט א קוק געטהאן אויף מיר און איך האָב געפּיהלט, אז ער פיהלט, דאָס איך לייד שרעקליך.

נאָך א לענגערע פויזע, האָט גינעוורא צוגענעבען:

— ער וועט דאָ היינט אבענד זיין.

אין דרויסען האָט געגאָסען א רעגען, און דאָס אונאויפהערליכע מאָנאָטאָנע קלאפּען אין דאך און אין די שויבען, האָט מיך נעמאכט פיהלען פונקט ווי איך זאל האָבען ארונטערגעשלונגען א גרויסע דאָזע כינין. אלעס איז ביי מיר אבגעשטאָרבען. גאָר ניט געפיהלט. איך בין געוואָרען איינגעהיילט אין יענער אטמאָספערע פון א בעזונדערקייט, פון וועלכער איך האָב איך שוין דערצעהלט. איך האָב פון דאָס־ניי דערפיהלט די פערגאנגענע ווירקליכקייט און די צוקונפטיגע פאסירונג. פערשטעהט איהר מיך? עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז איך נעה יעצט איבערלעבען א רייהע פון פאסירונגען, וועלכע זיינען שוין געשעהן. איז דאָס, וואָס גינעוורא האָט מיר דערצעהלט געווען עפעס א נייעס? איז דאָס אונגעדולדיגע ערוואַרטען געווען א נייעס? צו איז געווען א נייעס דאָס אונבעקוועמליכע פיהלען, וועלכעס מיין זוהן האָט

מיר פּאַראורזאַכט מיט זיינע אויגען, מיט וועלכע ער האָט, אָרן צוויי־פּעל, ניט וויילענדיג אלע מאָל א קוק געטהאָן אויף מיין שטערען, אויף מיין צייכען? ניין, קיין איינע פון דיעזע זאַכען איז געווען ניי. מיר זיינען אלע דריי געזעסען ביים טיש שטיל. אויף צירא'ס געזיכט האָט זיך אָבגעזיענגעלט א ניט וויילענדיגע טרויערקייט. אין דער שטילקייט אליין איז געווען עטוואָס אונגעוועהנליכעס, א געהיימער, פערבאָרגע־נער צייכען, וועלכען מיין נשמה האָט ניט געקענט דורכדרינגען.

פּלוצים האָט דאָס גלעקל א קלינג געטהאָן. מיינע אויגען האָבען זיך בעגעגענט מיט מיין זוהן'ס. גינעווירא האָט געזאָגט:

— דאָס איז וואַנצער. עפען די טהיר.

איך האָב געעפענט. מיינע אברים האָבען אויסגעפיהרט דעם טהאָט, אָבער דער וויילען צו טהאָן דאָס איז ניט געווען מיינער.

וואַנצער איז אריינגעקומען.

דארף איך איך בעשרייבען די סצענע, איבער־חזר'ן אלע זיינע וועדטער? אלעס, וואָס ער האָט געזאָגט און וואָס ער האָט געטהאָן. אלעס, וואָס מיר האָבען געזאָגט און וואָס מיר האָבען געטהאָן, איז ניט געווען אויסערגעוענטליכעס. צוויי פרייַנד בעגעגענען זיך, אומארמען זיך, בייטען זיך איבער מיט געווענליכע פראגען, ענטפערען זיך גע־וועהנליכע ענטפערס, און דאָס אלעס איז געווען.

ער האָט געטראָגען א גרויסען רעגען־מאַנטעל אויף וועלכען די טראָפענס רעגען זיינען געשטאַנען בולט. ער האָט אויסגעצייגט העכער, בריייטער און ענטוויקעלטער ווי ער איז אמאל געווען. ער האָט געטרא־גען א דריי פיער רינגען אויף זיינע פינגער, א גוטע שפּילקע אין זיין האַלז־באַנד און א גאַלדענע קייט אויף דער זשעלעט, ער האָט גערעדט פעסט, ניט צומישט זיך, ווי א מענש, וואָס איז זיכער אין זיך. איז ער ווירקליך געווען א גנב, וואָס האָט זיך צוריקגעקעהרט אין זיין לאַנד, וויל ער איז יעצט געווען גערעטעט פון א שטראָף?

— דו האָסט זיך אויף א סך געעלטערט — האָט ער געזאָגט צו מיר, נאָכדעם ווי ער האָט מיך גוט בעטראכט — און מאדאם גינעווירא אין געגענטהייל, זעהט יעצט אוים יונגער, פרישער און בליהענדער, ווי זי האָט אויסגעזעהען — און ער האָט זי בעטראכט מיט האַלב צו־געמאַכטע אויגען און מיט א תאוה'דיגען שמייכעל. ער האָט שוין חשק בעקומען צו איהר און איז געווען זיכער צו בעזיענגען זי,

— רער אָפּענטלעך — האָט ער געזאָגט, — בין איך ניט געווען דער יעניגער, וועלכער האָט געמאכט דעם שידוך? פּאָזיטיוו איך. געדענקסט דו דען ניט?

ער האָט אָנגעפּאנגען צו לאכען, גינעוואר האָט איהם נאכגעטהאָן און איך — איך האָב זיך אויך געצוואונגען צו לאכען. ווי עס האָט גע־שיינט בין איך געווען צופֿרידן צו באטיסטא'ס רעלע. אָרימער באטיסטא, (ער זאָל דאָרט האָבען דעם ליכטיגען גן ערן!) ער האָט מיר געלאָזט בירושה זיין נאָרריישען, קאָנוואולסיוועז געלעכטער.

ציראן האָט געהאלטען אין איין קוקען דאָ אויף דער מוטער, דאָ אויף דעם פּרעמדען און דאָ אויף מיר. וועז ער האָט געקוקט אויף וואנ־צערען איז אין זיינע אויגען געווען א האַרטקייט, וואָס איך האָב קיין מאָל פּריהער ניט געזעהן.

— דאָס קינד איז זעהר עהנלעך צו דיר — האָט וואנצער געזאָגט, — צו דיר אָבער ניט צו זיין מוטער, און ער האָט אויסגעשטרעקט די האנט אום איהם א גלעט צו טהאָן איבער'ן קעפּעל, אָבער ציראן האָט זיך אוועקגעבויגען און אָבגעשטויסען די גרויסע האנד מיט אזא כוח, מיט אזא קראפט, אז וואנצער איז געבליבען ערשטוינט.

— ציראן, — האָט די מוטער אויסגעשריען, — וואָס איז דאָס פּאר א מאנערען! — און זי האָט איהם א שטאַרקען פּאטש געטהאָן אין באק. — נעהם איהם צו פון דאנען, שנעל, נעהם איהם צו פון דאנען — האָט זי בעפוילען בלאָס פון כעס.

איך האָב זיך אויפגעהויבען און אויסגעפּאלגט איהר בעפעהל. ציראן האָט ארונטערגעלאָזט זיין מאָרדעטשקע אויף דער ברוסט, אָבער ער האָט ניט געווויינט. איך האָב געהערט ווי ער האָט געקריצט מיט די צייהנדלעך.

וועז מיר זיינען געווען אין אונזער צימער, האָב איך מיט דער גרעסטער ליעבשאפט אויפגעהויבען זיין קעפּעל און האָב געזעהן רויטע פינגער שטעהן אויף זיין בעקעל. מיינע אויגען האָבען זיך אָנגענאָסען מיט טרעהרען.

— האָט דיר וועה געטהאָן, זאָג מיר, האָט דיר גוט וועה געטהאָן? ציראן, ציראן ענטפער מיר! האָט דיר שטאַרק וועה געטהאָן? — האָב איך איהם געפרעגט ארונטערבויגענדיג זיך צו זיין פערוואונדע־טען בעקעל וועלכעם איך האָב עס מיט מיין נאנצען הארצען געוואלטאָב־

וואשען ניט נור מיט מיינע טרעהרען, זאנדערען מיט איך וויים ניט וואס פאר א טהייערען באלזאם.

ער האָט ניט געענטפערט ; ער האָט ניט געווייגט. קיין מאל, קיין מאל האָב איך איהם געזעהן מיט דיעזען האַרטען, שנאה'דיגען, כמעט ווילדען קוק. זיינע ברעמען האָבען זיך געצויגען, זיין מויל האָט זיך בעוואויגען און די הויט האָט זיך געקנייטשט.

— ציראן, ציראן, מיין טהייער, ליעב קינד, ענטפער מיר!

אָבער ער האָט ניט געענטפערט. ער האָט זיך צוריקגעצויגען פון מיר, צוגעגאנגען צום בעט און אָנגעפאנגען אויסצוטהאָן זיך אין דער שטיל. איך האָב איהם געהאלפען און מיין הארץ האָט אין מיר געפלאטערט. איך בין שיעור ניט געשטאָרבען פון דעם געדאנק, אז פיעלייכט איז ער עפעם אויף מיר אויך ברוגז. איך האָב זיך ארונטערגעלאָזט אויף די קניען, אום אויפצושנירעוועז זיינע שיכלאך, און לאנג, לאנג בין איך אזוי געלעגען אויף דער פאדלאגע, לעבען זיינע פיסלאך, אויסגיסענדיג אין דער שטיל מיין הארץ, מיין ביטער, בליי־שוועד הארץ און וועלכעם, ווי עס האָט מיר אויסגעציגט, וועט שוין קיין מאל ניט אויפלעבען.

— פאפא, פאפא! — האָט ער פלוצים אויסגעשריען, אננעהמענדיג מיך פאר די שלייפען, און אויף זיינע ליפען איז געלעגען די שרעקליכע פראגע.

— רעד, רעד! — האָב איך איהם געבעטען, נאך אלץ קניהענדיג ביי זיינע פיס.

ער האָט מעהר נאר ניט געזאגט, נאר אריין אין בעט ארונטערגעקוקט זיך אונטער די קאלדרע און פערגראבען זיין קאפ אין קישען. אין אייניגע מינוטען ארום האָבען זיינע צייהנדלאך אָנגעפאנגען צו קלאפען איינע אן די אנדערע, ווי עס פלעגט מיט איהם פאסירען אין די פראסטיגע ווינטער מאָרגענס. מיין טריישאפט, מיינע ליעבע, פאטערליכע וועהרטער האָבען איהם ניט בערוהיגט און קיין גוטעס ניט געטהאָן.

א, מיין הערר, ער, וועלכער האָט געליטען דאס וואס איך האָב געליטען וואהרענד יענער שטונדע, פערדיענט זיך עולם הבא. איז דאס נעווען בלויז איין שטונדע? ענדליך האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז צוראן בערוהיגט זיך שוין אביסעל. ער האָט צוגעמאכט די אויגען ווי

צום שלאפן, זיין פנים האָט שטופענווייז פערלאָרן דעם פריהערדינען אויסזעהן און זיין ציטערניש האָט אויפגעהערט. איך בין געבליבען בעוואוסטלאָז לעבען זיין בעט.

דער רעגען האָט געהאלטען אין געהן, א פייפענדער ווינט האָט פון צייט צו צייט געטרייסעלט די לאָדענס און די פענסטער און צירען האָט אלע מאל ברייט פונאנדערגעעפענט זיינע אויגען און זיי צוריק צוגעשלאָסען.

ביי יעדעם מאל האָב איך איהם געזאָגט: „שלאָף, שלאָף, מיין קינד, איך בין דאָ לעבען דיר, שלאָף מיין טהייערער!" אָבער איך האָב עפעס מורא געהאט און אין קיין פאל ניט געקענט בעזיעגען מיין מורא, מיין פחד. איך האָב געפיהלט א דראָהונג ארום מיר, לעבען מיר, און דאָך האָב איך געהאלטען אין איין טרייסטען מיין קינד מיט די ווער־טער: „שלאָף, שלאָף".

א שארפער, שרעקליכער געשריי האָט זיך פלוצים דערהערט אי־בער אונזערע קעפ. צירען האָט זיך אויפגעכאפט א טוידט־דערשרא־קענער. ער האָט זיך צוזאמענגעוויקעלט, צוגעטוליעט זיך פעסט צו מיר און געציטערט און געפלאטערט.

— פאפא, פאפא, דו האָסט געהערט? — מיר האָבען זיך ביידע צוגעהערט, צוגעדריקט איינער צום צווייטען, געפייניגט פון דעמזעל־בען שרעק, מיר האָבען זיך צוגעהערט, מיר האָבען געווארט.

א צווייטער, א לענגערער געשריי ווי פון א מענשען, וואָס מען ערמאָרדעט, האָט אונז געגרייכט דורך דער סטעליע; נאכהער א דרי־טער, נאָך א לענגערער, נאָך א שרעקליכערער געשריי, וועלכען איך האָב דאָס מאל שוין דערקענט, ווייל עס איז מיר שוין אמאל א ביינאכט אויסגעקומען צו הערען.

— בערוהיג זיך, בערוהיג זיך. האָב ניט קיין מורא, דאָס האָט א פרוי אָנגעכאפט וועהען. זי וואוינט אויף דעם אויבערשטען עטאַזש, איבער אונז, דו קענסט זי, מאדאם בערעטי. בערוהיג זיך, צירען, דאָס איז גאָר ניט.

אָבער די געשרייען, וועלכע זיינען פון מאל צו מאל נעווארען הע־כער און שטארקער האָבען אונאויפהערליך אָנגעהאלטען, דורכגעברא־כען די וואנט, געלעכערט אונזערע אויערען. עס איז געווען דערזעלבער געשריי ווי פון ש בהמה, וועלכע איז האלב ערמאָרדעט פון דעם

קצב. עס האָט זיך מיר אויסגעצייגט, אז איך זעה בלוט.

נאכהער האָבען מיר זיך, אינסטינקטיוו ביידע פערשטעלט די אויערן, ערוואַרטענדיג די העכסטע שטופע פון דער שרעקליכער פיין. די געשרייען האָבען אויפגעהערט. דער רעגען אין דרויסען, וועלכער האָט שוין געהאַט אויפגעהערט, האָט וויעדער אָנגעפאַנגען. צירען האָט ארויפגעצויגען אויף זיך די קאַלדרע און וויעדער אַמאָל צוגעשלאָסען די אויגען. „שלאָף, שלאָף" האָב איך וויעדער געזאָגט, „איך וועל ניט אוועקגעהן".

עס איז אוועק א שטיקעל צייט. וויפיעל קען איך אייך ניט זאָגען. פלוצים האָב איך דערהערט גינעווּרא'ס שטימע.

— גיאוואני, קום אריין, וואנצער געהט אוועק!

איך האָב אויפגעשפרונגען, און בעת מעשה בעמערקט ווי צירען האָט זיך אויך א וואַרף געטאָן, אָבער זיינע אויגען האָט ער ניט גע־עפענט. ער איז נאָך דאָ ניט געשלאָפען.

איידער איך האָב פערלאָזט דאָס ציממער, האָב איך זיך אָבגע־שטעלט. גינעווּרא האָט געעפענט די טהיר און וויעדערהאָלט:

— קום אריין, וואנצער געהט אוועק! —

וועו איך בין וויעדער געקומען אין דער אָנווועזנהייט פון יע־נעם מאָן, האָב איך דייטליך געלעזען אין זיינע אויגען דעם איינדרוק, וואָס איך האָב געמאַכט. איך האָב איהם געמוזט אויסצייגען ווי א טויטער מענש, וואָס האַלט זיך אויף די פים דורך אן איבערנאַטירלי־כער קראַפט. און קיין ביסעל מיטלייד איז אין איהם ניט געווען צו מיר.

ער האָט נעקוקט אויף מיר; ער האָט געוועדט צו מיר, ווי ער פלעגט. ער האָט אויסגעצייגט ווי א בעל־הבית, וואָס געפינט וויעדער זיין שקלאַף. „האָבען זיי פיעלייכט עפעס געפלאַנווועט, וועהרענד זייער געשפרעך?" האָב איך זיך געטראַכט. איך האָב געזעהן א שינו אויף זיי ביידען. גינעווּרא'ס שטימע האָט ניט געהאַט דעמזעלבען טאָן, וואָס פריהער. איהרע אויגען זיינען געווען, בעת זי האָט געקוקט אויף איהם, ווי איבערנעצוינגען מיט עפעס.

— עס רעגענט אזוי שטאַרק — האָט זי געזאָגט, — דו וואָלסט בעדאַרפט צורופען א קעב.

איהר פערשטעהט? דאָס האָט זי מיר געגעבען אן אָרדער. וואנ־

צער האָט ניט פּראָטעסטירט. עס איז בּיי איהם אויסגעקומען גאַנץ נאַטירלעך, אַז איך זאָל איהם בעזאָרגען מיט א קעב. איז ער דאָס ניט געקומען מיך צוריקצונעהמען צו דער שקאָלפּערי? און איך האָב קוים געקענט שטעהן אויף מיינע פּיס. זיי האָבען דאָס בּיידע אודאי גיט געזעהן.

אן אונבענרייפּליכע, חצופּה'שע גרויזאַמקייט! אָבער וואָס האָב איך געקענט העלפּען? גוט, זאָגען? אויסערוועהלען דיעזען מאָמענט כּאַר רעוואָלטירען? איך האָב געקענט זאָגען: „איך פּיהל ניט גוט, איך בין קראַנק" אָבער איך האָב עס ניט געוואָגט. איך האָב געגומען מיין הוט און רעגען־שירם און בין ארויסגענאַנגען.

די גאַז אין קאָרידאָר איז געווען אויסגעלאָשען, אָבער אין דער פּינסטערניש האָב איך געקענט זעהן א מאַסע ליכט אָון אין מיין מוח זיינען זאָנדערבאַרע, געהיימניסע, דונקעלע און פּלאָגענדע געדאַנקען געלאָפּען איינע נאָך די אַנדערע מיט א בליטצען שנעלליגקייט. איך האָב זיך אבגעשטעלט אויף א מינוט, ווייל איך האָב דייטליך געהערט גינעווראַ'ס געלעכטער. איך האָב געהערט די קולות פון די שכנים, וועלכע האָבען געוואוינט אויבען. איך האָב אָנגעצונדען א שוועבעלע און געגאַנגען ווייטער. וועו איך בין צונעקומען צו דער אונטערסטער טהיר, האָב איך דערהערט ציראַנ'ס שטימע, רופענדיג מיך. איך בין צוריק ארויף די טרעפּ מיט אזא האַסטיגקייט און אימפּעט, וואָס איך האָב אליין ניט געקענט בענרייפּען.

— אזוי שנעל צוריק? — האָט גינעוואַ אויסגעשריען, וועו זי האָט מיך דערזעהן.

איך בין געווען אזוי פערסאָפּעט, אז איך האָב ניט געקענט רעדען. ענדליך האָב איך ארויסגעמורמלט אין פערצווייפּלונג „אונמענליך — איך מוז געהן אין מיין צימער אריין — איך בין קראַנק" און איך בין געלאָפּען צו מיין זוהן.

— האַסט דו מיך נערופען? — האָב איך שנעל א פּרעג געטהאָן ווי איך האָב נאָר געעפענט די טהיר.

ער איז געזעסען אין בעט און ער האָט אויסגעצייגט ווי ער הערט זיך צו עפּעס צו.

— ניין, — האָט ער געענטפערט, — איך האָב דיך ניט נע־רופען.

אָבער איך דיינק, אז ער האָט מיר ניט געזאָגט דעם אמת.

— נור פיעלייכט האָסט דו מיך גערופען פון שלאָף? ביסט דו געשלאָפען?

— ניין, איך בין ניט געשלאָפען.

ער האָט נעקוקט אויף מיר אונרוהיג און פערדעכטיגט.

— אָבער וואָס טהוט דיר וועה? וואָרום ביסט דו אזוי פערסאָפּעט? וואָס האָסט דו עפעס געטהאָן?

— זיי רוהיג, צירַאן! — האָב איך איהם געבעטען אנשטאט אן ענטפער און איהם בעדעקט מיט קושען — דאָ בין איך לעבען דיר. איך וועל ניט אוועקגעהן, שלאָף, מיין קינד, שלאָף!

ער איז געפאלען צוריק אויף דעם קישען מיט א זיפץ. נאכהער האָט ער, אום מיך צופריעדען צושטעלען, צוגעשלאָסען די אויגען און פּרעטענדירט צו שלאָפען, אָבער ער האָט זי באלד צוריק בריַיט פון־נאנדערגעפענט, זיי אָנגעשטעלט אויף מיין פּנים און מיט אן אונ־בעשרייבליכען טאָן געזאָגט:

— ער איז נאָך ניט אוועקגענאנגען.

זייט יענער נאכט האָט מיך די טראגישע פערצווייפלונג ניט אָב־געלאָזט. דאָס איז געווען א מין אונבעשטימטער, געהיימער פּחד, וועלכער האָט זיך געדריקט אין די טיפעניש פון מיין הארצען, וואָהין די שיין פון געוויסען האָט ניט געקענט אריַינדרינגען, פון אלע אינ־וועניגסטע געהיימניסען, וועלכע איך האָב ענטדעקט אין זיך, איז דאָס געבליבען אונאויסדריקליך און האָט געשיינט צו זיין דאָס שרעקליכס־טע. איך האָב דערויף געהאלטען אן אפען אויג. איך האָב אויסגעמאָס־טען זיין טיעפקייט מיט אנגסט, מיט דער האָפנונג, אז עס וועט בע־לייכטעט ווערען מיט א פלעצליכען ליכט, עס וועט פאלקאָם ענטדעקט ווערען פאר מיר. צייטענווייז האָט זיך מיר געדוכט, אז די „אונבע־קאַנטע זאך" הויבט זיך אויף, דערגרייכט די נרענעץ פון מיין געוויסען און בעריהרט איהם כמעט, און דאן פאלט עס מיט אמאל שרונטער, פערבאַרגט זיך אין טיעפע, שוועכע שאטענס און לאָזט מיך אין א אונבעקאַנטער טרויעריגקייט. פערשטעהט איהר מיך? אום צו פער־שטעהן מיך, שטעלט אייך פאָר, מיין הערר, אז איהר שטעהט אויפ'ן ברעג פון א טיף. די טיעפעניש פון וועלכען איהר קענט ניט אויס־מעסטען. דיעזער טיף איז בעלייכטעט מיט א נאטירליכען ליכט ביז

א געוויסער טיעפקייט, נאר איהר ווייסט אבער, אז טיעפער ארונטער, אין דער פינסטערניש איז בעהאלטען אן אונבעקאנטע שרעקליכע זאך. איהר זעהט עס ניט. נאר איהר פיהלט, אז די זאך בעווענט זיך און שווימט ארום. ביסלעכווייז הויבט זיך די זאך אויף און קומט צו צו דעם זוים פון דעם שאטען, דורך וועלכען איהר קענט עס דאך ניט דורכזעהען. בלויז א ביסעלע העכער, נאר אבי־סעלע און איהר וואלט עס געזעהען דייטליך, אבער פלוצים הערט די זאך אויף זיך צו בע־וועגען, פאלט צוריק ארונטער, פערשווינדעט און לאזט אייך איבער בעאונרוהיגט, פערצווייפעלט און ערשטוינט.

וויטערע פאקטען. מיט אייניגע טעג שפעטער ווערט וואנצער א גאר היימישער אין מיין הויז, ער קומט וואוינען מיט מיר צוזאמען, ער טרעט אריין אלס א קוואַרטיראנט און דער רעזולטאט איז, אז איך הויב ווידער אן צו זיין א שקלאף, איך הויב ווידער אן צו ציטערען און פלאטערען.

איז דען נויטהוג איך זאל אייך אנצייגען די וויטערע פאלגען? איז דען נויטהוועדיג איך זאל אייך אלעס ערקלעהרען? איז דען עפעס פאר אייך פרעמד, זאנדערבאר? זאל איך אייך דערצעהלען ציראן׳ס ליידען, זיין דריקענדען צארן, זיינע ביטערע ווערטער, וועלכע זיינען ביי מיר געווען ערגער פון דעם ערגסטען סם? זאל איך אייך דער־צעהלען פון זיינע טרעהרען, ביטערע טרעהרען, פון זיינע טיעפע און שווערע זיפצען און קרעכצען אין יענער נאכט? א, מיין הערר, איהר וואלט געווען בעדארפט זעהן די טרעהרען, מיט וועלכע דאס קינד האט געווויינט, ווי אזוי דאס קינד האט געווויינט און איהר וואלט געוואוסט, איהר וואלט געזעהען א נשמה וויינען. מיר האבען זיך פערדיענט עולם הבא. א, יעזוס, יעזוס, האבען מיר זיך ניט פערדיענט קיין עולם הבא?

איך דאנק אייך, מיין הערר, איך דאנק אייך. איך קען פארטועצען. לאזט מיך יעצט פארטזעצען וויל איך וועל אזוי קיין מאל ניט קומען צום סוף, און איהר דארפט וויסען, אז מיר זיינען שוין גאנץ נאחענט. יא, מיר זיינען שוין נאהענט. וואס פאר א טאג איז היינט? דער זעקס און צוואנציגסטער יולי? נון, דאס איז געווען אויף דעם נייגטען, פון דיעזען מאנאט. עס צייגט אוים ווי הונדערט יאהר, עס צייגט אוים, ווי געסטערן.

איך בין נעשטאנען אין דעם הינטערשטען טהייל פון אן אפטייק, איבערנעבוינען איבער מיין שרייב־טיש, אויסרעכענדיג געוויסע חשבונות, — געפֿלאגט און געמאטערט פון דער שטיקענויש און היים־קייט, געביסען פון פליעגען, געפיהלט אבגעשוואכט פון די פערשיע־דענע מעריזינישע ריחות. עס האט בעראדפט זיין ארום דריי א זייגער נאכמיטאג. איך האב אלע מאל אוועקגעלעגט מיין ארבייט און גע־טראכט פון ציראנען, וועלכער האט זייט עטליכע טעג ניט געפיהלט גוט. ער איז מיר די גאנצע ציים געשטאנען פאר די אויגען אן אוים־געטריקענטער, אן אויסגעדארטער און בלאס, ווי קאלק. מערקט איך, מיין הערר, איין זאך: דורך א לאך אין דער וואנט און איבער מיין קאפ האט אריינגערונגען די זונען שיין.

מערקט איך אויך פאלגענדע אומשטענדען: א געזונטער, פעטער, בריים־בייגערדיגער יונג איז געלעגען און געשלאפען אויף עטליכע זעק און אן אונגעהייערע צאהל פליעגען האט געזשומעט און אומגעפלוי־גען ארום איהם, ווי ארום א טויטען קערפער. דער אייגענטהימער, דער אפטייקער איז אריינגעקומען און צוגעגאנגען אין ווינקעל, וואו עס איז געווען א וואש־בענקעל. עס איז איהם גענאנגען בלוט פון דער נאז; און אזוי ווי ער האט זיך איבערגעבוינגען איבער דער וואש־שי־סעל און איז געווען פארזיכטיג ניט צו פערפלעקען זיין העמד, האט ארונטערגעקאפעט א טראפען בלוט אויף דער פאדלאגע.

אייניגע מינוטען זיינען פאראיבער אין א טיפען, טויטען שטיל־קייט. קיינער איז ניט אריינגעקומען אין אפטייק. קיין עקיפאוש, קיין וואגען איז ניט פערבייגעפאהרען, דער יונגער מאן האט מעהר קיין שנאדך ניט געטהאן מיט דער נאז.

פלוצים האב איך דערהערט ציראן'ס שטימע:

— וואו איז דער פאפא?

און נאכהער האב איך איהם דערזעהן פאר זיך, אין דעם ניעדע־רינען צימער, צווישען פערשיערענע פעק און פעסלאך און קעסטלאך מיט זייך, איז ער ערשיינען פאר מיר ווי א גאסט, ווי אין דער פאר־שטעלונגס קראפט. נרויסע טראפענס שווייס זיינען איהם געשטאנען אויף דעם שטערן, די ליפּען האבען נעציטערט און איז אין גאנצען נעוווען דורכנעדרונגען מיט א ווילדען כעס.

— וואָס טהוט דו יעצט דאָ? — האָב איך אויסגעשריען, — וואָס האָט עפּעס פּאַסירט?

— קום, פּאַפּאַ, קום?

— אָבער דערצעהל מיר, וואָס האָט פּאַסירט?

— קום, קום מיט מיר.

זיין שטימע איז געווען נידעריג, אָבער שטאַרק און שאַרף. איך האָב א וואַרף געטהאָן אַלעס פון דער האַנט און געזאָגט:

— דו זאָגסט מיר טאַקע אַלץ ניט? וואָס האָט פּאַסירט? — האָב איך איהם געפרעגט צום דריטען מאָל, ניט קוקענדיג דערויף וואָס מיין הארץ האָט געציטערט פאַר דעם וואָס ער קען מיר דערצעהלען.

— קום, קום מיט מיר, וואַנצער האָט זי געשלאָגען — ער האָט זי געשלאָגען מכות־רצח — דאָס קול איז איהם פערגליווערט געוואָרען אין האַלז. ער האָט מעהר ניט געקענט רעדען. ער האָט אָנגעהויבען מאַכען גרעסערע שפּאַן און מיך מיטגעשלעפּט נאָך זיך.

— איך האָב עס צוגעזעהן, צוגעזעהן מיט מיינע אייגענע אויגען, — האָט ער פּאַרטגעזעצט, — איך האָב געהערט אין מיין צימער הויכע קולות, איך האָב געהערט ווערטער — וואַנצער האָט זי געזויעדעלט און געשימפּט, ער האָט זי אָנגערופען מיט אַלע שמוציגע און ניעדעריגע נעמען — דו וויסט שוין וואָס פאַר א נעמען, און איך האָב איהם געזעהן ארויפפאַלען אויף איהר מיט צוזאַמענגעדריקטע פויסטען, שרייענדיג: „טאָ, נא דיר, נא, נא! און ער האָט געקלאַפּט אין פנים, אין ברוסט, אין די פּלייצעס, איבעראַל און אַזוי שטאַרק, אַזוי שטאַרק! נא דיר, נא, נא!" און ער האָט זי וויעדער אָנגערופען מיט אַלערליי מיאוסע נעמען.

זיין קול'כעל איז געוואָרען פייער, זיין פנים פערענדערט, אַלע זיינע אברים'לאך האָבען זיך שרעקליך געטרייסעלט און איך האָב מורא געהאַט, אז אָט וועט ער אויך פאַלען פון כעס.

— דו דיינקסט, אז איך האָב זיך בעהאַלטען? דו מיינסט אפשר, אז איך האָב מורא געהאַט? ניין, ניין, איך האָב גאָר ניט קיין מורא געהאַט. איך האָב זיך א וואַרף געטהאָן צו איהם. איך האָב געטרייען אויף איהם. איך האָב איהם אָנגעכאַפּט ביי די פּיס, איך האָב איהם געביסען די הענט — איך האָב גענוג כח געהאַט איהם צו טהאָן עפּעס

אנדערש. ער האָט מיך אַ שליידער געטהאָן צו דער פּאָדלאָגע און וויע־
דער זיך אַ וואַרף געטהאָן צו דער מאַמען און זי גערופען פּאַר די האָאָר
— א, דער גזלן, דער רוצח!
זיין שטימע האָט זיך וויעדער געוואָרנען.
— דער רוצח — האָט ער פּאַרטגעזעצט, — ער האָט זי אָנגע־
כאַפּט פּאַר די האָאָר, צוגעשלעפּט צום פענסטער און זי געוואָלט
אַרונטערווארפען — ענדליך האָט ער זי אָבגעלאָזט, זאָגענדיג: „איך
וועל דיך אָבלאָזען, ווייל אויב ניט, וועל איך דיך הרג'נען". דאָס זיי־
נען זיינע אייגענע ווערטער, און ער איז אַוועקגעגאַנגען. ער האָט פער־
לאָזט דאָס הויז. א, וויען איך זאָל דאָמאָלס געוואָגן האָבען א מעסער!
זיין שטימע איז איהם וויעדער איבערגעהאָקט געוואָרען און זיין צאָרן
האָט געזאָטען שטאַרקער און מעכטיגער. דאָ האָב איך שוין מעהר ווי
מורא געהאַט אז ער זאָל ניט אומפאַלען און איך האָב איהם געבעטען
ער זאָל זיך אָברוהען אַביסעלע אין שאָטען. איך האָב אומיסטען גע־
זאָגט, אז איך קען ניט געהן וויייטער, אָבער ניין, ער האָט מיך אפילו
ניט געוואָלט הערען.
—ניין, מיר מוזען אייליען, מיר מוזען קומען אהין אין דער צייט
— וואָס וועט זיין, אז פיעלייכט איז וואָנצער דאָרט צוריקגעקומען
און וויל זי ערמאָרדען? די מאַמע האָט מורא געהאַט, זי האָט מורא
געהאַט, אז ער זאָל ניט קומען צוריק און זי ערמאָרדען. איך האָב גע־
הערט, ווי זי האָט געזאָגט מאַרינען אז זי זאָל פערבינדען זאכען אין
א באָנדעל, וויייל זי וויל שנעל פערלאָזען רוים. דוכט זיך, אז זי וויל
פאָהרען קיין טיוואָלי, צו דער מוהמע אמעליע. מיר מוזען קומען אהין
אין צייט. וועסט דו זי לאָזען פאָהרען?
ער האָט אויפגעהערט צו רעדען, אָבער בלויז אום א קוק צו
טהאָן מיר אין פנים אריין און ערוואַרטענדיג מיין ענטפער.
— ניין, ניין — האָב איך געמורמעלט.
— און איהם, וועסט דו איהם לאָזען צוריקקומען אין הויז?
וועסט דו איהם גאָר ניט זאָגען? וועסט דו איהם גאָר ניט טהאָן?
איך האָב ניט געענטפערט, און צירען האָט ניט בעמערקט, אז איך
בין געווען כמעט טויט פון שאָנדע און פערדרוס, ער האָט עס ניט גע־
זעהן, וויייל נאָך אייניגע מינוטען, האָט ער מיט א שטימען, אין וועל־
כער עס איז שוין מעהר ניט געווען דאָס זעלבע ווי פריהער, מיט א

שטימע, אין וועלכער עס האָט אָבגעקלונגען טיעפּע געפּיחלען, אות־טערגעשריען:

— פּאָפּאָ, פּאָפּאָ, דו האָסט דאָך ניט קיין מורא פּאָר איהם? דו שרעקסט דאָך זיך ניט פּאָר איהם? ניט אמת.

— ניין, ניין, — האָב איך געמורמלט, און מיר זיינען געגאַנגען וויטער אין דער זונען שיין, פּערבי די רואינירטע טעראַסען פון דער וויל לודאוויזי, צווישען אומגעפּאָלענע בוימער, צווישען אויסגעהאַק־טע שטיינער און געברעכטע ציגעל. צווישען קאַלק־גריבער. „בעסער צו שטאַרבען, בעסער פּערברעכט צו ווערען לעבעדיגערהייט אין אייר־נעם פון די קאַלק גריבער אייַדער צו בענגענען זיך פּנים אל פּנים מיט דער אונבעקאַנטער פּאַסירונג", האָב איך זיך געטראַכט, אָבער ציטערן האָט מיך וויעדער אָנגענומען ביי דער האַנט און מיך וויטער געשלעפּט מיין ווילען.

מיר זיינען געקומען. מיר זיינען אַרויפּגענאַנגען.

— האָסט דו דעם שליסל? — האָט ציטערן געפּרעגט.

איך האָב איהם געהאַט, און געפּענט די טחיר. ציטערן איז אריינגעגאַנגען פּריהער. ער האָט געדופּען: „מאַמע, קיין ענטפּער".

— מאַריא!

קיין ענטפּער. דאָס הויז איז געווען לעדיג. פּול בעלייכטעט און אָנגעפּילט מיט א פּערדעכטיגער שטילקייט.

— שוין אַוועקגענאַנגען! — האָט ציטערן געזאָגט, — וואָס דענקסט דו צו טהאָן?

ער איז אריינגעגאַנגען אין צימער. „דאָס איז דער פּלאַטץ", האָט ער געזאָגט.

אן איבערגעקערט בענקיל איז נאָך דאָרט געלעגען, אויף דער פּאַדלאָגע א צובויגענע שפּילקע און א רויטער באנטיק. ציטערן האָט א קוק געטהאָן אויף מיר מיט א שארפען קוק, האָט אויפּגעקליבען עט־ליכע לאַנגע האָאָר, זיי צוגעטראָגען צו מיר און געזאָגט: „דו זעהסט?" זיינע פינגער האָבען זיך געטרייסלט, און זיינע ליפּען האָבען געצי־טערט, אָבער זיין ענערגיע איז אויסגעשלאָסען געוואָרען און זיי־קראפט, אָבגעשוואכט. איך האָב איהם געזעהן זיך פּלאַטערן. איך האָ: איהם געזעהן חלש'ן אין מיינע ארעמס.

— ציראן, ציראן! — האָב איך געשריען — מיין ליעבער, טהייע־ רערע זוהן!

ער האָט זיך ניט אָבגערופען, איך קען אייך יעצט ניט זאָגען, וואָס איך האָב געטהאָן בייצושטעהן די שוואכקייט, וועלכע האָט מיך צוגע־ טרעטען.

— וואָס וועט זיין, אויב וואנצער זאָל יעצט אין דיעזען מאָ־ מענט אריינקומען? — האָט מיר א זעץ געטהאָן א געדאנק אין מח. איך נעדענק ניט מיט וואָס פאר א קראפט איך האָב אריינגעטראָגען מיין קינד אין שלאָפצימער און איהם אוועקגעלעגט אויפ'ן בעט.

ער איז אביסעלע נעקומען צו זיך, „דו מוזט רוהען", האָב איך נעזאָגט, „זאָל איך דיך אויסטהאָן? דו האָסט פיעבער. איך וועל אריינ־ רופען א דאקטאָר. זאָל איך דיך אויסטהאָן פאמעלעך? ווילסט דו איך זאָל דיך אויסטהאָן?"

איך האָב געזאָגט דיעזע וועדטער, איך האָב אויסגעפיהרט דאָס, וואָס איך האָב געזאָגט גלייך ווי עס וואָלט נאכהער גאָר ניט געדארפט פאסירען, גלייך ווי גאָר ניט האָט פאסירט און איך דארף בלויז זיין פערנומען מיט מיין קינד דיעזען טאָג. אָבער איך האָב געוואוסט, איך האָב נעפיהלט, אז עס דארף זיין גאָר עפעס אנדערש, אז עס קען ניט אנדערש נאָר עס מוז זיין עפעס אנדערש. איין נעדאנק, איין און אייני־ צינער נעדאנק האָט נעפאָנגט מיין נעהירן, איין און אייניציגע האָפ־ נונג, א שרעקליכע האָפנונג האָט נעארבייט אין מיין מח, דער פחד, דער נעהיימער פחד, וועלכער איז די נאנצע צייט נעלעגען פערגראָבען אין דער טיעפענישׂ פון מיין הארצען, האָט זיך יעצט צושפרייט איבער מיין נאנצע קערפער און פערהארטעוועט מיינע האָאר אויפ'ן קאָפ, ווי די צוועקעס.

לאָז מיך דיך אויסטהאָן און אריינלעגען אין בעט אריין, — האָב איך וויערערהאָלט.

— ניין, — האָט ער נעענטפערט, — איך וויל בלייבען אָנגע־ טהאָן.

ניט זיין זאָנדערבארער טאָן, ניט זיינע זאָנדערבארע וועדטער, פון זיין איינפאָכער און שרעקליכער פראָגע: וואָס דענקסט דו צו טהאָן? וואָס דענקסט דו צו טהאָן? וואָס דענקסט דו צו טהאָן?

איך האָב ניט געקענט בעגרייפען קיין זאַך ארום מיר. ער וואָלט געגעוען געבליבען אליין, און דאן האָט געקענט פּאַסירען, אז איך זאָל זיך צוזאַמענטרעפען מיט וואַנצערען אויף די טרעפּ, און דאן? דאָער וואַנצער וואָלט נעוועז צוריקגעקומען אין מיין אָבוועזענהייט, און דאן?

לויט ציראן'ס בעפעהל האָב איך ניט געטאָרט וואַנצערען צוריק אריינלאָזען אין הויז; איך האָב איהם עפּעס געראַרפט זאָגען, איך האָב איהם עפּעס געדארפט טהאָן. גוט! איך האָב געקענט פערהאַקען די טהיר אינעוועניג און דאן וואָלט וואַנצער זי ניט געקענט עפענען מיט א שליסעל. אָבער ער וואָלט נעוועז געקלונגען דאָס גלעקעל. ער האָט געקענט קלאָפּען, אויפּברעכען די טהיר און ד א ן?

מיר האָבען נעווארט. ציראן איז געלעגען אין בעט. איך בין נעזעסען לעבען איהם און נעהאלטען זיין דופק. ער האָט געשלאָגען שנעל און שטאַרק.

מיר האָבען ניט נערעדט. עס האָט זיך אונז אויסגעצייגט, אז מיר הערען טויזענדער קולות, אָבער דאָס איז נעווען בלויז דער טומעל אין אונזערע אָדערען. מיר האָבען נעזעהן דורך דעם פענסטער שוועבעלאָך ארומפליהען און טוקען זיך אין די שאָטענס, א ווינטעלע האָט אריינגעבלאָזען. אָבער דעם אמת נעזאָגט האָבען מיר גאָר ניט נעזעהן ריכטיג און דייטליך, אלעס איז פאר אונז אויסגעקומען ווי ערשיינונגען ניט מעהר קיין אמת לעבען.

— איך בין דורשטיג, — האָט זיך ציראן פלוצים אָבגערופען, — גיב מיר א גלאָז וואסער.

איך האָב זיך אויפגעהויבען צו נעהמען פאר איהם א טרונק, אָבער דער גראַפין איז נעווען לעדיג. איך האָב געזומען די כלי, זאָגענדיג: „איך וועל אריינגעהן אין קיך בריינגען וואסער". איך האָב פערלאָזט דאָס צימער; איך בין אריינגעגאנגען אין קיך און אונטערגעשטעלט דעם גראַפין אונטער דעם קראָן.

די קיך איז נעווען נעקסט צום קאריאָר. צו מיין אויער האָט זיך פלוצים צוגעטראָגען אן אָבקלאנג פון א שליסעל. איבערגערעהט אין שלאָם. איך בין פערגליווערט געווארען. איך האָב זיך ניט געקענט בעוועגען. ענדליך האָב איך דערהערט די טהיר זיך עפענען און האָב דערקענט וואַנצער'ס טריט.

— גינעוורא! — האָט ער אויסגערופען.

קיין ענטפער. ער האָט געמאַכט אייניגע שפּאַן פּאַרווערטס און וויעדער אויסגערופען „גינעוורא!" שטיל. קיין ענטפער. וויטער געשפּאַנט. ער האָט וואַהרשיינלעך זי געזוכט אין שלאָף־צימער. איך האָב זיך דאָך נאָך ניט געקענט בעווגען.

פּלוצים האָט מיין קינד ארויסגעלאָזט אַ געשריי, וועלכע האָט אויפגעלעבט מיינע פּערגלייווערטע גליעדער. מיינע אויגען האָבען זיך אָבגעשטעלט אויף א לאַנגען מעסער, וואָס איז געלעגען אין שאָפע, און מיין האַנד האָט עס א כאַפּ געטאָן. אַן אונבאַגרייפלעכע קראָפט האָט מיין אָרעם בעקומען. איך האָב געפיהלט, אז עס טראָגט מיך ווי אויף כוואָליעס צו דער טהיר פון מיין זוהן'ס צימער. און איך האָב געזעהן מיין קינד איינגעגראָבען, איינגעשרומפּען מיט א קעצישען צאָרן אין וואַנצער'ס שטאַרקען קערפּער.

צוויי, דריי, פיעל מאָל האָב איך איהם אריינגעזעצט דאָס מעסער אין זייט ביז דעם הענטעל.

— —

א, מיין הערר, אין נאָמען פון דער טוגענד און וואָלטהאַט לאָזט מיך ניט איבער אלייו! אייַדער די נאַכט וועט צופאַלען, וועל איך שטאַרבען. איך בין אייך מבטיח, אז איך וועל שטאַרבען, דאן מעגט איהר געהן; איהר וועט צושלייסען מיינע אויגען און אַוועקגעהן. אָבער, נייו, איך וועל אייך זאָגאַר דאָס אויך ניט בעטען, איך אליין, איידער איך וועל שטאַרבען, וויל צושלייסען מיינע אויגען.

קוקט אויף מיין האַנד. זי האָט בעריהרט די אויגען־דעקלאָף פון יענעם מאַן און זי איז פערגעלט געוואָרען. — יענע אויגען־דעקלאָף, איך האָב זיי געוואָלט צומאַכען, וויל מיין צירָאן איז געזעסען אויפ'ן בעט און געשריען: „פאַפּא, פאַפּא, ער קוקט אויף מיר!"

ווי אזוי האָט ער געקענט קוקען אויף איהם, אז ער איז געווען אזוי פערדעקט? קענען טויטע זעהן דורך לייַלעכער און דעקען?

דאָס לינקע אויגען־דעקל איז פערסטאַרטשעט געוואָרען. קאַלט, קאַלט. —

וויפיעל בלוט! איז עס מעגליך אז א מענש ענטהיילט אין זיך א ים בלוט! די אָדערען ציינען עס ניט. זיי זיינען אזוי דעלעקאַט, אז מען זעהט זיי קוים אָן, און דאָך איז ניט געווען קיין פּלאַטץ, וואָהין

איך זאָל אַוועקשטעלען מיין פּוס אוּן ער זאָל זיך ניט טרינקען אין בלוט. זאָנדערבאר, ניט אמת? מיינע שיך זיינען געווען ווי צוויי שוואמען אָנגעזאפט מיט בלוט.

איינער האָט אַזוי פיעל בלוט אוּן דער צווייטער קיין טראָפּען ניט — א לילי. א, נאָט, א לילי! איז דען אויף דער ערד פאראן א ווייסערע זאך?

לילי, בלויז לילי!

נור קוקט, קוקט, מיין הערר! וואָס פאסירט מיט מיר! וואָס פיהל איך?

איידער די נאכט פאלט צו, א, איידער די נאכט —

א שוואלב איז אריין.

לאָזט זי אריין. לאָזט די שוואלב אריינקומען.

אַן אידיליאַ.

געבראַכט אוּן געבראָטען האָט די יולי היץ. אָנגענעליהט איז געלעגען דער וועג אוּן די בוימער אויף זייַנע בייַדע זייטען — זייַנען געוואַן פּערדאַרט אוּן פערטריקענט. א פּאָס ווייסער שטויב האָט אין דער לופטען געהאַנגען.

א גרויסע טשערעדע חזירים, וועלכע האָט זיך ארויסגעריסען אויף דעם וועג אין א פינסטערען פּלעק, האָט אויפגעהויבען געדיכטע וואָלקענס שטויב. נאָך דער טשערעדע, אין גאַנצען אין שוויין, מיט א פּנים רויט ווי פּייער, מיט אונגעדולדיגע געשרייען, מיט א לאַנגער בייטש אין האַנד, איז געלאָפען טיולעסיר אוּן נאָך איהם מיט אַן ארונטערגעהאַנגענעם קאָפּ, מיט א לאַנגער, ארויסגעשטעקטער צונג, בישלעכווייז אונטערהינקענדיג האָט זיך געיאָגט טאַצא, א ראַבער הונד.

צום דעמבענעם וועלדעל האָט זיך די גאַנצע „גרופּע" געלאָזט. די חזירים — נאָך חזיר'שע נים אוּן טאַליסער — נאָך לעבע.

לעבען „סאַן־קלעמענטע קאסוריא" האָבען זיי זיך אָנגעשלאָגען אַן מענשען, וועלכע זיינען געשלאָפען אין דעם שאָטען פון ארונטערהענגענדע שטייגער. דאָס איז געווען אַן אָנגעווארפענע קופּע פון אוים־געמאטערטע ברואים, בערעקט פון קאָפּ ביז די פים מיט בייַלען אוּן „בלויע צייכענס". זיי האָבען אַלע געשמאַק געכראָפּעט אוּן מיט זייער ארט לינגען אוּן מיט דעם ריח פון זייערע קערפּערס האָבען זיי דערמאָנט אַן ווילדע בהמות. די קוויטשעריי אוּן דאָס כריוקען פון די „דברים אחרים" האָבען זיי איבערגעשראָקען אוּן א סך פון זיי האָבען אוים־געשפּרינגען, זיך אָנגעשפּארט אויף די עלענבויגענס אוּן פערשלאָפּענערהייַט זיך אויסגעריבען די מוטנע, אָנגעצינדענע, פערשמוציגטע

אויגען. די חזרים האָבען נאָך כערר געקוויטשעט, טאצא האָט נאָך שטאַרקער געביל̈ט און די געשרייען און די שלעק פון טאל̈יסערען זיי־נען געוואָרען נאָך ווילדער. און אונטער דעם געריכטען טומאָן שטויב האָבען זיך אל̈ע — אי די מענשען, אי די חזרים, אי טאָצא — אל̈ע צוזאַמענגענאָסען אין איין פלעק.

„אין נאָמען פון דעם הייליגען אנטאָניע!" — האָט טאל̈עסיר געריטשעט, פרובירענדיג, אונטער די צושראָקענע געשרייען פון די ערוואַכענדע, צוזאַמענטרייבען די צולאָפענע טשערעדע „פערשאל̈טענע בהמות... שדים רוחות!..."

און ענדליך, צוזאַמענטרייבענדיג זיין גאַנצע טשערעדע, האָט ער זי אין אייל̈ענישׂ געטריבען צו דעם גרינעם דעמבענעם וועל̈דל̈, וואו עס זיינען געווען חזיר'שע ניס, א טיעפער, קיהל̈ער שאָטען און די יפהפיה פיארא.

*

* *

אונטער א דעמבענעם פל̈ויט האָט פיארא נעזונגען אויפ'ן גאַנצען קול̈ און ל̈עבען איהר זיינען די שעפסעל̈אָך ארומגעל̈אָפען, זיך גע־שפיעלט און געביסען די גראָז. אונטער דעם שאָטען פון די ניגאַנטע דעמבעס, וואָס הויבען זיך אראָף צום הימל̈ און טראָגען צו דער זונ־צו־וואָרפענע צווייגען און שוועבט פרוכטען האָט פיארא געזונגען. דורך די צווייגען האָט זיך געטראָגען א פריש ווינטל̈ פון די בערג און א מאַנאָטאָנער, ריטמישער רויש פון די בל̈עטל̈אָך, און בלישטשענדע „חזיר'שע ניסל̈אָך" זיינען געווען איבערל̈ אָן אומעטום אין דעם קל̈יינעם קעניגרייך.

די חזרים, טרעפענדיג אזא גוטען און שהנעם פל̈אַטץ, האָבען זיך מיט א פרעהל̈יכען כריקען צול̈אָזט אין אל̈ע זייטען. פיארא האָט געזונגען „סטאַרל̈אַ" און טיול̈עסיר, אן אבגעשוואכטער פון דער אין דער פריהערדיגער היטץ, האָט זיך מיט פערגניגען אויסגעצויגען אויפ'ן גראָז, איינגעאָטהעמט, מיט דורשט, די פרישע ל̈ופט און די

זיסע טענער פון פיארא'ס ליעד און געקוקט אויפ'ן הימעל, וועלכער האָט ליעבליך בעדעקט אלע מענשען, בהמות און געוויקסען.

דאָס הויבע „אונבעריהרטע" גראָז האָט אין גאנצען פערדעקט דעם יונגען פאסטוך. די פרישקייט פון וואלד האָט שטופענווייז אָבגעקיהלט זיין צוהיצטען קערפער, דאָך אָבער האָט ער געפיהלט, אז עטוואָס אונדייטליכעס, אונערקלערענדעס צוגליהט זיין גאנצעס וועזען און מאכט שטאַרקער זיעדען און קאָכען זיין בלוט. דאָס גראָז און די בלומען און בלימעלאָך פון'ס וואלד האָבען אָנגעפילט די לופט מיט אן אנגענעהמען, זיסען אראָמאט. דאָס אונאויפהערליכע קנאקען און זשומען פון די אינסעקטען האָט זיך געטראָגען איבער'ן גאנצען וואלד. טאלעסיר איז געלעגען מיט צוגעמאכטע אויגען און זיין הארץ האָט געקלאפט אין טאקט מיט דער ליעד.

לאנג האָט טאלעסיר געוהט און געהערט. נאכהער האָט ער אין דער שטיל זיך אויפגעהויבען און געקראָכען איבער'ן גראָז, ווי א לעמפערט, וואָס דערזעהט א קרבן.

— האַ־אַך! — האָט ער פלוצים אויסגעשריען און מיט א הילכידיגען געלעכטער אויפגעשפרונגען אויף די פיס.

ער איז געווען א קורנאָסער, ריעזיגער יונג, אביסעל א רויטליכער, מיט אויגען, וואָס שפריצען מיט כח, מיט גבורה, מיט דרייסט און מיט ליעבע.

אָבער די פאסטוכין האָט זיך אפילו קיין ביסעל ניט דערשראָקען. זי האָט נאָר געמאכט א לייכטע, אירָאנישע גרימאסע.

— וואָס דאַרפסט דו? — האָט זי שטרענג א פרעג געטהאָן.

— נאָר ניט... אזוי...

און זיי האָבען געשוויגען.

אונטען, הינטער די קליינע בערגלאָך, אין די געדיכטעניש פון דעם וואלד, ביי די פיס פון דעם נאקעטען גרויסען בארג האָט דער טייך „פעסקארא" געוויושט. אָבער טאלעסיר האָט נאָר ניט געהערט און ניט אָבגעריסען די ברענענדע אויגען פון דער פאסטוכין מיט דעם „בראָנזענעם" קערפער.

— זינג... זינג נאָך... — האָט ער ענדליך אויסגעשריען, און אין זיין שטימע האָט זיך געהערט אן אָנגעשטרענגטע ליידענשאפט.

פיארא האָט זיך האלב אומגעקערט און שמייכלענדיג, האָט זי געוויזען דעם פּאסטוך צווישן רייהען מוטערפערלענע צייהן. און פּלוצים האָט זי אויסגעריסען א זשמעניע גראָז און מיט אונפערשטענדליכע אויפרעגונג האָט זי עס געוואָרפען טאלעסירען אין פּנים אריין — געוואָרפען אזוי, ווי זי וואלט איהם געשיקט א קוש, ער האָט א ציטער געטהאָן, זיך נעגעבען א וואָרף פּאָרווערטס און דערפיהלט דעם אָראָמאט פון דעם פּרויען קערפּער, וועלכער איז געווען שארפער און איהם מעהר פערשיכורט, איידער דער אָראָמאט פון דעם פּריש אָבגעקאָסטען היי און די בלומען פון דעם וואלד.

דאָ און דאָרט האָט זיך געהערט דאָס בילען פון טאצאָן, צוואָמענטרייבענדיג די טשערעדע. אין וואלד איז געוואָרען האלב פינסטער און א זיסער מחיה׳דיגער אָראָמאט האָט אלעם אָנגעפילט. די בלעטער פון די בוימער האָבען אונטער דעם לאסשטשענדען אָטהעם פון דעם ווינד אָבגעשיינט ווי מעטאל; הויך, הויך, פערליערענדיג זיך אין דער רויטליכער טיעפענעש פון׳ם הימעל, זיינען געפלויגען פויגעל; פון צייט צו צייט האָט זיך מיט׳ן ווינד צוגעטראָגען א ריח פון אספאלט פון די פּלעצער, וואו מען האָט געהאקט שטיינער; און פון מאל צו מאל האָט זיך געטראָגען דאָס ליער פון א ווייטער פּאסטוכין...

אָבער די פּורפּורנער קאליוזשע, וועלכע איז געווען בעדעקט מיט וואקסענדען מאָך, זיינען די חזרים געקראָכען און זיך געוואלאָיטשעט מיט זייערע שווער ארונטערגעהאנגענע און פעטע בייכער אויף דער ערד. טאצא האָט געהינקען און צייטענווייז געבילט. אלעם איז מיט אמאל פערהילט געוואָרען אין א שטרענגער שטילקייט און בלויז טויזענדע אונבענרייפליכע גערוישען און קלאנגען און די תפלות פון די וויטע קלויסטערס האָבען זיך אין מעלאָדישע כוואלעם געטראָגען איבער דער שטילקייט. טיף און גלייך האָבען געאָטהעמט די בוימער און עטוואָס „אויסנאהם־וויבליכעם" האָט טאלעסיר געפיהלט און גע־שפירט אין זייער אָטהעמען.

אונטער דעם דינעם, גילדערנעם שטויב זיינען צאָהלרייכע קום־טען אויף ביידע זייטען סטעזשקע געשלאָפען. פון דער מיטען די אָנגעפּרעסענע, מיעדע און צוזאמענגעשטיקטע קופּע חזרים האָבען זיך געהערט פערטויבטע כריוקען און א מאָנאָטאָנע רעגעלמעסיגע בע־

וועגונג. און פונקט אזוי מאנאטאנע האבען זיך צוגעטראגען פון וויי־טען די ליעדער פון די פויערים.

א זיגעל פון רוהיגקייט, שטארקייט, פרישקייט און שעהנקייט איז אויף אלעם ארום געלעגען.

*

* *

און ניעדעריגער ארונטער, וואו פיארא איז געזעסען, האבען די פוינעלאך אונערמיעדליך נעסווישטשערט און געזונגען און די בוימער האבען שטיל געשפיעלט אונטער דעם ווינד. אונטער דעם העל בלויען הימל זיינען צוליעב נעכטיגען רעגען, אין דער לופט געשטאנען טויזענדער רעגענבויגענס, וועלכע זיינען פון צייט צו צייט איבער־גלאפען פון בוים אויף בוים. און דער אפענער גלייכער שטח, וואס האט זיך געצויגען הינטער דעם וואלד האט זיך אזש נעריכערט פון דער העלישי־פייערדיגער זונן.

פיארא האט צוזאמענגעטריבען די שעפסען און אנגעהויבען אויפצוהויבען זיך מיט זיי איבער דעם אבגעקאסעטען פלאטץ. טא־לעסיר, וועלכער האט זיך פערקוקט אין דער וויטקייט און זיך אבי־סעל פערגעסען, האט פלוצים מיט אמאל דערזעהען פיארען און די שעפסען נאהענט לעבען זיך. פיארא איז געגאנגען צווישען די רייהען פון מילגראם בוימער, א שטארקע, א מעכטיגע, א לעבעדיגע, א שפריי־נענדיגע, ווי א יונג טעלעטשקעלע...

— א, פיארא, וואהין?

— צום טייך! — האט יענע געענטפערט און געגאנגען ווייטער איבער דער שמאלער סטעזשקע.

טאלעסיר האט געהערט דאס טראכקען פון די צובראכענע צוויי־גען, פיארע'ס קולות אויף די בהמה'לעך און דאס מעקען פון די שעפ־סען. און נאכהער האט ער דערהערט ווי א מיידעל האט זיך מיט א געשריי אריינגעוואלפען אין וואסער; ער האט געהערט די פרעה־ליכע קוויטשען, דאס געלויש פון א שווימענדען קערפער און דעם שארף פון דעם צושפאלטענעם וואסער. און דאן האט ער איבערגעלאזט

די חזרים אויף טאצא׳ס השגחה און, ווי א שלאנג, איז ער ארונטערגע־קראכען דעם בארג אראפ.

בלימטשענדע און פייכטע זיינען געשטאנען אלע יונגענקע בוי־מעלאך און פריטקעלאך אין דער מארגענדער פרישקייט און די גרויסע בוימער האבען דערמאהנט אן רייהען מעכטיגע שטיינערנע זיילען. די געוויקסען און די פלאנצונגען האבען זיך דא צושפרייט און צו צויגען איבער דער ערד און דא, מיט ליידענשאפט און שטייף, ענג, ווי די שלאנגען, זיך ארומגעוויקעלט ארום די בוימער, זיך געוואלפען איינע אויף די אנדערע, זיך איבערגעפלאכטען און געפיהרט א שרעקליכע מלחמה פאר א בעסערען, ליכטיגען זונענדיגען פלאטץ.

איבער דעם גאר גרויסען ליכטיגען, זאנפטען גרינעם שטח האבען זיך געפארבט געלע, בלויע און העל רויטע ארכידיען, בלוטיגער מאהן און גאלדענע ליוטען. הויך האט זיך די שפינען־וועב געטראגען און זיך פערטשעפעט אין די איבערגעשפאלטענע צווייגען, און שווערע ענגלען יאגאדעס האבען ארונטערגעהאנגען פון די צווייגען און זיך געבאדען אין דעם הויכען גראז.

יעדעס מאל, וען דער ווינד האט שטארק פערבלאזען פון דער טיעפענישן פון דעם וואלד, האט זיך אויסגעצייגט ווי דארט, אין דער געדעכטענישן, יעצט א שטורם, אדער א שרעקליכע היה אטהעמט, אדער עס רוישט א מעכטיגע מענגע מענשען. דאס שוויצען פון דער ערד, פון די בוימער און פון דעם גראז איז געוואלרען מעהרער און שארפער, און פון מיטען דעם מעכטיגען לעבען פון די פלאנצונגען, האבען זיך, ווי געוונטע בלומען, צולאזט צווייי געפיהלען צוויי ציהענדע הערצער: — פיארא און טאלעסיער — צושיידענערהייד האבען זיי זיך גריסען איינער צום צווייטען, געוואלרט אויף עטוואס און גע־ציטערט פון איבערפילטער ליידענשאפט.

און זיי האבען זיך בעגעגענט. דארט אונטען, ביים סאמע ברעג פון דעם טייף פעסקארא, צווישען די גרדיכטע קוסטען, צווישען קראפוווע און טשערעט. ביידע ארימע און אבגעריסענע, ביידע מיט אנגע־ריבענע און פול מיט מאזאלען העגט און פיס און ביידע מיט שוויי־סיגע אבער מעכטיגע קערפער, וועלכע האבען געאטהעמט מיט כח און גבורה.

מיט א שטורמדיגען שוים האט זיך דער „פעסקארא" געקלאפט

און געשלאָגען אין די שטיינער פון זיין ברעג. און די ווייסע שטורמ־דיגע פּענע האָט זיך צוגאָסען איבער דעם טיך׳ס גרענעץ, וועלכע איז געווען הויך און נאקעט. טויזענדער וועגלאָך האָט זיך דאָם וואסער געפונען און מיט עקשנות זיך געגראָבען אין זאמד, דאָ ווערענדיג אין גאנצען נעלם און דאָ וויעדער ערשיינען און מיט דער פריהערדיגער קראָפט זיך געיאָגט וויטער, צווישען דעם טשערעט. און דער הוי־כער, שטיינערנער, נאקעטער, ברוגז׳דיגער, פערטראָכטער ברעג האָט אויסגעצייגט ווי מיט זילבערנע אָדערען דורכגעוועבט און האָט געקוקט מיט שנאה אויף די שפּילענדיגע וואסערען.

פיהלענדיג א ברענענדיגען דורשט, איז פיארא צוגענאנגען צום טיך, ארונטערגעלאָזט זיך אויף די קניען און אָנגעהויבען טרינקען. מיט איהר אויסנעבויגענקייט, מיט דעם צויבער פון איהר טאליע און גאנצע פּלייצע, איז זי געווען עהנליך אויף א פּאנטער. (אזא מין לעמ־פּערט).

טאליסער האָט זי אָבגעמאָסטען פון קאָפּ ביז די פיס מיט א ברע־נענדיגען, לייִדענשאפטליכען קוס.

ער איז צוגענאנגען נעהענטער.

— קוש מיך! — האָט ער פּלוצים אויסגעשריען און זיין שטימע האָט געציטערט פון לייִדענשאפטליכער אויפרעגונג.

— ניין... איך ווילֿ ניט...

— קוש מיך... קוש...

און ער האָט אָנגעכאפּט איהר גליהענדען קאָפּ צווישען זיינע בוידע הענט, איהם ארונטערגעבויגען צווישען זיינע קניען און דאן צוגע־דריקט זיין קאָפּ און אזוי איז ער געבליבען בעווענלאָז, מיט צוזאמענגע־שלאָסענע אויגען, אין גאנצען דורכגעדרינגען מיט העכסטער הנאה פיהּ־לענדיג פיארא׳ס פייכטע הייסע ליפּען אויף זיינע...

— ניין... ניין... — האָט פיארא אין שטיקעניש געשעפּ־טשעט און האָט פּלוצים מיט א שטארקער קראָפט אָבגעשטויסען פון זיך טאליסיר׳ס קאָפּ.

אָבער זי האָט אין גאנצען געציטערט, ווי א טשערעטל. און איהר גאנצער שטארקער קערפּער איז געווען פול מיט חשק און פייער... מיט לייִדענשאפּט איז געווען פול די לופט, פול איז אויך געווען אי

דער הימעל, אי די בלומען אי די גראָזען אויף דער ערד. אלעס, אלעס איז געווען פול מיט ליידענשאפט...

און די הענט פון דער פאסטוכין זיינען ארונטער געפאלען מאכטלאָז.

א שעפסעלע האָט פלוצים ארויסגעשטעקט זיין שוואַרץ קעפעלע דורך די צווייגען. די פייכטע גוטע אויגעלאך האָבען מיט פערוואונדערונג לאַנג געקוקט אויף די צוזאמענגעדריקטע, צוזאמענגעפרעסטע און פלאטערענדיגע קערפער...

און דער „פעסקארא" האָט געזונגען...

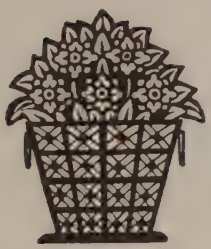

ארסאלא

1.

ביי האלבען טאג איז דער גלח ארויסגעגאנגען פונ'ם קלויסטער, טראגענדיג דאס „הייליגקייט". די גאסען און די דעכער פון די הייזער זיינען געווען בערעקט מיט עלשטען שנעע. אין דער הויך, צווישען די שווערע שנעע וואלקענס, האבען ארויסגעשווימען בלויע אינזלען, זיך לאנגזאם אויסגעבריטעט, און אין דער ווייסער לופט, איבער דער ווייסער ערד, האט זיך פלוצים צוגאסען די זונען־שיין.

די פראצעסיאן האט זיך געריכטעט צום הויז פון ארסאלא דעל ארק. מענשען האבען זיך אבגעשטעלט און נאכגעקוקט דעם גלח, וועלכער איז געגאנגען מיט א הויליגן קאפ צווישען זיינע בעהעלפערס, וואס האבען געהאלטען די „הייליגע חופה" איבער איהם, און אין די הענט געטראגען אנגעצונדענע ליכט. דער העלער קלאנג פון דעם גלעקעל האט זיך צוזאמענגעגאסען מיט דעם ווארטשען פון די הויליגע תפילות. הינט, וועלכע האבען געטראפען אנצוקומען א קעגען, זיינען אנטלאפען אין די זייטיגע געסלאך. דער גאסען־קעהרער האט אויפ־געהערט צוזאמען שארען דעם שנעע, זיך ארונטער געלאזט אויף די קניען און אבגעהויבען דאס היטעל. לעבען און ארום פלאיאנא'ס באק־שטוב האט זיך אין דער לופט געהערט א הייסער, געזונטער ריח פון פריש אבגעבאקענעם ברויט.

אין הויז, וואו די קראנקע איז געלעגען, האט מען דערהערט דאס קלינגען פון דעם גלעקעל און א גערויש פון טריט אויף די שטיגען. די בתולה ארסאלא איז געלעגען אין היטץ, ארומגעכאפט מיט א טעמפער שלעפעריגקייט, און איהר שנעלער אטהעמען האט זיך איבער־

געריסען מיט א כריפען. די האָאָר אויפ'ן קאָפּ כמעט אין גאַנצען אויס־געקראָכען, דאָס פּנים פערבלויעט, די ווייהען האַלב־צוגעמאַכט, די נאָזלעכער האָבען אויסגעצייגט צו זיין אין גאַנצען פערלעגט מיט א דינער סאָושע. די ביינערנע הענט האָבען זיך מאכטלאָז בעווענגט.

אין צימער האָט געהערשט א טראָגישע שטילקייט, וועלכע האָט געדיענט אלס א הקדמה צו דער גרויסער טראָגעדיע פון דער אָנקו־מענדער „לעצטע שטונדע", און דאָס דעכען פון דער קראַנקער, און די צוגעפאַלענע הוסטען, און די אונוואָהרשיינלעכע בעווענגונגען, האָבען נאָך מעהר פערשטאַרקט און פערגרעסערט דעם פּחד פון דעם ערוואַר־טעטען טויט. א פרישע לופט האָט זיך אריינגעגאָסען אין די אָפּענע פענסטער, ארויסשטויסענדיג דעם הייסען, שווייסיגען קראַנקען ריח. א ווייסער אָבשיין האָט זיך אָבגעשפּיגעלט פון דעם שנעע, וואָס האָט בעדעקט די קאַרניזען און די קעפלאָך פון די אויסגעבויגענע חלקים פון דעם פּאַרט נאווי; די קריסטאַלענע, דורכזיכטיגע פּאַרבען פון די אייזיגע סטרעמפּלאָך האָבען אָבגעווואָרפען אויף דער סטעליע פון דעם צימער אן איבערגאָס פון רעגענבויגען קאָליירען. אויף די וועגט האָבען געהאַנגען הייליגע, בראָנזענע מעדאַלען און די צורות פון קדושים.

ביי דער קראַנקער'ס בעט איז געשטאַנען איהר שוועסטער און בענעצט איהר די ליפּען און די יאָסלען מיט א האַנטוך אָנגעזאָפּט מיט עסיג. דער דאָקטאָר איז געזעסען, וואַרטענדיג, און האָט בעקוקט די זילבערנע גאַלקע אויף זיין שטעקען. טהעאָדאָרא לא יעטשע, א וועי־בערין, וואָס האָט געוואוינט אין שכנות, איז געשטאַנען דערנעבען שטיל און בעווענגלאָזט.

— פרידען און זעגען — האָט דער אריינקומענדער גלח געזאָגט.

אין טהיר האָט זיך בעוויזען דאן דושענאר טיערנא, — א הוי־כער דאַרער מאַן, וואָס האָט דערמאָהנט אָן אן אויסגעצוינגענעם וואָרעם. נאָך איהם איז אריינגעקומען ראָזע קאטענא, וועלכע איז יונגערהייד געווען דאָס, וואָס מען טהאָר ניט אויסזאָגען און יעצט, אויף דער עלטער, גראַטעווועט איהר „כשרה" נשמה דערמיט, וואָס זי האָט בעדיענט שטאַרבענדע און מטהר געווען מתים, אומזיסט אָהן א פרוטה געלד.

אלע אין צימער האָבען געקניעט און ארונטערגעלאָזען די קעפּ.

די קראנקע האָט גאָר ניט דערקענט. די שפּרינקלען פון דעם הייליגען וואַסער האָבען זי אָבגעשפּריצט.

אָבער ארסאלא האָט ניט געפּיהלט די הייליגע כוואַליע, וועלכע האָט זי אָבגעוואַשען און ריין געמאַכט, ווי דער וווייסער שנעע, כדי צו קומען א זויבערע פּאר גאָט, ברוך הוא.

א מאַכטלאָזע האָט זי זיך אָנגעכאַפּט אן דער קאַלדרע, איהרע ליפּען האָבען געציטערט און אין האלז האָבען זיך ווערטער געבאַלבעלט.

ארסאלא האָט פּאַרטגעזעצט צו שטאַמלען און זיך אָנכאַפּען אָן דער פּוסטקייט ביז מען האָט איהר צורעכטגעמאַכט די קישען. זי האָט גאָר ניט געהערט אויסער א קלינגען אין די אויערען, וועלכעם האָט אָבגעקלינגען דא ווי א געשריי, דא ווי א מוזיק. מען האָט זי אונטערגעהויבען און איהר בלוי־רויטליך געזיכט איז פלוצים געוואָרען טויטבלאַס.

— אָרימע, אונגליקליכע....

ענדליך האָט זי ארויסגעשטעקט א ציטערענדע, מיט א קרענקליכער, שוואַרץ־בלוטיגע קאָרע בערעקטע צונג, אויף וועלכער מען האָט ארויפגעלעגט א שטיקעל רויכענדען ווייראָך.

— דאָס איז דאָס פייער פון דעם, וואָס פיהרט די גאנצע וועלט...

אָבער זי האָט די צונג ניט בעהאלטען. זי האָט ניט געוואוסט, וואָס מען טהוט. דאָס הייליגע ליכט האָט ניט געשטערט דעם גליווערדען צושטאַנד. קאמילא האָט מיט ליידען און מיט שרעק געקוקט אויף דעם ערד־בלאַסען פנים און אויף די ליפּען, וועלכע האָבען דערמאַהנט אָן א מויל פון א דערשטיקטע. דער גלח האָט מיט א טרי־אומפירענדער יראה, וועלכע פאַסט פּאר אזעלכען, האָט, ניט אויפענדיג זיך, פּאַרטגעזעצט לייענען לאטיינישע תפלות. און דער אָבשיין פון דעם שנעע האָט זיך אין א וווייסען ליכט ארייננעגאַסען אין די פענסטער. דער ריח פון הייסען ברויט האָט בייס גלח'ס „חסידים" ארויסגערופען א קיצעל אין דער נאָז.

— געלויבט איז ער און געלויבט איז זיין נאָמען!... — האָט דער גלח געבעטען.

מיט דער אנשטרענגונג פון דעם דאָקטאָר האָט ארסאלא צוגע־

שלאָסען דאָס מויל. דער גלח האָט צוגעטראָטען צום לעצטען חיילישׂ־סור'ישען אָבשפּריצען די שטאָרבענדע. אָלע זיינען געשטאַנען אויף די קניען און נאָכגעזאָגט יעדען פּסוק תהלים, וואָס דער „חיילישׂער" האָט פאָרגעלייענט.

טהעאָראָרא לא יעטשע האָט זעלטען זיך צוכליפּעט, פערשטע־לענדיג דאָס פּנים מיט די הענט. לעבען איהר איז געשטאַנען ראָזע קאטענא מורמלענדיג א תפלה און איבערקלויבענדיג די פּאטשערקעס. איין אויג איהרס האָט זיך געגויעט, דאָס צווייטע האָט געהאט א ביל־מע, און אין דעם שטילען תהלים געזאָגט, האָבען זיך געהערט דעם גלח'ס וועלטער „חיילישׂענדיג" די אויגען. די אויערען, דאָס מויל און די הענט פון דער בעווגלאָזער קראָנקער.

— .... איך גיב זיך איבער דיר, גאָט, וועל עס איז מוחל עונות. אמן.

קאמילא האָט צודעקט די קאָלדרע און עס האָבען זיך ארויסגע־זעהן די געלע אָבשטאַרבענדע סליאדען פון איהר שוועסטער.

— העלף גאָט, העלף קריסטוס, העלף גאָט, פאָטער אונזער־רער....

די „געזאָלבטע" פון גאָט איז געלעגען בעווגלאָז, אָטהעמענדיג שווער, די קניען אויסגעבויגען און די הענט צוגעקווטשט צו די זיי־טען — אין א כאראקטערנעם מעמד פון קראנקע אויף טיפוס. און דער גלח איז, צולעגענדיג צום לעצטען מאָל, דעם צלם צו איהרע לי־פּען און, מאכענדיג א צווייטען צלם אין דער לופטען, ארויסגענאנגען אין דער בעגלייטונג פון זיינע דיענער. אין צימער האָט זיך נאָך אלץ ארומגעטראָגען יענער אונבעשטימטער ריח פון וואקס און ווייראך, מיט וועלכען די קירכען־בגדים זיינען אָנגעזאפט. אויף דער פרייער לופט, הינטער די פענסטער, האָט מאטטעא פוריעלא אויפגעקלאפט אָבצאסען — און צוגעזונגען דערביי א ליער.

2.

די קראנקהייט האָט זיך ניט אויף קיין סך געבעסערט. ס'איז געקו־מען די פיערטע וואָך און די טעמפּע שלעפּעריגקייט האָט זיך פערביטען אויף א נאטירליכען שלאָף — א נאטירליכען רוהיגען שלאָף, אין וועל־

כען די טיפישע סימפּטאָמען פון טיפוס זיינען ביסלעכווייז פערשוואונ־
דען: די היטץ איז געווענליך אביסעל קלענער, דער געדאנק קלאָה־
רער און די בעטויבונג אביסעל אויסגעלייטערט. נאָר דער שווערער
הוסט האָט זי צייטענווייז אונברחמנות געמאַטערט. די הויט איז איהר
קאָליע געווענליך און עס זיינען איהר געווענליך וואונדען אויף די עלענ־
בויגענס, אויף די קניען און ניעדעריגער פון דעם גאַרטעל. קאמילא
האָט זיך איבערגעבויגען איבער'ן בעט, אויסרופענדיג אין דער הויף:
„ארסאלא", און די שוועסטער האָט געפּרופט צו עפענען די אויגען.

זי האָט געפיהלט א הונגער, א שטאַרקען הונגער. א בהמה'ישע
זשערניקייט צום עסען האָט זי געפּיניגט. און איהר מויל האָט בעקומען
יענע אויסגעקרומטע בעוועגונג, ווי ווען די באָקען ביינער גליסטען
עפּעס צו קייען און איהרע אויסגעארטע, אויסגעקוואַרטע הענט האָ־
בען אָנגענומען יענעם קראָמישען, קלעטערענדען אויסזעהן, וועלכען
עס איז צו בעאַבאכטען ביי מאַלפּעס, ווען זיי דערזעהן אן עפּעל. דאָס
איז געווען א קרענקליכער, ברענענדיגער הונגער, יענער שרעקליכער
חשק צו שפּייז, וועלכער מאכט א חורבן אין יעדער צעל פון א קער־
פער, וואָס איז אָבגעשוואכט און אויסגעמאַטערט פון קראַנקהייט. עס
איז געבליבען בלויז אן אָרימע, אביון'דיגע כוואליע בלוט, וועלכע
האָט זיך קוים בעווענט אין די אָדערען. אין דעם אָבגעשוואכטען, פון
שפּייז בערויבטען מאַרך האָט זיך א יעדע טהעטיגקייט אָבגעשטעלט.
בלויז וויבראַציעס, אָנצייגענדיג אייניגע טהעטיגקייטען פון אמאָל,
וועלכע זי איז פאַלקאָם געוונד געווען, האָבען דאָרט יעצט פאַסירט. און
אפילו אין אזא אונבעדייטענדע ארבייט האָט איהר דער גענאַנק ניט
געדיענט אין פולען. זי האָט געלייענט קורצענקע לאַטיינישע זאכען,
זי האָט אָהן א שום צוזאַמענבינדונג צוטהיילט די ווערטער אין זיבען,
זי האָט געשראָקען די שילער צו בעשטראָפען, זי האָט געזונגען קורצע
סטראפען פון הייליגע תפילות. אָפט פלעגט זי פיהרען מיט דעם אָנ־
צייגענדען פינגער איבער דער שארף פון דעם בעט, ווי אָנצייגענדיג צו
די שילער די שורות פון דעם ביכעל. אמאָל פלעגט זי זיך צושרייען,
דראָהען, מוסר'ן, דערמאָהנענדיג זיך פיעלייכט אָן פרוי בארטאלאמעא
דא סאלוצא'ס רעדע צו די זינדיגע, אָדער פיעלייכט פלעגט זיך איהר
דאן אויסווייזען, אז זי זעהט יענע שרעקליכע בילדער, אויף וועלכע
עס זיינען געמאָהלען אומגעלומפערטע מלאכים און מלחמה האלטענ־

דיגע שדים. אבער איהרע אויגען זיינען אלץ געבליבען מוטנע, און די שוואַרץ־אפלען איבערגעצויגען מיט א מין גלעזען הייטל. אין דער צייט פון דער קראַנקהייט זיינען איהר די גאַנצע האָאר אויסגעפאַלען.

ארום האָבען אלע גענפראַוועט דעם יום טוב לכבוד קריסטוס'ס גע־בורטסטאָג. אין די ליכטיגע אבענדען איז דער טייך פעסקארא געווען אין גאַנצען פערזעעט מיט מאַטראָזען. א שארפער ריח פון פיש־ווייך האָט זיך פערשפרייט פון די שענקען. בעלייכטעט זיינען געווען די פענסטער און פייערוועדק האָט געקראַכט אין די גאַסען. דער אָבשיין פון דער זונן האָט געגליטט די שטיינערנע פּאַרענטשעס, די שפיציגע דעכער און דעם גלאָקען טהורעם פון סאן זשאקאמא'ס קירכע, און גע־הערשט האָבען דיעזע שיינענדע גאַלד־רויטע גלעקען, ווי מאיאקעס איבער דעם מרה שחורה'דיגען שטעדטל. איבער סאַנט אנאסטינא, לעבען דער פעסטונג, איז א האלבע לבנה אויפגענאַנגען.

אין ארסאלא'ס צימער אריין האָט דאָס אלע בעוועגענדע לעבען אריינגעדרינגען בלויז ווי דאָס סומנע זשומען פון א פאסינקע ביהנען.

פאסטוך־ליעדער געשפיעלט אויף זעק פייפען האָבען זיך צוגע־טראָגען און איבערגענאַנגען פון הויז צו הויז. א פרום, האַרציג דער־קווייקעניש איז געווען דורכגעוועבט אין דיעזען שפיעלען. די קראַנקע האָט זיך צוגעהערט און זיך אונטערגעהויבען אויף דעם בעט. דיעזעס נעפיהל האָט אין איהר אויפגעלעבט בילדער, וועגען וועלכע זי איז געווען פיעל, פיעל געטרוימט און מיט די אייגדריקע פון וועלכע זי איז געווען דורך און דורכגעדרונגען. און פאר איהרע אויגען האָבען זיך געשטוי־סען הייליגע ערשיינונגען איינע נאָך דער אנדערער, עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז זי זעהט שנעע־וויסע געקליידעטע מלאכים'לאָך שווע־בען אין דעם ליכטיגען, קלאָהרען בלויען הימעל. זי האָט אָנגעהויבען זינגען הייליגע הימנען, אבער די שטימע האָט זיך איהר פלוצים אי־בערגעריסען און זי האָט אָנגעהויבען לויבען און דאנקען קריסטוסען, אבער מיט אזא התלהבות, מיט אזא הייליגער ליעבע, אז עס האָט זיך איהר בשעת מעשה אויסגעצייגט, אז זי טראָגט זיך אין די הויכע הימלען אין מיטען דעם רויך פון די הייליגע קטורת.

— א, העלף! — האָט זי אויסגעשריען.

די שטימע האָט זיך איהר איבערגעריסען. זי האָט צושפרייט

די הענט. קאמילע, וועלכע איז געשטאנען לעבען איהר, האָט געוואלט פעריכטען איהרע קישענס, זי האָט זיך געפיהלט שוואך נענען איהר שוועסטערס אמונה. איהרע הענט און ליפען האבען נעציטערט. ארסא־לא האָט זיך מאכטלאָז א וואָרף געטהאָן צוריק, מיט אן ענטבליזטען האלז און ברוסט, בלאָס ווי דער טויט, און א שמייכעל האָט זיך אַוועק געלענט אויף איהרע ליפען. די כלי זמר, וואָס האבען געשפיעלט אויף די זעק־פייפען זיינען פערבייגעגאנגען. שפעטער זיינען פערבייגעגאנגען די מאטראָזען, וואָס האבען פערבראכט אויף דעם „פעסקארא" און גע־זונגען שכורשע ליעדער.

3.

וואָס קלעהרער איהר נעראנק איז געוואָרען, אלץ לעבעדיגער האָט זיך דער אינסטינקט פון הונגער ערוועקט. עס האָט זיך צוגעטראָגען דער ריח פון הייסען ברויט פון פלאיאנאס בעקערי און ארסאלא האָט געבעטען; זי האָט געבעטען ווי א הונגעריגער קבצן און, בעטע־דיג, האָט זי אויסגעשטרעקט די האנד צו דער שוועסטער. מיט א בהמה'שער זשערניקייט האָט זי געשלונגען, וואָס מען האָט איהר דער־לאנגט, קוקענדיג מיט פערדאכט אין אלע זייטען, ווי זי וואלט מורא געהאט, אז אימיצער זאל ביי איהר ניט צונעהמען דאָס עסען.

די ערהאלונג איז צוגענאנגען לאנגזאם. אבער דאָס איינגענעהמע געפיהל פון ערלייכטערונג האָט זיך שוין אנגעפאנגען צו צושפרייטען איבער דעם גאנצען קערפער און אויסלייטערען דעם פערשטאנד. די אייעריגע, די מילכיגע און די פליישיגע מאכלים האבען געשאפען נייעם בלוט; די לונגען האבען געאטהעמט פריי, דאָס אדערען געווען, ארומגעוואשען מיט א ווארימער, שטארקער כוואליע האָט געבראכט א פרישע, נייע לעבענדיגע פארב, די וואונדען, וועלכע זיינען געווען דער רעזולטאט פון לאנג ליגען אין קראנקען בעט, האבען זיך שוין אנגע־הויבען צו פערהיילען. אונטער דעם שטראָם פון נייעם לעבען האָט זיך שוין אויך די טהעטיגקייט פון דעם מארך פערבעסערט, און די פער־שטארקטע חושים האבען געמאכט דאָס בעוואוסטזיין קלאָהר און לוי־

טער. די האָר אויפ'ן קאָפ האָבען אָנגעהויבען געדיכט אָנצואוואקסען און אלעס צוזאמען האָט געמאכט ארסאלאן ווי א נייגעבאָרענע.

דאָס איז געווען אין די ערשטע טעג פון פעווראל. ארסאלא האָט געזעהן פון איהר בעט דעם שפיץ פון דעם סקליעפ פון פאָרט נאוויי, די רויטע טשערעפיצעס, צווישען וועלכע עס האָט געוואקסען גראָז, די קעפ פון די בערג, וואו די פויגעל וועלען זיך אום פריהלינג מאכען זייערע נעסטען. א טיעפער, גליקליכער הימעל האָט זיך איבער אלעס פערשפרייט. פונ'ם ארסענאל האָבען זיך דערטראָגען די קולות פון טרומפייטען.

און כמעט מיט א געפיהל פון פערוואונדערונג האָט זי זיך עראי־נערט אָן איהר פריהערדיגען לעבען. איהר האָט זיך אויסגעוויזען, אז די פערגאַנגענהייט בעלאַנגט ניט צו איהר. א גרענצלאָזע וווייטקייט האָט זי יעצט אָבגעטהיילט פון דיעזע עראינערונגען — א וווייטקייט וווי עס קומט פאָר אין א חלום. זי האָט פערלאָרען דעם חשבון פון דער צייט. זי האָט זיך בעדארפט גוט, שטארק אינקוקען אין די ארומיגע געגענשטענדע, שטארק אָנשטרענגען איהר מח אום צו דערמאָהנען זיך די פערגאַנגענהייט. זי האָט צוגעלעגט די הענט צו די שלייפען און אן אונבעשטימטער שמייכעל פון פערגאַנגענהייט האָט זיך בעוויזען אויף די בלאסע ליפען און געשיינט אין די אויגען.

— אך! — האָט זי אין דער שטיל ארויסגעשעפטשעט און ווי־דער לייכט איבערגעפיהרט מיט די הענט איבער די שלייפען.

דאָס איז געווען א טרויעריג און איינארטיג לעבען — אין דיעזע דריי צימערען, צווישען די משונה'דיגע הייליגע סטאטוען, צווישען די אלע קינדער, וועלכע האָבען יעדען טאָג צו פינף שטונדען דורכאנאנד איבערגע'חור'ט אין „טראף" איינע און די זעלבע וועטער... עהנליך צו די, איבער וועלכע די לעגענדעם דערצעהלען, אז זיי האָבען זיך מוסר נפש געווען פאר קידוש השם, האָבען ביידע שוועסטער מקדיש נעווען זייערע „בתולים" צום געטליכען חתן, צום חופה געלעגער פון יעזוס'ען. מיט א לעבען פון „דרשות", מיט תעניתים און תפלות האָ־בען זיי פערדאָרבען זייערע קערפער, אטהעמענדיג מיט דער קירכען לופט, מיט דעם רויך פון פערשיעדענע חייליגע קטורת און שפייזענ־דיג זיך מיט ירקות. זיי האָבען פערשטאָפט און פערטעמפט זייערע מוחות מיט דעם לאַנגען, טרויעגעם זאַנגען און איבער'חור'ן איינם

און דאָס זעלבע, מיט דער מעכאַנישער ארבייט איבער דער אייביגער ווייסער קאַנאַווע, וועלכע איז געווען אָנגעזאָפט מיט דעם ריח פון לאָפענדעל און קדושה. זייערע הענט האָבען קיין מאָל ניט געזוכט דאָס זיסקייט פון די קינדערשע לאָקען און קיין מאָל האָבען זייערע ליפּען, אין א פּלעצליכען אויסברוך פון צערטלעכקייט, בעריהרט די פּנים'ער פון זייערע שילער. זיי האָבען געלערנט „פּאַטשער" און קירכען ליער, מיט א שטרענגער שטימע האָבען זיי געריבט פון אן עבירה, פון דער מורא פאר אן עבירה און פון דער שטראָף — און די גרויסע קינדערשע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט פערוואונדערונג און די ראָזעווע ליפּעלעך האָבען זיך פונאַנדערגעעפענט פון פּחד.

די לעבעריגע פאַנטאַזיע פון די קליינינקע האָט געוואָהנט לעבען אין די אלע ארומיגע געגענשטענדע. אויף די גאָר אלטע הייליגע בילדער האָבען געשוועבט די בלאָס־געלע געזיכטער פון קדושים נסתרים; און דער קרוש שבקדושים, יעזוס, אין א דערנענעם קראַנץ מיט טראָפענס בלוט אויף דער צורה האָט זיי איבעראל פערפאָלגט מיט זיין פוסס'דיגען, און טויט־שמערצען, אויסזוהנען. די פּלעקען אויף דעם פערוויכערטען קוימען האָבען אין זייערע אויגען אָנגענומען אן אויסזוהען פון שרעקליכע אָבצייכנונגען.

אזוי האָבען די שוועסטער איינגעפלוסט די אמונה אין די אונשולדיגע נשמות.

— קאמיליא, קאמיליא, וואו ביסט דו?

די שוועסטער האָט ניט געענטפערט. זי איז וואהרשיינליך אוועקגעגאַנגען צו דער אבענד־תפלה. און דער געזונד וועראַנדער האָט אָנגעכאַפט א יצר הרע אויפצושטעהן און זיך דורכגעהן איינע אליין.

זי האָט זיך פורכטבאַם צולאָכט, ווי א קינד, וואָס קען זיך ניט בעשליסען אויף א שווערען פּלאַן. האָלב צוגעמאַכט די אויגען, האָט זי זיך איבערגעגעבען דעם נייעם פערגניגען פון דיעזען געדאַנק. זי האָט זיך געטאַפט ביי די קנייען, זיך אונטערגעהויבען, ווי וועלען פרובירען איהרע קרעפטען; און זי האָט ניט אויפגעהערט צו לאַכען, וואָרום דאָס געלעכטער האָט אָנגעפילט איהר נאַנצעם וועזען מיט א צארטען שלאָנגענרען גליק.

א זונען שטראַהל איז געפאַלען אויפ'ן וואַסער אין וואַש־שיסעל, וואָס איז געשטאַנען אין א ווינקעל אוּן דער־בעוועגענדער אָבשיין

האָט, ווי א גאָלדען געוועב, געציטערט אויף דער וואנט. א באנדע טויבען איז פערבייגעפלויגען און זיך ארונטערגעלאָזט אויף דעם שפיץ פון דעם סקליפּ: — דאָס האָט געשיינט צו זיין א גוטער סימן. — זי האָט לאנגזאם אָבגערוקט די קאָלדרע, זיצענדיג אויף דער שארף פון דעם בעט, און מיט די דאָרע, פערגעלטע פים אָנגעטאפּט די שטעק־שיך; אָבער פּלוצים האָט זי אָנגעכאפּט א פּחד, די אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרעהרען און אלעס פאר איהרע אויגען האָט אָנגעהויבען שווינדלען, ציטערען און שפּרינגען מיט אן אונבעשטימטען, ווייסען שיין, פונקט ווי אלעס זאָל שווינדען, שווינדען און פערשוואונדען. די טרעהרען זיינען גערונען איבער די באקען און אריינגעפאלען אין מויל אריין. זי האָט דערפיהלט זייער געזאלצענעם טעם. די טויבען האָבען זיך צוריק אויפגעהויבען און וויעדער זיך ארונטערגעלאָזט. ארסאלא האָט בעקעמפּפט די טרעהרען, זיך אָנגעשאפּרט אן עק פון בעט, זיך צוריק געוואָרפען און ענדליך האָט זי זיך אויפגעשטעלט אויף די פים. זי האָט א שמייבעל געטהאן און מיט פייכטע אויגען זיך ארומגעקוקט. זי האָט ניט געוואוסט, אז זי איז נאָך אזוי שוואך. זי האָט געפיהלט א ביסעניש אין די פים, א שטעכעניש אין די מוסקולען פונקט ווי עס פיהלט א פערוואונדעטער, וועלכער איז אויפגעשטאנען פון בעט איידער דער צובראָכענער ביין האָט זיך צוזאמענגעוואקסען. זי האָט פרובירט צו מאכען א שפּאן און זי האָט געשטעלט א פוס פאראויס, אָבער זי האָט זיך פלוצים דערשראָקען און זיך צוריק אוועקגעוצט אויפ'ן בעט און זיך ארומגעקוקט, פונקט ווי זי זאָל מורא האָבען, אז זי איז ניט איינע אליין אין צימער. נאכהער האָט זי אויסגעקליבען דעם פענסטער אלס דעם ציעל פונקט און אויף דאָס ניי אויסגעשטרעקט א פוס, קוקענדיג אויף איהם מיט אָנשטרענגונג און שטאַרק פערהילט די ברוסט מיט א טוך — עס איז איהר געוואָרען זעהר קאלט. אויף האלב וועג האָט זי וויעדער פּלוצים אָנגעכאפּט א שרעק; זי האָט זיך אָנגעפאנגען וואקלען, זיך געכאפּט מיט די הענט אין דער לופט, זיך אויסגעקערט, און מאכענדיג דרייי פיער שנעלע טריט, איז זי וויעדער אוועקגעפאלען אויפ'ן עק בעט. פאר א מינוט איז זי אזוי געבליבען ליגען, קוים וואָס זי האָט געאטהעמט, נאכהער האָט זי זיך וויעדער ארונטערגעוקט אונטער דער קאָלדרע און זיך צוזאמענגעדריקט און צוזאמענגעקנייטשט אין צעהנען.

— א, מיין גאָט, ווי שוואַך איך בין!
און מיט נייגעריגקייט האָט זי געקוקט אויף יענעם שטיקעל פּלאַטץ, וואו זי איז ערשט געווען, פונקט ווי זי זאָל דאָרט זוכען די טריט פון איהרע פיס.

.4

זי האָט קיין וואָרט דער שוועסטער ניט דערצעהלט וועגען איהר ערשטען פערזוך. דערהערענדיג קאמילא'ס טריט, האָט זי פערמאַכט די אויגען און זיך געמאַכט כלומרשט ווי זי שלאָפט און א זאַנדערבאַרען תענוג האָט זי געפיהלט וואָס איהר איז געלונגען אָבצונאַרען, און מיט אַלע כחות איינגעהאַלטען דעם געלעכטער, וואָס האָט זי געקיצעלט אין האַלז. זי האָט געהאַט דאָס גרעסטע פערגניגען פון איהר קלייַנער געהיימנים; יעדען טאָג האָט זי מיט אַן אונרוהיגען בייַקעניש געווארט די שטונדע קאמילא זאָל שוין אַוועקגעהן. אָבווארטענדיג איין מינוט אויפ'ן בעט האָט זי זיך גוט צוגעהערט ביז אַלע טריט אויף די שטיגען זיינען ניט שטיל געוואָרען. נאָכהער איז זי אויפגעשטאַנען און זיך דורכגענאַנגען פון איין פּלאַטץ אויפ'ן צוויי־טען. אָנהאַלטענדיג זיך אַן דער וואַנט און אַן מעבעל און יעדעס מאָל, וועו די קניען האָבען זיך איינגעבויגען, אָדער זי האָט פערלאָרען דאָס גלייכגעווויכט, ארויסגעלאָזט א קליינעם געשריי.

אין דיעזער שעה פלעגט זיך כמעט תמיד פון פלאיאנא'ס באַק־שטוב אויפהויבען א ריח פון פרישען ברויט און זי רייצען. זי פלעגט צו געהן צום פענסטער, אום איינצואָטהעמען דעם אראָמאַט און האָט דורכגעלעבט א זיסליכען צער, און איהרע אויגען האָבען הונגעריג געפינקעלט. עס האָט זי אָנגעכאַפט א הונגעריגער חשק איבערצורויען אַלעס, צו וואָס זי קען זיך נאָר צוריהרען, אָבער די צרה איז געווען, וואָס קאמילא האָט תמיד געטראָגען די שליסלעך מיט זיך. איין מאָל האָט זי העט ווייט אין שיפלאָד געפונען אַן עפּעל און זי האָט הונגעריג זיך איינגעבראָכען אין איהם מיט די צייהן. זי האָט קיין פרוכט ניט געגעסען פון זינט זי איז פערשלאפט געוואָרען. דער עפּעל האָט גע־

האט א פרישען ריח, אזעלכער, ווי עס פאסירט מיט אייניגע צוגע־
פוילטע פירות. נאכהער האָט זי וויעדער מיט א ליידענשאפטליכען
חשק ארומגעזוכט איבער'ן גאנצען שיפלאָד, אבער זי האָט גאָר ניט
געפונען אויסער א שויט מיט ארבעס, וועלכע זי האָט מיט נייגע־
ריגקייט גוט ארומגעקוקט און בעהאלטען אונטער'ן קישען.

אזוי האָט זי פערבראכט די „פרייע" שטונדע, מיט מורא און
פחד זיך פערשאפען פערגניגען, ווי ערנעזונדע קינדערלאָך, וועלכע
ערלויבען זיך פערבאָטענע זאכען, ווי א כאַפ צו טהאָן בסוד עפעס א
מין לאקאמקע און איבער צוטרעטען דאָס, וואָס דער דאקטאָר האָט צו־
געשריעבען. דער איינציגער עדות, וואָס האָט אלעס צוגעקוקט איז גע־
ווען די ראבע קאץ, וועלכע האָט זיך אדער געלאסטשעט ארום אר־
סעלא'ס פיס אָדער זיך צוגרייטענדיג א שפרינג צו טהאָן, האָט זי
אכטונג געגעבען אויף די טויבען, וועלכע האבען זיך ארונטערגעלאָזט
זעצען אויפ'ן פענסטער. זי האָט זי ארויפגענומען צו זיך אויפ'ן בעט,
נערעדט צו איהר מיט אן אבגעריסענער שטימע און לאנג, לאנג צוגע־
קוקט ווי זי האָט מיט דער ראָזעווער צונג געלעקט א לאפקע, אָדער
אויסגעשטרעקט איהר געלען האלז צו איהר און לאסטעשנד געווער־
טשעט עהנליך צו די וואלד טירקל־טויבען. מעגליך, אז א דאנק דעם
נאטירליכען צוריק קעהרען זיך צום פריהערדיגען מיסטיציזם, האָט זי
ליעב געהאט די בליטצען פון די קעצענע אויגען, וועלכע האבען אבגע־
פינקעלט אין דער האלב דונקעלהייט, די פארפאָרנע פונקען, וועלכע
האבען ביינאכט געלויכט געהיימניספאל.

מיט עפעס א מיסטרויען און מיט א בעהאלטענעם פערדרום האָט
קאמילא געקוקט אויף איהר שוועסטער'ס זאנדערבארע ניגונגען און
שטרעבונגען, אבער זי האָט געשוויגען. און לאנגזאם, כמעט אונבע־
מערקט, זיינען די צווייי נשמות זיך פרעמד געוואָרען און זיך דערווייי־
טערט איינע פון דער אנדערער.

ביז דאמאלסט האבען זיי געלעבט כסדר מיט אלגעמיינע גע־
וועהנהייטען און געפיהלען, טאמער איז צוויישען זיי אמאל פאָרגע־
קומען א ווידערשפרעכונג אָדער געבאָרען געוואָרען א פערשיעדענע
נייגונג, האָט זייער אלגעמיינעם גלויבען, דאָס גלויבען אין דער תורה
פון יעזוס'ען, צו וועלכען זיי האבען מקריב געווען זייער גאנצעם לע־
בען, שוין אלעס פערגלעט און גוט געמאכט. דער רעליגיעזער שטראָם,

וועלכער האָט זיי איבערפילט און פערפלייצט האָט חרוב ונחרב געמאכט זייער בלוט־קרבות. זיי האָבען קיין מאָל ניט געקוקט אייגע אויף צווייטע ווי לייבליכע שוועסטער זאָנדערן ווי פרעמדע, נאָר פעראייניגט און פערוואונדעט דורכ'ן גלויבען. זיי האָבען קיין מאָל ניט ארוים־געצייגט קיין ליעבע, קיין צערטליכקייט אייגע צו דער אנדערער. ערינערונגען און האָפנונג האָבען זיי קיין מאָל ניט אויפגעמונטערט. ליעבליכקייט האָט ביי זיי ניט עקזיסטירט. אלעס, וואָס האָט זיי געהאלטען צוזאמען איז געווען בלויז דאָס איינציגע, וואָס זיי זיינען ביידע גלייכע קינדער פון דער גרויסער יעזוס'ס פאמיליע, וועלכע איז צוזעעט און צושפרייט איבער דער גאנצער ערד און, וועלכע שטרעבט צו קומען אין הימעל.

און וען ארסאלא האָט, אונטער דעם איינפלוס פון ערהאלונג, אנגעהויבען צו ענטדעקען אונערוואַרטעטע שטריכען פון איהר אייגענעבאָרענער נאטור, דאן איז די אונטערברעכונג צוויישען זיי געווארען אונפערמיידליך און די איינגעשלאָפענע שטימע פון זייער פערוואנדטען בלוט איז ניט געווען בכח עס וויעדערצושפרעכען.

5.

די שילער האָבען אויף ס'נייַ אָנגעפאנגען צו קומען. דאָס ערשטע מאָל זיינען זיי געקומען אין דער פריה, אין אָנפאנג מאָנאט מארט. ארסאלא איז געזעסען אויפ'ן בעט און די זונן האָט געשיינט אויף איהר נאקען און פליייצע. אין צימער האָט זיך געהערט א שארפער נערוך פון עסיג, וואָס קאמילא האָט אָנגעגאָסען אין א פערפּאסטעטען טינטער. און דער ווינד האָט אריינגעבראכט דורך די שפאלטען פון די צוגעמאכטע פענסטער דעם גוטען ריח פון די בליהענדע פיאלקעס.

ווי א ווינד האָט די חברה קינדער אריינגעראשט אין צימער. צו ערשט האָבען זיך אין טהיר מיט א גערויש און געפילדער די קעפלאך פון די קינדער געשטופט און געשטויסען אייגער איבער'ן צוויי־טען, אום בעסער צו זעהן, נאכהער האָט צוויישען זיי פאסירט א שהמעוודיגקייט, אן אונגעשלאָפענהייט, עפעס אן אונשולדיגע איבער־ראשונג. דערזעהענדיג די אויסגעראטע לעהרערין.

אבער זי האָט געשמייכעלט, און פלוצים האָט זי דערפיהלט ווי דאָס גאנצע בלוט האָט אין איהר אנגעהויבען קאכען. זי האָט זיי צוגערופען צו זיך, פערמישט זייערע נעמען און אויסגעשטרעקט איהרע הענט צו זיי. די קינדער זיינען צוגענאנגען איינס נאכ'ן צווייטען, געכאפט איהר האנט צו קושען און אבגעמאלען אויף גיך די אין רער היים אויסגעלערנטע און איינגע'חזר'טע בעגריסונג.

— ניין, ניין, געגוג! — האָט ארסאלא אויסגעשריען א פערמוטשעטע, אבער זי האָט דאָך ניט צוריקגעצויגען איהרע הענט פון די ווארימע, צארטע ליפען. זי האָט געפיהלט, אז אָט אָט פאלט זי אין חלשות.

— קאמילא, האלט זיי איין, האלט זיי איין! — האָט זי גערופען איהר שוועסטער צו הילף.

יערעס קינד האָט געבראכט עפעס א מתנה. איינס — בלומען, א צווייטעס — פרוכטען, א דריטעס — עפעס אנדערש און אזוי ווייטער. די פיאלקעס האבען שנעל צוגאסען זייער בשמים'דיגען ריח אין רער לופט און אין מיטען דיעזען גוטען ארָמאט, אין מיטען דיעזען ליכטיגען, מחיה'דיגען וועלטעל האבען געשמייכעלט די רויטע, בלוטיגע, געזונטע פנים'לאך פון די קינדער.

אין צווייטען ציטער האָט זיך אנגעפאנגען די לעקציאן. רער ערשטער קלאס האָט אין רער הויף אויסגעשריען יערען בוכשטאב פון רעם נאנצען „אלף" „בית". רער צווייטער האָט געלייענט „אין טראף" און איבער רעם נאנצען רייטליכען כאהר האָט זיך פון צייט צו צייט צוטראגען קאמילא'ס ברוגז'דיגע בעמערקונגען.

— לא, לע, לי, לא, לו...

אין רער צייט פון א פויזע האָט מען געהערט ווי מאטקע פוריעלא קלאפט ארויף אן אבצאס אדער ווי טהעאדאר'ס וועב־מאשען ארבייט.

— מא, מע, מי, מא, מו...

ארסאלא האָט אנגעהויבען ווערען נערוועז. ראָס לאנגווייליגקייט פון דיעזען נערוויש און פון דיעזע איינע און די זעלבע קילות האבען געדריקט איהר מח און ארויפגעצויגען אויף איהר א שלאף דאן, ווען זי האָט געוואלט זיין פרעהליך לוסטיג כל זמן זי פיהלט לעבען זיך ראָס אטהעמען פון יונגע לעבענס.

— באל, בעל, ביל, באל, בול...

זי האט געזומען די בלומען, וואס מען האט איהר געבראכט און זיי אריינגעשטעלט אין א גלאז מיט וואסער. נאכהער האט זי אריינגעצויגען אין זיך זייער מחיה'דיגן גערוך און, פערמאכענדיג די אויגען. האט זי אלץ פארטגעזעצט און פארטגעזעצט איינאטהעמען די ערקווי־קענדע פרישקייט.

— גרא, גרע, גרי, גרא, גרו...

א גרויסער וווייסער וואלקען האט פערדעקט די זונן. ארסאלא איז צוגעגאנגען צום פענסטער. א קעגען, אויפ'ן גאניק, צוויישען פרישע, בליהענדע פיאלקעס, איז געשטאנען דאנא פערמינא. אונטען איז דורכ־געגאנגען א קאמפאניע אפיצירערן, וועלכע האבען זיך צולאכט, דער־זעהענדיג זי און אבגעקלינגען מיט די שווערטען אן די שטיינער פין גאס. וווייטער, אין גארטען, האבען די אויבירטה בוימער אנגעפאנגען צו בליהען. און דער ווינד האט מילד און צארט געבלאזען. פון לוטשי־טינא'ס שענק האט מען ארויסגעווארפען א שיכור'ן.

ארסאלא איז צוריק אוועקגעגאנגען פון דעם פענסטער. עס איז ביי איהר געווען דאס ערשטע מאל פאר דער גאנצער צייט. וואס זי איז געלעגען קראנק צו זעהן דעם פלאטץ. עס האט זיך איהר אויסגע־וויזען ווי זי קוקט ארונטער פון א גאר הויבען ארט און דער קאפ האט זיך איהר אנגעהויבען צו דרעהען.

—נאר, נער, ניר, נאר, נור...

דער כאהר אין צווייטען צימער האט אלץ פארטגעזעצט וווייטער, וווייטער און וווייטען.

— פלא, פלע, פלי, פלא, פלו...

ארסאלאן האט אנגעהויבען שטיקען, ווארנען, אנגסטען האבען געשלאגען אויף איהר. איהרע אבגעשוואכטע נערוועז האבען שוין מעהר ניט געקענט דולדען. און דאס כאהר האט אונערבארעמליך אלץ פארט־געזעצט די „תורה" אונטער די ריטמישע קלעפ פון דער „ווירע" מיט וועלכער קאמילא האט אבגעקלאפט דעם טאקט.

— ראם, רעם, רים, ראם, רום...

— סאט, סעט, סיט, סאט, סוט...

א פלעצליכער פלוס פון טרעהרען האט די ערנעזענדע אויפ־ציטערט און זי אוועקגעווארפען אויפ'ן בעט. זי איז געבליבען

מיט'ן פנים אראָב און מיט די הענט צו וואַרפען. זי האָט זיך אייגנע־
גראָבען אין קישען און געכליפעט, וואַרפענדיג זיך קאָנוואולסיוו און
ניט קיין כח נעהאָט זיך צו בעהערשען.

— טאָל, טעל, טיל, טאָל, טול... — האָט זיך געהערט אין
צווייטען צימער.

6.

די לאָקען האָבען איהר צוריק אָנגעוואקסען. פונקט אזעלכע ווי
זי האָט געהאט פריהער: נעגריזעלטע און ברוינע. איין מאָל האָט
איהר ראָזע קאטענא, מיט אן אונפערשעהמטער בעווענונג, ווי עס
פאסט פאר נאסען „צנועות", בעמערקט, אז זי איז זעהר א שעהנע
און זי האָט בעקומען א שטאַרקען חשק אָנצוקוקען זיך אין א שפיע־
געל.

מיט אונגעדולד האָט זי זיך ערוואַרט קאמילא'ס אוועקגעהן. נאכ־
הער איז זי אויפגעשטאַנען און ארונטערגענומען פון וואַנט אן אלטען,
פערדונקעלטען, פערמאַטעוועטען שפיגעל אין א געגילטער ראם.
זי האָט אָבגעווישט דעם שטויב מיט אן עק פון דער קאָלדרע און מיט
א שמייכעלע זיך אָנגעשפיגעלט. אויפ'ן ענטבלויזטען האלז זיינען גע־
שטאַנען בולט בלויע אָדערלעך. אין דעם ניט גרויסען, לענגליכען
קאָפּ איז געווען עפעס אזעלכעס, וואָס האָט דערמאָהנט אָן א ציעג,
דאָס מויל איהרס איז געווען רין, דער קינד שפיצידיג, די אויגען ברוי־
נע, אזעלכע ווי די האָאָר, אָבער איבערגעצויגען מיט א געלקייט. די
דורכזיכטיגע בלאַסקייט אין דער שמייכעל האָבען צוגענעבען צו איהרע
זיעבען און צוואַנציג יאָהר א נייעם חן, א נייעם יוגענד.

א לאַנגע צייט איז זי אזוי פערבליבען פערטיעפט אין בעטראַכ־
טען זיך אליין, און איהר איז זעהר געפעהלען געוואָרען לאַנגזאם
אוועקטראָגען פון זיך דאָס שפיעגעלע און בעאָבאכטען ווי איהר גע־
שטאַלט פערשווינדעט אין דער לייכטער בלויקייט, פונקט ווי אונטער
א בלוי־וואַסעריגער דעק, און ערשיינט וויערער. א פוסטער שטאַלץ,
דורכגעוועבט מיט דאגה, האָט זי אין נאַנצען בעהערשט. זי האָט

בעמערקט א סך איינצעלהייטען, אויף וועלכע זי האָט פריהער קיין מאל ניט אָבגעשטעלט איהר אויפמערקזאמקייט. צום ביישפיעל, א גע־בוירענעם פלעק אויפ'ן לינקען שליף, א שראם, וועלכער האָט איבער־געהאקט איינע פון איהרע ברעמען. לאנג, לאנג האָט זי נאָך אזוי גע־קוקט אויף זיך. נאכהער, זייענדיג איבערפולט מיט פרייד, האָט זי אָנגעהויבען זוכען עפעס אן אנדערע צייט פערטרייב.

די שויט, וועלכע זי האָט געהאט געפונען אין שיפלאָד, איז צו־פיקעט געוואָרען אויף צוויי האלבע און אינעוועניג איז געווען אָנגע־זעצט מיט שוואַרצליכע זוימען. יערער קערענדעל האָט געהאנגען אויף א גאָר דינענקען, זילבער וויסען האָרעלע. ארסאלא האָט א בלאָז גע־טהאָן אויף דער שויט און אין דער לופט האָט זיך אויפגעהויבען א גאנצער וואלקען פון פינקלענדע, מיט א פוך ארומגענומענע זוימען, וועלכע זיינען ארומגעלאָפען פונקט, ווי זיי וואלטען געהאט פליענדל, אָדער זיי וואלטען געווען קליינע אינסעקטען, אָדער אונבעמערקבארע שטיקער פון ווילד־געוזענעם פוך. זיי האָבען זיך געדרעהט אין דער לופט, ארונטערגעפאלען און זיך אוועקגעזעצט אויף ארסאלא'ס האָאר פערטשעפעט זיך אָן איהר געזיכט און זי בערעקט פון קאָפ ביז די פים. זי האָט געלאכט, פערטהעדיגענדיג זיך פון דעם זאָנדערבארען איבערפאל און האָט אָנגעוועגדעט אלע איהרע קרעפטען ארונטער־צוטרייבען דעם פוך, וועלכער האָט געקיצלט איהר הויט, אָבער דער־פאר וואָס זי האָט געלאכט האָט זי איהם געקענט ארונטערבלאָזען.

זי האָט זיך ענדליך אוועקגעוואָרפען אויפ'ן בעט, און דער „שנעע" האָט אָנגעהויבען לאנגזאם ארונטערלאָזען זיך אויף איהר. זי האָט האלב צוגעמאכט די אויגען, אום דאָס זיסע געפיהל זאָל זיך ציהען און ציהען וואָס לענגער. און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, ווערענדיג בעהערשט פון א דרימעל, האָט זי געפיהלט ווי זי זינקט אין א הויבען פוכענעם געלענער. אין צימער אריין האָט אריינגעדרינגען א בלאסע שיין פון יענע מארצאווע טעג. וועו די זונ לאכט עקשנות'דיג.

קאמילא האָט געטראָפען די שוועסטער שלאָפענדיג מיט'ן שפי־געלע לעבען קישען און מיט פוכעלאך אין די האָאר.

— א, יעזוס! א, יעזוס! — האָט זי געשטאָמלט אין א אן אויסברוך פון ביטערע ליידען.

זי איז געקומען פון דעם קלויסטער, וואו זי האָט געזונגען הייליגע

מזמורים און געהערט פרעדיגען איבער דער בשורה, וואָס דער מלאך האָט אָנגעזאָגט דער „הייליגער בתולה". דאָס לייד־ענשאפטליכע שעהן ריידען פון דעם מאָנאָך — פרעדיגער האָט זי ווי פער'שיכור'ט, און אייניגע פון זיינע פאָרזיכטיגע וועלטער האָבען נאָך געקלינגען אין איהרע אויערן.

אין דיעזען מאָמענט האָט זיך ארסאלא אויפגעכאפט און א זיס־לוסטיגען געדאנק געטהאָן.

— א, דאָס ביסט דו, קאמיליא? — האָט זי געזאָגט אביסעל צומישט, דערזעהענדיג די שוועסטער לעבען זיך.

— יא, דאָס בין איך, דאָס בין איך! דו רואינירסט זיך, אונ־גליקליכע, דו רואינירסט זיך! — האָט זיך די פרומע קאמילא צוביי־זערט, אָנצייגענדיג אויפ'ן שפיגעלע — דו האלסט אין האַנד איינע פון דעם טייוועל'ס געוועהר...

און זי האָט זיך צולאָזט העכער און העכער, זי געמוסר'ט מיט פלאָם פייערדיגע וועלטער און געדראָהעט מיט'ן גיהנום.

ארסאלא האָט גאָר ניט פערשטאַנען, ווייל קאמילא'ס דרשה האָט זי פערטויבט.

אויפ'ן פלאַטץ האָט זיך פלוצים דערהערט א מיליטערישע טרומ־פייטען מוזיק.

7.

דאָס לעצטע צימער אין הויז איז געווען ענג און ניעדעריג. די באלקעם אויף דער סטעליע זיינען געווען שוואַרץ פערוויכערט, די לופט — אָנגעזאפט מיט די ריחות פון ציבעלעם, פון פאָמויניצע און אויסגעלאָשענע קוילען. דונקעלע, מרה שחורה'דיג אויסזעהענדיג קו־פערנע פאנען זיינען געשטאַנען אויסגעשטעלט אין אָרדנונג אויף די פאָליצעס. אויפ'ן טיש זיינען געשטאַנען פאַרצעליייענע שיסלען בעמאָה־לען מיט בלומען, מיט פויגעל און פרעהליכע, לאַכענדע געזיכטער, ארום זיינען נעשטאַנען אלטע קופערנע לאָכפען, לעדיגע פלעשער, בלעטלאך פון פערוויאניטע גרינווארגס; איבער אלעם, ווי א בלשיצער,

האָט געהערשט סאן ווינטשענצא, וועלכער איז געווען אויסגעמאָלען מיט א בוך אין האנד און מיט א רויטען פלאָם איבער'ן קאָפּ.

אין דער פריהערדיגער צייט פלעגט ארסאלאן, שטאהענדיג צווישען די פּאַרעס אין קיך, פּאָסירען צו הערען דורכ'ן פענסטער פערשיעדענע לוסטיגע לידער, וועלכע פלעגען אונטערברָאכען וועלען פון הילכידיגע געלעכטערס. די לידער און דאָס געלעכטער פלעגען זיך הערען העכער און דייטליכער אין די זומער אַבענדען. גיטאַרען און שטאַרקע טענץ פלעגען זיי בעגלייטען. עס איז געווען ששון ושמחה. אין געווייסע שטונדען פלעגט דאָס רוישיגע, לוסטיגע, אויסגעלאָסענע שענק לעבען זיך צוטרָאגען העט ארויף צום איינזאמען, מיט תפלות אָנגעזאפטען וועלטל און די אָרימע „כלות" פון קריסטוסען האָבען אויפגעציטערט פון פּחד און זיך איינגעבויגען צו די טעפּ און פּאָנען, אין וועלכע עס האָט זיך געקאָכט די מאָנאכען'ס מאָהלצייט, בעשטאהענדיג פון כל מיני ירקות. אָבער יעצט, מיט'ן אָנקומען פון אייער און פרעהליכער צייט, האָט ארסאלא דערפיהלט א חשק און א תאוה ארויסצוקוקען אין פענסטער.

עס איז געווען א זונטאָג. קאמילא איז אין דער היים ניט געווען. דער אָנקומענדער אפריל האָט צוגאָסען אין דער לופט אן איינגענעהמע וואַרימקייט, און אין דיעזער לופט האָט די „געהייליגטע יונגע פרוי" פולער און דייטליכער אנערקענט איהר אויפלעבונג.

זי האָט זיך ארויפגעשטעלט אויף א בענקל, נאָר איידער זי האָט פאָספייעט א קוק צו טהאָן אין פענסטער, האָט זי אָנגעכאָפּט א מורא און א ציטער און זי האָט זיך ארומגעקוקט, אום זיך איבערצוצייגען, אז קיינער וועט זי ניט באָפּען . . .

שטיל און רוהיג איז אלעס ארום געווען, בלויז טראָפענס וואַסער האָבען וועז ניט וועז אריינגעקאָפּעט אין א טאָץ און זיך גלאָזען העראן. און פון דרויסען האָבען זיך פערנאָרעריש און צויציהענד צוגעטראָגען שטימען.

וועז זי האָט זיך אביסל בערוהיגט, האָט זי ארונטערגעקוקט. אין נעסיל איז נאָך דעם רעגען געוואָרען א בלאָטע, עפעס א זאָנדערבארע מין בלאָטע, אזעלכע, וואָס מען קען נאָר זעהן אין ענגע, פערוואָרפענע, פערשמוציגטע געסלעך, א בלאָטע, וואָס האָט בערעקט דאָס גאנצע געסל, אויף וועלכען עס האָבען זיך געוואַלגערט אָבגעריסענע

שטיקלאך גרינווארג, שאלעכץ פון פרוכטען, שמאטעס, אויסגעטרא־
גענע שיך — מיט איינעם וואָרט די אלע „שיריים", וועלכע די ארעמ־
קייט שליידערט ארוים אויף דער גאס. איבער דער קאליוושע, אין
וועלכער די זונן האָט צולעגט און צושפרייט פערשיידענע אינסעקטען
און אנשטעקונגס גיפט, איז געשטאנען א רייהע קליינינקע, ניעדעריגע
שטיבעלאך, פעסט צוגעדריקט צו דער קאזארמע. און אין דער זעל־
בער צייט זיינען אלע פענסטערלאך און אלע לעכער געווען פול מיט
גרויסארטיגע בליהענדע בשמים, און פון הינטער דיעזע בשמים און
בלומען האָבען ארויסגעקוקט פערווועלקטע און אָנגעפארבטע פּנים'ער
פון „אונ־נויטהיגע" פרויען און עס האָבען זיך פון דאָרט געטראָגען
לוסטיגע זנות ליעדער און א הייזעריגער, אויסגעלאסענער געלעכטער.
אונטען, אויף דער סאָמע גאס, אונטער די מיט אייזערנע גראטעס
פארשטעלטע פענסטער פון דער קאזארמע, זיינען געשטאנען אנדערע
און איינגעטענה'ט מיט די סאָלדאטען, מאניענדיג זיי צו זיך. און די
סאָלדאטען, אין וועמענס בלוט דער פריהלינג האָט אויפגעוועקט אלע
וועגעריש תאוות, האָבען געשטרעקט די הענט דורך די גראטעס אום
צופריעדען צו שטעלען זיך כאטש מיט א טאָפּ, מיט א לייכטער בע־
ריהרונג און מיט אָנגעצונדענע אוגען געפרעסען די פרויען, וועלכע
זיינען געווען רואיגירט אויף אייביג דורך זייער לאָנגיעהריגער אוים־
געלאָסענהייט.

ארסאלא איז געבליבען פערשטיינערט זעהענדיג דאָס שרעקליכע
בילד פון זינד און אויסגעלאסענהייט, פון דער ניעדריגקייט און פאָר־
לוקייט, וואָס איז דאָרט אונטען בעגאנגען געוואָרען ביי די העלע
שטראָהלען פון דער אין מיטען טאָגיגער זונן. זי האָט ניט געוואָלט
אוועקגעהן פון דעם פענסטער. עס האָט זיך איהר ניט געגלוסט אָבצו־
רייסען זיך פון דער בילד, וועלכע האָט געווהטאָגט, גערייצט און
נעקיצעלט, נאָר אויפהויבענדיג די אויגען, האָט זי בעמערקט ווי א
בלאָנדער יונגער מאן שטעהט אין דאָך פענסטעריל פון דער קאזארמע,
קוקט אויף איהר און לאכט און זי איז א פערשעהמטע ארונטער גע־
שפרונגען פון דעם בענקעל. זי איז געוואָרען נאָך בלאָסער, ווי פריהער:
זי האָט דערהערט קאמילא'ס קול. א דערשראָקענע, קוים אָבגעכאפּט
דעם אָטהעם, ווי אימיצער וואָלט איהר זיך נאָכגעיאָגט, מיט דראָהונ־
גען, איז זי אריין צו זיך אין צימער און זיך פערגראָבען אין בעט.

8.

פון יענעם טאג אן האָט זי דער יצר הרע יעדע שעה, יעדע מינוט, וואָס קאמילא איז ניט געווען אין דער היים, געצויגען און גע־שלעפט. אין אָנפאנג האָט זי געקעמפט מיט זיך, אָבער זי האָט זיך גאָר נישט לייכט בעזיגען. זי איז געגאנגען אהין, ווי אויף א ליעבעס פעראָבריידונג, און לאנג פערבליבען דאָרט, בעהאלטענדיג זיך הינטער'ן פאָרהענגעל.

מיט אן אָנגעשטרענגטער ריאה האָט זי פרובירט אריינדרינגען אין די וואוינונגען, הינטער די בלומען און בשמים, פרובירט אויסצו־קוקען דאָרט עטוואָס נייעס. די זונן האָט געברענט און געמאָטערט; אין דער לופט האָבען זיך געטראָגען אינסעקטען קופעסווייז. איבער דער גאס איז דורכגעגאנגען א מאן און פון די פענסטער האָבען זיך געהערט איינלאָדונגען... פרויען מיט ענטבלויזטע ברוסטען האָבען ארויסגע־קוקט און זיך פארגעשלאָגען... דער מאן איז פערשוואונדען מיט זיין ערוועהלטער... אין איינע פון די פינסטערע טהירען, און דיא ענ־טוישטע האָבען בעגליט דאָס פאָארעל מיט לצנות און געלעכטער.

ארסאלא האָט זיך אָנגעצונדען מיט א פייער. די נויטהוועגדיג־קייט פון ליעבע, וועלכע איז פריהער געווען פערדעקט, בעהאלטען, האָט יעצט ארומגעכאפט איהר גאנצעס וועזען, זיך פערוואנדעלט אין א צער, אין א אויפהערליכען, ווילדען ליידען.

זי האָט דערפיהלט אין זיך א שטראָמען פלוס פון הייסען גע־זונד; די פלעצליכע לעבענסלוסטיגע שטימונגען האָבען געמאכט איהר בלוט לויפען שנעלער און פעסטער, איהר ברוסט זיך הויבען אָפטער און שטארקער און אריינגעלעגט אין איהר מויל געזאנג און ליעדער. אמאל פלעגט זיך מאכען, אז דאָס קלענסטע קלייניגקייט: א בלאָז אין דער לופטען, א טרייסעל, א שאָרך אין דער איינגעשלאָפענער, אונ־טער די זונען שטראהלענ'ס לאסקעס, אטמאספערע; א ליער פון אן אָרימאן, א בעטלער, עטוואָס אהן ממשות'דיגעס, איז שוין געווען גע־נוג צו מאכען זי אונרוהיג און ארויפציהען אויף איהר א מרה שחורה און

צו דער זעלבער צייט פיהלען, ווי א סאמעטענער, לאסטשענדער ציי־
טיגער אפריקאס זאל זיך גליטשען איבער איהר לייב... אין אזעלכע
מינוטען פון פערבאַרגענעם גליק, האט זי געשוועבט איבער אונבע־
וואוסטע טיעפענישען פון פערגניגען. די אויפגערעגטע צוריקגעהאל־
טענקייט, דאס אונגעוועהנטע ארויסשלאגען זיך פון די כחות, די
שטענדיגע נערוון אנשטרענגקייט האבען זי געבראכט צו א טעמפען,
פערטומעלדיגען מעמד, עהנליך אויף דער ערשטער מדרגה פון
שכרות. די פערגאנגענהייט האט זיך בעהאלטען, געזונקען אין דער
טיעפעניש פון איהר זכרון און מעהר זיך ניט בעוויזען. צו יעדער צייט,
אויף יעדען פלאטץ זיינען ארום איהר געווען פערשפרייט נעצען פון
ביינקעניש, פון חשק און פון תאוות. די קדושים אויף די וועגט, די
צניעות, דאס בילד פון דעם געקרייציגטען קריסטוסען, די קליינע
משונה'דיגע וועקסענע פיגורען, אלעס, אלעס האט ביי איהר אין די
אויגען אנגענומען אינערליכע זינדיגע פארמען... אלע געגענשטענדע
האבען זי געבראכט און געבראטען, ווי מיט הייסען פייער.

— נו, יעצט מעג איך שוין ארויסגעהן אין גאס — האט זי צו
זיך געזאגט, ניט זייענדיג מעהר אין כח אויסצוהאלטען.

אבער די הענט האבען איהר אנגעהויבען ציטערען, ווען זי האט
געוואלט אויפמאכען די טהיר. זי האט זיך צוריק אומגעקעהרט און
זיך אוועקגעווארפען אויפ'ן בעט א טויט בלאסע און שיעור ניט ג־
ריהרט פון זינען, פערפאלגט פון דעם שרעקליכען אויסזעהן פון דעם
מאן....

9.

אום זונטאג, ווען עס איז געווען דער יום טוב לכבוד יעזוס'עס
אריינקומען קיין ירושלים, איז זי צום ערשטען מאל ארויסגענאנגען.
קאמילא האט בעשלאסען צו פיהרען זי, אום זי זאל אבראנקען גאט
פאר דער רפואה, ווען ער האט איהר צוגעשיקט. די גלעקער האבען
אנגעהויבען קלינגען און ארסאלא איז צוגענאנגען צום פענסטער. די
גאנצע נעגענד איז געווען איינגעטהיילט אין א יום טוב'דיגע פרייד.

אלעס האָט געשטראָהלט און געשמייבעלט מיט „פסח". די גאַסען זיינען דורכאויס געווען בעדעקט מיט צווייגען פון אויבירטה בוימער.

זי מוז זיך אָנטהאָן יום טוב'דיג — וואָרום די מענשען, וואָס געהן פערביי, וועלען דאָך געווים קוקען אויף איהר. פלוצים האָט זי ערר־פיהלט א פערטומלונג, וועלכע האָט זיך צוועקגעשלעפט וויט, וויט... זי האָט זיך פערמאַכט אין צימער און אָנגעהויבען זוכען אין קופערט די ליכטיגסטע קלייַדער. מיט א שארפען קאמפער ריח זיינען געווען אָנגעזאפט אלע בגדים: — ברייטע, לעפישע זיידענע קלייַדער מיט בלימעלאך, — וועלכע יונגע פרויען האָבען אמאל געטראָגען אויף קרינאלינען — קלייַדער מיט ברייטע ארבעל און לאַנגע טאליעס; גרויע מענטעלאך מיט בעפוצונגען פון ווייסע שפיצען; קאַלדרעס אויסגע־נעהט מיט זילבער, דורכזיכטיגע קעלנער פון דיענער זאָנע. דאָס אלעס האָט שוין ניט געטויגט צום טראָגען, עס איז געווען אלט־מאָדיש און פערשימעלט.

פונקט ווי זי וואָלט געפיהרט געוואָרען פון עפעס א נייעם אינס־טינקט, האָט ארסאלא פאַרטגעזעצט צו רויען זיך אין די זאכען און אויף איהרע הענט איז פערבליבען דער קאמפאָר ריח. די אלע לא יצלח'ע זיידענע שמאטעס האָבען זי שרעקליך אויפגערעגט און עס איז איהר געווען א גרויסער פערדרוס. זי האָט גאָר ניט געקענט געפינען וואָס זאל ווי אזוי שוין ניט איז פאַסען צו איהר פיגור. זי האָט מיט כעס פערקלאפט דעם קופערט. די גלעקער האָבען אָנגעהויבען קלינגען צום דריטען מאל. זי האָט אויף גיך אין קאמילא'ס געגענוואַרט ארויפ־געכאפט אויף זיך איהר איינפאַך, ארעם, טאג טענליך קלייַדעל, וואָס האָט געהאט אן אש גרויען קאליר און געבויסען איהרע ליפען כדי איינצוהאלטען די טרעהרען.

די גלעקער האָבען גערופען. די בינטלעך פאלמען צווייגען האָבען צוגעגעבען דער גאם א כוואלענדען און זילבעריגען אויסזעהן. איבער יעדער קופקע גאט בעטערס האָט זיך אויפגעהויבען א צווייגען וואלר. און פון די וועלדער האָט זיך אין דער לופט פערשפרייט דאָס ריינע גוטסקייט פון קריסטוס'ען, פונקט ווי דער איש גליל, דער ארימער, צארטער קעניג זאל זיך דערנעהנטערען רייטענדיג אויף אן עזעל, ארום־גערינגעלט מיט א מאסע זיינע תלמידים, און בעגעגענט מיט כבוד פון דעם בעפרייטען פאלק.

אין קלויסטער האָט זיך געשטופט אן אונגעהייערע גרויסע מאסע בעשאָטענד מיט א פּאלמען וואלד. אין דער גרויסער ענגשאפט האָט זיך ארסאלא אָבגעריסען פון דער שוועסטער. זי איז געבליבען איינע אליין צווישען פערשיעדענע בעריהרונגען, שטויסונגען און אָטהעמס. זי האָט פרובירט זיך דורכשלאָגען א וועג. איהרע הענט האָבען בענע־ גענט מאנסביליש זייטען און אנדערע הענט, די בעריהרונג פון וואל־ כע עם האָט זי צומישט. אן אויסבירטה בלעטיל האָט פערטשעפט איהר פנים, אימיצענס א קניע האָט איהר צערשטעלט דעם וועג, אונבע־ קאנטע האָבען געדריקט און געפרעסט איהר ברוסט, איהרע פליצעס און איהרע זייטען. אין די וואלקענס פון וויראך, אונטער דעם שא־ טען פון די הייליגע פאלמען, אין דעם מיסטישען האלב דונקעלהייט, אין דער גרויסער פערזאמלונג פון קריסטען און קריסטינס, האָבען זיך אנגעצונדען קליינע ליידענשאפטליכע פונקען, די געהיימע ליעבע האָט זיך בעגעגענט... און זיך איבערגעביטען.... קריסטליכע מיידלאך מיט פאלמען אין די הענט זיינען פערבייגענאנגען ארסאלאן און א לויפענדער שמייכעל האָט געבליצט אין די ווינקלען פון זייערע אוי־ גען, א שמייכעל, וועלכער האָט זיך געוועגדעט צו די פון הינטען אָבווארטענדע ליעבהאָבערס. ליעבע און ליעבע איז געווען ארום און ארום און ארסאלא איז געשטאנען ווי א מחיצה צווישען די הענט־ דריקונגען און אומארמונגען. אָבער עפעס פון די ליעבע לאסקעס האָט אריינגעדרינגען אין איהר בלוט אריין. אויף איין פלאָטץ האָט זי זיך בעגעגענט פנים אל פנים מיט דעם בלאָנדען סאלדאט. זי האָט כמעט ארויפגעלעגט איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט, וואָרום דאָס געדרענג פון דער מאסע האָט זי צוגעדריקט צו איהם. זי האָט אויפגעהויבען די אויגען, און דער יונגער מאן האָט א שמייכעל געטהאָן פונקט אזוי, ווי אין יענעם מאָל, ווען זי האָט איהם געזעהן אין דאָך־פענסטער פון דער קאזארמע. דער רויך פון דעם וויראך האָט זיך צושפרייט אין א געריכטען וואלקען, און דער ריאָק האָט געזונגען, און דאָס כאהר האָט אָבגעענטפערט.

דערמיט האָט זיך ערקלעהרט דער אנפאנג פון דער פראָצע־ סיאָן און צווישען דעם עולם איז געווארען א בעוועגונג. ניט אָבגע־ בענדיג זיך קיין רעכטונג, ניט טראכטענדיג פון קיין זאך, האָט זיך ארסאלא צוגעדריקט צו דעם מאנספארשוין, פונקט ווי זי וואלט שוין

בעלאנגט צו איהם. זי האָט געפיהלט, אז די ארומנעהמענדיגע הענט טראָגען זי כמעט אין דער לופטען, זי האָט געפיהלט זיין אָטהעם, פון וועלכען עס האָט זיך אָבגעגעבען א לייכטער ריח פון טאבאק. אזוי איז זי געגאנגען א מאכטלאָזע, כמעט א בעוואוסטלאָזע, אָבגעבענדיג זיך אין גאנצען דער פלעצליכער תאוה, ניט זעהענדיג פאר זיך קיין זאך אויסער די בלענדענדע שיין.

דער קסיאָנז מיט דער רויך־פאן אין האנט איז ארויסגעגאנגען פון דעם הויפט אלטאר און האָט צוגאָסען צווישען עולם וואָלקענם פון בלויען, שמעקענדיגען רויך, און אין דעם מיטעלסטען טהייל פון קלויס־טער האָט זיך צו־וויקעלט די שנעע ווייסע פראָצעסיע. אלע האָבען גע־טראָגען אויליבירטה צווייגען אין די הענט און האָבען געזונגען.

10

די גאנצע לייד־וואָך (די וואָך פאר דעם קריסטליכען פסח) איז געווען אן ארויסהעלפערין צו ארסאלא'ס ליעבע. די קלויסטערס זיינען געווען איינגעטהיילט אין דער האלב־דונקעלהייט פון די לייד־טעג. די קרייצען מיט יעזוס'עם קערפער אויף די אלטארען זיינען געווען פערהאנגען מיט פיאלעטעווע צודעקען; ארום די הייליגע טרונעס זיי־נען געשטאנען הויכע ווייסע פלאנצען. אין דער לופט איז געשטאנען א שווערער ריח פון בלומען און רויכעריגער סמאלע.

דאָרט האָט ארסאלא געוואָרט, שטעהענדיג אויף די קניען, ביז לייכטע טריט פון הינטען האָבען זי ניט געמאכט א ציטער טהאן. אום־קוקען זיך האָט זי ניט געוואגט, וואָרום זי האָט געוואוסט, אז קא־מילא גיט אויף איהר אכטונג, אָבער זי האָט געפיהלט ווי דעם מאן'ס קוק נעהמט זי ארום, פונקט ווי א פייערדיגער פלאם, און א ווייכע תאוה האָט זי ארומגעכאפט. זי האָט געקוקט אויף די ליכט, וואָס זיי־נען געשטאנען אויף א הילצערנע דרייעקיגע פיגור איבער'ן אלטאר. די פריסטען האָבען געזונגען, שטעהענדיג פאר א גרויסען בוך, און די ליכט זיינען אויסגעלאָשען געוואָרען איינס נאכ'ן צווייטען. פון דער טיעפעניש פון דער בייקירכע האָט זיך צוגאָסען א פינסטערניש איבער

דעם עולם גאָט בעטערס. ענדליך, איז דאָס לעצטע ליכט פערלאָשען געוואָרען; פון אלע בענק האָט זיך דערהערט דאָס אבקלאפען פון די גרינע צווייגען. ארסאלא האָט דערפילט ארום זיך צוויי שטארקע הענט זוכענדיג זי און זי האָט זיך אויפגעהויבען א מאכטלאָזע. נאכ־הער, וועו זי האָט פערלאָזט די קירכע, האָט זי דער גראנק, אז זי האָט פערשמוצט די הייליגקייט, אנגעפילט מיט א ביטערער חרטה. עס האָט זי אנגעכאפט א פחד, אז גאָט וועט זי שטראָפען. און שפע־טער האָט זי ווי געזונקען. אין א טיעפען שלאָף, אין וועלכען דאָס בלא־סע הייליגע געזיכט פון דעם טויטען קריכטום, אי דער שארך פון די גרינע צווייגען, וואָס האָבען זיך אבגעשלאָגען אין די בענק, אי דער שוועדער גערוך פון די בלומען, אי דער אטהעם פון דעם בלאָנדען מאנספערשוין האָבען זיך אויסגעמישט אין א דאָפעלט געפיהל פון פרייד און לייד, אין אן אמת'ן „ויחד".

.11

נאָר, וועו יעזוס איז טריאומפירענד און בשלום ארויף אין הימעל, זיינען שוין די קירכע און די פסח'דיגע בשמים ריחות מעהר ניט גע־וועו די שוטץ און די טרייסט פון ארסאלא'ס ליעבע. די ליעבע האָט זיך דאן איבערגעפיהרט אין קעניגרייך פון טויבען און קעץ. דורך דעם דאָך פענסטערל האָט זי בעקומען ליעבע, צארטע סימנים. און די מחיצה צוויישען איהר און איהם אונטען איז געווען אן „אונווטהינג" הויז, וועלכעם איז געווען צולעגט ווי א קאנאווע פון בלאָטיגע וואסער, אויף די ברעגען פון וועלכער עס האָבען געוואקסען בשמים, געשפייזט מיט נולץ. טויבען זיינען געפלויגען און זייערע פעדערלאָך האָבען זיך איבערגענאָסען אין גרויען און ווייסען.

דער גלעיבטער האָט געהאט א שהנעם אנטיטשנעם נאָמען — מען האָט איהם גערופען מארטשלא. ער האָט געשיקט ברייף, פול מיט אייביגען פייער, בעשטעהענדע פון שטורמדיגע פראָזען, וועלכע האָבען געבראכט די פערליעבטע אין א צושטאנד פון אונאיינגעהאלטענער ליידנשאפטליכער תאוה. ארסאלא האָט גלייענט דיעזע ברייף בסוד,

און טאָג און נאכט זיי געטראָגען אויף דער ברוסט. פון דער וואָ־
רעמקייט פון דעם קערפער האָבען זיך די בלויע בוכשטאבען אָבגע־
זיענגלט אויף איהר הויט. — דאָס איז געווען א צארטליכע אויסשטע־
כונג פון פיגורען אויפ'ן לייב, אין וועלכע עס האָט זיך ענטהאלטען
דער קוואל פון איהר פרייד. איהרע ענטפערס זיינען געווען אָהן א
מאָס און אָהן א גרענעץ: די גאנצע רייכקייט פון די פלאָמענדע
פסוקים תהלים דאָס גאנצע איינגעהאלטענע געפיהל פון א פערזע־
סענער מויד, האָט זיך אויסגעגאָסען אויף געווירעטען פאפיער ארויס־
גאריסען פון די שרייב ביכער פון דער שוהלע. בשעת שרייבען פלעגט
זי ארומגעכאפט ווערען מיט אזעלכע כוואליעם היסע וועלטער און
ברענענדיגע אויסדריקע, אז זי פלעגט בלייבען זיצען ווי פערטומעלט
און לאנג לאנג זיך פערגעסען, ניט וויסענדיג וואָס צו שרייבען. דער
גרויסער שטראָם פון געהיימניספאלען ליריזם, וועלכער האָט זיך אין
איהר אָנגעקליבען מיט די פיעלע יאהרען רעליגיעזע, תפלות'דיגע אי־
בערגעבענהייטען צום הייליגען חתן, האָט זיך יעצט דורכגעבראָכען,
זיך בעפרייט מיט אירדישע ליעבע, און דער אבשיין פון דער אפע־
נער, פרייער וועלט האָט איהם צוגענעבען א נייע זיסקייט... און די
געדאכטע און געטראכטע תפלות לכבוד דעם אלער הייליגען יעזוס'ען
האָבען זיך פערוואנדעלט אין אן ערוואַרטונג פון פרייד דורך קער־
פערליכע אומארמונגען. די איבערגעבענהייט פון דער אונבאפלעקטער
נשמה צום הימלישען גוטס האָט זיך פערביטען אויף צארטע קער־
פערליכע תאוות, וועלכע זיינען גלאָפען אקעגען די פערלאנגען פון
דעם בלאָנדען יונגען מאן... און די ליעבע ערוועקענדע שיין פון דער
לבנה האָט זיך אויסגעשטאטעט מיט די אלע אותיות און שמות, פון
וועלכע די קרוין פון דעם הייליגען גייסט איז געשאפען, און די פריה־
לינג ווינטעלעך האָבען אוועקגעבלאזט די בשמים ריחות פון די קיר־
כען.

12

זייער שליח איז געווען אייגער פון יענע מענשען, וועלכע ווערען
געבאָרען ווי די פאציריצעס, פון דעם פייכטקייט און ווילגאָרנעקייט
פון די שמוציגע גאסען, און וועלכע מיט זייער גאנצען אויסזעהן ציי־

גען אן זייער אבשטאמונג פון שמוץ; איינער פון יענע, וועלכע קרי־כען איבעראל, שטופען זיך אומעטום, וואו זיי זעהן נאר די מעגליכ־קייט אריינצוכאפען א מטבעה, עפעס א שמוציגען ביסען, אן אלטע שמאטע. היינט איז ער א סוחר פון אלטע זאכען, מארגען א מעקלער פון דיענסטען און א פערמיטלער פון אונגעטרייע פרויען. היינט איז ער בעשעפטיגט מיט שווינדלעריי, מארגען — מיט כאפען הינט.

ער האט נעהאט א מעלאדראמאטישען נאמען — לינדארע; און פון דעם שפיטאל קוואראנטאל ביז דער פעסטונג סיינט אגאסטינא איז ער נעווען זעהר פאפולאר. לינדארא האט אבגעשטאמט פון דער פערבינדונג פון אן ארומשלייענדען מוזיקאנט און א סעדורע. פון דעם מאטען האט ער ג'ירשנ'ט דעם אינסטינקט פון אן ארומשלייענדען בראדיאגא, פון דער מאמען—די ליעבע צו קארגשאפט. אין אנפאנג האט ער זיך מיט א בעזים אין האנד און מיט א קויש אויפ'ן קאפ ארומ־געשלעפט פון הויז צו הויז, גראבענדיג און רויענדיג זיך אין די מיס־טען; נאכהער איז ער נעווארען א משרת אין א קיך פון אן אריסען שענקעל, וואו סאלדאטען און מאטראזען האבען איהם אויסגעפליו־כעט אין פנים אריין די ניט דערטרונקענע משקה פון די גלעזער. פון דעם שענק האט ער זיך אריינגעפאקט אין א פעקארנע, וואו ער האט די גאנצע נאכט געמוזט איבערקעהרען דאס ברויט אין אויוון. נאכ־הער איז ער נעווארען א דיענער ביי די גאסען לאנטערענס און האט זיך אויסגעלינקט אן אקסעל מיט א שווערען לויטער. נאכדעם, וען מען האט איהם אווקגעטריבען פאר גנב'ען קראסין, איז ער גאר נעווא־רען א סוחר פון אלטע קליידער, עקויפט און פערקויפט; נעטהאן אין די סאמע שמוציגסטע הייזער אלע שמוציגע זאכען, וואס מען האט איהם נאר בעפוילען, זיך אנגעשלאסען אלס מעקלער... און אזוי זיך פערדיענט אויף דער חיונה.

יעדער „טשין" האט אויף איהם געלאזט א שפור, אי אויסערליך, אי אינערליך, צוגעגעבען איהם די אדער יענע געווהנליכע בעווגונג, אן אונארדנונג פון עפעס אן אבר, א מאזאל, א וואולגארישע, צינישע פראזע. ער איז נעווען א קלייגער, א דארער, מיט א גרויסען, כמעט אין נאנצען פליכעוואטען קאפ מיט בינטלאך שיטערע האאר אויף די בעפרישטשעטע באקען. זיינע קליידער האבען זיך אויסגעזייכענט

מיט זייער געפלעקטקייט און פערשיערענארטיגקייט. אלע מאלעם האט מען אויף איהם געקענט געפינען, און אלע קאליערן. ער איז געווען א קרעמער פון אלטע בנדים.

.13

און אזוי האט ער יעצט אויף זיך גענומען די רלע אלם מעקלער און שליח. צוזאמען מיט די עמערם וואסער, וואם ער האט געטראגען אין הויז אריין האט ער אויך געבראכט ארסאלא'ן בריעף פון מארטשעלא, און מיט די לעריגע עמער האט ער אויך אוועקגעטראגען איהרע ענטפערם. פערציטערט און בלאם פלעגט ארסאלא ווערען, וועז זי האט דערהערט זיינע טריט אויף די טרעפ, און האט זיך געסטארעוועט אונטער עפעם אן אויסרייד משלח צו זיין קאמילען, כדי זי זאל קענען זיין איינע אליין מיט דעם שליח פון פרייד. צווישען איהר און דעם שליח איז געוואלרען עפעם גאר אן אנדער קרבות, זיי האבען זיך איבערגעביטען מיט בליקען, וועלכע האבען גערערט צווישען זיך, ווי א פערשטענדיגע שפראך, זיי האבען גערעדט צווישען זיך מיט יענע קוים הערבארע, האלבע ווערטער, וועלכע פערבינדען אויף אייביג פערזאנען, וואם נעהמען אנטהיל אין אן אלגעמיינעם שווינדל. ביסלעכווייז, ביסלעכווייז אין אין ארסאלא'ס ליעבע האט זיך אריינגעכאפט לינדארא'ס געמיינהייט.וען ער איז געקומען אין דער צייט, וואם קאמילא איז ניט געווען אין דער היים, האט זי איהם פערוואלרפען מיט פראגען, צוגענאגען זעהר נאהענט צו איהם און, אליין ניט בעמערקענדיג, ארויפגלעגט איהר האנד אויף זיין אקסל. לינדארא האט געגעבען זיין צונג די פולע פרייהייט, גענוצט ווערטער פון דעם גנבה'ישען, ניאוף זשארגאן און גענעבען אונפערשעהמטע אנצוהערענישען, כיטרע און פאדלע גלאכט, גמאכט צווידייטיגע מינעם און בעווענונגען און צוגעקנאקט מיט דער צונג.

ער האט אויסגעציכענט פערשטאנען די מלאכה אלם מעקלער און געקענט ביסלעכווייז און שטופענווייז אריינארען דעם קרבן אין מארטשעלאס שטייגל אריין. און די „גהיילינטע" מויד האט איהם

שפּאנענד אויסגעהערט, א פּייער האָט געברענט אין איהרע אויגען אוּן די ליפּען האָבען געטריקענט פּוּן הייסער לייִדענשאפּטליכער אויפּרעגונג. לינדאָרא האָט באלד בעמערקט, אז עס וועט איהם געלינגען צו ערווּרקען אין איהר די תאוה — ניט שוועך אויפצורייצען אן אלטע מויד, דער צו נאָך א מאַנאשקע — האָט ער ביי זיך געטראכט. — אוּן דער „מאן" האָט אין איהם ערוואכט. עס האָט איהם אָנגעכאפּט א יצר הרע אליין אָבצוריסען דאָס בליטעלע, וועלכעם ער האָט בעדארפט צו שטעלען פּיר דעם פערגניגען וועגען פּוּן אן אנדערען, אָבער די מורא, וועלכע האָט איהם דורכגעדרינגען בלויז פּוּן דעם פערברעכערישען גע־דאנק אליין האָט אָבגעקיהלט זיין יצר הרע'ש פּייער אוּן ער האָט זי ניט געטשעפּעט.

ארסאלא האָט ענדליך פערשפּראָכען מארטשאלאן א „רענדעוואוּ". זיי האָבען זיך בעדארפט בעגעגענען אין א ווייטען הייזעל פּוּן דעם פּאָרשטעדטעל, אויפ'ן עק פּוּן א טויבער גאַס, וואו מען זאָהט קיין מאָל ניט קיין לעבעדיגע זעלע, אין איינעם פּוּן די יוני זונטאָגס, וועו קאמילא וועט זיך זאמען לענגער אין קירכע אוּן לינדארע וועט שטעהן אויף דער וואך.

אין די טעג, וואָס זיינען פאַרגעשטאַנען די גרויסע פּאסירונגען, איז ארסאלא תמיד געווען אין א שרעקליכער אויפּרעגונג. די צייהן פּלעגען איהר צייטענס קלאַפּען איינע אָן די אנדערע אוּן דאָס פּנים געברענט מיט א העלישען פּייער. זי האָט ניט נעקענט ניט זיצען, ניט שטעהן — איהר קערפּער האָט זיך געוואָרפּען ווי אין א פּיעבער. אין שוהלע צווישען דעם איינגעגעסענעם כאַהר פּוּן די שילער פּלעגט איהר מאנכע מאל ווערען אזוי קאלאמוטנע אויפ'ן הארצען, אלעם אזוי אבשטויסענד, אז איהר האָט זיך געוואָלט אריינשפּרינגען צווישען די תלמידים, צובארשטעלן זייערע שעהן צוגעקעמטע קעפּ, איבערקעהרען די טישען, די בענק, שרייען, קוויטשען אוּן אָנמאכען א גאנצען חורבן. דער קאלטבלוטיגער קוק פּוּן איהר שוועסטער האָט געשלאָגען אויף איהר אנגסטען. דער געדאנק, אז זי מוז זיך האלטען גנבה'יש צו אלעם ארום האָט זי שרעקליך אויפּגערעגט.

קאמילא איז אוועקגענאנגען פּוּן שטוב, אוּן זי איז ארומגעלאָפּען איבער די צימערען, געוואָרפּען די בענקלאך, אויסגעטרונקען מיט איין זופ א גלאָז וואסער, געקוקט אין שפּיגעל, צוגענאנגען צום פּענ־

סטער, זיך געוואָרפען אויפ'ן בעט און מיט טויזענדער אַנדערע מיטלען געפֿרופט צו געבען מעהר פֿלאַטץ צו דער קאָבעדיגער, געפֿיהלפֿאַלער ערוואַכונג פון איהר לעבען. איהר קערפֿער האָט זיך ענטוויקעלט א דאנק דער פֿערשפּעטיגטער אויפֿרעגונג פון איהרע מיידלישע בלוטען. אמת, איהר קאָפּ איז ניט געווען קיין שעהנער, זי האָט זיך ניט אויסגעציי־כענט מיט שטאַרקע אברים און מיט א מאַטאָווען קאָליר פון דער הויט, וועלכע מאכען די פֿרויענצימער חן'עודיג און רייצענד, איהר נאָז און קינגן האָבען ניט פערמאָגט יענע איידעלע לינינען, וועלכע גיבען צו צו אַן איטאַליענישען פּוֹלען, רונדען געזיכט א גריכישען אָנבליק, אָבער דערפאר האָט זיך אונטער איהרע ניט שעהנע, גרויע קליידער בעהאַלטען א שעהנער, פֿרישער איינגענעהמער קערפֿער.

עס זיינען געווען די ערשטע טעג פון יוני. אַזוי ווי אויף דער וויזע וואַקסט ארויס אַן אַלאַי (אַזא בוים, וועלכער האָט ביטערע בלעטער, וואָס מען נוצט פֿאַר רפואות) אַזוי איז פון דעם פֿריהלינג אויס־געוואקסען זומער. גאַנץ פּעסקארא, צווישען דעם טיף און דעם ים, האָבען זיך געפֿרעהט מיט דעם געזאַלצענעם ווינטל און מיט דער פֿרישקייט פון דעם טיף. צו ארסאַלאָן אין צימער אריין האָבען אריין־גערדינגען די חניפה'שע לאסקעס פון דער זומערדיגער לופט. פינק־לענדע אינסטינקטען האָבען זיך אָנגעשלאָגען אין די פענסטער און אָבגעשפּרינגען עהנליך צו א גאַלדענעם האָגעל.

בלייבענדיג איינע אליין אין שטוב, האָט זיך איהר פערגלוסט אויסצוטהאָן נאקעט און זיך אוועקלעגען אום דער גאנצער קערפֿער זאָל הנאה האָבען פון די לופטיגע לאסקעס.

לאַנגזאַם האָט זי אָנגעפאַנגען זיך אויסצוטהאָן, שלאַבעריג פֿר־נאַנדער צו בינדען די שנירלאָך, פּויל ארויסצושלעפּען די הענט פון די ארבעל, און זיך אָבגעשטעלט, אום צו פערוואַרפען די האָאָר אהינ־טער און זיי דאָרט פערשפּילען אין קורצע גרייזלען.

און אין מיטען דיעזען לוסטיג־לייִדענשאפטליכער מיעדקייט און שלאַבירינקייט זיינען איהר די משונה'דיגע קליידער ארונטערגעפאלען פון דעם נאקעטען קערפֿער און זי איז ערשיענען ווי א מארמאָרנע סטאטוע, וועלכע איז בעפרייט געוואָרען פון א לאַנג יעהריגען צודעק. אויף דער קופּע פון די משונה'דיגע בגדים איז זי געשטאַנען, א בע־גאַסענע מיט דער שיין, ווי אויף א פּעדעסטאל, מיט פערלעגטע הענט

אויפ'ן קאפ עהנליך צו א קרוין און פון דער לייכטער בעריהרונג פון דער לופט איז איבער איהר לייב דורכגעלאפען א קוים בעמערקבארער צי־טער. אלע ליניען פון איהר קערפער האבען זיך נעצויגען און אנגע־שטרענגט אין דער ריכטונג פון איהר „געקרוינטען" קאפ; דאס בולט'קייט פון איהר בויך, וועלכער איז נאך ניט מיאוס געווארען פון „מוטערליכקייט", איז נעווען גלאט, ווי א סאמעטענער, צייטיגער אפ־ריקאס; די ריפען האבען זיך דורכגעפרעסט דורך דער הויט און האך־בען זיך בולט אבגעצייכענט. א פליענעלע איז אריינגעפאלען אין צימער אריין. ארסאלא האט זיך דערשראקען פון זיין זשומען און זיין עקשנות נאר צו בעריהרען איהר נאקעטקייט. מיט שלאנגישע בעוועגונגען האט זי זיך פערטהיידיגט פון דער בייזער גיפט; איהרע מוסקולען זיינען קירצער געווארען, איהר קערפער האט אין דיעזער שפיעל נעציטערט.

די בעוועגונגען האבען זי אויפגעפלאמט און אויפגעלעבט און זי האט זיך איבערגעגעבען אנדערע, נייע תאוות. זי האט פארזיכטיג אויפ־געמאכט די טהיר און אריינגעקוקט אין צווייטען צימער. דארט האט געהערשט יענע טויטקייט און אומעריגקייט, וועלכע איז תמיד צום בע־אבאכטען אין א חדר, וועו די תלמידים זיינען ניטא. אויף זיעבען פיער־עקיגע ברעטער זיינען געבליבען די בוכשטאבען פון דעם „אלף בית" ווי שטומע הערשער. ארסאלא איז געגאנגען ווייטער מיט יענער אונ־ענטשלאסענהייט, וועלכע אימיצער, וואס נעהט א בארפיסער איבער שטיינער פיהלט דורך און מיט דער בעאונרוהיגונג פון א פרויענצי־מער, וואס פיהלט ניט ארום זיך די דריקונג פון קלייד־דער. אזוי איז זי צוגעגאנגען ביז צום דריטען צימער, וואו עס איז געווען וואסער. זי האט איינגעטונקען די הענט און זיך אבגעשפריצט פון קאפ ביז פיס און האט אויפגעציטערט ווען א גרויסער טראפען איז ארויפגעפאלען אויף דער הויט. נאכהער, אין גאנצען בערעקט מיט די שפרינקלען וואסער, איז זי צוגעגאנגען צום אלטען קאמאד מיט א הויכען שפיעגל.

אויף דעם קאמאד האבען זיך דא און דארט געזעהן שפורען פון אויפגעלעגטע בעפוצונגען. דער שפיעגל, היינטער וועלכען עס איז גע־שטאנען א שאפע, איז געווען איינגעראמט אין אן אבגענוצטע ראם. ארסאלא איז ארויפגעקראכען אויפ'ן קאמאד, וואהרום עס האט זיך אין איהר ערוועקט א חשק צו זעהן זיך אין שפיעגל א נאקעטע. איהר אבגעפרישטער, דורך די בעשפריצונג מיט וואסער, קערפער האט

ארויסגעקוקט פון דעם דונקעלען שפיגעל, ווי פון דער בלוי־גרינער ים טיפעניש. מיט א שמייכעל האָט זי געקוקט אויף זיך; און דער שמייכעל און יערע בעווענונג פון איהרע ארעמס האָבען געמאכט אין שפיגעל ציטערען אלע ליניען פון איהר נאקעטען קערפער, פונקט ווי אן אבשפיגלונג אין וואסער. זי האָט געמאכט פערשיעדענע מימי־קעס און געקוקט אין א שפיגעל ווי אזוי זי זעהט אוים; זי האָט געפעפעט דאָס מויל, אום צו זעהן די צייהן, זי האָט אויפגעהויבען די הענט און געקוקט אויף די האָאָר פון די אונטער ארעמס. זי האָט פערוואָרפען דעם קאָפּ א הינטער און נאָך טויזענדער אנדערע זאכען ביז זי איז ניט געוואָרען ווילד ווי א וואהנזיניגע.

און הינטען, הינטער דעם נאקעטען פרויען־קערפער, האָט זיך פון דער געגנאיבערדיגער וואנט אבגעשפיגעלט איינע פון די זיי־בען פיערעקיגע ברעטער מיט דעם אויפגעשריבענעם „אלף בית".

14.

עס האָט פאסירט, אז אין איינער פון אזעלכע מאָמענטען האָט לינדאָרא, ברענגענדיג וואסער, אָנגעקלאפט אין טהיר.

— וואָרט אוים! — האָט ארסאלא אויסגעשריען א טויט דער־שראָקענע און אויף שנעל אויפגעהויבען דאָס אָנטהועכטס פון דער ערד, עס אין אייל־ענישׁ ארויפגעכאפט אויף זיך און געגאנגען עפענען.

עס איז געווען זעקס א זייגער פאָרנאכט. דער וואסער אבשיין פון דעם „פאלאטצא די ברינא" האָט אריינגעדרונגען אין צימער אריין; די גאנצע געגענד פון פעסקארא, דער לעבלוכסטער שוטץ־פלאָטץ פון די שוואלבען, האָט אבגעקלינגען מיט געזאנג.

ביידע זיינען געשטאנען אין מיטען צימער און גערעדט מכח דער פארשטעהענדער „רענדעזוואו". לינדאָרא האָט זיך געסטארעווט מיט א שטראָם ווערטער צו בעזיעגען דער מיידעל'ס לעצטען קווייענק־לען זיך, וואָרום א טהייל פון דער בעלוינונג האָט ער שוין געהאט גע־קראָגען און דאָס איבעריגע איז אויך ביי איהם געווען ווי מזומן. די קראָפט, מיט וועלכער ער האָט איבערגערעדט און איבערגעצייגט אר־

סאלאן, האָט איהם אויפגעפלאמט; זיינע אויגען האָבען געברענט, ווי רויטע קויהלען און זיינע בעוועגונגען זיינען געווען אויפגערעגטע. פון דעם מויל האָט ביי איהם געשמעקט וויין און אויף זיינע וואָנצען און בארד, וועלכע זיינען געווען ערשט ניט לאנג אָבגעראזירט, האָבען זיך געוויזען דא און דארט רויטע און בלויע פלעקען. בשעת ער האָט גערעדט, האָבען זיך ארויסגעוויזען צווישען רייהען געזונטע, שטארקע פלעק־בעאישע צייהען און דיעזע מעלה האָט זיך זעהר בולט ארויסגעזעהען וואָרום דאָס גאנצע מענשעלע, אויסער די צייהן, איז געווען העסליך און אבשטויסענד.

ארסאלא האָט איהם וויעדערגעשפראָכען, אָנצייגענדיג איהר צווייפעל און איהר מורא, אָבער זי האָט אָנגעהויבען ביסלעכווייז נאָכ־צוגעבען, וואָרום דעם „מעקלער׳ס" פייערדינג, אויפריצענדע און פערנארשע וועדטער האָבען אָנגעהויבען צו פערטויבען אין איהר די פרוי און אויפוועקען די לויידנשאפט. זי האָט זיך ביסלעכווייז אָב־גערוקט אהינטער צו דער וואנט צו און זיך צוגעשפארט צו איהר. פון הינטער דעם פונאנדערגענומענעם קלייד־על, וועלכעם איז געווען בלויז ארויפגעוואָרפען אויף איהר אין אייליגיש, האָט זיך בעוויזען דער זוים פונ׳ם העמד, דער האלז איז געווען לחלוטין נאקעט; די שיך, וועלכע זיינען געווען אָנגעטהאָן אויף די הויליע פיס, האָבען צוגעדעקט בלויז די טראָט און ניט מעהר.

אָבער, מיט דעם אינסטינקט פון א פרוי, וועלכע פיהלט, אז פאר איהר שטעהט אן אויפגערעגטער, פול מיט תאוה מאנסביל, האָט זי אונווילענדיג א פיהר געטהאָן מיט דער האנט איבער דער טאליע, כדי צו פערשפיעלען די העקלאך אויפ׳ן בוזים און ארום האלז. דיעזער טהאט, מיט וועלכען ארסאלא האָט אנערקענט א „מאן" אין דעם מעקלער. דיעזער אוונווילענדיגער טהאט, האָט ערוועקט אין לינדא־רא׳ס שמוציגער, אויסגעלאסענער נשמה א שטורם פון מענערשען שטאלץ. — א א, הייסט עס, אז ער אליין איז אויך בכח צו ערוועקען... א פרוי — און ער האָט זיך צוגעלאָזט צו איהר. און אזוי ווי זיין דרייסט האָט זיך אין איהם צופלאמט צוזאמען מיט דעם וויין, האָט שוין יעצט קיין מורא ניט געקענט צוריק האלטען די צורייצטע חיה.

15.

ארסאלא איז געלעגען בעוועגלאָז, אויסגעצויגען אויף דער שטיי־נערנער פאָדלאָגע— אין צוקנייטשטע און אין אונאַרדנונג צודרעהטע קלייַדער, אין פולען אָנבליק פון א פערגוואלדיגטער פרוי.

נאָר דערהערענדיג קאמילא'ס טריט אויף די טרעפ, האָט זי זיך אויפגעהויבען פון איהר שרעקליכער שוואכקייט, זיך אָנגעשפּארט אויף די עלענבויגענס, מיט א שנעלע בעוועגונג מיט דער האנד גע־בראכט אין אָרדנונג די צוקנייטשטע קלייַדער און שוין געהאט א תירוץ פאר דער שוועסטער, אז זי האָט פלוצים דערפיהלט אזוי שוואך און אזוי שלעכט אויפ'ן הארצען, אז זיא איז געווען געצוואונגען אוועק־צופאלען אויף דער פאָדלאָגע.

אין דרויסען האָט אָנגעהויבען צו ווערען פינסטער. איבער דער ערד האט זיך צונאָסען די גרויסארטיגע, לויטערע, מחיה'דיגע פרישע לופט פון א יוני אבענד, מיט וועלכער דער אדריאטישער ים האט פערבלאָזען. די לופט איז געווען פול מיט קולות און געלעכטער. א יום טוב'דיגע שמחה פון די צוהולעטע סאָלדאטען האָט זיך צוגעטראָגען פון דער קאזארמע און ליעדער נאך ליעדער האבען געהילכט. פון די צווייטע טרעפ האט זיך דערהערט די שטימע פון טהעאדארא לא יעטשע.

— חברת'עס טהייערע, קאמילא, ארסאלא, איהר געהט?

ארסאלא האט נאכגעפאלגט דער שוועסטער, ניט אויסרעדענדיג קיין איין אייניציג וואָרט און ניט דענקענדיג פון קיין זאך. עס איז איהר געווען זעהר שוער צו דערמאָהנען זיך אין עטוואס. עפעס א צוטומלונג האט נאָך אלץ געדריקט און געפרעסט איהר מח. אין איהרע אויערען האָט געשומעט טהעאָדארעס שלעכטע, אונגינסטיגע, פערלויומדישע פלאָפלערייען:

— ווייסט איהר שוין, טהייערע, אז קאטהענא'ס טעכטערל געהט שוין חתונה האבען?

— אזוי.

— איך מוז אייך זאגען—זי האט חתונה פאר דזשיאוואנא ספע־

ראנצא, דעם רויטען, וועלכער בעזיצט עפעס אן ארעם שטיקעל רעס־טאראציע אין פעסקערע און נאך עפעס.... אין צוגאב...

— טאקע!

— און ווייסט איהר, טהייערענקע מיינע, בערקינא מאזרינאלע איז דאך שוין וויעדער אנטלאפען פון פראנקאווילא. איהר קענט זי דאך: א גראבע, א שווארצע, מיט א פויגלישער נאז, וועגען וועלכע יעדער איינער ווייסט.

טהעאדארא איז געבליבען גלייך מיט ארסאלען. קאמילא איז אב־גשטאנען אויף עטליכע טריט. זי איז געגאנגען מיט אן ארונטער־געהאנגענעם קאפ און ניט געשענקט די מינדעסטע אויפמערקזאם־קייט צו די רכילות פון דער וועבערין אויף איהרע שכנים און פער־וואנדטע. אויף דער גאס האבען אלע שפאציערענדע הנאה געהאט פון דער לופט. פרויען זיינען פערבייגעגאנגען אנגעטהאן אין לייכטע קליי־דער און מיט ענטבלויזטע ביז די עלבויגענס הענט.

— טהייערע, זעהט נאר, וואס פאר אן אויפלאג אויף גראציעלא פאטאווינים קלייד! גיט נאר א קוק אויף ראזע פאצעטא מיט די צוויי פעלדוועבעלס — איינער פון פארענט און איינער פון הינטען.... הא, איהר ווייסט נאך ניט?

און דא האט זיך אנגעפאנגען א שמוציגע מעשה פון ליעבע, פול מיט אלע פיסטשעווקעס. אום זיך צו פערגעסען, האט ארסאלא זיך אין גאנצען פערטיעפט אין דער פוסטער פלאפלעריי. מיט עפעס א פלאטערענדער אויגעניש, אבי ניט צו טראכטען, האט זי געשטעלט טהעאדארא'ן פערשיעדענע פראגען, זי אויפגעמונטערט און ענט־מוטהיגט צו נייע רכילות און אויסגעפילט די פויזעס מיט א געלעכ־טער. זי האט געפונען עפעס א ביטערע טרייסט, הערענדיג וועגען דער זינד פון אנדערע.

— הא, אט געהט הער פאאלא! האט טהעאדארא פלוצלים אויס־גערופען.

פאאלא סעקאטשיע איז געווען אן אכציג־יעהריגער זקן, אבער ניט קוקענדיג אויף זיין עלטער, איז ער געווען פריש, געזונד און גלייך ווי א סאסנע. ער איז זיי נענאנגען אקעגען מיט זיין געוועהנליכען, נאכלעסיגען גאנג.

אין די יאטקעס האבען אויף די טהירען געהאנגען זייטען פרישע

פלייש און דער ריח פון דעם פרישען, נאסליכען פלייש האָט זיך צו־שפרייט ארום און ארום און פערשלאָגען אין נאָז. די לבנה האט גע־שיינט. קופקעס סאָלדאטען האבען זיך רוישיג געשטופט און געשטוי־סען ארום די סעדוכעס.

— מיר וועלען זיך דורכגעהן אויף באנדיערא — האט טהעא־דָרא געזאגט, לאָזענדיג דעם אלטען מיט קאמילא'ן געהן פריהער.

ווי א פערטומעלטע איז ארסאלא געגאנגען צוויישען די פערשיע־דענע קולות און ריחות. אן אומערינער פחד האָט זיך אויפגעהויבען פון עפעס א טיעפענים און אויסגעקרימט איהר מויל, בשעת זי האט גערעדט און געלאכט, און געמאכט שווער איהר צונג. און די לייכטע קערפערליכע לייִדען האבען אויף זי בעלאגערט און זיך געלאָזט פיהלען. זי האט שוין מעהר ניט געקענט אנטלויפען פון זיך אליין. די שטימע איז איהר אבגעשטארבען אויף די ליפען, דער פחד האט געוואָרגען איהר האלז און דאס בילד פון דער שרעקליכער, אויף אייביג פערפא־לענער זינד, איז גרויזאם געשטאנען פאר איהרע אויגען. זי האט גע־פיהלט, אז זי געהט אוים פון מיעדקייט, אז זי קען זיך ניט האלטען אויף די פים, אז זי קען ניט געהן וויייטער און אז דאס פרעהליכע לע־בען אויף דער גאס, וועלכעס בעלאנגט צו יעדען איינעם, איז פאר איהר דער שרעקליכסטער צער.

— און אזוי, טהייערע מיינע, הייסט עס, אז דיעזער מאן, דיעזער בלִינדער אידיאָט..... — האט טהעאָדָרא זיך וויעדער אבגערופען, פאָרזעטצענדיג די איבערגעריסענע פלאפלעריי.

זיי זיינען געגאנגען דורך באנדיערא. לינקס איז געווען א בריק איבער א טייך. אויף יענער זייט האט זיך אויפ'ן ליכטיגען באָדען אומעדיג אבגעצייכענט די פעסטונג. אלטע אייזערנע קאנאנען, מיט די מייִלער גערייכטעט צו דער ערד, זיינען געשטאנען אין א לאנגער רייהע און צו זיי זיינען געווען צוגעבונדען די אנקער שטריק פון שיפען. גרויסע אייזערנע אנקערס זיינען געלעגען לעבען די ברעג מא־גאזינען. ביים ברעג האט מען געקענט זעהן מאטראָסען, עסענדיג וועֿ־טשערע און רויכענדיג אין די ביידלאך, וועלכע זיינען געווען איבֿ־וועניג בעלייכטעט מיט א בלוט־רויטען ליכט. ארום די פאָדערשטע טהיילען פון די שיפען האבען לאנגזאם ארומגעשוואומען אויפ'ן וואסער

בריטע פלעקען, ווי אויף דער אויבערפלעכע פון א צושוואומענער מאסע.

— .... שטעלט אייך פאָר, מאדאם נעראָ מאמא שיקט און רופט מיך צו זיך! — האט טהעאָדאָרא אונערביטלעך פאָרטגעזעצט.

ארסאלא האָט שוין נאָר ניט געפיהלט. זי איז געווען בלאס, ווי די לבנה. אין אָנפאנג האט זי די פרישע, אנגענעהמע לופט פונ׳ם ים אביסל ערמונטערט און ערלייכטערט. שפעטער אבער האבען זי די קולות פערטומלט, די ריחות פערטשאדעט און זי האָט אָנגעהויבען פיהלען נאָך ערגער ווי איידער זי איז ארויסגענאנגען פון שטוב. די ערד האט זיך געוואקעלט אונטער איהר. בשעת עס האט איהר צוגעטראטען דאָס קאָפ־שווינדלען, האָט זי ניט געקענט בעשטימען די גרעניץ פונ׳ם וואסער; דער טיך האט פערטראגען די גאס. וואסער, וואסער האט זיך געגאָסען פון אלע זייטען. נאכהער האבען אין איהרע אויגען אָנגעהויבען שווינדלען פייערלאָך, קלייניע וויסע פייערלאָך, וועלכע זיינען דאָ פערשוואונדען און דאָ וויעדער ערשיינען. און געמאנצט, און געשפרונגען האבען די פייערלאָך און זיך צוזאמען געגאָסען אין א שלאנגען רייהע, וועלכע האט זיך פערלאָרען אין דער פינסטערניש. אין דיעזען ים מיט וואסער בעלייכטעט פון פייערלאָך איז ערשיענען דאס געשטאלט פון מארטשעלאן און איז אויף שנעל פערשוואונדען, ווי אין א חלום. דאס קאָפשווינדלען האט אויפגעהערט. ארסאלא האט וויעדער אמאל דערזעהן די אָבשפיגלונג פון דער לבנה אויף דער גלאטער, רוהיגער אויבערפלעכע פון דעם טייך. זי איז גענאנגען וויטער, א ניעדערגעשלאָגענע, א מאכטלאָזע, און גרייט צו פערלירען דאס בעוואוסטזיין.

— וואס? מיעד? — האט זיך טהעאָדאָרא אָבגערופען — הא, יא, איהר זייט דאָך ניט צוגעוואוינט דערצו. שפּאָרט אייך אָן אויף מיר, שפּאָרט אייך אָן, נישקשה — איהר האט געזעהן? מענטינאָ אוסאָריעס טאכטער, די יונגערע, איז געשטאנען לעבען דעם קרעמיל אויפ׳ן פלאטץ...

זיי זיינען שוין געווען לעבען דער טאמאָזשנע. גרויסע קופעס ברויט צוגעגרייט צו „אייואנ׳ס טאָג", האבען ארויסגעגעבען א ריח, ווי נעדובעטע פעל, און שאלעכטס פון טשערעפאכעלאך האבען געקריצט אונטער די פיס. ביים סאמע ברעג זיינען געווען צושפרייט דינע

נעצען, אין וועלכע עם האבען זיך, ביי דער אנגענעהמער שיין פון דער לבנה, געבאפט שמאלע פישעלאך. דער גדלות'דינער רויש פון דעם ים האט אנגעפילט די שטילקייט פון דער נאכט מיט טריאומף. איבער דער אויבערפלעבע פון דעם טייך זיינען דורכגעלאפען גע־ גרייזעלטע כוואליעס.

— לאמיר געהן צוריק, טהייערע קינדער — האט הער פאלא נעזאגט, נעהמענדיג א ברויט פון דעם נאהענסטען הויפען.

ארסאלא איז געגאנגען געהארכזאם. עס איז איהר געווען שווער איינצוהאלטען דעם אטהעם. מיט א גרויזאמען פחד האט זי זיך דער־ מאהנט אן איהר לאגע און האט מיט נעוואלד ארויסגעשטויסען דאס פערשיבורטקייט, מיט וועלכע די לוסט פולע לבנה נאכט האט זי אנ־ נעפילט. אין איהרע אנגעשטרענגט־פערקיהלטע נעדאנקען איז ערשיע־ נען דאס לעבעדיגע געשטאלט פון לינדארא. און וויעדער האט זי דער־ פיהלט, ווי דיעזע שווערע, שטארקע הענט כאפען זי ארום, דריקען זי און שטיקען; ווי זי פעראטהעמט זיך פון דעם צוהיצטען, ליידענ־ שאפטליכען וויין ריח. אבער דעמאלסט האט זי זיך ניט וויעדער־ שטעלט, ניט געשריען, ניט געמאכט דעם מינדעסטען פערזוך צו פער־ טהיידיגען זיך. זי איז אניעדערגעשליידערט געוואָרען א מאכטלאזע, ניט אונטערשיעדעט און ניט געפיהלט קיין זאך אויסער א גרויסען מיט א שרעקליכען וועהטאג אויסגעמישטען פערגניגען. און דער עקעל האט זיך פערביטען אין א טיעפער מיעדקייט פונ'ם קערפער און זי האט דא געציטערט און זיך געטרייסעלט אין א פיעבער, און דא גע־ ברענט מיט א העלישען פייער. א בלאסע ווי דער טויט, מיט פער־ דונקעלטע און בריים פונאנדערגעפענטע אויגען האט זי בעוואוסט־ לאז געקוקט פאר זיך.

— הערט נאר ווי דער ווינד זינגט! — האט פאלא נעזאגט און זיך אבגעשטעלט.

אויף די שיפען זיינען געלעגען מאטראזען אויסגעצויגען צווישען שטריק און אנדערע אינסטרומענטען פיר די שיפען, און האבען גע־ רויכערט פשוט'ן טאבאק און געזונגען לידער וועגען שעהנע פרויען.

16.

קאמילא האט לאנג „נעראוותענט" מיט א־ניעדעריגע ארונטערגע־

בויגענעם קאפ און מיט פערלענטע הענט, נאכהער האט זי אנגעצונ־
דען דאס נאכט לעמפעלע לכבוד דער הייליגער מרים און האט זיך גע־
לעגט שלאפען. איהר אטהעם, בשעת שלאפען, איז געווען אזא פרומער
פונקט, ווי זי וואלט אין דער שטיל מתודה געווען פאר די הייליגע
אויף איהרע מעשים פונ׳ם טאג. אויף איהר געזיכט האבען זיך געביטען
די שאטענס מיט דעם ציטערען פון דעם קליינעם מיט בוימאויל גע־
שפייזטען פייערל פונ׳ם לעמפעלע. דער רויש פון דעם טרוקענדען
האלץ און פון די ווערעמלאך, ווען לכע האבען עם געטאטשעט, די גע־
היימניסאפעלע שטימען פון דעם אלטען מעבעל אין דער נאכטיגער רוה
האבען געשטערט דער שטילקייט.

ארסאלא איז געלעגען אין איין בעט מיט קאמילאן. זי האט זיך
קיין ריהר ניט געטהאן, קיין אויג ניט צוגעמאכט, ארומגעקאפט מיט א
שטארקער שלאפלאזיגער מיעדקייט און דער פחד, ווען האט זי ניט
אפגעלאזט אויף קיין סעקונדע האט געמאטערט און געפייניגט איהר
טרויעריגע נשמה. זי האט זיך צוגעהערט צו דער שטילקייט.

פלוצים האט קאמילא אנגעהויבען רעדען פון שלאף ווערטער,
וואס האבען זיך ניט געקלעפט איינם צום צווייטען אין אבגעריסענע
אונפערשטענדליכע פראזען. איהרע ליפען האבען זיך קוים געשאקעלט
און זי האט שווער און טיף אבגעאטהעמט. איהר פנים, וועלכעם איז
געווען אויסגעטריקענט און אויסגעדארט פון פאסטען און אנדערע
פייניגונגען און, וועלכעם האט ביי דער שיין פון דעם קאנעץ אויסגעקוקט
געל, איז געלעגען אויף דעם ווייסען קישען, ווי א שלעכט אבגענוצ־
טער אבגאט ארומגענומען מיט א קרוין פון שטראהלען. די לייכטע
בלויע שאטענס האבען געמאכט בולט די פאלבען אויף דעם אויסגעצוי־
גענעם פול מיט אדערלאך האלז, אויף די איינגעפאלענע באקען,
אויף די איינגעזונקענע אויגען, וועלכע זיינען געווען פערדעקט מיט די־
נע ווייהען. זי איז געווען עהנליך צו א קערפער פון א געשטארבענער
מארטירערען, איבער וועלכען עס שוועבט נאט׳ם גייסט.

כאטש עס איז ניט געווען דאס ערשטע מאל, אז זי האט נערעדט
צו זיך אין שלאף, דאך האט ארסאלא דערפיהלט אן אייז קאלטקייט
איבער איהר נאנצען קערפער. דער פלעצליכער פחד האט זי ארומגע־
כאפט און פערדריקט איהר אטהעם. אונווילינ האט זי זיך אבגערוקט
צום סאמע עק פונ׳ם בעט. זי איז געבליבען בעווענלאז אין די שווייגענ־

דע פעריאדען, נעמוקט מיט אנשטרענגקייט אויפ'ן מויל פון דער שלאַ־
פענדער און נעפיהלט א קאנוואלסיוו דריקונג אין איהר ברוסט ווען
די ליפען־אבען זיך נעעפענט צו רעדען נאך אמאל. זי האט ניט גע־
קענט אויסמאכען קיין איין וואָרט, אבער עטוואס אונענדליך טיעפעם
און טריאומפירענדעם האט זיך נעהאלטען אין דעם אבגעריסענעם
בארמאטשען, אן איבערנאטירליכע געהיימנים האט געשוועבט איבער
דעם בעוועגלאזען, בעוואוסטלאזען קערפער, וועלכער האט נערעדט און
אליין ניט נעהערט זיין שטימע. איבער'ן צימער האט זיך דורכגעטרא־
גען א טויטעם וועהען; אין דער אויפגערעגטער פאנטאזיע פון דער
שלאפלאזער פרוי האבען די ציטערענדע שאטענס אנגענומען אן אוים־
זעהן פון שרעקליכע, גרויזאמע ערשיינונגען. אלע נעגענשטענדע זיי־
נען איבערנעפארמירט און לעבעדיגע געוואָרען און האבען זיך אנ־
גערוקט אויף איהר. און וויעדער איז פאר איהר געוויסען ענטשטאנען
די שרעקליכע שטראָף, וועלכע ערוואָרטעט זי, און איהר קערפער האט
זיך אנגעהויבען צאפלען אונטער דער שווערער משא פון איהר שרעקלי־
כער זינד, און זי האט איבערגעצלם'ט איהרע הענט אויף דער ברוסט,
כדי צו פערטהיידיגען זיך פון די מלאכי חבלה. איהר צונג איז אב־
גענומען געוואָרען פון שרעק, אבער זי האט פרובירט צו דאוונען...

קאמילא'ס שטימע איז אבגעשטארבען צווישען די שווערע זיפ־
צען, נאכהער האט זיך די שטימע פערוואנדעלט אין א ציטערענדען
בארמאטשען, נאכהער אין גאנצען שטיל געוואָרען און דער שלאף
איז וויעדער געוואָרען נארמאל. די שאטענס האבען פארטגעוועצט צו
וואקלען זיך און „דער געקרייצינגטער" האט זיך נאך אלץ ניט ארונטער
געלאזט פון דער וואנט אום אריינצונעהמען אין זיינע ארעמס דאם פער־
בלאנזטע שפעסלע... וועלכעם איז צוריקגעקומען אין זיין טשע־
רעדע אריין...

17.

געזאנט האט נאט דורך דעם מויל פון זיין נביא יואל, דעם זוהן
פון פתואל:

און עס וועט זיין נאכהער. איך וועל אויסניסען מיין גייסט אויף אלע מענשען און נביאות וועלען זאגען אייערע זיהן און אייערע טעכטער. גראזען וועלען חלומות טרוימען, אייער יונגען וועלען ערשיי־נונגען זעהן.

— דיעזער גאסט, וועמענס ברכה און ערשטע זיסקייט די אפאס־טאלען האבען ערווארבען, איז געווען פאר זיי און פאר אונז דער ג׳יסט פון אמת, דער גייסט פון קדושה און דער גייסט פון גבורה... א, געטליכע ליעבע, א, הייליגע ערד, וועלכע פעראיניגט דעם פאטער און זוהן, אלמעכטיגער גייסט, אמת׳ער טרייסטער פון אלע אבלים, דרינג ארויין אין די חדרי חדרים פון אונזערע הערצער און בעלייכט זיי מיט דיין גרויסען ליכט!

אזוי האט דער פאסטאר דושענארא טיערנא גע׳דרשנ׳ט אום „שבועות — זונטאג״ צו די צוזאמענגעדרענגטע גאט בעטערס. איבער איהם, אין דער הויך, האט געפינקעלט די שטראהלען קרוין פון די פליענגל פון דער דריטער פערזענליכקייט פון דער אלערהייליגער „דריי אייניגקייט״. די שיין פון די וועקסענע ליכט האט זיך צוגאסען איבער דער קירכע מיט א שרפה׳דיגען אבשיין. א צורה פון אן אפאס־טאל, אדער א האנד פון א קדוש, אדער א פליענגל פון א מלאך האט וואו ניט וואו דורכגעשטעקט פון צווישען דער אייביגער פערריכערט־קייט. און צווישען די גראבע שטיינער האט זיך אויפגעהויבען א גרופע געפלאכטענע ראזעווע, רויטע זיילען, וועלכע האבען אונטערגעשפאנט די מארמארנע ביהמע, וואס איז געווען בעפוצט מיט בלעטער פון פער־שיעדענע פלאנצען און מיט פיגורען.

— גים אויס די ראסע פון אויפלעבונג אויף דער פערוויסטער ערד, אום עס זאל זיין א סוף צום טרוקענעם וועטער. שיק די געטליכע שטראהלען פון דיין ליעבע אין דעם הייליגטהום פון אונזערע נשמות, אום זיי זאלען אין אונז אנצינדען א פייער, וועלכעם זאל פערניכטען אונזערע שוואכקייטען, אונזער שלאבערקייט, און אונזער פוילקייט — האט דער קסיאנדז פארטגעזעצט זיין דרשה אויף דער העכסטער שטימע און אויף דער העכסטער שטופע פון זיין קונסט־רערען.

מיט בעהאלטענעם צער האט ארסאלא זיך צוגעהערט צו יערע׳ס וואָרט פון דעם פרעדיגער, און איהר נשמה האט געפלאסטען א תשובה אויף איהר גרויסע זינד. די אמונה האט זיך אין איהר אויף דאס נייי

אויפגעפלאמט און זי האָט געוואָלט, אז גאָט זאָל איהל מוחל זיין און איהר שענקען זיין גרויסען חסד. דיזער גייסטיגער צושטאַנד האָט זי געצוואונגען צו פערגעסען אָן דער נאָנצער פערגאַנגענהייט. עס האָט זיך נעדוכט, אז אַלע איהרע פלעקען אויף דער נשמה זיינען מיט אַמאָל ריין געוואשען געוואָרען, זי איז קיינמאָל פריהער ניט צוגענאַנגען צום געטליכען אלטאר מיט אזא טיעפער האָפנונג, זי האָט קיין מאָל ניט אריינגענומען גאָט'ס ווערטער מיט אזא חשק ווי יעצט.

פון יענעם מאָמענט אָן, וועו איהר האָט זיך ערוועקט דער פהד פאר דעם אייביגען יום הדין, האָט א מעלאנכאָליע זיך פערשפרייט איבער איהר און זי האָט אָנגעהויבען גוט נאָכצופאָרשען זיך אליין, אַלע איהרע בענעהמונגען, איהרע געדאַנקען, איהרע מינדעסטע בעוועגונגען, מורא האָבענדיג, אז טאָמער וועט זי עטוואָס דורכלאָזען און איהר חרטה וועט קיין חרטה ניט זיין און איהר תשובה וועט קיין תשובה זיין. מיט דער גרעסטער פאַרזיכטיגקייט האָט זי יעצט אָנגעהאלטען דאָס צווייגעלע פון איהר אויף דאָס ניי אויפגעלעבטער אמונה. זי האָט טאָג און נאכט געהאלטען איהרע אויגען אין די הייליגע שריפטען, אויף הייליגע בילדער, געקעמפפט מיט דעם יצר הרע, מיט דער פרישער לופט, מיט אַלע אונרייניע, אויפרעגענדע מחשבות, מיט די ליעדער, וועלכע האָבען געקלינגען אין איהרע אויערען און זי געוועקט צו נייע תאוות.

איבערלעבענדיג א וואָך פון פיין און ליידען, איינזאם, אָבגעריסען פון דער וועלט, פונ'ם לעבען, איז זי יעצט געקומען מקריב זיין איהר ביטער הארץ צו די פיס פון דעם הייליגען אלטאר און געקוקט האָט זי מיט פערצערטע אויגען אין דער הייליגקייט, וועלכע האָט, ווי א ווייסע טויב, אומגעשוועבט הויך, הויך, איבער אַלעם און איהר ווען האָט שטופענווייז, שטופענווייז געזונקען אין א ים פון ענטציקונג.

— קום זשע, קום דו גוטער טרייסטער פון אַלע ליידענדע נשמות, דו בעשיצער פון די געאָגטע און פערפאָלגטע, דו שטיצער פון אָרימע, דו הילער פון קראנקע.... האָט דער פרעדיגער פאָרטגעזעצט מיט נייסטיגען פייער, מיט פערגלאָצטע אויגען.

אין קירכע איז געוואָרען דושנע. אין איינעם פון די פענסטער האָט געפינקעלט די הייליגע צורה פון דעם יעוואנגעליסט לוקא, בעווארפען מיט גאנצע בינטלאך זונען שטראהלען. די מאַרמאָרנע בימה

האָט זיך אויפגעהויבען פון דער האַלב דונקעלהייט, ווי א געהיימנים־פאָלע מערכען בלימעלע.

— קום, היליגער גייסט, און זיי זיך מרחם אויף אונז!

ארסאלא האָט אלץ נעקוקט ארויף; די כוואליע פון דעם פרערי־גער'ס קולות האָט זי אויפגעהויבען צו דער קרוין פון די שטראהלען און פון דאָרט אוועק ווייט, ווייט אין די הימלען. מינוטענווייז האָט זיך איהר אויסגעצייגט, אז די גאָלדענע טויב פינקעלט צו איהר א נרוס, און איהר האַרץ האָט אָנגעהויבען קלאָפען מיט אן אונבע־שרייבליכער פרייד.

— אין נאָמען פון אונזער אויבערהאר יעזוס קריסטוס. אמן.

דער גייסטליכער, פינקלענדיג אין דער זילבערנער ראָסע, האָט זיך אומגעקערט מיט'ן פנים צום אלטאר, לייענענדיג אין דער שטיל א תפלה. צוויי פון זיינע בעהעלפערס, אָנגעטאָן אין ווייסען, זיינען געשטאַנען ביי זיינע זייטען און צושאָקעלט די רויך־פאַן. א וואָלקען פון שמעקעדיגען רויך האָט איינגעהילט די געשענדעטע מיידעל, וועל־כע איז געשטאַנען זעהר נאָהענט און פלוצים האָט איהר צוגעטרטעטען א נודנעסט, וועלכע האָט געוואָרגען איהר האלז און צוקרומט איהר מויל.

18.

און ארסאלא האָט איבערגעלעבט שרעקליכע טעג און שלאָפלאָזע, פלאָגענדע נעכט. אויף קיין איין מינוט האָט זי זיך ניט געשיידעט מיט דעם געדאנק געדעטעט צו ווערען. תמיד געטראכט בלויז פון איין זאך, אז גאָט זאל איהר מוחל זיין. זי איז ארומגענאנגען אבגעלאָזען, פער־זאָרגט, געטהאָן איהר טעגליכע ארבייט שלאבעריג, אָהן חשק. און וואָס האָט זי דען ניט געטהאָן? וואָס פאר א יסורים האָט זי זיך דען אליין ניט פעראורזאכט אבי צו בלייבען אונבעפלעקט? אָבער קיין רעטונג איז פאר איהר געווען. געמוטשעט און געמאטערט האָט זי דאָס גע־וויסען און — אומזיסט.

שטופענווייז האָט זי אָנגעהויבען צו פיהלען זיך ענטוישט אין איהר

אמונה און זי האָט אויפגעהערט צו געהן אין קירכע און צום רויך פון דער רויך־פאן האָט זי געפיהלט אן עקעל.

פון מאָרטשעלאן האָט זי שוין מעהר ניט געטראכט און ניט געדענקט. זי האָט איהם מעהר ניט געזעהן און זיין געשטאלט איז נעבלי־בען אין איהר זכרון, ווי א חלום.

ווי פריהער, איז לינדארא געקומען און געבראכט וואסער. א רוי־טער און א פערשוויצטער האָט ער ארויפגעקלעטערט ארויף, אוועקגע־שטעלט די עמער אויף דער פּאָדלאָגע און הינטערווייעכט געקוקט אויף זיין קרבן. ארסאלא איז אבגעגאנגען אין א צווייטען צימער, אדער זי האָט זיך אנגעבויגען איבער אן ארבייט און מיט א פערשטיקטען כעס געקריצט מיט די צייהן. לינדארא איז אוועקגעגאנגען, ווי א בע־שטראפענדער הונד, אבער דער גראנק, אז ער האָט גובר געווען דיזעם פרויענצימער האָט איהם אויפגעקאָכט די בליטען. ער האָט געהאט א שטארקען חשק צו פיהרען זי מיט זיך, האלטען זי לעבען זיך, צו טהאָן מיט איהר אלעס, פונקט, ווי מיט א סחורה, וועלכע איז אין גאנצען אין זיין רשות. די טהירעשע תאוה האָט אין איהם שרעקליך נעבו־שעוועט.

איין מאל אבענד האָט ער אבגעווארט אויף דער גאס ביז קאמילא איז אוועקגעגאנגען און ער איז ארויף אויבען מיט דער אבזיכט צו טרע־פען ארסאלאן אומגערעכט איינע אליין. וועז ער האָט אנגעקלאפט אין טהיר, האָט ארסאלא איהם באלד דערקאנט און זי האָט אנגעהויבען פלאטערען.

— וואס ווילסט דו פון מיר, וואס דארפסט דו? — האָט זי גע־פרעגט מיט א פערשטיקטער שטימע, ניט אויפמאכענדיג די טהיר.

— הער מיך אוים בלויז איין מינוט, הער מיך אוים! האב ניט קיין מורא, איך וועל דיר גאר ניט טהאָן...

— אוועק פון דאנען, דו הונד, דו גזלן, דו מערדער! — האָט זי זיך צובייזערט — פערשאלטען זאלסט דו זיין דו לומפ, דו ניערע־ריגער אויסוואורף! — אוועק, אוועק פון דאנען!

און א מאכטלאָזע איז זי אוועק צו זיך אין צימער, זיך אוועקגע־וארפען מיט א כליפען אויפ'ן בעט און געביסען דאָס קישען.

19.

ניטא קיין רעטונג, ניטא. מאריא קאמאסטרא'ס טאכטער האָט אויס־
געטרונקען גיפט און איז געשטאָרבען צוזאמען מיט דעם דריי מאָנאט־
ליכען עופה'לע אין בויך. קלעמענצא יאריאם טאכטער האָט זיך ארונ־
טערגעוואָרפען פון דער בריק און איז געשטאָרבען אין דעם בלאָטיגען
וואסער פון דעם פעסקארא. זי מוז אויך שטארבען.

דיעזער געדאנק האָט א בליטץ געטהאָן ביי ארסאלאן אין מח,
וועו עס האָט אָנגעהויבען נאכט צו ווערען. עס איז דעמאָלסט געווען
ערב יום טוב און די קירכען גלעקער האָבען געקלונגען, אָנזאָנענדיג דעם
עולם, אז מאָרגען איז יום טוב. גרויסע קאָמפאניעס שוואלבען האָבען
זיך רוישיג געדרעהט איבער „פאלאצא די ברינא". א רויטער וואָל־
קען האָט געהאנגען איבער די הייזער, ווי יענער, וואָס האָט אויסגע־
גאָסען ברענענדיגע סמאָלע און שוועבעל אויף סדום.

דער געדאנק וועגען טויט האָט ארסאלאן ווי פאראליזירט. זי האָט
מורא געהאט פאר זיך אליין. און א קאמפף פון לעבען און טויט האָט
זיך אין איהר אָנגעפאנגען. זי האָט דערפיהלט, אז א הייסער שטראָם
בלוט האָט זיך איהר געגעבען א גאָס אין פנים און אין שטערען אריין.
זי האָט זיך אויפגעהויבען פון דעם בענקעל און געבראָכען די הענט אין
דער אויפרעגונג פון דעם שרעקליכען קאמפף. און א שרעקליך נערוועזע
איז זי ארויס פון צימער, אריין אין קיך, געכאפט א גלאָז מיט וואסער,
א פעקעל שוועבעלאך, אָבגעבראָכען די קעפלאך, אריינגעוואָרפען אין
גלאָז וואסער, אויסגעמישט און איז ווידער אריין צו זיך אין צימער
און בעהאלטען דאָס גלאָז מיט גיפט אין א ווינקעל הינטער'ן מעבעל.

— מיין גאָט! מיין גאָט! — האָט זי אויסגעשריען.

זי האָט געהאט פחד צו בליבען אליין מיט איהר שרעקליכען, בע־
שלאָסענעם פלאן. פלוצים איז אין איהר געדאנק ערשיענען דער קער־
פער פון כריסטינא אוריא'ס טאכטער, וועו זי האָט איהם געזעהן א
דערטרונקענעם טראָגען אויף א מטה אהיים צו דער מוטער. זי האָט
געזעהן דעם געשוואָלענעם קערפער מיט דער בלאָטע צווישען די האָאר,

אין די איינגעפאלענע אויגען, אין מויל און צווישען די פינגער פון די פיס.

— מיין גאָט! מיין גאָט! שטאַרבען!

און זי האָט זיך א צאפעל געטהאָן, פונקט ווי אימיצער זאָל א שפריץ טהאָן איז קאַלטע וואסער אויף איהר צו־וואַרעמטען קערפער. א דראָזש איז דורך איבער איהר גאנצען לייב און א וועהטאָג האָט זי אָנגעכאפט פונקט, ווי א שארפער מעסער וואָלט זיך אין דעם איינגע־שניטען.

— ניין, ניין, ניין! — האָט זי אויסגעשריען ניט מיט איהר קול, ווי וועלענדיג מיט עפעם אבטרייבען פון זיך דעם שרעקליכען געדאנק, און זי איז צוגעגאנגען צום פענסטער זוכענדיג א בעשיטצונג פלאץ.

אן ארומגעכאפטע מיט א פחד איז זי געשטאנען און געקוקט אויף דעם בילד פון דער ביבליישער שרפה. אומקוקענדיג זיך צוריק האָט זי דערזעהן אין די שאָטענס פון דעם צימער א משונה'דיגע שיין — דעם בליאסק פון די גאָלדענע האלבע לבנות אויף די קלייד**ער פון** דער „הייליגער" פון לארעטא. א נייע מורא האָט זי אָנגעכאפט. **זי** האָט זיך אָנגעשפארט אן דעם געזימס פון דעם פענסטער **און וויעדער** געקוקט אויף די וואָלקענס. אזוי איז זי פערבליבען, ניט וואגענדיג א ריהר צו טהאָן זיך.

— הא! — האָט זי אבגעזיפצט.

פלוצים האָט די האָפנונג וויעדער א שיין געטהאָן אין איהר. יא, יא, דער מכשף ספּאקאנע, דער אלטער, מיט דער לאנגער בארד בעווייזט דאָך מופתים און וויסט מיטלען פאר אלע צרות... ער פלעגט קומען צייטענווייז אין שטאָדט אריין אויף א וויסען עזעל. אלע פרויען פלעגען ארויסלויפען פון די שטיבער און איהם מקבל פנים זיין מיט כבוד און מיט ברכות. מיט פערשיעדענע גראזען, מיט משקאות, מיט דער בעוועגונג פון דעם גרויסען פינגער, מיט שפרוכען האָט ער אויס־געהוילט אלערליי קראנקהייטען. ער מוז אהן צוויפעל וויסען אויך א מיטעל געגען דיעזער צרה... יא, יא, ער וויסט!

און אין מיטען דער אויסוואקסענדער מיערקייט און פערצווייפ־לונג האָט ארסאלא דערפיהלט די ערוואכונג פון האָפנונג. א שוואלב איז דורכגעלאָפען און פערשטעפט איהרע האָאר ווי א פלעדער־מויז.

א מילד זומער ווינטעל האָט איהר געבלאָזען אין פּנים אריין, אויפרע־
געדיג דאָס בלוט.

מיט א אונווילענדיגער און וויסענסלאָזער בעוועגונג האָט זי צו־
געלעגט די הענט צו איהר קערפער. אן אונבעשרייבליך מוטערליכעס
געפיהל האָט אריינגעדרינגען צו איהר אין דער נשמה אריין. און אין
דער גהיימניספאָלער טיעפקייט האָט זיך ערוואַכט איינער פון די ער־
אינערונגען פון דער לאַנגער קראַנקהייט ... — אך, עס איז נעווען אין
מאַרט ... איבערא א פערגניגענד וווייסקייט ... און אויף איהר איז
געפאַלען א רעגען פון ווייכע, צולאָזטע זוימען ...

.20

און אויפ'ן צווייטען אין דער פריה איז זי בסוד אוועק פון דער
היים און זיך געלאָזט איבער דעם וועג קיין קיעטי.

ספּאָקאַנע האָט געוואוינט לעבען סאן ראַקא. אונטער דעם שאָטען
פון אַלטע דעמבעס האָט ער געמאַכט זיינע מופּתים און צוגעבען זיינע
קמיעות אין גאַנצען די סביבה אויף א שטח פון צוואַנציג מייל איז גע־
קומען צו איהם נאָך אָבשפּרעכונגען און רפואות און האָט איהם בע־
טראַכט אלס אן אמת'ן שליח פון גאָט. אין דער צייט, וועו עס איז
אומגעגאַנגען א מאָרד אויף בהמות, האָבען זיך גאַנצע טשערעדעס
מיט אָקסען און פערד צוזאַמענגעקלויבען ארום דעם בעוואוסטען דעמב;
די סימנים פון די קאָפּיטעס האָבען געמאַכט א פערשיכור'טען עיגול
אויף דעם גראָזיגען שטח.

און ארסאלא איז געגאַנגען מיט א קלאַפענדער ברוסט. די שהנע
נאַטור, די בריייטע פעלדער, די שטראַהלענדע בוימער, די טרוימענדע
וועלדער, די פויגעלאָך'ס שירה, דאָס פליסטערען פון די וואַסערלאָך,
דאָס וויספערען פון די פליגעלאָך, אלעס, אלעס צוזאַמען האָט זי
אלץ כעהר ענטמוטהיגט, אלץ שנעלער געטריבען, אלץ פערשטאַרקט
איהר אייניגע האָפענונג, אלץ שנעלער געמאַכט לויפען דאָס בלוט אין
איהרע אָדערען. אלע איהרע פּחדים זיינען פערשוואונדען און זי האָט
געלעבט און געאָטהעמט מיט בלוויז צוויי זאַכען — מיט דער האָפ־

נוג צו בעפרייען איהר קערפער פון וועהטאָג און צער און דעם חשק צו דערגרייכען איהר וואונש. איהר פאַנטאַזיע איז געווען פערנומען מיט דעם וואונדערליכען אלטען. זי האָט איהם אין איהר אייגבילדונג געמאַהלען אלס א גיגאַנט, אלס פאַטריאַרך, אלס גרעסטער, אלס שטאַרקסטער. אלע מעשות, וואָס זיי האָט זי אָנגעהערט וועגען איהם האָבען זיך צוזאַמענגעדרינגען אין איהר מח און צוזאַמענגעאַסען געוואָרען אין איין גרויסען, מעכטיגען מופת. זי האָט זיך דערמאַהנט ווי בשעת זי איז געלעגען קראַנק, איז ראָזע קאַטענע געשטאַנען לעבען איהר און דערצעהלט וועגען די גרויסע וואונדער פון דעם גרייז. א בליגדער פון טארע דע פאסער, איז געקומען צו איהם און אין דריי טעג ארום איז ער אהיים געגאַנגען א זעהענדיגער און מיט א טונקעל בלויען צייכען אויף דעם שלייף. א פרוי פון ספאַלטארע, אין וועמען א דיבוק איז אריין איז אָבגעווען ביי איהם בלויז צוויי טעג און איז אהיים געגאַנגען א געהאָרכזאַמע און רוהיגע ווי א שעפס. זי האָט דאָרט א פּאָר מאָל א זופ געטהאָן וואסער, וועלכעס אז געווען בעהאלטען אין אויסגעטריקענטער דיניע.

און אזוי האָט זיך דערמאַהנט איין געשיכטע נאָך דער אַנדערער, איין מופת נאָכ'ן צווייטען און ארסאלא איז געוואָרען אלץ מעהר און מעהר ערמונטערט אין איהר האָפנונג.

זי האָט דערציהלט א מיעדקייט אין איהרע פים און זי האָט זיך געוועצט אָברוהען אונטער אן אויבירטה בוים. א מחנה האלב נאקעטע, מיט בראַנזענע קערפער ציגיינער זיינען פערביי געפאָהרען אויף רויטע עזלען. זיי האָבען געהאַלטען לאַנגע שטעקענס אין די הענט און קלימעקלאַך אָנגעבינדען ביי די זייטען. דערזעהענדיג די אָברוהענדע פרוי, האָבען זיי זיך צולאַכט און זיך איבערגעשעפטשעט. ארסאלא'ס הארץ האָט אָנגעהויבען קלאפען אונרוהיג, דערזעהענדיג ד פינקלענדע אויגען און איז ניט געבליבען רוהיג ביז די ציגיינער זיינען אוועק וויט, וויט פון איהר.

זי איז געגאַנגען וויטער און אין איהר געדאַנקען האָט וויערער אָנגעהויבען שוועבען און פליהען איין רעיון נאָכ'ן אַנדערען, איין עראַנערונג נאָך דער צוויטער און די בוימער האָבען זיך ג'סוד'ט איבער איהר קאָפ און די פוינעלאַך זיינען איהר נאָכגעפלויגען און מעשות דערצעהלט.

זי איז וויעדער געווארען מיעד, אבער דאס מאל שוין אויף אזוי פיעל, אז זי האט געפיהלט, אז אט אט פאלט זי אוועק צו דער ערד. „אט, ביז צו יענעם בוים" האט זי זיך געטראכט „און דארט וועל איך פאלען פון די פים", אבער זי איז ניט געפאלען .רעכטס האבען זיך בעוויזען די שטיבער פון סאן ראקא. א פויער איז איהר מיט'ן וועג גע־לאפען אנטקעגען.

— גוטער מענש, איז דאס ניט סאן ראקא? —

— יא, יא, אט דארט איז דער נאהענטסטער וועג.

עס האט אנגעהויבען רעגענען. א שטורם האט זיך אויפגעהויבען. דא און דארט האבען זיך בעוויזען פייערדיגע פאסען. די וויטע בערג־לאך האבען מיט אמאל אויפגעפלאמט און באלד צוריק פערשוואונדען אין דער געדיכטער וואלקען־טונקעלקייט.

ארסאלא האט פרובירט צו צו לויפען צום דעמב, וועלכער איז נע־וען פון איהר אויף א שטח פון אן אויסשאס. די גרויסע געדיכטע רע־גען טראפען, האבען איהר געקלאפט אין נאקען, ארונטער גערונען איבער דער פלייצע, געפאטשט אין פנים אריין און איהרע קליידער זיינען געווארען נאס דורך און דורך. די פים האבען זיך איהר אונ־טערגעהאקט. צוויי מאל האט זי זיך אויסגעליטשט און וויעדער אויפ־געשטאנען. ענדליך האט זי כמעט אן אבנענומענע אנגעהויבען שרייען אין דער ריכטונג צום הויז.

— העלפט! העלפט!

פון טהיר איז ארויסגעגאנגען א פרוי און האט איהר געהאלפען, צוויי הינט זיינען איהר נאכגעלאפען און געבולען.

א האלב טויטע האט זי זיך נאכגעשלעפט אן אנגעשפארטע אויף דער פרוי און האט ניט געוואוסט, וואס עס טהוט זיך מיט איהר. נאר וועו די פרוי האט זי אנגעהויבען אויספרעגען און דערמאהנט דעם נאמען ספאקאנע איז זי געקומען אביסעל צו זיך.

— א, וואו איז ספאקאנע? — האט זי געפרעגט.

— ער איז אין פאפאלי, הייליגע פרוי, מען האט איהם אהין ארויסגערופען.

די כחות האבען פערלאזט ארסאלאן. זי האט אנגעהויבען קלאגען און רייסען אויף זיך די האאר.

— וואס דארפט איהר, הייליגע פרוי? וואס איז מיט אייך?

איך בין — זיין פרוי. איך פערנעהם זיין פלאטץ... — האָט די מכשפה געמיוקעט, צוזאמענדריקענדיג איהרע הענט.

ארסאלא איז אויף א מינוט געבליבען אין פערלעגענהייט, נאכהער האָט זי איהר רערצעהלט אלעס, סאָפענדיג, קלאָגענדיג און פערשטעלענדיג דאָס פנים מיט די הענט.

— איך האָב א מיטלד. עס וועט אייך קאָסטען 50 סאלדען, הייליגע פרוי. — האָט די מכשפה ווי אויסגעזונגען איהרע ווערטער.

ארסאלא האָט צוגעבונדען אן עק פון איהר נאָז טיכעלע און געגעבען דער מכשפה פינף זילבערנע מטבעות. נאכהער האָט זי אָנגעהויבען ווארטען מיט א פערבעהאלטענער טרייסטענדער רוהיגקייט.

דאָס צימער איז געווען קליין, נידעריג, קויטיג, די וועגט בעהאנגען מיט אלערליי בילדער פון דער קדושה און טומאה. אויפ'ן טיש זיינען געלעגען פערשיעדענע משונה'דיגע אינסטרומענטען און כלים. א מרה שחורה האָט ארומגעשוועבט איבער אלעס.

— אָט איז עס, הייליגע פרוי! דרייסטער! — ארסאלא האָט מיט אמאל אויסגעטרינקען דאָס פליסיגקייט און אין דער זעלבער סעקונדע האָט ווי א פייער אָבגעבריהט איהר גומען און אלעס אינעווענדסטס. זי איז געבליבען מיט אן אָפענעם מויל, צוגעדריקט די הענט צום קערפער און, אין מיטען די קאָנוואולסיווע צוזאמענשרימפונגען פון דער „מוטער", האָט זי געטופעט מיט די פים אן דער שטיינערנער פאָדלאָגע.

— דרייסטער, הייליגע פרוי, דרייסטער! — האָט די מכשפה איבערגע'חזר'ט, אָנהאלטענדיג זי ביים גארטל — איהר ווען נאָך פאָספייען צוריק צו קעהרען זיך קיין פעסקרא .. אָט אזוי! אָט אזוי!

ארסאלא האָט ניט געקענט רעדען. זי האָט נאָר געקענט קווישען. די קאָנוואולסיען האָבען אריינגעשרומפפט איהר מאָגען, אויפגערעהקט איהר אטהעמען און אויסגערופען א ברעכען. די שוואָרצאפעלאך האָבען זיך פערקאטשעט אריף פונקט, ווי זאל ליגען אין דער פאליגע. זי האָט געפיהלט א שרעקליכען וועהטאג אין יעדען אבר. דאָס „מפיל" האָט געפאלגט כמעט אויפ'ן שטעל מיט א שרעקליכען בלוט פערלוסט.

— יעזוס, יעזוס, יעזוס! — האָט די מכשפה אונרוהיג באר-

מאטשעט, דערזעהענדיג דאָס אויסגעצויגענע אונגליקליכעס פרויענ־ צימער — יעזוס, העלף מיר!

ארסאלא איז נעקומען אביסעל צו זיך. און אזוי ווי דער בלוט־ שטורץ האָט, ווי עס האָט אויסגעצייגט, אויפגעהערט, האָט די אונ־ גליקליכע אוטערגעהויבען און מיט דער הילף פון דער אלטער, ארויס־ געהן אויף דער לופט. זי האָט זיך קוים מיט אלע כחות צוגעשלעפט ביז צום ווע.

די לופט איז געווען ערפרישט פון דעם רעגען. א רייהע פוהרען אָנגעלאָדען מיט פולע זעק איז פערביגעפאָהרען און געזונטע בעלי עגלות, אָנגעטרונקענע, זיינען געלעגען אויסגעצויגען אויף די זעק און גערויכערט.

— העי, יפהפיה, ווילט איהר אפשר ניט פאָהרען מיט מיר?

און צווי העגט האָבען א כאפ געטהאָן די מאכטלאָזע ארסאלא און זי ארויפגעזעצט אויף א זאק. זי האָט ניט געהערט די צינישע רייד און די לצנות, וואָס די חברה האָט זיך דורכגערעדט פון פוהר צו פוהר.

מיט דער קראפט פון אינסטינקט האָט זי צוזאמענגעדריקט די קניען כדי צו פערהאלטען דאָס בלוט. ביסלעכווייז האָט זי זיך אָנ־ געהויבען צאפלען און דאָס טרייסלען פון דעם וואגען האָט איהר פעראורזאכט א שטומפיגען וועהטאג. עס האָט איהר אָנגעהויבען שווינדלען אין די אויגען. זי איז א פאָאָר מאל שיעור ניט ארונטער־ געפאלען, נאר דער אָנטרייבער האָט זי אָנגעכאפט און ער האָט גרוים הנאה געהאט פון א טאפ טהאָן דאָס „שטומע" פרויענצימער.

אויפ'ן עק פון דעם וועג האָט זיך בעוויזען די שטאָדט פעסקארא איינגעהילט אין זונען שטראהלען און דער ווינד האָט צוגעבראכט דאָס גערוש פון דער שטאָדט.

— עס גיהט די קירכען פראָצעסיע — האָט איינער פון די אָנ־ טרייבער גענאגט.

די אנדערע האָבען א קנאק געטהאָן מיט די בייטשען. די פערד־ לאָך האָבען זיך א לאָז געטהאָן, די פוהרען האָבען זיך אָנגעהויבען טרייסלען שטארקער און די גלעקלאָך האָבען אָנגעהויבען קלינגען.

דאָס טרייסלען און דאָס גערוש האָט ווי ערוואכט אביסעל אר־ סאלאן איינער פון די מענער האָט זי ארומגענומען און דער ריח פון ווין האָט איהר א זעץ געטהאָן אין פנים אריין. זי האָט זיך אָנגעהויבען

וועהרען, שרייען און מאכען מיט די הענט אין אלע זייטען. און דאס שרעקליכע געשטאלט פון לינדאראן איז פלוצים ערשיינען פאר איהר פערדונקעלטע און האלב צוגעמאכטע אויגען און דאס האט וויעדער ארויסגערופען ביי איהר א שרעקליכען ציטער.

אזוי ווי די פוהר האט זיך נאר אבגעשטעלט, האט זי זיך ארונטערגעגליטשט פון די זעק אויף דער ערד און מיט אלע כחות זיך געשלעפט ווייטער.

מיידלאך אנגעטהאן אין ווייסען, מיט לאנגע, דינע וועקסענע ליכט זיינען געגאנגען איבער דער גאס און געזונגען. נאך זיי איז געגאנגען די איבעריגע פראצעסיע. ארסאלא האט זיי בעמערקט פון ווייטען און האט זיך פערקירעוועט אין א זייטיג געסעל. טרעפענדיג זיך ביי דער טהיר פון ראזע קאטעגא'ס שטוב, איז זי אריינגעגאנגען און, אזוי ווי זי האט נאר קיין כח ניט געהאט, האט זי זיך אוועקגעלעגט אויף דער פאדלאגע אין מיטען צימער, און דער בלוט שטורץ האט וויעדער אנגעפאנגען. די אונטערשטע העלפט קערפער איז אבגענומען געווארען און זי האט בשום אופן ניט געקענט מאכען קיין בעווענונג.

ראזע איז ניט געווען אין דער היים. יענעם טאג האט די רעליגיעזע פראצעסיע צוגעצויגען יערען איינעם. אין א ווינקעל איז געזעסען מוא, ראזעס פאטער, א בלינדער און א לוידענדער פון רהומאטיזם פאר יאהרען און יאהרען. מיט'ן עק פון דעם שטעקען האט ער גטאפט אויף דער פאדלאגע ארום זיך, כדי זיך איבערצוצייגען אין וואס עם בעשטעהט דאס גערויש, וואס איז פלוצים געווארען אין ציטער. און פון זיין הוילען מויל האט זיך ארויסגעריסען א ווארטשען בעגלייט מיט שפריצען סלינע.

און ביי די פיס פון דעם אבשטויסענדען שרעקליכען, אין דעם בלוט פון איהר זינד, מיט קרעמפהאפט צוזאמענגעדריקטע פויסטען, ניט ארויסלאזענדיג קיין איין געשריי האט זיך אייניג מינוטען גע־קנייטשט אין גוסס'דיגע קאנוואולסיען קריסטוס'עם געשענדעטע כלה.

—אוועק! אוועק! וועסט דו אוועק געהן? אוועק פון דאנען?

דער אלטער, מיינענדיג אז דעם קצב'ס הונד האט זיך אריינגעכאפט אין צימער אריין, האט אויסגעצויגען דעם שטעקען כדי איהם ארויסצוטרייבען, און ער האט א קלאפ געטהאן די שטארבענדע...

דער איבערשיפער.

1.

דאנא לאאורא אלבאניקא איז נעזעסען אין גאַרטען, אין א מיט גראַז בעשלאָגענער בעסעדקע, און נענאָסען פון דער בייטאָגעדיגער פרישער לופט.

דאָס ווייבע זומער הויז מיט ארונטערגעלאָזטע פאַרהאַנגען און צוגעמאַכטען פאַרהייזער איז רוהיג געשטאַנען צווישען די פאַמעראַנצען און ציטראַנען בוימער. די זונן האָט נעשיינט און פערשפרייט אן אונוואהרשיינליכע היטץ און א גלאַנץ. עס איז געווען האַלב יוני, און דער געשמאַקער גערוך האָט זיך אין דער שטילער לופט צוזאַמענגענאָסען מיט דעם אראָמאָט פון די ראָזען. צייטענווייז איז די לופט, אָנגעוואָפט מיט דעם בשמים'דיגען ריח, נעווען אַווי צארט און שטאַרק, ווי א גרויסארטיגער ווין.

געזשומעט און נעפליסטערט האָבען די אין גראַז בעהאַלטענע פאָגטאַנען. וועז ניט וועז האָט זיך א דינער, פינקלענדער שטראָם אויפגעהויבען און נעשטאַלצירט איבער'ן גראַז, באַלד איז ער נעלם נעווואָרען און טאקע באַלד וויעדער זיך בעווייזען, — אין בעהעלטעניש האָט ער זיך נעשפיעלט — און אייניגע קליינינקע שטראָמלאָך האָבען זיך נעשאַרכעט און גמאכט א משונה'דיגע אונאַרדנונג אין די בלומען און אין גראַז, דערמאָנענדיג אין לעבעדיגע בהמות, וועלכע זיינען נעלאָפען, אָדער זיך נעפאַטשט אָדער נעראַיעט דאָרט נעלעגערם פיר זיך. אונבעמערקבארע פויגעלאָך האָבען געזונגען.

דאנא לאאורא איז נעזעסען און נעטראכט.

דאָס איז נעווען שוין אן אלטע פרוי זי האָט נעהאַט א רייכעם, ערלעכען פראָפיל, א לאנגע, כמעט אדלערשע נאָז, א הויכען שטערען און א שהנ, נאָך פריש און חן'עוודיג מויל. שהנע גרויע לאָקען

האבען זיך אויפגעהויבען אויף די שלייפען און בעציערט איהר קאפ ווי מיט קרוינען. אין די יונגע יאהרען איז זי, אפנים, געווען זעהר שעהן און יצר־הרע׳דיג.

אין דיעזען איינזאמען הויז איז זי געקומען צופאהרען ערשט מיט צוויי טעג צוריק צוזאמען מיט איהר מאן און מיט א גרויסער צאהל דיענערשאפט. זי האט זיך ענטזאגט פון א רייכען זומער וואו־נונג אויף איינעם פון פיעמאנטעם בערגלאך, וואו זיי האבען יעדען זומער פערבראכט; זי האט זיך ענטזאגט פון דעם ים און בלויז צוליעב דיעזען איינזאמען, כמעט אהן א סימן פון לעבען, פלאטיז.

— איך בעט דיך, לאמיר פאהרען אין פענטי — האט זי גע־זאגט צו איהר מאן.

דער 70 יעהרינער באראן האט זיך אנפאנגם אביסעל געוואונ־דערט אויף זיין וויב׳ס זאנדערבארען חשק:

— וואהרום עפעס אין פענטי? וואס וועלען מיר טהאן אין פענטי?

— איך בעט דיך, לאמיר פאהרען. גלאט אזוי. פאר אן איבערביט אמאל — איז דאנא לאאורא צונעשטאנען.

דער באראן האט ווי געוועהנליך נאכגענעבען.

— לאמיר פאהרען.

די געשיכטע איז, אז דאנא לאאורא האט אין זיך געהאלטען א סוד:

אין די יונגע יאהרען איז זי געווען פול מיט ליידענשאפט און ליעבע. צו אכטצעהן יאהר האבען זי די עלטערן, צוליעב עקאנאמי־שער אויסרעכנונג, חתונה געמאכט פאר באראן אלבאניקא. דער בא־ראן האט זיך געשלאגען אונטער די פאהנען פון נאפאלעאן דעם ערשטען און איז דעריבער קיין מאל ניט געווען אין דער היים. אין איינער פון באראן׳ס לאנגע אבוועזענהייטען איז געקומען מארקיז פאנ־טאנעלע, א יונגער מאן פון א ווייב און קינדער און זיך פערליעבט אין לאאורען, און אזוי ווי ער איז געווען א שעהנער, האט ער ענדליך זי בייגעקומען...

א צייט לאנג האבען די געליעבטע געגאסען דאס אונבעגרענעצ־טע גליק, לעבענדיג אין פולער פערגעסענהייט.

נאר איין מאל האט לאאורא בעמערקט, אז זי איז מעוברת;

זי האָט אָנגעהויבען ווײַנען, קלאָגען, וועלן פערצווייפלט. עס האָט זי אָנגעהויבען מוטשען און פלאָגען, ניט ווייסענדיג וואָס צו טהאָן און אויף וואָס זיך צו בעשליסען. אויף דער עצה פון א פרײַנד איז זי אָבגעפאָהרען קיין פראַנקרייך און דאָרט זיך בעהאַלטען אין א קלײַן דערפל, אין איינעם פון יענע בעוואַקסענע און מיט דער זונן בעגאָסענע פלעטצער, וואו די פרויען רעדען אויף דער שפראַך פון דיכטער.

עס איז געווען פריהלינג. און אין מיטען פון איהר שווערער אונרוהיגקייט און טיעפער מעלאַנכאָליע פלעגען מיט איהר פאַסירען מינוטען פון אן אונבעגרענעצטער, רוהיגער צערטלִיכקייט. שטונדען לאַנג פלעגט זי איבערזיצען אין שאָטען אין א האַלב־בעוואוסטזיניגען צושטאַנד. בלויז דאָס טרויעריגע געפיהל פון וועלן מוטער פלעגט זי מינוטענווייז אויפציטערען. די ארומיגע בלומען האָבען זיך צוגאָזט און ארויסגעגעבען א שטאַרקען ריח. זי פלעגט דערפון דערפיהלען א לייכטען נוצען און א מיעדקייט אין איהר גאַנצע קערפער.

א, ווי טיעף יענע טעג האָבען זיך איינגעפרעסט אין איהר זכרון!

וועלן דער טריאומפירענדער מאָמענט האָט זיך דערנעהנטערט, איז איהר געווינשטער פרײַנד געקומען צו פאָהרען. די ארימע פרוי האָט גלִיטען. מיט א בלאַסען געזיכט איז ער געשטאַנען לעבען איהר. געדרעט וועניג, נאָר אָפט געקושט איהרע הענט. זי האָט זיך ענטבונדען בייגאַכט. מיט יעדען אָנגעכאַפטען וועהטאָג האָט זי געשריען, קאָנוואולסיוו זיך אָנגעכאַפט אָן בעט און געדענקט, אז אָט שטאַרבט זי. דער ערשטער געשריי פון דעם קינד האָט זי אויפגעשוידערט ביז דער טיעפעניש פון דער נשמה. לִיגענדיג אויף א זייט מיט דעם קאָפ פערוואַרפען אהינטער אויף א קישען, וויים ווי א לִייוונט, אָהן לשון, מיט ארונטערגעלאָזטע, פון מאַכטלאָזיגקייט, וויהען, האָט זי מאַט געשאָקעלט מיט איהרע בלוטלאָזע הענט, מאַכענדיג שוואַכע, אונבעשטימטע בעוועגונגען, פונקט ווי איינער א גוסם, וואָס שלעפט זיך צו דער וועלט.

אויפ'ן צווייטען טאָג האָט זי די גאַנצע צייט געהאַלטען דאָס קינד לעבען זיך אין בעט אונטער א קאַלדרע. דאָס איז געווען א קרישנע, וויהְ, רויטלִיך בריאה'לע, אין וועלכע דאָס לעבען האָט בולט און

אהנאויפהערליך געפלאפט. די האלבגעשוואלענע אויגלאך זיינען נעווש צוגעמאכט און פון דעם מיילעכעל האט זיך ארויסגעריסען א שווא־כעם טרויערינעם קוויטשען דערמאהנענדיג אן דעם מיוקען פון א קעצעלע.

די מאמא האט, פון גרויס שמחה, זיך ניט געקענט זאט אנקוקען אויף דעם קינד און אהנאויפהערליך עס געטאפט, געגלעט און גלעקט. א ליכטיגע שיין האט זיך דורכ'ן פענסטער אין צימער אריינגענאסען און אקעגען זיינען גלעגען אויסגעשפרייט שהנע, ברייטע מיט גראז בעוואקסענע פעלדער. דיעזער טאג איז אין אייניגע הינזיכטען נעווען א הייליגער.

שפעטער האט מען דאס קינד פון איהר צוגענומען און עס ערנעזן אוועקגענפיהרט. זי האט עס מעהר ניט נעזעהן. דאן איז זי צוריק אהיים געפאהרען און פארטנעזעצט צו לעבען מיט איהר מאן גלייך ווי עס איז נאר ניט נעשעהן.

קיין אנדערע קינדער האט זי ניט נעהאט. —

אבער די עראינערונג, די אין נעדאנקען פערגעטערונג פון יע־נעם בעשעפענישן, וועלכעם זי האט מעהר ניט נעזעהן און וועלכעם האט נעוואקסען ווער וויסט וואו, האבען איהר קיין רוה ניט נענעבען. איהר נאנצער נעדאנק איז נעווען פערנומען מיט בלויז איין זאך: — מיט דעם קינד. זי האט זיך עראינערט אן יעדע קליניגקייט פון יענע נעבענשטע טעג, וועז זי האט נעפיהלט איהר עופה'לע לעבען איהר ברוסט. זי האט דייטליך נעזעהן פאר זיך דאס דערפעל, די עטליכע בוימער פאר איהרע הייזער, דאס אנצייכנונג פון די בערגלאך, דעם ארונטערגעלאזטען הימעל איבער זייערע קעפלאך, דעם קאליר און די צייכנונגען פון דער קאלדרע אויפ'ן בעט, דאס קלייע בעמאהלטע טעציל, אויף וועלכער מען האט איהר צוגעטראגען א גלאז, אלעס, אלעס האט בולט אויפגעלעבט אין איהר זכרון. מאנכע מאל פלעגט זי זיך אליין וואונדערען. עס פלעגען פאר איהר ערשיינען בולט און לעבע־דיג אייניגע מענשען, וועלכע זי האט דארט נעזעהן, מיט זייערע בע־וועגונגען, מיט זייערע מאנערען און יעדער איינער מיט זיין בעזונ־דערען אויסזעהן. אין איהרע אויערען פלעגט קלינגען דעם קינד'ס פיס־טשען. עס פלעגט זיך איהר דוכטען, אז זי האלט זיינע דאריקע, ראזעווע, וווייכענקע העכטעלאך. די קליניגקע העכטעלאך, וועלכע זיי־

נען געווען די אייניגע פאלקאטע אברים׳לעך אין נאנצען קערפערל. א, די הענטלאך! וויפיעל צער און עגמות נפש די אונגליקליכע מאמע האט געפיהלט זייענדיג נערויבט פון דעם גרויסען תענוג צו האלטען, צו קושען, צו לעקען און צו לאסטשען יענע קליינינקע אברים׳לאך.

אזוי האט דאנא לאאורא אבגעלעבט יאהרען, לאנגע יאהרען ביז דער עלטער, אבגעשלאסען אין איהר אינערליכען וועלטל. זי האט פיעלע מאל געפרעגט איהר געליעבטען אויף דעם קינד. זי האט זעהר נעוואלט וויסען, וואס איהר אייניגז קינד מאכט.

— איך בעט אייך, זאגט מיר אמוועניגסטען וואו עס איז.

דער מארקיז האט זיך ענטזאגט צו רעדען, מורא האבענדיג, אז זי וועט ניט זיין נענוג פארזיכטיג.

— זי דארף איהם ניט זעהן. זי וואלט זיך ניט נעקענט איינהאלטען. דער זוהן וואלט זיך אלעם דערוואוסט און ער וואלט בענוצט די געהיימנים פיר זיין טובה וועגען. ניין, ניין, זי טהאר איהם ניט זעהן.

לאאורא האט ניט נעוואוסט וואס צו טהאן, אויסהערענדיג די מענות פון דעם פראקטישען מענשען. זי האט זיך נאר ניט נעקענט פארשטעלען, אז איהר קינד האט שוין אויסגעוואקסען, אז ער איז שוין נעוואָרען א מאן, אז ער איז שוין קרוב אלט צו ווערען. פערציג יאהר זיינען פאראיבער זייט ער איז געבאָרען נעוואָרען און אין איהרע נעדאנקען האט זי אלץ נעזעהן ניט מעהר ווי דאס ראזעווע קינד מיט די צוגעמאכטע אויגען.

מארקיז פאנטאנעלע איז געשטאָרבען.

וען דאנא לאאורא האט זיך דערוואוסט, אז דער אלטער איז קראנק, איז זי נעוואָרען אזוי אונרוהיג, אז אייגמאל אן אבענד, ניט קענענדיג מעהר אויסהאלטען, איז זי ארויסגענאנגען און זיך נעלאזט צום הויז פון דעם קראנקען דער נעראנק ווענען דעם זוהן האט זי געשטופט אהין. זי האט נעוואלט זיך דערווייסען די געהיימנים אייער דער אלטער שטאָרבט.

זי איז נענאנגען ביי די זייטען פון די הייזער, צוזאמענגעקנייטשט גלייך ווי זי האט ניט נעוואלט אימיצער זאל זי מערקען. די נאסען זיינען נעווען פול מיט מענשען. די לעצטע שטראהלען פון דעם טאג האבען נעפארבט די הייזער אין א ראזעווע קאליר. נאנצע טשערעדעס

שוועלבעלאך, זיינען געפלויגען, זיך געררעהט און איבערגע'צלם'ט אין־נע די אנדערע אונטער'ן הימעל. האלאטעם אינגעלאך זיינען פערבייגע־לאפען און געשריען אייגע צו די אנדערע. פון צייט צו צייט איז פערבי דאנא לאאורען דורכגעגאנגען א מעוברת'ע פרוי גאארמט מיט איהר מאן, און דער שאטען פון איהר הויכען בויך האט זיך אבגעצייכענט אויף דער וואנט.

אין גאנצען דיעזעם פרעהליכעם לעבען אין די ארומיגע געגע־שטענדע און אין די מענשען האט געשיינט צו טרייבען לאאורען פאר־ווערטס. זי האט געמאכט שנעלערע טריט און איז געלאפען. די אוים־געפוצטע קראמען, די העל בעלייכטעטע קאפע הייזער, די רייכע פענס־טער, אלעם רייכעם, ליכטיגעם און שיינענדעם האט געשניטען איהרע אויגען. זי איז שטופענווייז אריינגעפאלען אין א צוטומעלטען צו־שטאנד. — וואס האט זי געטהאן? וואהין האט זי זיך געלאזט געהן? אין דעם פלאנטער פון איהרע געדאנקען האט זיך איהר אוים־געצייגט, אז זי בעגעהט א פערברעכען, אז אלע קוקען אויף איהר, פרענען זי און טרעפען איהרע רעיונות.

די שטאדט איז געווען בענאסטען מיט די לעצטע, רויטע שטראהלען פון דער זונן. דא און דארט אין די קעלערס האבען זיך געהערט לייערער פון וויין.

וועו לאאורא איז צוגעקומען צו דער טהיר, האט איהר ניט געסטייעט קיין כחות אריינצוגעהן. זי איז פערבייגענאנגען, געמאכט צוואנציג שפאן, געגאנגען צוריק און וויעדער פערבייגענאנגען דאס הויז און ניט געקענט אריינגעהן. ענדליך האט זי אריבערטראטען די שוועל, אויפגעהויבען זיך אויף די שטיגען און געבליבען שטעהן מאכטלאז אין פארהייזעל.

אין הויז האט מען באלד נעקענט דערקענען, אז עס איז פאראן א חולה. דאס דיענערשאפט איז גענאנגען אויף די שפיצען פינגער, טראגענדיג אין די הענט דאס אדער יענעס. אין קארידאר האבען זיך געהערט דיאלאגען נאר אין דער שטיל קוים, וואס מען האט געקענט הערען. עפעס א מאן מיט א פליכעוואטען קאפ, אנגעטהאן אין שווארצען, איז פערבייגענאנגען די זאל, זיך פערנוינט פאר לאאורען און איז אבגענאנגען.

קומענדיג מעהר צו זיך, האט לאאורא געפרענט ביים לאקעי:

— איז דער מארקיז אין דער היים?

דער לאקאי האָט איהר מיט א פינגער אָנגעצייגט אויף דעם צוויי־טען ציממער, און, מיט א נויג מיט'ן קאָפּ, איז ער אוועק דערלעגען וויי־גען איהר קומען.

די מארקיזין איז אריינגעקומען דאָס איז געווען אן עלטערע פרוי, אביסעל דיקליך, מיט גרויע האָאר. איהרע אויגען זיינען געווען אָנגעפילט מיט טרערהרען. זי האָט שווייגענד ארומגענומען איהר פריינדין און א כליפען האָט זי געשטיקט.

אין אייניגע מינוט שפעטער האָט זי לאאורא ניט אויפהויבענ־דיג די אויגען געפרעגט:

— קען מען איהם זעהן? — און זי האָט בשעת מעשה צוזא־מענגעדרוקט איהרע באקען בייגער, כדי מען זאָל ניט קענען בעמער־קען איהר ציטערען.

— קום — האָט די מארקיזין געזאָגט.

ביידע פרויען זיינען אריינגעגאנגען אין קראנקען ציממער. עס איז געווען בעגאסען מיט א ווייכען ליכט. די לופט איז געווען אָנגע־זאפט מיט דעם ריח פון רעצעפטען. די זאכען, וואס זיינען געשטאנען אין ציממער האָבען אָבגעגעבען גרעסערע און קלענערע שאטענס. דער מארקיז, אויסגעצויגען אויף זיין בעט, א בלאסער און בערעקט מיט קנייטשען, האָט א שמייכעל געטהאָן, דערזעהענדיג לאאורען, און ער האָט זיך לאנגאזם אָבגעלופען:

— איך דאנק איך בארָאָנעסע — און ער האָט איהר אויסגע־שטרעקט א הייסע און אין גאנצען א פייכטע האנד.

ער איז אויגענבליקליך, געקומען צו זיך, אָנגעוועגדעט אלע זיינע כחות און אָנגעפאנגען צו רעדען פון פערשיעדענע זאכען, אָבער מיט דער זעלבער געלאסענהייט און פארזיכטיגקייט ווי ווען ער איז געווען געזונד.

אָבער לאאורא האָט אין דער האלב פינסטערניש אָנגעשטרענגט אויף איהם איהר בליק, וועלכער איז געווען פול מיט אזא הייסען געבעט, אז ער האָט איהם באלד פערשטאנען און ער האָט זיך געוועג־דעט צו דער פרוי:

— דזשיאוואני, זיי אזוי גוט און גרייט מיר צו דעם רעצעפט אזוי ווי אין דער פריה.

די מארקיזין האָט זיך ענטשולדיגט פאר איהר פרייַנדין און איז אָבגעגאַנגען, ניט פערדעכטענדיג קיין זאַך.

דאנא לאאורא האָט זיך דאן איבערגעבויגען איבער דעם אלטען, געמומען זיינע הענט אין איהרע אריין, און מיט די אויגען ארויסגערי־סען פון איהם די געהיימנים....

— אין פענטי... לוקא מארינא... ער האָט א ווייב, קינדער, א הויז... פאָהר ניט צו איהם... פאָהר ניט צו איהם! ... — האָט דער אלטער מיט אנשטרענגקייט געשטאמלט און זיינע שווארצאפלען זיינען געווארען בריַיט פון א פלעצליכען פחד — אין פענטי... לוקא מארינא... דעק ניט אויף די געהיימנים!...

די מארקיזירין האָט זיך צוריקגעקהרט מיט דעם פערפערטיגען רעצעפט.

דאנא לאאורא איז געזעסען און מיט כחות זיך בעהערשט. דער קראַנקער האָט אויסגעטרונקען די רפואה און מען האָט געקענט הע־רען ווי זי איז דורכגעגאַנגען אין האלז.

דאן איז געווארען שטיל. עס האָט געשיינט, אז דער קראַנקער איז אנדרימלט געווארען. זיין געזיכט האָט בעקומען א ברוגז'דיגען אויסזעהן און טיפע, כמעט שווארצע שאטענס האָבען זיך בעוויזען אונטער זיינע אויגען, אונטער דער נאז, אויף די באקען און אויפ'ן האלז.

דאנא לאאורא האָט זיך געזעגענט מיט איהר פרייַנדין און איז מיט גאר שטילע טריט, מיט אן איינגעהאלטענעם אטהעם ארויסגע־גאַנגען.

2.

איבער דעם אלעם האָט לאאורא וויערער געטראכט, זיצענדיג אין דער בעסעדקע, אין דעם שטילען גארטען. וואס זשע אזוינס האָט זי יעצט אָבגעהאלטען פון צו זעהן איהר זוהן? עס וואלט ביי איהר ge־וען גענוג כח און מוטה איינצוהאלטען זיך, זי וואלט איהם גאר ניט אויסגעזאָגט, א, ניין! זי וואלט זיך בעגניגענד מיט בלויז איין קוק טהאן אויף איהם, אויף איהר זוהן, אויף איהר קינד, וועלכען זי האָט געהאט נאר איין טאג די זכיה צו האלטען אויף איהרע הענט. אזוי

פיעל יאהרען שוין אוועק זייט דאן! האָט ער אויסגעוואקסען? איז ער א הויכער? איז ער א שהנער? ווי אזוי זעהט ער אויס?

און שטעלענדיג זיך אָט דיעזע אלע פראגען, איז זי ניט געווען בכח אין געדאנק זיך פאָרצושטעלען יענעם מאן. אין איהרע נעראנקען האָט אלץ ארומגעשוועבט דאָס קינד און ניט דער מאן, דאָס קינד אין פערשיעדענע פאזען און קיין אנדער זאך האָט ניט געקענט פערוואלקענען און פערשאטענען יענע ליכטיגע, בולט׳דיגע שטריכען פון דעם קליינעם עופ׳לע.

— איך וועל איהם זעהען, איך וועל איהם זעהן! — האָט זי אין איהרע געדאנקען אייניגע מאל איבערגע׳חזר׳ט, ווי א פערשיכור׳טע.

אלעם ארום איז געווען שטיל. די בלומען האָבען אָנגעבוינען זייערע קעפעלאך און קערפערלאך אונטער דעם שטארקען בלאזען פון דעם ווינד, און האָבען זיך געשאָקעלט נאך לאנג נאך דעם ווי דער ווינד איז שוין אייגעשטילט געווארען. שטראמען וואסער האָבען געפינקעלט און זיך געשלענגעלט אין גראז.

דאָנא לאאורא איז געזעסען אייניג מינוטען און זיך צוגעהערט. די שטילקייט פון ארום און ארום צוזאמען מיט איהר טראנישער לאגע האָבען אין איהר ערוועקט אזעלכעס, וואס האָט אָנגעפילט איהר נשמה מיט א געהיימניספאלער אונענטשלאסענהייט. זי האָט ניט געוואוסט אויף וואס זיך צו בעשליסען. און זי איז נאכהער צוועק איבער דער אלעע. צו ערשט איז זי מיט שנעלע טריט צוגענאנגען צו דעם מיט גראז בעוואקסענעם טהירעלע, זיך אבגעשטעלט, ארומגעקוקט זיך און האָט עם ענדליך אויפגעמאכט. פאר איהרע אויגען האָט זיך אויסגעשפרייט א פוסטער פלאטץ, בעגאסען מיט דער בייטאניד׳גער זונען. פון דער ווייטען האָט אין דער לויטערקייט פון דעם הימעל זיך אבגעווייסט די הייזער פון פענטי, מיט דעם גלאקען־טהורעם, מיט דעם קופאל און צוויי דריי סאסנע בוימער. דער טייך איז געלאפען איבער׳ן שטח, זיך געשלענגעלט, געפינקעלט און ארומגעוואשען די הייזער.

—ער איז דארט — האָט לאאורא א טראכט געטהאן און אלע מוטערליכע סטרונעס האָבען אין איהר א ציטער געטהאן. זי האָט אָנגעהויבען צו שפאנען מיט מעהר אויפלעבונג, קוקענדיג פאר זיך און ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט אויף דער היטץ און אויף דער בלענדענדער שיין, וועלכע האָבען זי ניט געלאזט געהן. פון

איין פונקט פון דעם וועג האָבען זיך אָנגעפאנגען בוימער, דיקע, ניע־ דעריג געוואקסענע טאָפּאָליעס, פערהילעכט פון די היישערעקלאך'ס זשומען און זינגען. צווישן בארפיסע פרויען מיט קוישלאך אויף די קעפ זיינען איהר נעגאנגען אקעגען.

— וואו איז דאָ לוקא מארינא'ס הויז? — האָט זי געפרעגט.

די פרויען האָבען זי מיט פערוואונדערונג אָנגעקוקט אין ע־ ענטפערט:

— מיר זיינען ניט פון פענטי.

אן אונצופריעדענע האָט לאאורא פאָרטגעזעצט איהר וועג, אָב־ וואהל זי האָט שוין אָנגעהויבען פיהלען א מיעדקייט אין אלע איהרע אָרימע, אלטע אברים. די הייסע זונן האָט געברענט, געבלענדעט און נעשווינדעלט איהרע אויגען. פון דער היטץ און פון מיעדקייט האָט איהר אָנגעהויבען וועה צו טהאָן דער קאָפּ און זי האָט געפיהלט ווי פערטויבט.

פענטי איז אלע מאָל געווען נעהענטער. פון צווישען געדיכט וואקסענדע רויזען האָבען זיך ארויסגעזעהן די ערשטע שטיבעלאך. עפעס אן אומגעלומפערט־פעטע פרוי איז געזעסען אויף א שוועל פון א הויז. איהר גרויסער גראָבער קערפער האָט זיך געענדיגט מיט א קינדריש קעפעלע, מיט צארטע אויגען מיט אפענע צייהן און א צו־ פריערען, זעהר צופריעדען שמייכעלע.

— א, סינארא, וואהין געהט איהר? — האָט די פרוי געפרעגט מיט א נאאיווער נייגעריגקייט.

דאָנא לאאורא איז צוגענאָנגען נעהענטער צו איהר. דאָס נאנצע פנים איז ביי איהר געווען אָנגעצינדען און דער אָטהעם האָט זיך איהר איבערגעריסען. די כחות האָבען זי פערלאָזט.

— גאָט מיינער! א, גאָט מיינער! — האָט זי געקרעכצט און גע־ דריקט די שלייפען מיט די הענט. — א, גאָט מיינער!

— רוהט אייך אָב, סינארא, — האָט די גאָסטפריינדליכע פרוי געזאָגט, אינלאדענדיג זי צו זיך אין הויז ארויין. די שטוב איז געווען א גיעדעריגע און א פינסטערע און האָט זיך אויסגעזייכענט מיט יע־ נעם בעזונדערען ריח, וועלכער האָט א שייכות מיט יענע פלעצער, וואו עס וואוינען א פולע מענשען צוזאמען אויף איין קופע. א דריי־פיער נאקעטע קינדערלאך מיט אונגעהייער געשוואלענע בייכלאך זיינען

ארומגעקראכען אויף דער הויפֿער ערד, געשטאמעלט און געוואָרטשעט עפּעס און אינסטינקטיוו צוגעטראָגען צום מויל אַלעס, וואָס עס איז זיי געקומען אין די הענט אריין.

בשעת לאָאורא איז געזעסען און זיך אָנגענומען מיט אביסעל כחות האָט די פרוי, ניט האָבענדיג וואָס צו טהאָן, געגומען אויף איהרע הענט א פּינפּטעס קינד וועלכעס איז געווען בערעקט מיט שמאָטעס און פון צוויישען זיי האָבען ארויסגעקוקט צוויי גרויסע, ריינע, בלויע אויגען, דערמאָהנענדיג אָן צוויי וואונדערבארע בלומען.

— וועלכעס הויז בעלאָנגט צו לוקע מארינא? — האָט לאָאורא א פרעג געטהאָן.

די בעל הבית'טע האָט איהר מיט א צייכען אָנגעצייגט אויף א רויטליכען הייזעל אויפֿן עק דאָרף, נאָהענט צו א טייך און כמעט אין גאנצען ארומגערינגעלט מיט הויכע טאָפּאָליעס.

— אָט יענעס הייזעל דאָרט — האָט זי וועדטערליך ערקלעהרט איהר אָנצייגונג.

די אַלטע דאָמע האָט זיך אויסגעצויגען, כדי א קוק צו טהאָן.

איהרע אויגען האָבען וועה געטהאָן פון דער זונען שיין, און זי האָט געפּינטעלט מיט די וויהען, אָבער זי איז אָבגעשטאָנען אין אזא פּאָזע אייניג מינוטען, מיט שוועריים אָבפיהרענדיג דעם אָטהעם און ניט ענדערענדיג, דאָס צוגעשטאָנענע מוטערליכעס געפיהל האָט זי ניט וועניג געשטיקט. הייסט עס, אז דאָס איז איהר זוהן'ס הויז?

אין איהר מח האָט באַלד א בליטץ געטהאָן דאָס אינערליכעס פון דעם „וויטען" צימער, דאָס דערפעל פראוואנסא, די מענשען, די גענשטענדע. דיעזעס בילד איז מיט א בליטצען שנעלקייט דורך איהר מח דורכגעפלויגען, אָבער קלאָהר, דייטליך און בולט. זי האָט זיך וויעדער ארונטערגעלאָזט אויף דעם בענקעל און, שווייגענדיג, פערקיהלט געוואָרען אין א צוטומלונג און אין א צושטאנד פון עפּעס א פיזישע טומפיקייט, וועלכע איז, מענליך, ערשינען אלס רעזולטאט פון דער זון'ס ווירקונג. אין די אויערען האָט איהר אונאויפהערליך געשומעט.

— וויפֿט איהר אריבער פאָהרען דעם טייך? — האָט די בעל הבית'טע געזאָגט.

לאָאורא האָט געמאכט א שוואכען צייכען, בלינד וועדענדיג פון א וויכער רויטע רינגען פאר די אויגען.

— לוקא מארינא פיהרט אריבער מענשען און בהמות פון איין ברעג אויפ'ן צווייטען. ער האָט א שיפעל און א פּאראָם — האָט די בעל הבית'טע פּאָרטנעזעצט — אנדערש מוז מען צו נעהן ביז פּרעצי און דאָרט זוכען א דריבנע וואָסערי׳ל. שוין דרייסיג יאָהר, אז ער בע־ שעפטיגט זיך מיט דיעזער פּראָפעסיאָן. מיט איהם מעג מען זיין נאָנץ רוהיג, סינאָרא!

לאָזרא האָט נעהערט, שטאַרקענדיג זיך מיט אלע כחות צוזא־ מענגענומען זיך מיט די נעדאַנקען, וועלכע זיינען זיך צולאָפען אין פערשיעדענע זייטען. פון דעסטוועגען האָט זי זיך דאָך פערלאָרען, הע־ רענדיג אזעלכע בשורות וועגען זוהן און זי האָט כמעט ניט פערשטא־ נען, וואָס מען רעדט.

— לוקא איז ניט קיין היגער — האָט די פולע פרוי פּאָרטנע־ זעצט אויף א פּלאַפּלערשען שטייגער. — איהם האָבען אויפגעבראכט די מארינאס, וועלכע האָבען ניט קיין קינדער און איינער א הער, אויך ניט קיין היגער, האָט נעגעבען זיין פרוי נדן. יעצט לעבט לוקא זעהר גוט, ער אַרבייט. דאָס איינציגע, וואָס ער שיכורט.

די פרוי האָט געריעדט און געריעדט און נאָך אמאל נעריעדט אייני־ פאך, אָהן דער מינדעסטער גיפּטיגער אָנדייטונג אויף לוקא'ס אונבע־ קאַנטע אָבשטאַמונג.

— זייט געזונד, זייט געזונד — האָט לאָזרא נעזאָגט, אויפ־ שטעהענדיג און פיהלענדיג, אז עס זיינען איהר צוגעקומען איינגעביל־ דעטע קרעפטען — איך דאַנק אייך זעהר לייבע פרוי.

זי האָט דערלאַנגט א מטבעה צו איינעם פון די קינדער און איז ארויסגענאַנגען אויף דער ליכט.

— מיט דיעזען געסל! — האָט איהר די בעל הבית'טע נאָכגע־ שריען, אָנצייגענדיג דעם וועג.

לאָזרא איז נעגאַנגען איבער'ן געסל. ארום איהר האָט ג־ הערשט א פּאָלקאָמע שטילקייט, בלויז די באַביטשקעלאך האָבען געזונגען. אייניגע צוקרומטע, קניפּעלדיגע, גוזעוואָטע אויבירטה בוימעלאך האָבען זיך געשטאַלצט אויף דעם אויסגעטרוקענטען בארען. לינקס האָט דער טייך געבליסטשעט.

— עי, מארטינא־א־א! — האָט צושריען אימיצעגס א שטימע ווייט, פון דער זייט פונ'ם טייך.

דיעזע מענשליכע שטימע האָט פלוצים געצוואונגען די אלטע א פלאטער צו טהאָן מיט איהר גאנצען קערפער. זי האָט געקוקט אין דער ריכטונג פון וואנען עס איז געקומען. איבער דעם טיף האָט נע־שוואומען א שיפעל, קוים בעמערקבאר דורך דעם בליסטשענדען טו־מאן. א צווייטעס שיפעל, נאָר מיט זעגלען, האָט זיך געווייסט אויף א גרויסען, ווייטען שטח. אין ערשטען האָט מען נעקענט אונטער־שיעדען פיגורען פון בהמות, וואהרשיינליך, פערד.

— עי, מארטינא־א! — האָט וויעדער א קול געהופען.

די שיפען האָבען געשוואומען איינע אקעגען דער אנדערער. עס איז געווען א דריבנעס, וואסעריג, זאמדיג און קרייטיג פלאטיז, וואו די שיפער האָבען זיך אונטערווארפען א ריסק, וועו די פראכט איז געווען צו גרויס.

אבשטעלענדיג זיך אונטער א בוים אוו, צושפארענדיג זיך צו זיין קערפער, האָט דאָנא לאאורא פערפאלגט די שיפען מיט איהר קוק. דאָס הארץ האָט איהר געשלאָגען מיט אזא קראפט, אז עס האָט אוים־געווייזען, אז די גאנצע ארומיגע נעגענד איז פול דערמיט. דאָס שאר־כען פון די צווייגען, דאָס געזאנג פון די באביטשקעלאָך, דאָס פינקלען פון דעם וואסער, אלעס, אלעס, וואָס מען האָט געקענט הערען אוו זעהן האָט זי אויפגערעגט אוו זיך, אין א וואנזיניגער אונארדנונג, געפלאָנטערט אין איהר קאָפ.

דאָס לאנגזאמע צוזאמענקלויבען זיך פון דעם בלוט אין איהרע געהירען, אונטער דער זונן'ס ווירקונג, האָט איהר געמאָהלען אלעס אין א רויטליכע פארב אוו ארויסגערופען א קאָפ שווינדעל.

ביידע שיפען זיינען דערשוואומען ביז צום פונקט, וואו דער טיף פערשלאָגט זיך, אוו זיינען פון אויג פערשוואונדען.

לאאורא האָט דאָן פאָרטגעזעצט איהר וועג, וואקלענדיג זיך, ווי א שיכור'טע. פאר איהר איז ערשיענען א גרופע הייזלאך צולעגט אין דער לענג עפעס א הויף. זעכס־זיעבען צרימע לייט, צוזאמענגעדריקט אין איין קופע, האָבען אין א ווינקעל געהאט זייער נאכמיטאגען אברות. זייערע רויטליכע קערפער, פערמיאוסט אוו פערעקעלט מיט פערשיע־דענע הויט קראנקהייטען, האָבען ארויסגעקוקט פון אונטער די שמא־טיגע בגדים. דער שלאָף האָט אויף זייערע מגושם'דיגע געזיכטער אבגע־זיעגעלט א שווערוואָניגען, בהמה'ישען אויסדרוק. אייניגע זיינען גע־

שלאפען, ליגענריג אויפ'ן בויך און בעהאלטענדיג דעם קאפ אין די הענט, וועלכע זיינען געווען אויסגעמאכט, ווי א רינג. אנדערע זיינען נע־שלאפען אויף דער זייט מיט אויסגעשפרייטע הענט, אין א פאזע פון דעם געקרייצינטען קריסטוס. א נעריכטער, פליסיגער, וואלקען פליענען האט זיך נעדרעהט און נעזושומעט איבער די ארימע מענשליכע סקעלעטען, פונקט ווי איבער א קופע מיכט. פון די האלב־אויפגעמאכ־טע טהירען האט זיך נעהערט דאם קלאפען פון וועבער ווארשטאטען.

לאאורא איז דורכגענאנגען דאם הויף. דאם קלאפען פון איהרע טריט אויף די שטיינער האט אויפגעוועקט איינעם פון די קבצנים, וועלכער האט זיך אונטערגעהויבען אויף די עלענבויגענס און געשטא־מעלט מעכאניש, ניט פאסספייענדיג זאגאר די אויגען זיך אויסצואווי־שען:

— שענקט א נדבה!

— שענקט א נדבה!

און חברה אין שמאטעס האבען אנגעפאנגען נאכפאלגען די פאר־בייגעהערין, בעטענדיג א נדבה און אויסשטעקענדיג די הענט. אייניר פון זיי האט גהונקען אוו ער האט זיך נערוקט מיט קלייגע שפרונגען, פונקט ווי א פערוואונדעטע מאלפע. א צווייטער איז געקראכען אויף די הענט, וויל זיין הינטערשטער טהייל קערפער איז געווען פארלא־זירט. דער דריטער האט גהאט א בלויען געקנייטשטען און געקאר־טשעטען הארב, וועלכער האט זיך געווארפען מיט יעדען שריט. בייס פיערטען איז געווען אויסגעדרעהט א האנט, וועלכע האט אויסגעקוקט ווי א גרויסער וואלצעל.

זייערע שטימען זיינען געווען לחלוטין פערשיעדענע. אייניגע זיינען געווען טויב און הייזעריג, אנדערע שארף און וויבליך און אלע האבען איבערגע'חזר'ט איינע און די זעלבע וועטער, מיט איינעם און דעם זעלבען טאן, אויף איינעם און דעם זעלבען הארצריסענדען ארט:

— שענקט א נדבה!

וועראנדיג פערפאלגט פון די אומגעלומפערטע, מגושם'דיגע מענ־שען, האט לאאורא דערפיהלט אן אינסטינקטיוועז חשק צו אנטלויפען און זיך רעטען. א בלינדער פחד האט זי בעהערשט. זי וואלט פיליכט געווען געשריען, ווען אין האלז זאל געווען זיין א שטימע. די ארימע

האבען זיך צוגעשפּארט צו איהר, זי בעריהרט, אויסשטרעקענדיג זייער ענט. אלע האבען געוואלט קריגען א נרבה.

די אלטע דאמע האט געזוכט אין קלייד, ארויסגענומען עטליכע מטבעות און זיי געוואָרפען אהינטער זיך. די הונגעריגע קבצנים האבען זיך אבגעשטעלט, זיך אַרויפגעוואָרפען אויף די מטבעות, באַרענדיג זיך, פאלענדיג אויף דער ערד, שטויסענדיג זיך, שטופענדיג איינער דעם צווייטען מיט די פיס און שילטענדיג זיך.

דרויי זיינען געבליבען מיט לעדיגע הענט און, אין כעס וועַרענדיג, האבען זיי זיך וויעדער א לאז געטהאן פערפאלגען די אלטע.

— מיר האבען ניט געקריגען! מיר האבען ניט געקריגען!

פיהלענדיג פערצווייפעלט פון דער לעצטער פערפאלגונג, האט לאאורא זיי געוואָרפען נאך עטליכע מטבעות, ניט אומקוקענדיג זיך אפילו. צווישען דעם קריפעל און דעם הויקער האט אויסגעבראכען א געשלעג. ביידע האבען געקראגען. נאר איינער, אן אונגליקליכער, פאליגער־אידיאט, איבער וועמען אלע האבען חוזק געמאכט און געלאכט, איז נעבליבען ביי נאר ניט, ער האט זיך צוכליפעט און לעקענדיג די טרעהרען, האט ער זיך צולאזט אין שרעקליכע:

— אאו, אאו, אאו־אוי־אוי!

3.

דאנא לאאורא איז ענדליך צוגעקומען צום הויז מיט די טאפאליעס זי האט זיך געפיהלט זעהר מאט. די ריאה איז איהר געוואָרען פערדונקעלט, אין די שליפען האט געקלאפט, די צונג האט געברענט, די פיס האבען זיך איהר אונטערגעהאקט.

דאס טהירעל פון דעם פארקען איז געווען אפען. זי איז אריינגענאנגען.

א קיילעכדיגער שייער איז געווען מיט נאר הויכע טאפאליעס ארומגערינגעלט. לעבען דעם האט געוואקסען גראז, און צוויי רויטע קיה האבען זיך בשלום געפאשעט, קלאפענדיג מיט די קאלטאוואטע עקען אן זייערע אויסגעפילטע זייטען. צווישען די פיס האבען ביי זיי ארונטערגעהאנגען גרויסע, קיילעכדיגע, מיט מילך אנגעפילטע אייטערס. אויף דער ערד זיינען געווען צוואָרפען פערשיעדענע אינסטרו־

מענטען פיר ערד בעארבייטונג. הויך איבער די בוימער האָבען בא־
ביטשקעלאך און פערשיעדענע אנדערע זומער־פויגעלאך געזונגען.
אין מיטען הויף האָבען זיך צוויי־דריי הינטעלאך געשפּיעלט, בילענדיג
אויף די קיה אָדער נאָכלויפענדיג די היהנער.

— וואָס זוכסט דו דאָ סינאָרא? — האָט עפּעס אן אלטער,
ארויסקומענדיג פון הויז, געפרענט — ווילסט אפשר אריבערפאָה־
רען?

ער האָט געהאָט א פּליכעוואטע קאָפּ; די באָרד געגאָלט, דער
גוף, וועלכער האָט זיך געהאלטען אויף רייפען־אויסגעבויגענע פּים, האָט
ארויסגעשפּאַרט פּאָרווערטס. זיינע אברים זיינען געווען געקריפּעלטע
פון שווערער ארבייט: פון אָקערען, וואָס שפּאַרט ארויס דעם לינקען
אקסל און קרומט אויס דעם גוף; פון אונטערשיידען בוימער, וואָס
צווינגט צו בויגען זיך אין צעהנען, פון אלערליי מינים ערד ארבייט,
וואָס פאָדערט דאָס גיהנום'שע געדולד. ביים לעצטען וואָרט האָט ער
אָנגעצייגט אויפ'ן טייך.

— יא, יא— האָט לאאורא געענטפערט, ניט וויסענדיג, אין
פערלעגענהייט, וואָס צו זאָגען און וואָס צו טהאָן.

— טאָ גיה זשע. אָט קעהרט זיך לוקאָ צוריק — האָט דער אל־
טער צוגענעבען, אומקעהרענדיג זיך מיט'ן פּנים צום טייך, איבער
וועלכען עס האָט געשוויטמען, מיט דער הילף פון די שיפּער, א פּלאָכע
שיף, אָנגעפּילט מיט שעפּסען.

ער האָט בעגליט די פרוי איבער'ן בענעצטען גאָרטען ביז צו
דער מיט גראָז בעשלאָגענער בעסערקע, וואו אנדערע פּאסאזשירען
האָבען געוואָרט. נעהענדיג פּאָראויס, האָט ער געלויבט די בוראקעס
און נביאות געזאָגט, לויט זיין מבינות אלם אן אלטער פויער, וועלכער
האָט זיך געשלעפּערט צוויישען די ערד פרוכטען, וועגען די אנדערע מינים
ירקות.

אומקוקענדיג זיך פּלוצים א הינטער, וויל די דאָמע האָט איהם
גאָר ניט געענטפערט, האָט ער בעמערקט, אז אויף איהרע וויהען הענ־
גען גרויסע טרעהרען.

— וואָרום וויינסט דו, סינאָרא? — האָט ער געפרענט מיט דער
זעלבער רוהיגקייט, מיט וועלכער ער האָט געריידט פון די בוראקעס
און וועגען די אנדערע ירקות. — דו פיהלסט שלעכט?

— ניין, ניין, גאָר ניט... — האָט לאאורא ארויסגעשעפטשעט, פיהלענדיג. אז זי שטארבט אוועק.

דער אלטער האָט מעהר גאָר ניט געזאָגט. דאָס לעבען האָט איהם אזוי פערהאַרטעוועט, אז פרעמדע ליידען האָבען איהם ניט נעריהרט. ער האָט יערען טאָג געזעהן אפילו אזעלכע פֿאַכאזשירען!

— זען דיך — האָט ער געזאָגט, צוקומענדיג צו דער בעסערקע.

דריי יונגע פּויערים, אָננעלאָדען מיט פּעק האָבען דאָרט געוואָרט. אלע דריי האָבען נערויכערט גרויס לויפֿעם און זייערע אלע נעראנקען זיינען געווען קאָנצענטרירט אויף דעם רויכענען, פון וועלכען זיי האָבען, ווי עס האָט געשיינט, געוואָלט שטארק הנאה האָבען, ווי דער מנהג איז מיט די דאָרפֿס גוים, וואָס האָבען ניט קיין אנדערע פערנניגענס. וועו ניט וועו האָבען זיי נערעדט צוויישען זיך איבער דעם, וואָס אינטערעסירט פּויערים.

זיי האָבען מיט ספּקות א קוק געטהאָן אויף לאאוראָן און נאכהער פֿאַרטנעזעצט זייערס.

איינער פון זיי האָט רוהיג ערקלעהרט:

— אָט איז שוין דער פֿאַראָם.

דער צווייטער האָט צונעגעבען.

— ער פיהרט שאָף פון בירעגע.

דער דריטער:

— אפשר א שטיק פופציג.

און אלע דריי זיינען מיט אמאָל אויפגעשטאַנען און בעהאלטען די לויפֿעם אין קעשענע אריין.

לאאורא איז אריינגעפאלען אין עפּעס א מין לעבענלאָזיגער טעמפּעריט. טרעהרען זיינען פערקיהלט געוואָרען אויף איהרע וויהען. איהר האָט פערלאָרען דאָס בעוואוסטזיין פון דער ווירקליכקייט. „וואו איז זי? וואָס האָט זי געטהאָן?"

די שיף האָט זיך לייכט אנגעקלאפט אָן ברעג. די שאָף האָבען זיך געשטופט איינע צו דער אנדערע און געמעקעט, מורא האָבענדיג פאר'ן וואסער. דער פאסטוך, דער איבערשיפער און זיין זוהן האָבען זיי געהאלפען ארויסגעהן אויפ'ן ברעג ארונטערשפרינגענדיג אויפ'ן ברעג. האָבען זיך די שאָף דערשראָקען און זיך געלאָזט לויפען, אָבער זיי האָבען זיך באלד אָבגעשטעלט, וויעדער צוזאמענגעשטופט זיך

אין איינעם און אַנגעהויבען וויעדער מעקען. צוויי־דריי קליינינקע לעמעלאַך האָבען ארומגעשפרונגען אויף זייערע דינענקע פיסעלאַך און אַלע מאָל זיך אַנגעכאַפט פאַר די מוטער'ס אייטערס.

ארויסגעענדיגט זיין ארבייט, האָט לוקא מארינא צוגעבונדען זיין שיף צום ברעג און זיך גענאַזט מיט שנעלע טריט איבער דעם ברעג אין דער ריכטונג צום גאַרטען. ער איז געווען א הויכער, דאַרער מאַן פון א יאָהר פיערציג מיט א רויטליכען פנים און אויסגעפליכטע וואָטע שלייפען. זיינע וואָנצען האָבען געהאַט אַן אונבעשטימטען קאָליר און דער קיהן און די באַקען זיינען געווען בעוואָרפען מיט אונגלייכמעסיגע האָאַר. זיינע אויגען זיינען געווען מוטנע אָהן א סימן פון שכל אָדער לעבעדיגקייט און פולע מיט רויטע אָדערלאַך, פונקט ווי ביי א שיכור. דורך דאָס אָפענע העמד האָט ארויסגעקוקט א האָאַריגע ברוסט. דער קאָפ איז געווען צוגעדעקט מיט א דורך און דורך פערשמאַלצעווועטען היטעל.

— אַאוף! — האָט ער פלוצים אויסגעשריען פאַר דער בעסערקע, אַבשטעלענדיג זיך, בריים צושפּאַרענדיג די פיס און אַבווישענדיג מיט א טיכעל דעם שוויים פון דעם שטערען.

ער איז פערבייגענאַנגען די וואַרטענדע פּאַסאַזשירען, ניט אומקוקענדיג זיך אויף זיי. אין אַלע זיינע בעוועגונגען און פּאָזען איז געוואַן עטוואָס מגושם'דיגס און כמעט בהמה'יש גראָבעס. זיינע גרויסע הענט מיט די אָנגעשוואָלענע, שטאַרק בולט'דיגע אָדערען פון ארבייטען מיט די וועסלעס, האָבען געשיינט צו שטערען איהם. זיי האָבען מאַכטלאָז, לעבענסלאָז ארונטערגעהאַנגען ביי די זייטען פון דעם גוף און זיך געשאָקעלט, וועו ער איז געגאַנגען.

— אַאוף! וויי עס ווילט זיך א טרונק!

לאַאורא איז געזעסען ווי פּאַרשטיינערט, אָהן וועדטער, אָהן זיי־נען און אָהן א ווילען.

דאָס איז איהר זוהן! דאָס איז איהר זוהן!

א מעוברת'ע פרוי, מיט שוין אַן עלטערער פיגור, מגושם'דיג פון ארבייט און „קינדלען", האָט צוגעבראַכט איהר דורשטיגען מאָן א גלאָזוויין. ער האָט עס אריינגענאָסען מיט אייַן ציה. נאַכהער האָט ער מיט דער האַנד אָבגעווישט די ליפען, א קנאַק געטאָן מיט דער צונג און

געזאגט מיט א מינע גלייך ווי די פארשטעהענדע ארבייט איז געווען שווער פאר איהם:

— קומט.

ער האָט פערפערטיגט די שיף צוזאמען מיט זיין זוהן, א פופ־צעהן־יעהריגער גרויסגעוואקסענער יונג, איבערלעגענדיג צווישן ברעטער פון דעם ברעג.

— ווארום געהסט דו ניט? — האָט דער אלטער געפרעגט, זעהענדיג, אז לאאורא ריהרט זיך ניט פון פלאטין און רעדט ניט.

לאאורא האָט זיך אויפגעהויבען מעכאניש און נאכגעפאלגט דעם אלטען, וועלכער האָט איהר געהאלפען אריינצוזעצען זיך אין שיף. ווארום האָט זי זיך אריינגעזעצט? ווארום זאל זי אריבערפאהרען דעם טיף? זי האָט וועגען דעם ניט געטראכט און ניט געאורטהיילט איהרע האנדלונגען. איהר דערשלאָגענער מח איז יעצט געווען אהן לעבען און כמעט זיך ניט בעווענט — דאָס איז איהר זוהן — און זי האָט געפיהלט אז עפעס לעשט זיך און פערשווינדעט אין איהר, זי האָט געפיהלט, אז אין איהר מח ווערט שטופענווייז פוסט. זי האָט מעהר נאָר ניט פערשטאנען און אלעס ארום איהר האָט זיך איהר אויסגעצייגט, ווי אין א חלום.

ווען לוקא'ס עלטערער זוהן איז צוגענאנגען צו איהר און געפאָ־דערט זי זאל בעצאהלען איידער די שיף געהט אָב פון דעם ברעג, האָט זי ניט דערהערט. דער יונג האָט איבערגעווארפען מיט דעם גלעזר, וואס ער האָט גענומען ביי אן אנדער פאסאזשיר און וויעדערהאָלט זיין פאָ־דערונג, מיט א העכערער שטימע, אננעהמענדיג, אז די דאמע איז טויב פון אלטקייט.

דערזעהענדיג ווי די איבעריגע צווייי מענער טהוען אריין די הענט אין די קעשענעס און צאהלען, איז זי געקומען אביסל צו זיך און נאכגעפאלגט זייער ביישפיעל, אבער נעגעבען מעהר וויפיעל עס איז געקומען.

דער יונג האָט פרובירט איהר ערקלעהרען, אז ער קען איהר ניט געבען דעם רעשט, וויל ער האָט ניט אזוי פיעל גלעזר. זי האָט ניט פערשטאנען. ער האָט צוגענומען דאָס נאנצע גלעזר, וואס זי האָט איהם נעגעבען און געמאכט א פיעל בעדייטענדע גרימאסע. די אנווועזענדע

האבען זיך איבערגעשמייכעלט מיט יענעם מין שמייכעל, וואס איז צו בעמערקען אויף דאָרפס לייטע, וועו זיי זעהן אימיצען אבנאַרען.

לוקא, וועלכער איז די נאנצע צייט נעווען פערנומען מיט'ן ארויס־שלעפען דעם אנקער, האט א שטופ געטהאן די שיף, וועלכע איז לאנג־זאם אבגעשוואומען איבער דעם שוימענדען און רוישענדען וואסער. דער ברעג, בעוואקסען מיט טשערעט און טאפאלען, האט אנגעהויבען ווי צו אנטלויפען און זיך אויסבויגען עהנליך אויף א קאסע. די זונן האט אנגעצינדען דעם נאנצען טייך, קוים קירעווריגען זיך צו מערב זייט, וואו עס האט זיך אויפגעהויבען א בלויער נעבעל. אויפ'ן ברעג האט זיך יעצט געזעהן א גרופע מענשען בעוועגענדיג זיך מיט פער־שיעדענע מינעס און אין פערשיעדענע פאזעס. דאס זיינען געווען די חברה קבצנים, בעפאלענדיג דעם אידיאט. פון צייט צו צייט האט דער ווינד געבראכט שטיקלאך ווערטער און געלעכטער, וועלכע דערמאהנען אן דעם בעווענגען זיך פון כוואליעס.

די פיהרער פון דער שיף, מיט די אויבערשטע האלבע קערפער נאקעט, האבען מיט גרויס אנשטרענגונג געארבייט צו בעזיגען די קראפט פון דעם שטראם. לאאורא האט פאר זיך געזעהן לוקא'ס שוואר־צע פלייצע, וואו די ריפען ביינער האבען זיך אבגעצייכענט און דער שוויים האט גערונען ריטשקעסווייז. איהרע טעמפע, אביסעל פונאנ־דערגעפענטע אויגען, האבען געקוקט אין איין פינטעלע אריין.

— נעקומען צו פאהרען — האט איינע פון די פאסאזשירען, צו־זאמענגעהמענדיג זייגע זאכען, ערקלערט.

לוקא האט געכאפט דעם אנקער און איהם געוואַרפען אויפ'ן ברעג. די שיף האט זיך א לאז נעטהאן מיט דעם שטראם אויף דער נאנצער לענג פון דעם שטריק און האט זיך מיט אן אבשטוים אבגע־שטעלט. די מענער־פאסאזשירען זיינען מיט איין שפרונג שוין געווען אויפ'ן ברעג און רוהיג געהאלפען דער אלטער דאמע ארונטערגעהן. נאכהער האבען זיי פארטגעזעצט זייער וועג.

דאס נאנצע פלאץ אויף דיזעזן ברעג איז געווען בעדעקט מיט טרויבען־צוויייגען. קלייגע און דארע קוסטעם האבען אין רייהען נעגרינט. אייניגע בוימער האבען פלעצערווייז געשטערט די־איינארטיגקייט פון פרום און ארום מיט זייערע קיילעכדינע ליניען.

לאאורא איז נעבליבען איינע אליין אויף דעם ברעג אהן א סימן

פון שאָטען, ווי א פערלאָרענע, ניט אנערקענענדיג קיין זאך אויסער דאָס שטענדיגע קלאָפען אין איהרע אָדערען און דעם שווערען, פערטויבענדען רויש אין איהרע אויערען. דער באָדען האָט זיך ווי ארויסגעשטעלט פון אונטער איהרע פים און זי איז מיט יעדען שריט ווי פערסטעמפּעט געוואָרען אין דער ערד, פונקט ווי אין א געריכטער בלאָטע, אָדער אין א זאמד. אלעס ארום איהר האָט זיך געדרעהט, געשווינדעלט און פערשוואונדען, אלעס און זי אויך צוזאמען האָט זיך איהר אויסגעצייגט ווי פערנעבעלט, דערווייטערט, פערוואָרפען און פערגעסען אויף אייביג. א וואהנזין האָט זי בעהערשט. זי האָט פלוצים דערזעהן פאר זיך מענשען, הייזער, אן אנדער דארף, אן אנדער הימעל, זי האָט זיך אָנגעשלאָגען אן א בוים געפאלען איבער א שטיין און זיך צוריק אויפגעהויבען. איהר ארימער, מאכטלאָזער קערפער האָט זיך געוואקעלט, מאכענדיג פערצווייפעלטע און צו דער זעלבער צייט לעכעריכע בעוועגונגען, אָבער קיין זאך ארום האָט אזוי ניט געגלאנצט ווי איהרע גרויע האָאר אונטער די שטראהלען פון דער גרויזאמער זונן.

די ארימע אויפ'ן צווייטען בערג האָבען, אלס א צייט פערטרייב, געצוואונגען דעם אידיאָט אריבערשווימען דעם טיף און זיך נאָכיאָגען דער אלטער פרוי, אז זי זאל איהם געבען א נדבה. זיי האָבען איהם אריינגעשטויסען אין וואסער אריין, ארונטערנעהמענדיג פון איהם פריהער די שמאטעס. דער אידיאָט איז געשוואומען, ווי א הונד, אונטער א שטיינערנעם רעגען, וועלכער האָט איהם ניט דערלאָזט צוריק צו קעהרען זיך. די קריפּעלס האָבען געסוויסטשעט און געריטשעט, גע־פינענדיג אין דער גרויזאמקייט א מין התענוג. לויט דעם שטראָם, וואָס האָט אוועקגעטראָגען דעם תם, זייכען זיי ארומגעשפרונגען און נע־הונקען איבער'ן ברעג און געהילעכט און גערגזנ'ט:

—ער טרינקט זיך! ער טרינקט זיך! —

דער אידיאָט האָט זיך דערשלאָגען צו דער האַרטער יבשה מיט פערצווייפעלטע אנשטרענגונגען, און א נאָקעטער, — ווייל דאָס נעפיהל פון שאנדע איז אין איהם אבגעשטאָרבען צוזאמען מיט דעם פערשטאנד, — האָט ער זיך נעלאָזט געהן צו דער פרוי מיט זיין נע־וועהנליכען האלב־פאראליזירטען גאנג.

דערוועהנדיג פאר זיך דעם פאַרשיין, האָט די פרוי אין א טויט שרעק, מאכענדיג מיט די הענט אוֹן, שרייענדיג מיט משוּנח־רינע קולות,

זיך געלאזט לויפען צום טייך. האט זי געוואוסט, וואס זי טהוט? האט זי געוואלט שטארבען? פון וואס האט זי אין יענעם מאמענט געטראכט?

צולויפענדיג ביז צום סאמע עק פון טייך, איז זי אריינגעפאלען אין וואסער. דאס וואסער האט א פליוסקע געטהאן און זיך צוגעמאכט איבער איהר. פיעלע רינגען זיינען אבגעלאפען פון דעם אויפגעפאלענעם פלאטץ, זיך צוגאנגען מיט לייכטע גלאנצענדע שאקלען און זיינען פערשוואונדען.

די חברה קבצנים אויף דעם אנדערען ברעג האבען נאכגעשריען דער אבשוויימענדער שיף:

—א, לוקא! א, לוקא מארינא!

און זיי זיינען געלאפען צום הויז מיט די טאפאלען אנזאגען די נייעס.

דערוויסענדיג זיך פון דער פאסירונג, האט לוקא געריכטעט זיין שיף צום אנגעצייגטען פלאטץ און האט גערופען לא מארטינא'ן, וועלכער איז זיך בשלום געשוואומען מיט'ן שטראם אויף זיין שיפעל.

— דאנק איז א פרוי דערטרונקען געוואָרען — האט לוקא געזאגט.

ער האט ניט דערצעהלט אלע איינצעלהייטען וואר עס האט זיך נעטרונקען און ווי אזוי עס האט פאסירט, וויל ער האט ניט ליעב געהאט צו רערען א סך.

די איבערשיפערס האבען זיך אויסגעגליכט מיט די שיפען און רוהיג זיך געשוואומען.

— האסט דו פרובירט דעם נייעם ווין פון קיאקיא? — האט לא מארטינא געפרעגט און ער האט מיט א סימן מיט דער האנד אויסגערריקט, אז דער ווין איז אויסגעצייכענט.

— נאך ניט — האט לוקא געענטפערט.

— וואלסט דו פיעלייכט איהם געוואלט פערזוכען? — חאט לא מארטינא וויעדער געפרעגט.

— פאר וואס ניט — האט לוקא געענטפערט.

— נאכהער. וואָרט אונז יאנאנזשלא— האט לא מארטינא געזאגט.

— זעהר שעהן — האט לוקא געענטפערט.

זיי זיינען צוגעשוואומען צום פּלאַטץ. דער אידיאָט, וועלכער האָט געקענט אָנצייגען דעם פּלאַטץ פון דער טרויעריגער פּאַסירונג פּינקטליכער פון אַלע, איז אַנטלאָפען און בעקומען די פּאַליגע צווישען די טרויבען בוימלאָך. אויפֿן צווייטען ברעג האָבען זיך אָנגעפּאַנגען צוזאַמענקלייבען נייעגעריגע.

— שטעל אָב דיין שיפּל און שפּרינג אַריבער אין מיינעם. אייערער וועט עס טרייבען און דער צווייטער וועט זוכען — האָט לוקא געזאָגט.

לא מארטינא האָט אזוי געטהאָן. ער האָט געפּיהרט דאָס שיפּל אהין און צוריק אויף א שטח פון צוואַנציג פוס און לוקא האָט מיט א הוק געזוכט און גענישטשערט אויפֿן דנא פון דעם טייך. פון צייט צו צייט האָט ער אונטערגעבורטשעט, בעגענדיג אין וועג עפּעס א שטערונג.

— אָט. —

— אָט. —

אָבער יעדעס מאָל האָט ער געמאַכט א טעות.

ענדליך, נאָך לאַנגע זוכען, האָט ער געזאָגט:

— יעצט האָב איך עס — און אָנבויגענדיג זיך, צושפּאַרענדיג די פּיס, אום אָנצונעהמען זיך מיט כחות, האָט ער לאַנגזאַם ארויסגעהויבען די משא אויפֿן עק פון דעם הוק, זיינע אָנגעצייגענע ארעמס האָבען געציטערט.

— העלפּען דיר? — האָט לא מארטינא געפרעגט, ארונטערלעגענדיג די וועסלע.

— עס לוינט זיך ניט — האָט לוקא געענטפערט.

מונזשיא.

אין אלע סביבות פון פעסקארא, אין סאן סילוועסטרא, אין פאנטאנעל, אין סאן פאסקא, ביז צום סאמע פאלטארע, אין די וואלעלונער פלאנטאציעס, אויף יענער זייט אלענטא, און הויפטזעכליך, אין אלע דערפלאך, וואס ליגען בייס ים, נאהענט צום פלאטץ, וואו דער פעסקארא פאלט אריין, און אין אלע ווינקעלאך ארום די שארפע, שפיצינע בערג — געהט פון לאנגע אלטע יאהרען ארום א טעשה פון אינעם א ראספאד, וועלכער האט אויף זיך געטראגען דעם נאמען פון א בעריהמטען ים־רויבער, און וועלכער איז געווען בלינד, ווי דער אמאלידינער האמער.

אום פריהלינג פלעגט מונזשיא אנפאנגען זיין וואנדערען און ענדיגען — אין אקטאבער, פונקט צו ערשטע קעלטען. ער פלעגט נעהן פון דארף צו דארף אין דער בענלייטונג פון א פרוי אדער א קינד.

אין דעם שטילען, רוהיגען וועלטל ארומגענומען מיט בריייטע שעהנע פעלדער פלעגען ווייניעדיג אבקלינגען זיינע ליעדער, זיין תהלים זיינע תפלות פאר די נשמות פון די געשטארבענע. ער איז אויף אזוי פיעל געווען יעדען בעקאנט, אז זאגאר די הינט האבען שוין אויף איהם ניט געבולען, וועז ער פלעגט צוקומען צו א הויז. מיט א טרעל אויף א קלארנעט פלעגט ער זיך לאזען ווייסען אוז, דערהערענדיג דעם בעקאנטען סיגנאל, פלעגען שוין די אלטע פרויען זיך באלד בעווייזען אויף די שוועלען פון די טהירען, מקבל פנים געווען דעם נאסטי. מיט גרויס כבוד, ארויסגעטראגען פאר איהם א בענקעל אונטער א בוים אן אנגעהויבען איהם אויספרעגען מכח זיין געזונד.

דערהערענדיג דעם חשוב'ן גאסט אנקומען, פלעגען אויך די פויערים אוועקווארפען זייער ארבייט אין פעלד אן מיט די כלי עבודה אין די הענט, אבווישענדיג אויפ'ן וועג דעם שוויים, וואס האט גערו־

נען פון זיי ריטשקעסווייז, געקומען צולויפען און ענג ארומגערינגעלט מונזשיאן און שטופענווייז האָבען זיך אלע צוזאמענגעשטופט אין איין קופע און עס איז געווען א וועהטאָג צו קוקען אויף זייערע צוקריסטע, אורָאדישע, צוקריפעלטע און מיט מאזאלען בערעקטע פיס, וועלכע האָבען אויסגעזעהן, ווי א מאסע אוסגעקאָרטשעטע ווארצלען.

מט הייליגען טריאומף האָט געוועהט פון דעם בלינדען און געשוועבט האָט שלום און פריעדען איבער די אלע פערזאמעלטע און אויבער אלעם ארום. די זונן, די פראכטפאלע פרוכטען אויף דער ערד דער פחר און די שמחה, פון דעם ארומרינגלענדען לעבען, — די צערטע, מחיה'דיגע ליעדער, וואס האָבען זיך געטראָגען פון וויטענס — אלעס, צוזאמען איז געווען גאָר ניט מיט גאָר ניט אין פערגלייך מיט יענעם עגמות נפש און צער, וועלכע האָבען בעהערשט די פויערים, וועו דער בלינדער מונזשיע האָט נאָר אָנגעפאנגען זינגען.

איינע פון די אלטע פרויען האָט אָנגערופען א נאָמען פון א טויטען פאר וועמען'ס נשמה זי האָט געבעטען מתפלל צו זיין, און מוזשיע האָט אבגעהויבען זיין קאפעליוש.

זיין בריטער, בלישטשענדער שארבען איז אין נאנצען געווען בעצייכענט מיט א גרויקייט. און זיין גאנץ געזיכט, וועלכעס איז אין דער געווהנליכער צייט עהנליך געווען אויף א מאסקע, אין נאנצען ווי פון א זויער שטאף אויסגענעסטען, איז מאמענטאל בערעקט נעווארען מיט פאלדען און אויפגעלעבט, ווי נאָר ער האָט מיט זיין געווהנליכער מינע צוגעטראָגען דעם קלארנעט צו זיינע ליפען. טויזענדער קלייננעקע און דינגעקע קנייטשעלאך האָבען בערעקט זיינע שלייפען, שטערען, נאז און ליפען, האָבען זיך צוזאמענגעדריקט, צוזאמענגעמישט און זיך ריטמיש איבערגערוקט פון פלאטץ אויף פלאטץ מיט יעדען בלאז אין קלארנעט אריין. בלויז די באקען־בייגער זיינען געבליבען אָנגעצויגענע, בלישטשענדע, געקאלירטע מיט בלוטיגע אָדערען, וועלכע דערמאָהנען אן די אָדערלאך פון א וויינבלאט אין דער צייט, וועו מען נעהמט צוזאמען די טרויבען. און פון די אויגען זיינען בלויז געבליבען שמאלע פאסעקלאך פון די איבערגעקערטע אונטערשטע וויהען.

און אויף דיעזען שערכעוואטען געזיכט, אויף דעם לאנגען דאָרען האלז, אויף די קורצע, האָרטע האָאָר פון דער בארד האָט זיך כישוף־

דינ דורכגעבראכען א שיין, דא פערשווינדענדיג, דא צוריק ערשיי־
נענדיג און זיך צוגאסען און צושלאגען אין טחיילעכלאך פונקט, ווי די
טהוי צושלאגט זיך אין טראפענווייז אויף אן אבגרונד, וועלכע איז בע־
דעקט מיט באראדוקעם און שימעל; ער האט געשפיעלט אויף טוי־
זענדערליי ארטען, זיך געשאקעלט און געוואקעלט, און זיין פנים
האט זיך אננעצונדען און עס האט איהם צוגענעבען אן אבשיין פון
אלטען, אלטען יחום און ארעל.

און טענער האבען זיך געגאסען פון דעם קלארנעט לויט די שטע־
לונג פון די פינגער. עס האט אויסגעצייגט ווי דער דומב, דער גוף
פון האלץ און מעטאל פערמאגט אין זיך א נשמה, א טיעפע לעבע־
דיגע נשמה, וואם איז לייכט זיך איבערצוצייגען. מיט א פעטע פאלי־
ראווקע האט דער קלארנעט אבגעשיינט. זיינע לעכלאך האבען אום
ווינטער נעריינט אלם נעסטען פאר קלייניקע שפינדעלאך און אום
זומער זיינען זיי געווען פערשטאפט מיט שטויב און שמוץ. זיינע מע־
טאלישע חלקים זיינען שוין פון לאנג, לאנג געווען בערעפט מיט א
גרינעם ראסט — און אין גאנצען כמעט איז ער געווען פערריבט מיט
וואקס און סמאלץ און ארומגעבונדען מיט פאדעם. די קלאנגען זיינע
זיינען געווען שוואבע און ציטערענדע.

פאלקאם מעכאניש האבען זיך דעם בלינדענ'ס פינגער איבערגע־
רוקט אויף דעם קלארנעט, ווייל אלעם, וואם ער האט געשפיעלט איז
איהם געווען גוט בעקאנט. מונזשיע'ס הענט, לאנגע, אומגעלומפערטע,
בערעפט מיט גוליעם און מאזאלען מיט א צוקוועטשטען נאגעל אויף
דעם גראבען פינגער, זיינען געווען עהנליך אויף די לאפעם פון אן אל־
טער, שוואכער מאלפע און האבען זיך אויסגעצייבענט מיט זייער
טונקעל־גרינקייט, ווי אויף צוגעפוילטע פרוכטען.

נאך דער פרעלאדיע אויפ'ן קלארנעט פלעגט מונזשיא תמיד
זינגען די בעוואוסטע תפלה: „זיי מיר מוחל, גאטעניו דערמאהן מיך
ניט צו שלעכטען!..." בעגוצענדיג זיך מיט די איבערגיסונג פון
בלויז פינף נאטען, און זיין שטימע איז דא ארויף העכער, העכער און
דא געווארען שטיל קוים, וואס מען האט געהערט. אפט האט זיך גע־
הערט נאט'ס נאמען און אלע זיינע מעלות און חסדים און ריהרענד־
האלצריימענדיג האט נאנצע תפלה אבגעקלונגען.

ניט אבריימענדיג די אויגען פון דעם זינגער ליפען, האבען די

פויערים זיך צוגעהערט רעליגיעז און בע'צער'ט. וועז ניט וועז האבען זיך פון די ווייטע פעלדער — לויט דער צייט פון דעם יאהר — צוגע־טראגען די ליעדער פון די שניטער אדער פון די, וואס האבען צוזא־מענגעקליבען די ווינטרויבען און זיך צוזאמענגאנסען מיט די קלאנ־גען פון דעם הייליגען הימל, און מונזשיע, זייענדיג טויבליך, האט אלץ פארטנעזעצט זיין זינגען מיט דער זעלבער הויכער שטימע, ווי פריהער. זיינע ליפען האבען זיך אויפגעהויבען און ארונטערגעלאזט אויף די צייהנלאזע יאסלען און איבער דער בארד האט אלץ אפטער און נעריכטער גערונגען די סליגע. דאן האט ער וויעדער צוגעטראגען דעם קלארנעט צו די ליפען און געשפיעלט עפעס אן אינטערמעצא (צווישען־שפיעל), וועלכע איז וויעדער געווען דורכגעוועבט מיט געט־ליבקייט. אזוי האט ער אימער אנגעפאנגען און אזוי געענדיגט. זיין בעלוינונג איז בעשטאנען אין א שטיקעלע קעז, א ציבעלקע, ברויט, א קריגעלע ווייז און וועז ניט וועז א היהנדעלע.

נעענדיגט זיין קאנצערט, פלעגט זיך מונזשיע באלד אויפהויבען פון דעם בענקעל. זיין קערפער איז געווען א גרויסער און א דארער, זיין פלייצע אייגנעבויגען און זיינע פיס אויסגעבויגען. א קיילעבדיג יאהר האט אויפ'ן קאפ געטראגען א גרינעם קאפעליוש און אויף די אקסלען א ראק, וואס האט דערנרייכט ביז צו די קניען און ביים האלז נעווען צוגעשפיעלעט אויף צוויי גרויסע מעשענע קנעפ.

נעגאנגען איז ער לאנגזאם, קוים געשפאנט, און יעדעס מאל זיך אבנעשטעלט, כדי זיך אויסצוהוסטען און אבצוכאפען דעם אטהעם.

*

* *

אין אקטאבער, וועז אלע ווינטרויבען זיינען ארונטערגענומען און די וועגען טרינקען זיך אין בלאטע, האט זיך מונזשיע צוריקגע־קעהרט אין זיין ארעם חדר'ל, אין וועלכען ער האט געוואוינט צוזא־מען מיט א שניידער, מיט זיין פראלייזירטער פרוי און מיט א גאסען קעהרער מיט זיינע נייז אבגערייסענע, אבגעשליסענע, געלויבטי־נע קינדער.

אין די טעג, וועז דאס וועטער איז געשטאנען שעהן, פלעגט

מונזשיא, אין דער בעגלייטונג פון אימיצען ארויסגעהן אויף דער פאר־
טאנעווסקע בריק, זיך אוועקזעצן אויף א שטיין אונטער דער זונן און
גאר אין דער שטיל, בלויז צו פרובירען זיין שטימע, אונטערזינגען
„יו דעאום" (דו גאט) און באלד פלעגט זיך ארום איהם כמעט אי־
מער צוזאמענקלויבען אן עולם פון קבצנים. דא זיינען געווען קאליקעס
מיט צוקריפעלטע אברים, הויקערס, עפילעפטיקער, קרעציגע, אלטע,
שוואכע פרויען, בעדעקטע מיט וואונדען, מיט טשערעקעס און בלויע
ביילען, אהן צייהן, אהן האאר, גרינע, ווי די היישערעקלאך, דארע,
קווארע, אויסגעמוטשעטע קינדער, מיט דורכדרינגענדע אויגען, ווי ביי
ווילדע פויגעל, מיט בלאסע, פערוויאנעטע באקען, מיט בלייכע, פער־
טריקענטע און צופאלענע ליפען, שווייגענדע, טרויעריגע, מעלאנכא־
לישע און מיט אלע סימנים פון א שלעכטער, ביטערער ירושה....
און אלע די פערזעהנישען פון קבצנות און דלות, אלע די אבגעריסע־
נע, אבגעשלייסענע, נאקעטע און בארפיסע שלעק האבען זיך געשטופט
און געדריקט ארום דעם ראפאאד און געשמועסט מיט איהם ווי מיט
זייערען א גלייכען.

דאן, צו בעפריעדיגען דאס בינטעל קבצנים, פלעגט מונזשיא זיך
צולאזען אביסעל העכער און שטופענווייז פלעגען די פערזאמלטע זיך
צו רוקען נעהענטער און נעהענטער. אט קריכט און שלעפט זיך שיאשיא
אויף אלע פיער איבער דער ערד. אט איז שענילא, מיט דעם אויס־
זעהן פון אן אנדרוגינס, מיט זיין אבשטויסענע געזיכט, דער גאנצער
האלז בעדעקט מיט גרינע, גלע און רויטליכע טשערעקעס און מיט
געצייהלטע, געגרייזעלטע האארעלעך אויף די זייטען פון קאפ, נאהענט
צו די שלייפען. אט זיינען די דריי ברידער מאמאלושי, אלע אידיא־
טען, מיט פנים'ער, ווי ביי די שפסען, וועו מען שעהרט זיי... אט
איז פאסטערע מיט זיין אויבירטע קאליר געזיכט, מיט זיין איינגע־
פלעטשטער נאז, מיט איבערגעקהרטע וויהען. אט איז קאטאלינא,
א פרוי פון אן אונבעשטימטער עלטער, מיט לאנגע צעפ רויטליכע האאר
און דאן, ווי אן אויסגעהונגערטע צוינ. א „וועגערא" אין איהר וועל־
טיל, אן אונאויסגעשעפטער קוואל פון ליעבע, צו וועלכען אלע מיעדע
און דורשטיגע קומען.— אט איז יאקאב, אן אונגעהייער געזונטער זקן,
אין גאנצען בעדעקט מיט א גרינעם פוך. אט איז הראגאלא, קאנס־
טאנטינא קארפאלי מיט צוסטשערעטע ליפען פונקט ווי א שטוק פלייש

וואָלט תמיד געלעגן צווישען זיינע צייהן. אָט זיינען נאָך אנדערע, וועלכע האלטען אין קומען און קומען אהין אָן עק.

אלע שמוציגע און פערבלוטיגטע פון ארום דעם ברעג פּעסקאַרא, פון די שארפע, שפּיציגע ברג, פון די ברעגעס פון דעם נאָהענטען ים, האָבען זיך ארויסגעוצט ארום מונזשיען אונטער דער זונ, וועלכע האָט געשיינט פאר יערען איינעם גלייך.

און העכער און שטארקער האָט זיך מונזשיע'ס שטימע געהערט. מיט א מין שטאָלץ, מיט אן אונדזיטליכע שטרענגע צו טריאומף האָט זיך זיין נשמה אָנגעפילט, וויל ער איז געווען א קינסטלער, וויל ער האָט זיך איבערגעגעבען מיט זיין לייב און לעבען דער הילִיגער קונסט ניט פאר קיין אנדער זאך ווי אוים לעבע צו איהר.

און אָפט פלעגט זיך צווישען דער מאסע אָבגעריסענע דערהערען אפלאָדיסמענטען, אויסדרוקע פון בעגייסטערונג און דאנקבארקייט, אָבער דער פערטיעפטער מונזשיא האָט, לוידער, גאָר ניט געהערט.

און וועז די זונ איז פערגאַנגען אן, זענען דיג זיך, געלאסטשעט בלויז די קעפּעלאָך פון די זיילען פון דער פּאַרטאַנאָווסקע בריק, האָט מונזשיא געענדיגט זיין זינגען. די דאנקבארע אביונים האָבען מיט כבוד זיך פערנעגט דעם בלינדען און זיינען זיך צוגאַנגען אין פערשיערענע זייטען און ניט זעלטען פלעגט זיך מאכען, אז שיאשיא אן די בריידער מאמאלושי זיינען פערבליבען מיט דעם אלטען, וועלכער איז נאָך געבליבען זיצען אויפ'ן שטיין אן געטראכט — געטראכט מעגליך וועגען די אמאלידיגע גוטע צייטען, זיך עראינערט אן זיין כבוד, וועז עס האָבען נאָך געלעבט לויציאקאפּעלא, האלפּא אן קווא־טארצע.

*

* *

אך, ווי גוט עס איז דאן געווען מונזשיא'ס קווארטעט!

דער קליינער ארקעסטער האָט געהאט א גרויסען, בכבוד'ינען שם איבער דעם גאנצען ברעג.

האלפּא דיקאזאלי האָט געשפּיעלט פיעדעל. ער איז געווען א קליין, גרוי מענשעלע ווי א יאסטשעריצע אן זיין שערדעוואטע פנים איז

געווען אין גאנצען בערעקט מיט פריסטשעקלאך און בלאטערלאך ווי אן אבגעקאכטע טשערעפאכע.

פון זיין קליין היטעלע האבען תמיד ארונטערגעהאנגען צוויי פעדערען. אפט און שנעל האט ער געפיהרט מיט'ן סמיק, מיט זיין גאנצען שפיצידיגען בערדעל איינגעגראבען אין פיעדעל, זיינע אייגעבויגענע, ציטערענדע פינגער האבען געדריקט די סטרונעס און אין זיין שפיעלען האבען זיך בולט ארויסגעזעהען קראפט און ליידענשאפט.

נאך איהם איז אימער געשטאנען קוואטערעצע מיט זיין קאנטרבאס, וועלכער איז געווען צוגעבונדען צום בעל הבית בויך. לאנג און דאר, ווי א ליכט האט קווארטערעצע מיט זיין גאנצען לייב און לעבען געהאט א פאמעראנצען קאליר און אויסגעקוקט, ווי איינע פון יענע אייגקאליריגע פיגורען, וועלכע זיינען מיט גרויס פארזיכטיגקייט אויסגעמאהלען אויף די אלטמאדישע רייכע וואזען. זיינע אויגען, וועלכע האבען געהאט א מערקווירדיגע קרבות מיט די אויגען פון היגט, וואס היטען די שעפסען, האבען געהאט א קאליר פון טונקלען גאלד. זיינע גרויסע, אוועקגעשפארטע אויערען ווי ביי א פלעדער מויז, האבען אבגעשיינט אין א טונקל גלעזען קאליר. זיין מלבוש האט געהאט יענעם טאבאק קאליר, וועלכען די יעגער האבען זעהר ליעב. און דער אלטער, ברוין־רויטער קאנטרבאס, וועלכער איז געווען בעפוצט מיט פעדערען, מיט זילבערנעם שעך, מיט בילדעלאך, מיט מדאלען, מיט ביינדעלעך, מיט גלעקלאך און קלעפערלאך, האט אויסגעקוקט ווי א בארבארישער אינסטרומענט, וועלכער האט געשיינט ארויסצוגעבען די זאנדערבארסטע, די פרעמדסטע, די שרעקליכסטע קלאנגען.

לוציאקאפעלא איז אימער געשטאנען הינטען מיט זיין צוויי־סטרוניגע גיטארע אויף אן אקסל באנד. ער איז געווען דער אינגסטער, דער ריהרעווודיגסטער און דער קלוגסטער חברה־מאן פון דעם גאנצען קווארטעט. אויף זיין נרויסער קופע צושויבערטע האאר איז שעלמיש גלעגען א העל רויט מיצעלע. אין די אויערען האט ער מיט א פרויען־קאקעטטווע געטראגען אויערינגלאך. וועז ער איז געגאנגען האט ער אונטערגעטאנצט און זיין פנים האט אויסגעדריקט אן אונערשעפליכע פרייד. ער האט ליעב געהאט וויין, געזאנג, זיין גיטארע, טענץ אויף דער פרייער לופט, סערענאדען לכבוד שעהנע פרויען און סעודה'לאך.

איבעראל, אויף חתונות, אויף ברית׳ען, אויף שמחות און אויף לויות איז מונזשיאס קוואַרטעט געווען דער געווינשטער און ערווארטעטער גאַסט. ביי א חתונה איז ער געגאַנגען פריהער פאַר דער גאַנצער פּראַצעסיאָן איבער אַלע גאַסען, וועלכע זיינען געווען אויסגעשפּרייט מיט בלומען און שמעקענדיגע גראָזען אין געהילכט מיט פּריינדליכע בעגריסונגען. פּינף עזלען בעפּוצט אין גירלאַנדען האָבען געפּיהרט די מתנות. א וואָגען איינגעשפּאַנט מיט צוויי אָקסען, בערעקט מיט דיוואַנעס, האָט געפּיהרט דעם נדן. פּאָנען, מאַצען, שיסלען און קעסלען — דאָס גאַנצע קופּערנע געשיער האָט געקלונגען און געקלאַפּט ביי יעדען פּערקירעווען זיך, אז מען האָט ניט געקענט איבערטראָגען. שטוהלען, טישען, בענק, קאַסטענס און קוישען — דאָס גאַנצע אלטמאָדישע בעל הבית׳שקייט — האָט געקנאַקט אין געטראַכקעט. רייכע עלעגאַנטע, קאַלירעגדע קלייַדער, מיט הענט אויסגענעהטע קאָפּטעס, זיידענע פּאַרטוכער — אין גאַנצען דער פּרויען־גאַרדעראָב — האָט גלסטשעט אויף דער זון, זיך איבערגעגאַסען אין פּערשיידענע פּאַרבען אין דער פּרעהליכער לופט. און די ווערטענא מיט דעם פלאקס — דער סימבאָל פון ברכה און הצלחה — אָנגעקניפט אויף סאַמע שפּיץ, האָט אין לויטערען לאזור פון דעם הימעל אויסגעקוקט, ווי א גאַלדענע שפּילקע.

יעדע קרובה האָט געטראָגען אויף קאָפּ א קוישעל מיט וויַיץ, אויף וויַיץ איז געלעגען א שטיקעל ברויט און אויף ברויט א בלימעלע. מיט לידער האָבען זיי לאַנגזאַם, שטאַלציג איינע נאָך דער אַנדערער, ווי די גענז, געשפּאַנט און, קומענדיג אין הויז אריין, האָבען זיי לעבען דער חתן־כלה׳ס שטוהל ארונטער געשטעלט די קוישלאָך, אָנגענומען פּולע הענט וויַיץ און בעשאָטען חתן־כלה און דערביי זיי אָנגעווינשעווען אלדאָס גוטס, און אז זיי זאָלען זיך פּרוכפּערען און מעהרען. די זעלבע צערעמאָניע האָט די מוטער דורכגעמאַכט און נאַכהער, כליפּענדיג אויף קול, האָט זי מיט א קליין ברויטעל בעריהרט דער טאַכטער׳ס פּליייצעס און שטערען און זיך מיט איהר אָבגעזעגענט אין טרויעריגע און צארטע ווערטער.

נאָכדעם האָט זיך אויף׳ן הויף אין א שנעל אויפגעשטעלטער פּאַלאַטקע, אָנגעהויבען די סעודה.

מונזשיא, וועלכער איז ערשט בלינד געוואָרען אויף דער עלטער,

איז א מיעדער געשטאנען אנגעצויגען אין א גרינעם בגד אין מיטען הויף, געבלאזען מיט אלע כחות אין קלארנעט אריין און, קלאפענדיג מיט די פים אונטערגעטריבען זיינע חברים.

האלפא האט וואהנזיניג געריפעט מיט דעם סמיק. קוואטארעצע האט מיט גרויס מיה נאכגעפאלגט דעם מוזיקאלישען אוראנאן און גע־פיהלט, אז דער סמיק רייבט איהם מעהר איבער'ן בויך אידער איבער די גראבע סטרונעס פון דעם קאנטרבאס. לויציאקאפעלע האט מיט דער לינקער האנד געהאלטען דאס הענטעל פון דער גיטארע און מיט דער רעכטער געלאפען איבער די צווייי סטרונעס און מיט אויגען געשוועבט איבער די פרויען, וועלכע האבען זיך געהאלטען פון ווייטען און גע־שיינט און געלאכט אין דער זונען שיין און צווישען די צולאזטע בוימער.

און צו דער זעלבער צייט האט דער שמש צוטראגען דאס עסען און די בע'טעם'טע פארע האט זיך אויפגעהויבען, זיך געדרעהט צווי־שען די צווייגען און זיך געלעגט אויף די בלעטלאך.

קרוגען פול מיט ווין זיינען געגאנגען פון האנד צו האנד. אי־בער'ן טיש האבען זיך הענט געשטופט, געדריקט, „ג'צלם'ט" און איבערגעפלאכטען, כאפענדיג פאמראנצען, ציטרינען, און אויבירטען. דער ריח פון די זיסע זאכען האט זיך צוזאמענגעמישט מיט דעם ארמאט פון די פעלדער. דא און דארט צווישען איין „לחיים" און צווייטען האט מען דעם „יונגען פאארעל" צוגעטראגען קלייניע מתנות.

און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האט די אויסגעלאסענע שמחה אנגעצינדען אלע הערצער, און אין נעכסטען מאמענט איז מונזשיא מיט א הוילען קאפ, מיט א פולען כוס צוגעגאנגען נעהענטער צום טיש און אנגעהויבען זינגען דאס טראדיציאנע ליעד, וועלכעם האט געעפענט יעדען'ס מויל, און אבגעקלונגען האט אין דער לופט

"Quisto vino e dolce e galan,
A la solute de tutti quonti!

(שעהן איז דער ווין און זים
לאמיר זשע טרינקען פאר אלעמען'ס געזונד!)

אננא׳ס לעבען

1.

לוקא מינעלא, וועלכער איז געבאָרען געוואָרען אין 1789, אין אָטראָן, אין איינעם פון די שטיבעלאָך פון פאַרט קאַלראָר, איז געווען א מאָטראָז. אין זיין פריהער יוגענד האט ער א געוויסע צייט געשוואַרמען אין א זעגעל־שיפעל פון אָרטאָן צו די דאַלמאַטישע פאָרטען, פיהרענדיג גרינוואַרנס, תבואה און געטרוקענטע פרוכטען. שפעטער האט זיך איהם פערוואַלט איבערבייטען זיין בעל הבית און ער איז אָנגעקומען צו ראַקא פאַנצאַוועקאַנטע, וואו ער האט אָננענומען א שטעלע אויף זיין נייער שיף צו פיהרען לימאָנעס און מאָראַנצען צום באָרטען ראָטאָ.

וועו ער איז אַלט געווען ביי זיעבען און צוואַנציג יאהר, האט זיך אין איהם אָנגעצונדען א ליעבע צו פראַנטשעסקאַ נאָבילע, מיט וועלכער ער האט שפעטער מיט עטליכע מאָנאטען חתונה געהאט.

ניט קוקענדיג אויף זיין ניעדריגען וואוקס, איז לוקא געווען זעהר א געזונטער און א קרעפטיגער. זיין בליהענד פנים איז געווען ארומגענומען מיט א בלאָנדען בערדיל. אין די אויערען האט ער געטראגען גאַלדענע אויעררינגלאָך, ווי א פרוי. ער האט ליעב געהאט צו טרינקען, צו רויכערען און איז געווען א פרומער. זיין „הויליגער" ליעבלינג איז געווען דער אפאסטאל פאמא. פון דער נאטור איז לוקא געווען אבערגלויביש און מענליך אז דערפאר טאקע האט ער געקענט דערצעהלען וואונדערליכע, פאנטאסטישע ים מעשות. מעשות איבער דאַלמאַטישע פעלקער, איבער די אדריאטישע אינזלען און אפילו איבער די לענדער, וואס ליעגען בייס סאמע פאָל.

פראַנטשעסקאַ איז געווען א פרוי שוין פון מיטעלע יאהרען. שטאַמענדיג פון דעם אָרטאָנאשען שבט, איז זי געווען בליהענד, שהען און

פערמאגט צארטע נעזיכט'ס ציגע. זי האט מיט'ן גאנצען הארצען ליעב געהאט די קירכע, די רעליגיעזע צערעמאניעס, דאס הייליגע געזאנג און האט געפיהרט אן איינפאך שרט לעבען. זי האט געגלויבט אין אלערליי מינים אונגעוועהנליכע זאכען און פאר יעדען טריט, וואס זי האט געמאכט, האט זי אבגעדאנקט גאט מיט א תפלה.

פון דיעזע טאטע־מאמע איז געבאָרען געוואָרען אננא. דאס איז געשעהן אין יוני, 1871. אזוי ווי די „וועהען" זיינען נעווען זעהר שווערע און מען האט מיט יעדער מינוט ערווארטעט א זעהר טרויעריגען סוף, האט מען אננא'ן „געהייליגט" דורך דער מוטער'ס בויך, נאך איידער זי איז געקומען אויף דער וועלט. נאך לאנגע שרעקליכע „וועהען" איז דאס קינד געקומען אויף דער וועלט בשלום. דאס קינד האט אנגעהויבען זויגען דער מוטער'ס ברוסט און האט געוואקסען געזונט און פרעהליך.

אבענד צו פלעגט פראנטשעסקא נעהמען דאס קינד און ארונטער געהן צום ברעג פון ים און ערווארטען דאס אנקומען פון דער בארושע, וועלכע איז געשוואומען אן אנגעלאדענע פון ראטא. נאכדעם ווי לוקא האט אויסגעגרוועט די בארושע, איז ער זיי געגאנגען אקעגען. זיין העמד איז געווען אנגעזאפט מיט א וואונדערבארען גערוך פון זידישע פרוכטען. זיי האבען זיך צוזאמען אויפגעהויבען דעם בארג, וואו עס האבען זיך אנגעפאנגען די בעוואוינטע שטיבלאך און צוקומענדיג צום קלויסטער, האבען זיי געקניעט. אין די קירכען־טהורעמס האבען שוין געברענט די לעמפלאך. אין דער טיעפעניש, דורך זיעבען בראנזענע גראטעס האט ווי א ציערונג ארויסגעשיינט די סטאטוע פון דעם אפאסטאל. לוקא און פראנטשעסקא האבען געבעטען גאט פאר זייער קלוינער טאכטערל. ביים אוועקגעהן האט די מוטער בעקראפעט דעם שטערן פון איהר קינד מיט דעם הייליגען וואסער, וואס איז געשטאנען אין א שיסל. די קליינע האט זיך צושריען און די קולות האבען אנגעפילט דעם נאנצען בארטען, ווי די אבקלאנגען פון גרויסע מעטאלענע כלים.

רוהיג האבען געשוואומען אננא'ס קינדער יאהרען אהן וועלכע ניט איז זאנדערבארע פאסירונג. אין מאי, 1823, האט מען זי אנגעטהאן אין פליעגעל, ווי א מלאך. זי האט אויף זיך געטראגען א וויסען שלייער און א קראנץ פון ראזען. אויסגעמישט צווישען א מאסע פון

אנדערע מלאים'לאך, האָט זי אנטהויל גענומען אין א פראָצעס־ען, האלטענדיג אין האנד א דין וועקסען ליכטעל. אין קירכע האָט די מאמע געוואלט אונטערהויבען דאס טאכטערל אויף די הענט צו דער סטאטוע, אום די קליינינקע זאל זיך צוריהרען צום הויליגען בעשיצער. נאָר אזוי ווי די אנדערע מאמעס האבען געטהאן דאס זעלבע, איז ארויסגעקומען א געדרענג, און אנגא'ס שלייער האט זיך אָנגעכאפט פון איינעם פון די ליכטלאך. אין איין מינוט האָט דער פלאם ארומ־געוויקעלט דעם מיידעלע'ס דארען קערפערל. א טויט שרעק האט אָנ־געכאפט אלע אנוועזנדע און יעדער האט זיך געשטופט וואס פריהער ארויסצורוקען זיך פון דער קירכע. פראנטשעסקע, ביי וועלכער די הענט האבען זיך ווי אָבגענומען פון שרעק, האט דאָך בעוויזען ארונטערצו־רייסען די ברענענדע קלייד־עלאך און קאנוואלסיוו צוגעדריקט צו איהר ברוסט דאס נאקעטע, בעוואוסטלאָוז טאכטערל. ארויסלויפענדיג פון קירכע, האט זי געהאלטען אין איין רופען יעזוסען צו הילף.

פון די צוברענטע וואונדען איז אנגא געווען לאנג און געפעהרליך קראנק. זי האט שרעקליך גליטען און איהרע אויגען־לאָך האבען אויסגע־דריקט א טיפען צער. אין הערבסט איז זי געזונד געוואָרען און אלס א דאנק גאָט פאר דער רפואה האט זי געגעבען אין קלויסטער אריין א הייליג בילד.

וען דאס וועטער איז געווען גוט און אנגענעהם, האט זיך דאס נאנצע הויזגעזינד ארונטער גלאָזט צום ברעג און געגעסען וועטשערע אויף דער בארושע. אונטער א פעלז האט פראנטשעסקע צוליגט א פייער און געקאָכט פיש, און דער ריח פון די פיש האָט זיך צוטראָגען ארום און ארום און זיך אויסגעמישט מיט דעם בשמים'דיגען גערוך פון די אָנאָפריאָר סעדער און גערטנער. דער ים איז געווען רוהיג און ווייט, ווייט אין דעם האָריזאָנט האט זיך אָבגעזויגעלט נאנץ סאן־וויטא מיט איהרע שטיבלאָך. לוקא האט געצויגען א ליעד צוואמען מיט די אנדערע מאטראָזען; אנגא האט ארויסגעהאלפען דער מאמען.

נאָך דער וועטשערע, וען די לבנה איז אויפגענאנגען, האבען די מאטראָזען אָנגעפאנגען צופערטיגען די בארושע צום אָבשווימען, און דערווייל האט לוקא, זייענדיג זאט, אָנגעטרונקען און אביסעל אויפ־געלעגט, אָנגעהויבען דערצעהלען זיינע וואונדער מעשות איבער די לעגדער אויף יענער זייט ים.

„וויט, וויט פון דעם בארטען ראטא הויבט זיך אויף זעהר א הויכער בארג, וועלכער איז בעוואוינט מיט מאלפעס און אינדיאנער. עס וואקסען אויך דארט בוימער און אויף די בוימער וואקסען אנשטאט פרוכטען טהייערע, קאסטבארע שטיינער"... דאס ווייב און די טאכטער האבען געהערט און זיך געוואונדערט. נאר אט האבען זיך די זעגלען צוצוויגען און לוקא איז אבגעפאהרען.

אין פעוואראל, 1826, האט פראנטשעסקא נעבארען א טויט קינד. אים פריהלינג, 1830, האט זיך לוקא'ן פערוואלט נעהמען אננא'ן מיט זיך צום בארטען ראטא. מיט בריוו פונאנדערגעשפענטע אויגען, וועלכע האבען אויסגעדריקט בעגייסטערונג און ענטציקונג, האט זי נאכגע־פאלגט די שיפען, וואס האבען געשוואומען איבער דעם שעהנעם בלויליכען וואסער.

וועו זי איז ארונטערגעקומען אויפ'ן ברעג, איז זי געבליבען שטעהן א בעגייסטערטע און מיט ענטציקונג געקוקט ארום און ארום אויף די פלאנטאציעס און אויף די ארטיגע אייגוואוינער. דער פאטער האט זי אריינגעפיהרט אין א שטיבעל, וואו עס האט געוואוינט עפעס א מיטעל־יעהריגע פרוי, וועלכע האט געוועדט היקאוואטע. זיי האבען פערבראכט דארט צוויי טעג. אננא האט איינמאל בעמערקט, וויי איהר פאטער האט דער פרוי א קוש געטהאן אין די ליפען, אבער זי האט ניט געהאט קיין בעגריף, וואס דאס איז אזעלכעס.

וועו זי איז צוריק אהיים געקומען, האבען זי די חבר'טעס בעפאלען מיט פראגען און אזוי ווי אננא איז בטבע גענוגן א שוויינענדע, האט זי ניט אויף אלעס געענטפערט.

2.

אין מאי אין א יאהר ארום איז געקומען דער ארטאנער ארכי־עפיסקאפ אויף דעם יום טוב צו דער עהרע פונ'ם אפאסטאל. דער גאנצער קלויסטער איז געווען בעפוצט מיט רויטען טוך און גאלדענע בלעטלאך. פאר די בראנזענע גראטעס האבען געברענט עלף זילבערנע

לעמפּלאַך, וועלכע א נאָלדשמיעד האט געמאַכט אומיסטען צוליעב דעם יום טוב. עטליכע אבענדען האט אן אָרקעסטער צוואמען מיט'ן כאָהר הילעבדיג און קלינגענדיג געזונגען ביי יעדער גאָטעס־דיענסט. אום שבת האָט מען בעראַרפט אַרויסטראָגען דעם ביוסט פון דעם אפּא־סטאָל. פון נאָהענט און פון ווייט זיינען זיך צוזאַמענגעקומען גאָט־בעטערס. מיט א געזאַנג זיינען זיי גענאַנגען מיט'ן ברעג און אין די הענט האט יעדער געטראָגען א מתנה, וואס ער האט א נדר געטהאָן צו ברענגען אין קלויסטער. זייער פּראָצעסיאָן האט זיך געזעהן ווייט פונ'ם ים.

אום פרייטאָג האָט זיך אננא צום ערשטען מאָל מתודה געווען, דער אבער קסיאַנדז איז געווען א בכבודינער, גוטער עלטערער מאַן. ווען ער האט אויפגעהויבען זיין האַנד צו בענשען אימיצען, האט דער שטיין אין זיין רינג א פינקעל געטהאָן ווי א געטליך אויג.

ווען אננא האט דערפיהלט אויף איהר צונג דאס קיכעלע, וואס מען גיט יעדער פּערזאָן, וואס איז זיך מתודה, איז איהר פלוצלים פינ־סטער געוואָרען אין די אויגען פון אן אונערוואַרטעטער בעגיסטערונג, וואס האט זי מיט אמאָל איבערפילט, און זי האט געפיהלט, ווי זי וואָלט זיך געטובל'ט אין א וואַרעמער, שמעקעדיגער וואַנע. צווישען דער מאסע, וואס איז געשטאַנען הינטען, האט זיך צוגעבעגן אן אייגנע־האלטענער שעפּטשען. לעבען איהר האָבען זיך מתודה געווען נאָך מיידלאָך, וועלכע האבען אין גרויס צוטומעלניש געהאלטען זייערע קעפּ אייגנעבויגען צו די טרעפּ פונ'ם אלטאר.

אבענד האט פראַנטשעסקא, לויט דעם מנהג פון די גלויביגע, בע־שלאָסען צו נעכטיגען אויף דער פּאַדלאָגע פונ'ם קלויסטער, ערווור־טענדיג דעם אין דער פריה, ווען מען וועט ארויסטראָגען די סטאטוע פונ'ם אפּאָסטאָל. זי איז דעמאָלסט געווען מעוברת אין זיעבטען מאָנאט און דער גרויסער צוואוואקסענער בויך האָט איהר מיאום געמאכט. די צו־זאמענגעקומענע נאָט בעטערס זיינען געלעגען צוצויגען איבער דער פּאַדלאָגע און פון זייערע קערפער האט זיך אין דער לופט אויפגעהויבען א וואַרעמקייט. אין דער שטילקייט האבען אבגעלונגען אימיצעגס קוים, קוים הערבארע אונדייטליכע פראזען, ווי פון שלאָף. די לעמפּלאָך, וואס האבען געהאנגען צווישען די זייליען האבען קוים, קוים געצאנקען. די טהירען זיינען געווען אפּען און די פריהלינגס נאכט האט אנגענעהם

אריינגעקוקט אין קלויסטער מיט איהרע פינקלענדע שטערענדלאך.

פראנטשעסקא האט פאר צוויי שטונדען צייט ניט געקענט אנשלאפען וועדען. דער הייסער אטהעם פון די שלאפענדע האט אויף איהר געשלאגען אנגסטען און עס האט זי שרעקליך געגרודעט. נאר, וועלענדיג ראטעווען איהר נשמה, האט זי בעשלאסען אויסצושטעהן אלע מיסטערנישען און ליידען און ענדליך, זעהר מיעד וועדענדיג, איז זי אינגעשלאפען. זי איז אויפגעשטאנען מיט'ן טאג גלייך. דער עולם האט זיך פערגרעסערט. יעדער איינער האט געדורשט צו זיין דער ערשטער צו זעהן דעם אפאסטאל. פלוצלים האט זיך געפעענט די ערשטע גראטע. אין דער שטילקייט האט שארף אבגעקלונגען דאס סקריפען פון די ריגלען. אלע הערצער הויבען אן שטארקער צו קלאפען. אט עפענט זיך די צווייטע גראטע, די דריטע, די פיערטע, די פינפטע, די זעכסטע, די לעצטע, און אין איין סעקונדע גיט זיך דער גאנצער עולם א בעוועג, פונקט ווי א שטורם ווינד וואלט איהם א הויב געטהאן. עס איז געשעהן א שרעקליך געדרענג. מענשען אויף מענשען, קאפ אויף קאפ. צעהן אדער פופצעהן מענשען זיינען צוזדריקט און דערשטיקט געוואָרען אויף טויט. א מאסען־תפלה האט זיך דערהערט. די טויטע האט מען אהויפגעטראגען אין דרויסען. פראנטשעסקא'ס קערפער, א צוקריפעלטען, א פערבלויטען, האט מען אהיים געבראכט צו די אייגענע. ארום דעם הויז האבען זיך צוזאמענגעקליבען אן עולם לעדיג־נעהערס און אינוועניג אין שטוב האט זיך נעהערט דאס יאמערען און קלאגען פון די אייגענע.

דערזעהענדיג אויפ'ן בעט איהר מוטער'ס קערפער, א צוקלויטשעטע, א צוקריפעלטע, א פערבלויטע און מיט א פערבלוטיגט פנים, איז אננא אוועקגעפאלען א בעוואוסטלאזע. פאר א צייט פון עטליכע חדשים נאכדעם האט זי פאליגע געמוטשעט.

.3

אום זומער 1835, איז לוקא אבגעפאהרען צו איינעם פון די גריכישע פארטען, אין א שיף, וועלכע האט בעלאנגט צו דזשאוואני קאמאטשאני. הפנים, או ס'איז ביי איהם אין נעראנק געבארען נעווא־

רען א נעהיימער פלאן. איידער ער איז אָבגעפאהרען, האט ער פערקויפט זיין גאנץ בעל־הביתישקייט און געבעטען זיינע קרובים זיי זאָלען צו־נעהמען אננא'ן צו זיך ביז ער וועט זיך אומקעהרען.

מיט א צייט שפעטער האט זיך די שיף צוריקגעקעהרט, אבער לוקא איז ניט געווען. אין דער געגענד האט מען אָנגעהויבען רעדען, אז ער איז געבליבען מיט זיין גליעבטער ערנעז אין פּאָרטוגאליע.

אננא האט זיך דערמאָהנט אין דער היקאָוואטער פרוי, וועלכע איהר פאטער האט געקושט אין די ליפּען און זייט דאן איז איהר גאנצע לעבען געבליבען טרויעריג. אין הויז פון איהרע קרובים איז אויפ'ן אונטערשטען עטאַזש געווען א שענק, וואו מאטראָזען פלעגען דורך גאנצע טעג טרינקען און שיכורען. א געדיכטער רויך האט זיך פון דאָרט אויפגעהויבען אין א דיקער זייל און פערשיעדענע בילדער האבען זיך פון דאָרט געהערט. אננא פלעגט די גאנצע צייט זיין צוויישען די שיכורים. זי פלעגט זיי מוזען בעדיענען, צוטראָגענדיג ווײן, און פון דעם שטענדיגען פערקעהר מיט אויסגעלאָסענע, גראָבע מענשען, האט זיך אין איהר ערוועקט אן אינסטינקט פון שעהמעווודיג־קייט. זי איז געווען געצוואונגען אויסצוהערען פערשיעדענע אונאָנ־שטענדיגע געשפּרעכען, צינישע ווערטלאָך, דולדען און לײדען די צו־להכעיס'ען פון די צורייצטע און שלעכטע מאטראָזען. און זי האט ניט געוואגט צו בעקלאָגען זיך, ווארום זי האט דאָך געגעסען ברויט אין א הויז פון א פרעמדען מענשען. די לײדען האבען פערטעמפט איהר גע־דאנק אויפ'ן גאנצען לעבען: זי איז פערוואָנדעלט געוואָרען אין עפּעס א דערשלאָגענע בריאה און איהר שכל איז ביסלעכווייז אָבגעשוואכט געוואָרען.

אזוי ווי זי איז פון דער נאטור געווען א לאָסקאווע, האט זי איהר ליעבע אויסגענוצט אויף בהמות און חיות. הינטערן הויז, אונטער א שטרויענעם דאך, איז געשטאנען אן אלט אייזעל. דיעזע שטילע, גע־האָרזאמע בריאה האָט איבערגעפיהרט בריליעם מיט ווײן פון סאנט אפאָלינאַרא אין שענק אריין. אָבוואהל זיינע ציין האבען שוין אָנגע־הויבען ווערען געל און די קאָפיטעס זיך אבשיילען, אבוואהל די פעל האָט שוין אָנגעהויבען טרוקענען און די האָאר אויסקריכען, דאָך פלעגט זיך מאכען מאָל, או עס האט אָנגעהויבען בעוועגען שנעל מיט די אויערען און געהירושעט אזוי פרעהליך, ווי א יונג אייזעלע.

אננא האט עס פונקטליך בעזארגט מיט עסען און טרינקען. וען עס איז געווען זעהר הייס, איז זי נאך מיטאג אוועקגעגאנגען אברוהען זיך אין דעם שאטען פון דער שאפע. דאס אייזעל האט געקייעט שטרוי מיט זיינע געזונטע באקענס און זי האט געמוען א געדיכט צווייגעל און דערמיט ארונטער געטריבען פון זיין רוקען די איינגעגעסענע פליגעלאך. אמאל פלעגט פאסירען, אז דאס אייזעל האט ארונטער געבויגען דעם קאפ, ארויפגעצויגען די ליפען, ארויסציינגענדיג רויטע יאסלען, פונקט ווי די בריאה וואלט געשענקט א דאנקבארען שמייכעל דער וואהלטהעטערין.

אום אפריל, 1842, איז פאנטילא, דער ארבייטער, וועלכער האט בעגליים דאס אייזעל בשעת איבערפיהרען דעם וויין, ערמאדעט געווארען. פון יענער צייט אן איז די פפליכט צו בעגליטען דאס אייזעל אבערגענאנגען צו אננא'ן. מיט'ן טאג גלייך פלעגט זי אוועקגעהן פון הויז און זיך צוריקקעהרען בייטאג, אדער אוועקגעהן בייטאג און צוריקקומען אבענד.

וען די בריאה האט זיך אבגעשטעלט איבערצוכאפען דעם אטהעם, האט אננא עס אונטערגעטריעבען מיט א לייכטען פאטשען איבער'ן האלז. זי האט רחמנות געהאט אויף איהר אריימען, מיערען, שוואכען פרייגד. פון צייט צו צייט האט זי אויסגעריסען אויף די זייטען וועג נאנצע זשמעניעס גראז און זי האט געהאט אן אמת'ן פערגניגען צו פיהלען אויף איהר דאלאניע די בעריהרונג פון דער בריאה'ס ווייכע ליפען.

אין א טהאלכעל צווישען אויבירטה צווייגען איז געווען א קרענעצע. לעבען דער קרענעצע איז געווען א שטיינערנע קארעטע, וואוהין די קיה זיינען געקומען זיך אנטרינקען. לעבען דיעזען פלאטץ האט זיך אננא אבגעשטעלט יעדען טאג און צוזאמען מיט'ן אייזעל גענומען אן אברוה. איינמאל האט זי זיך דארט בעגעגענט מיט א פאסטוך, א געבארענער פון טאלא. ער האט געהאט קאסאקע אויגען און האוישע ליפען. דער פאסטוך האט זיך געגריסט צו איהר און באלד איז צווישען זיי פארגעקומען א געשפרעך איבער פאשע, פעלדער, איבער וואסער, נאכהער איבער הייליגע, און נאך שפעטער איבער נסים און מופתים. אננא האט מיט פערגניגען זיך צוגעהערט צו יעדען וואס, וואס דער פאסטוך האט דערצעהלט, און א שמייכעל איז ניט ארונ-

טערגענגען פון איהרע לידען. זי איז געווען א דארע, בלאסע מיידעל מיט לידטיגע אויגען און מיט א זעהר גרויסען מויל. איהרע רויטלידע האאר זיינען געווען גלאט צוגעקעמט אהינטער. אויפ'ן האלז זיינען נאך געווען רויטע סימנים פון די צוברענטע וואונדען.

פון יענער צייט אן האט זיך זייער געשפרעך איבערגע'חזר'ט יעדען טאג. די קיה האבען זיך פונאנדערגעלאזט איבער'ן גראז. אייניגע האבען זיך געפאשעט, אייניגע האבען זיך „געשפיעלט", נאך אנדערע האבען זיך אבגעראהט און ג'מעלה־גירה'ט. אננא איז געזעסען אויפ'ן עק פון דער קרענעצע און געשמועסט מיט דעם פאסטוך, וואס האט געהאט האוישע לידען און וועלכער, ווי עס האט געשיינט, איז געווען פערליעבט. איינמאל האט זיך אננא עפעס דערמאהנט אן איהר קינדהייט און זי האט דערצעהלט דעם פאסטוך וועגען איהרע רייזען קיין ראטא. דער פאסטוך האט ניט ארונטערגענומען פון איהר די אויגען און האט זי אויסגעהערט מיט בעגייסטערונג. וועז זי האט געענדיגט, האט זיך זיי די ארומיגע שטילקייט אויסגעצייגט נאך מעהר צוויבעל־רענד ווי אימער.

4.

אין ענדע יוני איז דאס אייזעל קראנק געווארען. פאר א גאנצע וואך צייט האט עס ניט געגעסען, ניט געטרונקען. דאס פאהרען מיט'ן ווייז האט אויפגעהערט. איינמאל אין דער פריה איז אננא אריינגע־גאנגען אין שאפע אריין און בעמערקט, אז דאס אייזעל ליעגט שוואך־מענגעקארטשעט אויף דעם אויסגעשפרייטען שטרוי. עס האט אויסגע־קוקט טרויעריג, און האט ניט אויפגעהערט צו הוסטען. דערהערענדיג אננא'ס שטימע, האט עס נעמאכט א פערזוך זיך אונטערצוהייבען. דער קערפער האט זיך געוויעגט אין אלע זייטען, דער קאפ איז געווען אריינגעצויגען אין די אויסגעטרוקענטע קריזשעס, די אויערען האבען ארונטערגעהאנגען און זיך געשאקעלט פונקט ווי די טהיילען פון א שפיעלצייג, אין וועלכען דער מעכאניזם איז קאליע געווארען. דער רר־

קען איז ערטערווייז געווען אויסגעהוילט און בערעקט מט רויטליכע וואונדען.

דערזעהענדיג דאס טרויעריגע בילד, האט דעם יונגען מיידעל פערקוועטשט ביים הארצען. אזוי ווי זי איז ניט געווען קיין מפונקת, ניט אזוי פון דער נאטור, ווי פון געווהנהייט, איז אננא צוגענאנגען צום אייזעל כדי עס גוט צו בעטראכטען. זי האט מיט איין האנד אנגענומען דעם באקען און מיט דער צווייטער דעם רוקען און געוואלט העלפען דער ארימער בריאה זיך איבערוקען. אין אנפאנג האט דאס אייזעל ניט ארויסגעזייגט קיין ווילען זיך אויפצוהייבען, נאר נאכהער האט זיך עס קוים, קוים אויפגעשטעלט, אבער איידער עס האט זיך גוט אוועקגעשטעלט, האבען זיך די פאדערשטע פים איינגעבויגען און עס איז געווען געצוואונגען צוריק אוועקצופאלען. פונ'ם פאל האט זיך עס א שטארקען קלאפ געטהאן אן דער מארדע און עס האט אננע־הויבען צו גההן בלוט.

א טויט־דערשראקענע איז אננא אוועק מיט א געשריי אין הויז אריין. מענשען זיינען זיך צוזאמענגעלאפען און נאכדעם ווי זיי האבען דערזהען דאס ליעגענדע אייזעל, האבען זיי זיך געווארטעלט און גע־לאכט. איינער האט דער אויסגעהענדער בריאה א קלאפ געטהאן מיט דעם פוס אין בויך אריין. א צווייטער האט עס געשלעפט ביי די אויע־רען. די אויגען האבען זיך צוגעמאכט. די פעל האט געציטערט; די האאר האבען זיך געשאקעלט ווי א ווינט וואלט אין זיי געבלאזען. אט האט זיך א הינטערשטער פוס עטליכע מאל א טרייסעל געטהאן אין דער לופטען און דער קערפער איז פערקיהלט געוואָרען אין אן אונבע־וועגענדער פאזע. וועז אננא האט זיך צוריקגעקהרט, האט זי געטראפען שוין אבשינדען דאס טויטע אייזעל און די שינדער האבען געזונגען בעערדיגונגס־ליעדער און נאכגעמאכט די שטימע פון אן אייזעל.

אננא איז אין גאנצען געבליעבען א יתומה. נאך לאנג איז זי פערבליעבען אין הויז פון איהרע קרובים, וואגלענדיג און טהוענדיג אלע שוועדע ארבייטען און געדולדעט אהן א מאל.

אין 1845 האט מיט איהר אויף דאס ניי פאסירט שרעקליכע עפילעפטישע צופעלע. אין עטליכע מאנאטען ארום איז זי וויעדער געזונד געוואָרען און איהר אמונה איז דאן געוואָרען טיעפער און פלאמענדער. זי איז נעגעאנגען אין דער פריה און אבענד אין קלויסטער

אריין, אבגענומען איהר פינסטערען ווינקעלע און שטונדען לאנג דאַרט אבגעשטאנען אויף די קניען און געבעטען גאָט. מעגליך, אז עס האט זי אין דעם איינזאמען ווינקעל אריינגעצוינגען דאס געשטאלט פון דעם גוטען אייזעל, וועלכעס האט געפיהרט דעם קליינעם יעזוסען און זיין מוטער אין דעם לאנד פון געצענדיענער. זי איז געשטאנען דאַרט אין ווינקעלע דעם קאָפּ איינגעשפאַרט אין באנק און געבעטען, און א רוהיגער געפיהל פון ליעבע האט בעהערשט איהר גאנצע נשמה. זי איז געווען פערטיעפט אין איהר שטיללער, האַרציגער תפלה, נאָר וועו די אָנקומער און ארויסגעהער האבען איינגעטונקען זייערע פינגער אין הייליגען וואסער און זיך דערביי איבערגע׳צלם׳ט, זיינען טראָפענס וואסער ארויפגעפאלען אויף איהרע האאר און זי האט דערביי ווי ערוואכט.

5.

אין יאהר 1851 האט אננא צום ערשטען מאל בעזוכט פעסקארא. עס איז געווען נאהענט צום טאג פון דער הייליגער בתולה, וועלכער פייערט זיך דעם ערשטען זונטאג אין אקטאבער. אננא איז ארויסגענאנגען פון ארטאנא צופוס. זי האט דערמיט מקיים געווען דעם נדר, וואס זי האט געטהאן צו גאָט. זי איז געגאנגען מיט דעם ים בערג און מיט גרויס הנאה געפיהלט אויף איהר ברוסט א קליין זיל־בערן „הערצעלע" פערבונדען אין א זיידענעם טיכעלע. די וועגען זיינען נאָך דאמאלס ניט געווען גוט אויסגעארבייט, און די בריטע שטיקער אונבעארבייטע ערד זיינען געווען בערקט מיט סאסנאווע וועלדער. דער טאג האט געשיינט צו זיין א וווייכער, און בלויז אויפ׳ן ים האבען זיך אויפגעהויבען די כוואליעס, וועלכע האבען פון דער וויי־טען אויסגעציגט ווי זיילען רומפ. אננא האט געשפאנט און גע־שפאנט און איהרע גערַאנקען זיינען געווען פערטיעפט אין גאָט זא־כען. פארנאכט צו, ווען זי האט זיך דערנהנטערט צום דערפעל סא־ליגע, האט אנגעהויבען צו קראפען א רעגען, באלד האט אנגעפאנגען

צו גיסען. זי האט ניט געהאט וואו זיך צו בעשיטצען און זי איז דורך און דורך דורכגעווייקט געוואָרען. דער גאָם רעגען האט ערשט אויפגעהערט דאָן, וועו אננא איז צוגעקומען צו וואַללעאָננא. אין דער אויסגעליטערטער לופט האט זיך וויעדער בעוויעזען דער ערשטע פרישענדער סאָסנאָוועד וואַלד און א ריח ווי פון וויירויך האט זיך צוטראָגען איבער דער געגענד. אננא האט אָבגעראָנקט גאָט און האט זיך געלאָזט שנעלער מיט'ן ים ברעג, וואַרום זי האט אָננגעהויבען פיהלען, אז א פייכטקייט איז איהר אריין אין די ביינער און די צייהן האבען איהר אָננעהויבען קלאַפען אין א פיעבער.

אריינקומענדיג אין פּעסקארא, האט זי זיך אוועקגעלעגט אויף א פיעבער. א געוויסע קריסטינא באזילע האט רחמנות בעקומען אויף איהר און האט זי אריינגענומען צו זיך אין שטוב אריין. לייענענדיג אין בעט, האט אננא געהערט דאס געזאנג פון דער הייליגער פּראָצעסיאָן און דורך די אויבערשטע טהיילען פון די פענסטער האט זי געזעהען דאס וועהען פון די פאָנען און זי האט געבעטען גאָט, האָרציג געבעטען, ער זאל איהר צושיקען א רפואה.

אין דריי וואָכען ארום איז זי געזונד געוואָרען. קריסטינא האט איהר פאַרגעלאָזען זי זאל בלייבען ביי איהר אין שטוב אלס א דיענסט און אננא איז בעשטאַנען. מען האט איהר אָבגענעבען א קליין צימער, וועלכעם האט געהאט א פענסטער אין הויף אריין. אין א ווינקעל זיינען געשטאַנען אלטע שפּאניר וועגטלאָך בעמאָלען מיט געווהנליכע בילדער און די סטעליע איז געווען בערעקט מיט שפּינען וועב. א צוויי־דריי שטונדען פאר און נאָך האלבען טאָג איז דאס צימער בעלייכטעט געוואָרען פון דער זונען־שיין.

אננא האט ביסלעכווייז אָננעהויבען צו פיהלען זיך געזונטער און שטאַרקער אונטער דעם נייעם לעבען, אין דעם נייעם הויז. אלע איהרע פלייכטען האט זי ערפילט לאַנגזאם, פינקטליך און קיינער האט איהר קיין שלעכט וואָרט געזאגט.

אום מארט, 1853, איז קריסטינא'ס מאן געשטאָרבען פון א לענגערער, פלאָגענדער פיעבער־קראַנקהייט. דאס איז געווען א גאָטס־פורכטיגער מאן, א שטענדיגער היים־זוכער און א גוטער. ער איז געווען דער ראש פון א רעליגיעזער קאָנגרעגאַציע. ער איז געווען א גוטער פאַרלעזער פון די הייליגע שריפטען און געקענט שפּיעלען אונ־

בעדייטענדע מעלאָדיען אויף א האַרפע. צו זיין וודוי פאר׳ן טויט זיינען אנווועזענד געווען פיעלע גייסטליכע און דאס גאנצע צימער איז געווען איינגעהילט אין א ווּאלקען פון ווייראַך רויך. אננא איז דאמאָלס געשטאנען אויף די קניען ביי דער טהיר און געבעטען גאָט, און אונטער דעם העכסט רעליגיעזען איינפלוס האט זי אויפגעהערט מורא האבען פאר׳ן טויט און בעשלאָסען ביי זיך, אז דער טויט איז בלויז אן איבערנאנג צו בעסערן.

א גאנצען מאָנאט צייט האט קריסטינא געהאלטען אלע פענסטער פון׳ם הויז צוגעמאכט און האט ניט אויפגעהערט צו בעוויינען איהר מאן. אין דער פריה, ביים אָנבייסען, ביי דער וועטשערע. און האט צוטהיילט א סך נדבות פאר זיין נשמה. צו עטליכע מאָל אין טאָג האט זי אָבגעשטויבט די האַרפע, ווי עפעס א הייליגקייט. זי איז דאן אלט געווען קרוב פערציג. פון דער נאטור איז זי געווען געניגט צו פעטקייט, נאָר אזוי ווי זי איז געווען אן עקרה, האט זיך איהר קערפער אָנגעהאלטען פריש און ניט צוקראָכען. אזוי ווי דער מאן האט איהר געלאָזט א גאנץ נשקשה׳דיגע ירושה, האבען זיך פינף אָנגעהענע אלטע בחורים אָנגעהויבען צו שדכנ׳ן צו איהר און יעדער איינער האט איהר צוגעזאָגט דעם טעלערל פון׳ם הימעל, אויב זי וועט חתונה האבען מיט איהם. יעדער איינער פון די פינף „חתנים" האט געהאט זיינע מעלות. איינער איז געווען געשטופעלט און מיאוס ווי דער טויט; דער צווייטער — א פלאָפעלער און די ליפען האבען זיך איהם אימער געשאָקעלט; דער דריטער — א פליכעוואטע און פאָנפעוואטע; דער פיערטער — אן אויסוואורף פון דער נאטור, א ליעבהאָבער פון שטארקען וויין און פון פרויען; דער פינפטער — אן עקשן, וואם די וועלט פערמאָגט ניט א צווייטען. צו זיי איז נאָך צוגעקומען א גלח, וואם האט חשק געהאט, אז זיין קירכע זאָל הנאה האבען פון קריסטינע׳ס געלד און ער אליין פון איהר פרישען געזונטען קערפער.

א יעדען אבענד פלעגען זיך די אלע קאנדידאטען און צו דערזעלבער צייט אינטריגאנטען צוזאמענקלייבען צו דער אלמנה אין הויז אריין, וואו זיי האבען געשפיעלט אין קארטען און נאכהער פערוואנדעלט די קארטען אין ליעבע.

6.

אננא איז געווען אן ערות צו אלעם וואס איז פאַרגעקומען. זי האט אויפגעמאכט די טהירען פאר די געסט, זי האט פערשפרייט די טישען מיט טישטיכער און, אין אבענד, צעגעטראָגען גלעזלעך משקה צו יעדען גאסט.

איינמאל האט אננא דערהערט פיאַרע אוסיריא'ס שטימע אויף די טרעפ, בייזערענדיג זיך אויף אימיצען. ער האט געשריען מיט אלע כחות און געזידעלט דעם גלח טשענאמעלען. דער לעצטער האט גערערט אין האלב־הויכער שטימע. אזא בענעהמען זיך פון אסיריא'ס זייט איז ביי אננא'ן אויסגעקומען ווי א זעהר ניערריגע האנדלונג, און פון דאמאלם אן האט זי געקוקט אויף איהם ניט ווי אויף א מענשען, זאנדערן ווי אויף א רוח, און וועז עס איז איהר אויסגעקומען צו בענגענען זיך מיט איהם, האט זי זיך איבערגע'צלם'ט און אבגעמורמעלט די תפילה: „פאטער אונזערער."

איינמאל, אום פריהלינג, אין יאהר 1856, האט אננא, וואשענדיג וועש אויף דעם זאמדיגען ברעג פון דער פעסקארא, דערזעהען א גאנצע פלאטע פון בארזשעס, שווימענדיג איבער'ן טייך געגען דעם שטראם. עס איז געווען א שענער, לויטערער טאג. אין דער שפיעלענדער אויבערפלעכע פון'ם טייך האבען זיך אבגעשלאגען בייד ברענען, וועלכע האבען זיך צוזאמענגעזאסען אין דער טיפענים פון'ם וואסער. עטליכע גרינע צווייגלאך און שטעקעלאך טשערעט האבען געשוואומען און זיך געטראגען אין דער ריכטונג צום ים, און די בארזשעס מיט זעגלען, אויף וועלכע עס זיינען געווען אויסגעמאהלען די צרות פון דעם אפאסטאל פאמא, האבען זיך לאנגזאם גענישטען זייער וועג איבער דעם שהענעס, לעגענדארישען טייך. אין אננא'ס נשמה האט פלוצלים ערוואכט די עראיננערונג אין איהר רייזע איבער'ן וואסער; זי האט זיך דערמאהנט אן איהר טאטען און זי האט דערפיהלט, אז א שטראם פון צערטליכקייט האט זיך אין איהר צוגאסען.

דאס איז געווען א פלאטע פון אטראנישע שיפען, וועלכע האבען געשוואומען פון דעם בארטען ראסא, אנגלאדען מיט לימאנעס און מאראנצען. אזוי ווי די שיפען זיינען נאר געאנקערט געווארען, איז

אננא צוגעגאנגען צו די מאטראָזען און שווייגענד געקוקט אויף זיי מיט א בעגריסונגס מינע, מיט ליעבשאפט און מיט אן אונבעהאלטענער יָונרוהיגקייט. איינער פון די מאטראָזען האט זיך שטארק גע־חידושט אויף אננא׳ס אויפפיהרונג און ער האט: אין א פרייגדלי־כען טאָן אויסגעפרעגט וואס זי וויל און וועמען זי זוכט. אננא האט איהם אבגעפיהרט אן א זייט און איהם געפרעגט, צו ער האט ניט צופעליג בעגעגענט אין פּאָרטוגאליע איהר פּאטער, לוקא כי־נעלא, און צו וואוינט ער נאָך מיט יענער פרוי?.... דער מאטראָז האט איהר געענטפערט, אז לוקא איז שוין לאנג געשטאָרבען. ער איז געווען אלט און די ארבייט איז געווען פאר איהם זעהר שווער. אננא האט זיך איינגעהאלטען מיט אלע כחות ניט אויסצוברעכען אין א געוויין, וויל זי האט נאָך געוואלט אויספרעגען ביים מאטראָז א סך זאכען. דער מאטראָז האט איהר דערצעהלט אלעס, וואס זי האט ג־עוואלט וויסען און אלעס, וואס ער האט געוואוסט. לוקא האט חתונה געהאט מיט יענער פרוי, און האט מיט איהר געהאט צוויי זיהן, פון וועלכע איינער, דער עלטערער, האט געריינט אויף א בארושע און איז אפטמאל געקומען קיין פעסקארא. אננא האט א שוידער געטהאן. אן אונבעגרענצטעם אונרוהיגקייט, אויסגעמישט מיט א פערלעגענהייט האט בעהערשט איהר נשמה. זי האט זיך קוים געהאלטען אויף די פיס, אזוי שרעקליך אבגעשוואכט איז זי געווארען, הערענדיג די טרוי־עריגע און צו דערזעלבער צייט זאָנדערבארע נאכריכט. הייסט עס, אז זי האט יעצט צוויי ברידער. מוז זי זיי ליעב האבען? דארף זי זיך אנשטרענגען צו זעהען זיך מיט זיי? וואס דארף זי יעצט טהאן?

זי האט זיך צוריקגעקעהרט אהיים אין א פערלעגענהייט. און פון דאמאלס אן, וען אויפ׳ן טייך האבען זיך בעוויעזען שיפען, איז זי אוועק צום באָרט זעהען די מאטראָזען. אפטמאל פלעגען די דאל־מאציש שיפען ברענגען אייזלען און פאָנים, וועלכע האבען זיך ג־שרָאקען און געטופט מיט די קאפיטעס בשעת מען האט זיי ארונ־טער גענפיהרט אויף דער יבשה, און די קולות האבען אננגעפילט די לופט. אננא פלעגט צוגעהען און מיט ליעבשאפט גלעטטען די קעפ און די מארדעס פון די אייזלען.

7.

צו יענער צייט האט א בעקאנטער פערמער געשיקט אננא'ן א טשערעפאכע. אין די פרייע שטונדען האט זיך אננא געשפיעלט אן פערבראכט מיט דער שווערער, לאנגזאמער און שווייגענדער חיה, און אכטונג געגעבען, אז עס זאל איהר נאר ניט פעהלען. די טשערעפאכע האט זיך שווער גערוקט פון איין עק צימער ביז צום צווייטען. קוים, קוים אונטערהויבענדיג איהרע לאפעם, וועלכע זיינען געווען עהנליך אויף טיינעכטס אין דער מילך. די טשערעפאכע איז נאך גע־ווען א יונגע און די געלע מיט שוואַרצע פלעקען אויף די לוסקעם פון'ס רוקען האבען זיך אונטער דער זונן אבגעשפיעלט אין א פינק־לענדען בורשטינענעם קאליר. עפעם ווי שהמעוודיג האט זי אויס־געצויגען איהר קורצען קעפעלע פון אונטער דעם לוסקענעם דעקעל ארויס. אננא האט גרויס הנאה געהאט פון דער קליינער חיה'לע פאר איהרע גוטע מדות, פאר איהר שטילקייט, פאר איהר עסען מיט א מאס, פאר איהר ציכטיגקייט, פאר איהר שעהמעוודיגקייט, פאר איהר צוגעבונדענהייט צום הויז. זי האט זי געשפיזט מיט גרינע בלעטלאך, מיט וואַרצלאך און וועהרען, און האט בשעת מעשה דורכ־געלעבט א מוטערליך געפיהל און מיט אן אמת'ען פערגניגען און מיט אן אמת'ע ליעבע געקוקט אויף די קליינע טשערעפאכענע באקען ווי זיי האבען זיך בעוועגט.

די טשערעפאכע האט גערעדט אלס אורזאכע פון א לויבענ־שאפטליכער ליעבע: דער פערמער, וועלכער האט זי געשענקט, פלעגט קומען צו עטליכע מאל אין טאג צו קריסטינא'ן אין הויז אריין, אום צו שמועסען מיט אננא'ן אויף דער וואַנדע. זייענדיג א מענש א ווייכער, א רעליגיעזער, א קלוגער און עהרליכער, האט ער זיך מיט פער־גניגען איבערצייגט אין דעם, אז די זעלבע מעלות מוז א פרוי, אהן צווייפעל בעזיצען. ביסלעכווייז, ביסלעכווייז און די געשפרעכען האבען זיך אין ביידע פערוואַנדעלט אין א פריינדשאפט, וועלכע איז נאך נאהענט צו ליעבע. אננא איז שוין געווען א מיידעל אין די יאהרען. די האאר ביי די שליפען האבען שוין אויסגעקוקט גראָה און אויף איהר נאנצען געזיכט איז געווען צוגאסען א טיעפע רוהיג־

קייט. דער פערמער, וועלכער האט געהייסען זאקיעלע, איז געווען אביסעל עלטער פון אננא'ן. ער האט געהאט א שרעקליך גרויסען קאָפּ מיט א בולט'דיגען שטערען אין מיטען. און די אויגען זיינען געווען געלאסענע, קיילעכדיג ווי ביי א קראָליק. זייערע געשפרעכען האבען זיי אָנגעפיהרט אויף דער וואראנדע. איבער זייערע קעפ האָט געהאנגען א לויטערער, רוהיגער הימעל, אונטער וועלכען עס האבען ארומגעשוועבט טויבען, וווייסע, ווי דער הייליגער גייסט. די פרייַנד האבען געערעדט פון גערעטעניש, פון דאַרפישע פראָדוקטען, פון די איינפאַכסטע מיטלען צו בעאַרבייטען ערד. אין דיעזע זאכען האבען ביידע געהאט א גוטע ידיעה.

אזוי ווי זאקיעלע האט ניט פיינד געהאט ארויסצוצייגען זיינע קענטנים פאר דער אונווייסענדער און גלויבענדער פרוי, האט די לעצטע אָנגעפאַנגען צו פיהלען צו איהם א גרויסען רעספעקט, אויסגעמישט מיט אן אונבאגרענעצטער פערוואונדערונג. פון איהם האט זי זיך דאס דערוואוסט, אז די ערד צוטהיילט זיך אויף פינף חלקים פון דער וועלט און אלע מענשען — אויף פינף ראסען: א ווייסע, א געלע, א רויטע, א שוואַרצע און א ברוינע. זי האט זיך דערוואוסט, אז די ערד איז קיילעכדיג, אז רָאמול און רעם זיינען אויפגעהָדעוועט געוואָרען פון א וואלפין, אז די פויגעלעך פליהען אום פריהלינג אוועק אויף יענער זייט ים, קיין עגיפטע, וואו עס האבען אמאל געהערשט די פּרעה'ס. אבער וואהרום האבען ניט די מענשען, וועלכע זיינען אלע בעשאפען געוואָרען מיט'ן פאָרעם פון גאָט, קיין אינבליק? ווי אזוי קענען מיר געהען אויף דעם ערד-קוגעל? וועד זיינען עס געווען די פּרעה'ס? — דאס אלעס האט זי זיך בשום אופן טאקע ניט געקענט דערוויסען.

איינמאל האט איהר זאקיעלע געוויעזען די הייליגע געשיכטע פון'ם אלטען טעסטאמענט מיט אילוסטראציאָנען. אננא האט לאנג-זאם איבערגעבלעטערט דעם בוך, הערענדיג די ערקלערונגען פון איהר פרייַנד. זי האט געזעהען אדם און חוה'ן, ארומשפאציערענדיג צווישען האָזען און הירשען; נח'ן—א האלב נאקעטען, שטעהענדיג אויף די קניען פאר'ן אלטאר. די דריי מלאכים, וואס האבען בעזוכט אברהם'ן; משה'ן—גערעטעט פון'ם וואסער; ענדליך האט זי געזעהען פּרעה'ן אליין, פאר וועמעס אויגען משה'ס שטעקען איז פער-

וואנדעלט געוואָרען אין א שלאָנג ; די מלכה שבא, סוכות, אין וועלכע די אידען האבען געהאַלטען יום־טוב, דעם פערצוויפעלטען און העל־דישען קאַמפֿף פון די מאַקאַבעער. די פֿאסירונג וועגען בלעם'ס איי־זעל האט זי געבראַכט אין ערשטוינטער איבערראַשונג. די מעשה וועגען דעם, אז בנימין'ס בעכער האט זיך געפונען אין זאק, האט ביי איהר ארויסגערופען טרערען. זי האט זיך לעבעדיג פאַרגעשטעלט די אידען, גהענדיג איבער דער טרוקענער מדבר אונטער א האַנגעל פון שנעע־ווייסען און בע'טעם'טען מן.

נאכהער האט איהר זאקיעלא דערצעהלט מעשות איבער פער־שיערענע היסטאָרישע העלדען, איבער קעניגס און מלחמות, און אלעם האט זיך אויסגעמישט אין אננא'ס קאָפּ און זי האט געבלאָנד־זשעט און פערביטען איינעם אויפ'ן צווייטען.

אין מיטען סעפּטעמבער, עס האט גערעגנט און די זומער היטץ איז געוואָרען מילדער און שוואכער און אבגענעבען פלאַטץ דעם אויס־געצייכענטען הערבסט וועטער. אננא'ס צימער איז פערוואנדעלט געוואָרען אין א ריכטיגע לעזע־זאל. איינמאל איז זאקיעלא געזעסען לעבען איהר און געלעזען ווי „העלענא, די טאכטער פון דעם קעניג האלאפער, האט פערלאַנגט ביי מיינעטאן, אין וועלכען זי האט זיך פערליבט, א קראנץ פון גראַנען." צו דערפאר וואס די געשיכטע איז געווען אזוי שפּאַנענד אינטערעסאַנט, צו דערפאר, וואס דעם פאר־לעזער'ס שטימע איז געווען א בע'טעם'טע און אָנציהענדע, אלעם־פאלם האט זיך אננא צוגעהערט מיט דער פאָרזיכטיגסטער אויפ־מערקזאמקייט. די טשערעפאכע איז זיך רוהיג געלעגען אין א קופּע בלעטלאך.

וועו ער האט דערלעזען ביז צו א קאפּיטעל, האט זאקיעלא אויעק־געלעגט דעם בוך אָן א זייט ; א קוק טהועגדיג אויף דער פרוי, וועלכע האט זיך אזוי טיף אינגעהערט, האט ער א נאַרישען שמייכעל גע־טהאָן און זיין הויט פון די באקען און די ווינקלען פון מויל האבען זיך דערפון פערוואנדעלט אין א מאסע קנייטשען און פאלבען. נאכ־הער האט ער זיך אָנגעהויבען קוועטשען עפעס צו רעדען, ווי אייגער, וואס זוכט א וועג, ווי אזוי צו צוקומען צו דער געווינשטער טהעמע. עגדליך, האט ער זיך בעשלאָסען — „דענקט זי ניט וועגען הייראַ־טהען?" — אננא האט ניט געענטפערט אויף דער פראגע. זיי הא־

בען ביידע נעשוויעגען, פיהלענדיג עפעס א סומנע, זיסע מאטקייט. דאס איז געווען די ערוואכונג פון דער בעגראבענער יוגענד, ויעלכע האט זיי גערופען צו לעבע. זייערע קעפ זיינען געווען פערטומלט ווי פון א שטארקען ווין.

8.

א שטומער בעגלייט צו הויזאטהען האט נעפאלנט ביי אננא'ן א סך שפעטער, ערשט אין אקטאבער, ווען מען דריקט אויס די אויל־בירטהען. איינמאל, א מאנטאג, האט זיך זאקיעלא, מיט דער אייג־שטימונג פון קריסטינע'ן, ארויסגערופען צו בעגלייטען אננא'ן אוי זיין פערמע, וואו כען האט געקוועטשט אויל־בירטהען. זיי זיינען ארויסגענאנגען פון פארטאזאל צופום און, לאזענדיג הינטער זיך דעם טייך, זיינען זיי אין גיכען ארויפגעקומען אויף דעם סאלאריסען וועג. זייט דעם טאג, וואס מען האט געלייענט וועגען העלענא'ן און מיי־נעטאן, האבען זיי ביידע נעפיהלט איינער צום צווייטען א מין פלא־טערענדע שעהמעוודיגקייט דורכגענומען מיט אן ענטציקונג. זיי האי־בען אננעהויבען אויסמיידען צו רעדען איינער צום צווייטען און וועז יא, האבען זיי זיך איינגעהאלטען ניט צו קוקען איינער דעם צווייטען אין פנים. א לעבער שמייכעל האט זיך צייטענווייז בעווייזען אויף זייערע ליפען. זייערע פנים'ער האבען זיך גערויטעלט און זייערע הערצער געקלאפט שנעלער און פעסטער. זיי זיינען נענאנגען, שוויי־גענדע, איבער צווייי סטעושקעלאך, וואס האבען זיך געצוינען אויף ביידע זייטען וועג. עס איז נעווען אן אויסגעצייכענטער הערבסט טאג. די פעלדער זיינען פערהילכט גענארטן פון די פרעהליכע לית־ער לכבוד דעם נייעם ווין. זאקיעלא איז אביסעל אכענשטאנען פון זיין בעגלייטערין און האט פון צייט צו צייט אונטערבראכען די שטיל־קייט מיט א געשפרעך איבער דער לופט, איבער די ווייטרויב נערט־נער, איבער אויל־בירטהען. אננא האט מיט נייגיעריגקייט נעקוקט אויף די קוסטען, וועלכע זיינען נעווען אבנעשאטען מיט העל־רויטע

יאגאדעס, אויף די בעארבייטע פעלדער און קאנאוועס, וועלכע זיינען געווען אָנגעפילט מיט וואסער; און א מעכטיגע פרייד האט שטורפענוויז בעהערשט איהר נשמה, אזא פרייר, וועלכע מען פיהלט, וועו מען דערמאָהנט זיך אָן לאנג־פערגאנגענער ענטציקונג. וועו דער וועג האט זיך פערקירעוועט ארויף צום בארג, און זיי זיינען גענגען דורך די רייכע אויליבירטע פלאנטאציעס, וואס האבען בעלאנגט צו קארדירוסקָ, האט זיך אננא פלוצים מיט ערשטוינענדער דייטליכקייט עראינערט אָן סאן־אפאללינארע, אָן אייזעל און פאס־טוף און זי האט געפיהלט ווי דאס בלוט האט זיך איהר מיט אמאל אנאָם געטהאָן צום הארצען. דאס פלאטץ, איבער וועלכען זי איז יעצט געגאנגען, איז געווען עהנליך אויף יענעם וועג, וואו אמאל האט זיך איהר יוגענדליכער עפיזאד אָנגענאנגען אָבשפיעלען. און עס האט זיך איהר אויסגעוויעזען, אז זי זעהט דעם מאן מיט די האָוישע ליפען, אז זי הערט זיין קול און זי האט איבערגעלעבט עפעס אָן אונפערשטענדליכע, זאָנדערבארע אונרוהיגקייט.

די פערמע איז געבליעבען נאָהענט. דאס לייכטע בלאָזען פון דעם ווינט האט ארונטערגעשלאָגען רייפע אויליבירטהען פון די בוימער. אונטען האט געפינקעלט א בלויער פאס פון׳ם ים. דאָ איז שוין זאקיעלא געגאנגען גלייך מיט אננא׳ן און מיט א צערטליכען געבעט געקוקט איהר אין פנים אריין: „פון וואס האט זי יעצט געטראכט?" אננא האט זיך אין א שרעקליכער צוטומעלניש אומגעקוקט, פונקט ווי מען זאָל זי כאפען אויפ׳ן פלאטץ פון א פערברעכען: „זי האט ניט געטראכט פון קיין זאך."

ענדליך זיינען זיי צוגעקומען צו דער פערמע, וואו די ארבייטער האבען אויסגעקוועטשט די ערשטע, פאר דער צייט אָבגעפאלענע, אויליבירטהען. די פרעס האט זיך געפונען אין א ניעדריגען, פינסטערן צימער. אן אייזעל איז געווען איינגעשפאנט און געדרעהט די זשאָרנעס.

אננא האט אָנגעפאנגען אויפמערקזאם צו צוקוקען די ארבייט און זאקיעלא האט געגעבען די ארבייטער פערשיעדענע בעפעהלען. אלס ער איז ארומגענאנגען און מיט א קוק פון א וויסער פרוביירט די מאסלינעס, האָט זי געפיהלט, אז אין איהר נשמה וואקסט אן אָבשיי צו איהם. נאכהער, וועו זאקיעלא האט פאר איהרע אויגען אויפגע־

הויבען א גלאז מיט רייגעם בוימעל אוז איבערגיסענדיג עס, גע־
בענטשט אוז געלויבט גאט, האט זי זיך מיט א בעזונדערער פרוס־
קייט איבערגע׳צלם׳ט.

צו דערזעלבער צייט זיינען צו די טהירען צוגעקומען צוויי פרוי־
ען, וואס האבען געוואוינט אויף דער פערמע. יערע האט געהאלטען
א זויגענדיג קינד אויף די הענט, אוז א גאנצע „כאפּטע" קליינווארג
האט זיך איהר נאכגעשלעפּט, אנגעטשעפּט אן קלייד. ביידע פרויען
האבען גערעדט צווישען זיך. אננא האט בעקומען א שטארקען חשק
צו לאסטשען די קליינע קינדערלאך אוז די מאמעס האבען שטאל־
צירט מיט זייער „פרוכטבארקייט." די ערשטע האט געהאט זיבען
זיהן, די צווייטע עלף.

דער געשפּרעך איז איבערגענאנגען אויף פאמיליען טהעמאס.
אלבארא, איינע פון די מאמעס, האט פערשאטען אננא׳ן מיט פרא־
גען: „צי האט זי ניט געהאט קיין קינדער?" אננא האט געענטפערט,
אז זי איז נאך א מיידעל, אוז בשעת מעשה געפיהלט, ווי ארעם אוז
ניכטסווירדיג זי איז ענטקענען דיעזע שטאלצע, גליקליכע, פרוכט־
בארע מאמעס. אביסעל שפּעטער האט מען געביטען די טהעמא,
אוז אננא האט געגלעט אוז געלאסטשעט די קינדערלאך. א בשמים־
דיגע לופט האט זיך נעטראגען איבער די לופט, אזא שטארקע לופט,
אז זי האט אוש נעקיצעלט אין נאז.

זאקיעלא, וועלכער איז די גאנצע צייט נעווען פערנומען מיט׳ן
אויסמעסטען דעם בוימעל, איז צוגעקומען צו די פרויען. אלבארא
האט אין לצנות געפרעגט, וועז מען וועט זיך שוין דערלעבען א
חתונה׳קעלע ביים הערר זאקיעלא? זאקיעלא האט א שמייכעל גע־
טהאן אביסעל פערשעהמט אוז א קוק געטהאן אויף אננא׳ן, וועלכע
האט אלץ גלגלעט אוז געלאסטשעט די קינדערלאך, אוז זיך געמאכט
כלומרשט, אז זי פערשטעהט ניט..... אלבארא האט אבגעמאסטען
זאקיעלא׳ן אוז אננא׳ן מיט א שארפען קוק אוז בעמערקט, אז זיי
זיינען א פאאר פון׳ם הימעל, א זיווג, וואס קיין בעסערער קען נאר
אויף דער וועלט ניט זיין, אוז זי זעהט ניט איין, ווארום זיי האבען צו
ווארטען. די „חתן־כלה" האבען ארונטערגעלאזט די אויגען אוז א
שעהמעווידינקייט האט זיך נעשפּיעלט אויף זייערע פנים׳ער.

דער עולם איז געגאנגען עסען וועטשערע. אונטער דעם פרייען

הימעל, צוויישען שהנע, רוהיגע אויבירטה בוימער איז געשטאנען א גרויסער טיש, אויף וועלכען עס איז געווען אנגעשטעלט פערשיע־דענע מאכלים, גרינוואַרגס און גוטער וויין. דער אפעטיט פון די ארבייטער איז געווען גוט און שטופענווייז האט זיך דער טיש „אב־גערייניגט."

אננא האט יעצט געפיהלט, אז איהר גאנצעם וועזען שווימט אין א ים פון פרייד. זי האט געפיהלט עפעס א זאנדערבארע צוגעבונ־דענקייט צו זיי אלע. נאכהער האט מען זי אריינגעפיהרט אין שטוב אריין, וואו עס זיינען געווען גרויסע ליכטיגע צימערן, הגם זיי זיינען געווען אלטע. אויף די וועגט האבען געהאנגען בילדער בעפוצט נאך מיט די פסח'דיגע בוימער צווייגען. אויף דער פאדלאגע זיינען גע־שטאנען גרויסע בעטען און לעבען זיי — וויעגלאך. פון איבעראל האט געווהעט מיט א פאמיליען רוהיגקייט. אננא האט אלעם בע־טראכט און א שמייכעל געטהאן, שעהמעודיג, און איהר הארץ האט זיך אנגעפילט מיט צערטליכע געפיהלען, מיט געפיהלען, וואס זיינען פאסענד פאר א מוטער און ערציהערין. וועז די פרויען זיינען צו־ריקגעקומען צום פלאץ, וואו מען האט געגעסען, זיינען נאך די מע־נער געשטאנען ארום טיש. זאקיעלא האט גערעדט מיט זיי. אלבא־ראזא האט גענומען א קליין ברויטעל, צובראכען עס אויף העלפט, בעגאסען מיט בוימעל, בעשאטען מיט זאלץ און עס דערלאנגט אננא'ן. אננא האט עס אויפגענעסען מיט א גוטען אפעטיט און פערטרונקען מיט וויין. נאכהער, וועז עס האט אנגעהויבען פינסטער וועדען, האט זיך זאקיעלא מיט אננא'ן ארונטערגעלאזט פון בארג.

די ארבייטער האבען זיי בעגלייט מיט געזאנג. א קיהל ווינטעל האט געבלאזען די אויבירטה בוימער. דער הימעל איז געווען גע־פארבט אין א ראזעווע־בלויליכען קאליר.

אננא איז געגאנגען שנעל. זאקיעלא איז אביסעל אבגעשטאנען און געטראכט וואס פאר א שמועס ער זאל אנפאנגען. ביידע האבען דורכגעלעבט א קינדערשע מורא, אלס זיי זיינען וויעדער געבליבען אייגע אליין. פלוצלים האט זאקיעלא אנגערופען זיין בעגלייטערין ביים נאמען. זי האט א פלאטער געטהאן און האט זיך אומגעקוקט. „וואס וויל ער?" זאקיעלא האט מהר נאר ניט געזאגט. ער האט געמאכט צוויי שפאן און איז געווען לעבען אננא'ן. אזוי זיינען זיי

געגאנגען שווייגענד, ביז זיי זיינען צוגעקומען ביז צום סאלאריסער וועג. ווי פריהער איז יעצט יערער פון זיי געגאנגען איבער רער סטעזשקע ביים זייט פון׳ם וועג. אזוי האבען זיי זיך צוריקגעקעהרט קיין פאָרטאזעלע.

9.

אזוי ווי אננא איז פון דער נאטור געווען אן אונבעשלאָסענע פערזאָן, האט זי אלע מאל אבגעלעגט די חתונה. רעליגיעזע צווייפלונגען האבען זי געטומלט. זי האט געהערט, אז בלויז מיידלעך קענען קומען אין גן־ערן אריין. ווי אזוי זשע זאל זי יעצט האנדלען? זאל זי זיך צוליעב אירדישען פערגניגען ענטזאגען פון דעם הימלישען תענוג?..... די צווייפלען האבען פערשטארקט איהר פרומקייט. אלע איהרע פרייע שטונדען האט זי פערבראכט אין קירכע, וואו זי איז לאנג, לאנג געשטאנען אויף די קניען און געבעטען גאט. די קירכע איז געווען אן איינפאכענקע און א זויבערע. די פאָדלאָגע איז געווען אויסגעלעגט מיט מצבה־שטיינער און פאר׳ן אלטאר האט געצאנקט דאס איינציגע מעטאלענע לעמפעלע. און אננא האט זיך דאָ מיט ערביטערונג עראינערט אָן דעם רייך־בעפוצטען ארטאנער קלויסטער, אָן די פראכטפאָלע, קוויקענדע צערעמאניעס, אָן די עלף זילבערנע לעמפעלאך און אָן די דריי אלטארען פון דעם בעסטען מאר־מאָר שטיין.

אין 1857 האט צווישען דעם פעראיין, וואס איז בעשטאנען פון קירכען־דיענער און דעם גלח משענאמעלע אויסגעבראכען א מלחמה. די קירכען־דיענער האבען געוואלט, אז דער קרייצען־צוג זאל ארויסגעהען פון זייער קירכע און דער גלח, וואס איז אויסגעהאלטען געוואָרען פון דער שטאדט, האט געוואלט — פון זיין קירכע. די מלחמה איז געווען אזוי שטארק, אז מיליטער איז ארויסגערופען געוואָרען, אום אויפצוהאלטען אָרדנונג. עס זיינען ניט געווען קיין צוויי מענשען אין שטאדט, וואס זאלען זיך ניט געזוען קריעגען. קריסטינע׳ס

הויז איז געווען דער מיטעל־פונקט. אננא האט געהאט דערפון שרעק־ליכען צער און האט טאג און נאכט געבעטען גאט, אז דער גלח זאל ארויס דער זיענגער. די מלחמה האט אנגעהאלטען אזוי לאנג ביז דער עפיסקאפ האט אריינגעשיקט א שטאפעט מיט דער ערקלערונג, אז דער פאראיין זיענט.

10.

א לאנגע צייט נאך האט די פאסירונג געדיענט אלס טהעמא פיר דיסקוסיאן און צאנקעריי. אזוי ווי אננא איז געווען אן עדות, צו וואס עס איז גערעדט און געטהאן געווארען ביי קריסטינען אין הויז און נאכהער, ווען דער קרייץ־צוג איז געשעהען, האט יעדער זי פערשאטען מיט פראגען און זי האט יעדען געענטפערט געדולדיג און דערצעהלט אלעס, וואס זי האט געזעהען און געהערט.

צו יענער צייט האט אננא פערבראכט איהר גאנצע טעג און נעכט אין גאט בעטען און אין פערברענגען מיט דער טשערעפאכע. עס זיינען געקומען די אפריל טעג און דאס חיה'לע האט ערוואכט פון זיין לאנגען שלאף. אננא האט גאר ניט געוואוסט וואס צו טהאן טשערעפאכע. זי האט זי נעגלעט, געלאסטשעט און ארויפגעלעגט אויפ'ן בעט און איהר נעגעבען עטליכע גרינע בלעטעלאך. ווען זי האט געעפענט דאס מויל און ארויסגעשטעלט דאס צינגעל, אום צו בעריהרען די בלעטעלאך, האט זיך אין אננא'ן ערוועקט אן אונגע־הייערע צערטליכקייט. אזוי האט זי פערבראכט די פריהלינג צייט. זאקיעלא, צו דערזעלבער צייט, איז ארומגעכאפט געווארען מיט די פלאמען פון ליעבע און ער האט אנגעהויבען צו צושטעהען צו איהר, אז עס זאל זיך נעהמען אן ענדע צו איהר פערשפרעכען. די חתונה איז בעשטימט געווארען אויף ערב יום־טוב לכבוד דעם נעבורטה פון יעזוסען.

דאן האט זיך די ליעבע וויעדער צובליהט, און בשעת אננא האט געגעהט, צוגרייטענדיג זיך צו דער חתונה, האט זאקיעלא איהר פאר־

געלייענט דעם נייעם טעסטאמענט. די טשערעפאכע פלעגט צוקרי־כען צו אננא'ס פיס און זיך געשפיעלט. איינמאל, וועז זאקיעלא איז געווען פערטיעפט אין לייענען פון דעם נייעם טעסטאמענט, האט ער פלוצלים דערפיהלט עפעס לעבען זיין פוס. ער האט אין שרעק א שליידער געטהאן מיט'ן פוס און אין נעכסטען אויגענבליק איז די טשערעפאכע געלעגען לעבען דער וואנט אן איבערגעקעהרטע מיט'ן בויך ארויף, א פערבלוטיגטע אין האט זיך געצאפעלט ווי פאר'ן טויט.

אבווהל זאקיעלא האט געהאט שרעקליכען צער פון זיין טהאט און האט זיך גאר ניט געקענט פערגעבען דאס פערברעכען, וואס ער איז בעגאנגען, האט אננא איהם מעהר צו זיך ניט צוגעלאזט און האט זיך ענטזאגט צו הערען מעהר זיין פאַרלייענען.

11.

אין דער צייט פון א גרויסער פערפלייצונג אין אקטאבער, 1858, איז זאקיעלא געשטאַרבען. דאס גאנצע פלאטין, וואו ער האט גע־וואוינט און די נעגעגד ארום איז געווען פערטרונקען. די שטראמען וואסער האבען מיט'ן וועג אבגעשוועמט די רויטליכע ראסט פון די אייזענס און עס האט אויסגעקוקט, ווי בלוט רינט איבער די גאסען. אויסגעריסענע מיט'ן ווארצעל בוימער, סלופעס, שטיקער דאך, טרעפ און נאך פיעלע אנדערע זאכען, האבען זיך געטראגען אין די שמו־ציגע, קאלאמוטנע און בלוט־רויטע גאסען. די הארריייסענדע סצענע איז געווען סטאדעס מיט בהומות, וועלכע דאס וואסער האט געטרא־גען, און זיי האבען זיך געשלאגען איינע אן די אנדערע און פער־טשעפעט זיך מיט די הערנער, און מיט אויסגעשטרעקטע קעפ, מיט רחמנות אויגען געקוקט דערשראקען אין אלע זייטען.

וועז דאס וואסער האט אנגעהויבען אבצופאלען, זיינען זיך די אייגוואוינער פון די ארומיגע דערפער צוזאמענגעפאהרען אין שטאדט אריין, אויף קלייגע שיפלאך. די פנים'ער פון די מענער, פרויען אין

קינדער האבען אויסגעדריקט פחד און ליידען. אלע האבען דער־
צעהלט פון דעם אונגליק, וואס האט זיי געטראפען. איינער עפעס
אן ארבייטער איז געקומען צו קריסטינען אין שטוב אריין דער־
צעהלען, אז זאקיעלא איז אומגעקומען אין דעם שרעקליכען פערפלי־
צונג אונגליק, און ער האט איבערגעגעבען דאס בילד, ווי אזוי דער
פערמער איז אומגעקומען. ער האט דערצעהלט, אז ניט וויט פון
קאפפוטשינען האבען עטליכע פרויען צוגעבונדען זייערע זויגענדע
קינדערלאך צום קאפ פון א בוים, אום זיי זאלען זיין גערעטעט פון
דער פערפלייצונג. דער ווינד האט אבער א שטורם געטהאן, דער
בוים איז אויסגעריסען געוואָרען מיט'ן וואָרצעל און די קינדערלאך
זיינען אוועקגעטראגען געוואָרען מיט'ן שטראָם. זאקיעלא איז דא־
מאלס געשטאנען אויפ'ן דאך צוזאמען מיט נאך מענשען, רופענדיג
צו הילף. נאר אט האט דער דאך זיך אנגעהויבען בעהאלטען אונטער
דעם וואסער. די קערפערס פון די בהמות און די שטיקער אבנע־
בראכענע בויטער האבען שוין אנגעהויבען אבצושטויסען די פער־
צוויפעלטע מענשען. אין יענעם מאמענט, וועו פארביי זיי האט זיך
דורכגעטראגען דער בוים מיט די קינדערלאך, איז דער שטראָם געווען
אזוי שטארק, אז אין איין אויגענבליק זיינען פערשוואונדען אי דער
דאך, אי די מענשען, וואס זיינען געשטאנען אויף איהם.

אנא האט אויסגעהערט די גאנצע געשיכטע אהן א טרער. אין
איהר טעמפען מארך האט די ערצעהלונג איבער דעם טויט, איבער
דעם בוים מיט די קינדערלאך, איבער די מענשען, וואס האבען זיך
צוזאמענגעקליבען אויפ'ן דאך, איבער די קערפערס פון די בהמות,
וואס האבען זיי ארונטערגעשטויסען אין וואסער אריין — ערווועקט
עטוואָס אבערגלויבישעס, עהנליך צו דעם, וואס זי האט דורכגעלעבט,
הערענדיג די ערצעהלונגען פון דעם אלטען טעסטאמענט. זי האט
זיך אויפגעהויבען און איז לאנגזאם אריינגענאנגען אין איהר צימער,
אום צוזאמענגענהמען זיך מיט די געראנגען; די זונן האט אויך בע־
לייכט דעם נעזימס פון'ם פענסטער; די טשערעפאכע איז געלאפען
אין א ווינקעלע. פון אונטער דעם דאך האט זיך צוגעטראגען דאס
טשיריקען פון די שוועלבעלאך.... די רוהיגקייט פון דעם ארומיגען
לעבען, וואס האט אויף דאס נייי נעהערשט, האט ביסלעכווייז, בים־
לעכווייז אנגעפילט איהר נשמה מיט אן אינערליכען פריעדען. פון

דער טיעפּעניש פון דעם מינוט־ליכען בערוהיגקייט האט אויף איהר פּלוצלים זיך אָנגערוקט אן אומעריגקייט; זי האט ארונטער געזונקען איהר קאָפּ אויף דער ברוסט און האט זיך אין נאָנצען איבערגעגעבען א טיעפּער און שווערער זאָרג.

דאן האבען שרעקליכע געוויסענסביסע געפּלאגט און געמאַרטערט איהר נשמה פּאר וואס זי האט געטראָגען א בעהאלטענע שנאה אויף זאקיעלא'ן; און עראינערונגען—איינע נאָך די אַנדערע, האבען אויף דאס ניי אָנגעשוואומען אויף איהרע געדאַנקען: יעצט, מעהר ווי אלע מאל, האט זי בעטראכט די גוטע מעלות, וואס איהר אומגעקומענער פרייַנד האט פּערמאָגט; און די כוואליע פון צער האט זיך אלץ העכער און העכער אויפגעהויבען אין איהר נשמה. זי האט אויפגעשפּרונגען פון'ם פּלאַטץ, צוגעלאָפּען צום בעט, זיך אוועקגעוואַרפען מיט'ן פּנים אראָפּ און איהר כליפּען און יאָמערען האבען זיך אויסגעמישט מיט דעם פּיסטשען פון די פויגעלאָך.

נאכדעם ווי זי האט זיך נאָנץ געשמאָק אויסגעווויינט, איז איהר געוואָרען אביסעל גרינגער אויפ'ן הארצען און זי האט זיך געטראכט, אז מען מוז זיך אונטערגעבען דעם ווילען פון גאָט. וואס עס זאל ניט פּאסירען, מוז מען זאגען: „דאַנקען גאָט, וואס ניט ערגער." און טראכטענדיג אזוי, איז איהר אין נאָנצען גרינג געוואָרען אויפ'ן הארצען און זייט דאמאָלס איז זי נעקומען צום בעשלוס, אז עס איז דאָ א מאכט — גאָט'ס מאכט, וואס איז שטארקער פון אלעס אין דער וועלט, און אז די מאכט איז אימער א גערעכטע און געבענטשט זאל זי זיין אויף דור דורות!

12.

און אזוי האט זיך פּאר לוקא'ס טאַכטער נעעסענט דער אמת'ר וועג אין גן־עדן אריין. זי האט פון גאָר ניט געוואוסט אויסער פון קירכע, און עס איז ניט געווען קיין צערעמאָניע, קיין פּראָצעסיע, וואו זי זאל ניט געווען זיין אוי אויף נעחמען אנטהיל, זינגענדיג די תפילה: „דו, מיין גאָט."

צו ראָזשדעסטוואָ האט זיך אַנגא'ן פערגלוסט צו מאכען א שפּא־ציער איבער דעם וועג, וואו זי איז אמאָל געגאַנגען מיט זאקיעלא'ן, צו זוכען מאָך. זי האט מיטגענומען דעם פּאָנאָמאר'ס מיידעלע און האט זיך אוועקגעלאָזט איבער דעם סאלאריסער וועג. אויפ'ן בארג, צווישען די אויבירטה בוימער, האט זיך בעוויעזען אלבאראָזע'ס פערמע. קיין איין פּיפּס האט ניט אונטערבראָכען די שטילקייט פון דער נאטור. אַנגא האט בעמערקט מאָך. זי האט זיך אָנגעבויגען און אויסגעשניטען מיט א מעסער שטיקער ערד. דאס גראָז איז גע־וען אזוי קאַלט, אז אַנגא'ס הענט זיינען פערבלויעט געוואָרען. פון צייט צו צייט, וען זי האט דערזעהען א בעזונדער גרינעם קנויל, האט זי פרעהליך אויסגעשריען. וען דער קאָרב איז געווען פול, האט זיך אַנגא מיט דעם מיידעלע אוועקגעזעטצט אויף אן אָנגעשאָטענעם פלאַטץ לעבען דעם ריוו. איהרע בליקען האבען אָנגעהויבען לאַנג־זאם זיך גליטשען איבער דער סטעזשקע צווישען אויבירטה בוימער און זיך אבגעשטעלט אויף די ווייסע וועגט פון דער פערמע, וועלכע האט יעצט אויסגעקוקט ווי א מאַנאַסטיר. אַנגא האט ארונטערגע־לאָזט דעם קאָפּ און זיך פערטראכט. פלוצלים האט זי זיך געוועגדעט צו דער בעגליטערין און זי געפרעגט צו זי האט וען ניט איז געזעהען ווי מען קוועטשט אויס בוימעל פון מאסלינעס, און האט אָנגעהויבען בעשרייבען די פּרעס און יערער זאך ביז צום קלענסטען קליניגקייט און אלעס ערקלערט מיט אלע אינצעלהייטען. פערטיעפענדיג זיך אין דער בעשרייבונג און ערקלערונג, האט זי אין איהר נשמה איבער־געקליבען אלע עראינערונגען, וועלכע זיינען געקומען איינע נאָך דער אנדערער, און יערע בעזונדער האט ביי איהר ארויסגערופען א ציטער.

אין אפריל, 1858, באלד נאָך פּסה, איז זי קראנק געוואָרען. א לונגען־ענטצינדונג האט זי א גאנצען מאָנאט צייט געהאלטען צונג־קאווען צום בעט. קריסטינא איז יעדען אין דער פריה און אבענד אריינגענאנגען געוואָהר ווערען, וואס די קראנקע מאכט. עפּעס אן אלטע פרוי, וואס האט געהאט א נאָמען אלס ווייסערין, האט זי פער־זאָרגט מיט רפואות. די טשערעפּאכע האט שרעקליך געליטען דורך אַנגא'ס קראַנקהייט, ווייל קיינער האט זיך אויף איהר נישט אומגע־קוקט. וען אַנגא האט נעזעהען ווי אזוי איהר ליעבלינג, די אָרעמע

טשערעפאכע לייד־עט, האט זי עפעס געפיהלט אביסעל לייכטער, פונקט ווי איינער א לייד־ענדער פיהלט, ווען זיינער א ליעבער נאהענטער לייד־עט אויף מיט איהם. איינמאל זיינען דורך'ן פענסטער אריינגעפלויגען צוויי שוועלבעלאך. זיי האבען זיך אננעהויבען קלאפען אין דער וואנט און צוריק ארויסגעפלויגען.

ווען אננא איז צום ערשטען מאל נאך איהר קראנקהייט געגאנגען אין קירכע, איז געווען דער „גייסטער טאג." זי איז אריינגעגאנגען אין קירכע אריין און מיט זשעדניגקייט אננעהויבען אייניגע־טהעמען אין זיך דעם ריח פון דעם וויירעך. נאכהער איז זי געגאנגען אויף די שפיטץ פינגער, אום צו געפינען דאס ווינקעלע, ווו זי האט ליעב געהאט צו שטעהען אויף די קניען און בעטען גאט. ווען זי איז אהין צוגעקומען, האט זי געפיהלט, אז איהר הארץ איז איבער־פיללט מיט א געהיימניספאלער פרייד און זי האט זיך מיט גרויס הנאה ארונטערגעלאזט אויף די קניען אין געשאפען א תפילה צו גאט. אן עולם איז זיך צוזאמענגעקומען. אין מיטען די תפלות, בענליי־טעט מיט'ן קאהר און ארגאן, זיינען ארויסגעגאנגען צוויי קלויסטער שמשים מיט צוויי גרויסע שיסלען פול מיט בלומען און זיי צושפרייט איבער די קעפ פון די גאט־בעטערס. אננא איז לאנג, לאנג געשטאנען אויף די קניען און געבעטען און געדאנקט גאט פאר דער רפואה, וואס ער האט איהר צוגעשיקט. ווען א פאאר בלומען זיינען ארויסגעפאלען אויף איהר קאפ, האט זי א ציטער געטהאן און קיינמאל אין איהר לעבען האט זי ניט אזא ציטער געטהאן, קיינמאל אין איהר לעבען האט זי ניט אזא פערגניגען, אזא ענטציקונג פון א בעריהרונג ווי פון די בלומען.

זייט דאמאלס איז דער „גייסטער טאג" געווארען ביי אננא'ן דער ליעבסטער יום־טוב, און יעדער יאהר האט ער נאך זיך איבער־גענאזט עטוואס אויסגעצייכענטעס.

אין 1860 זיינען אין שטאדט פאלקס־אונרוהען. ביי נאכט האבען זיך אונאויפהערליך געהערט די קולות פון די מילי־טערישע הארנס, די וועכטער'ס טרעוואגע סיגנאלען, דאס שיסען פון ביקסען. אננא האט זיך ניט געשראקען פאר קיין זאך. זי האט אויך ניט נעשענקט די מינדעסטע אויפמערקזאמקייט אויף די מעשים, וואס די פינף קאנדידאטען אויף קריסטינא׳ס האנד און הארץ האבען אי־

בערגעארבייט דאָרט אין הויז. זי האט זיך געטהאָן איהר ארבייט און ערפילט איהרע פליכטען אלס דיענסט מיט דער פינקטליכקייט פון אן אויטאָמאט.

אין סעפטעמבער איז די פעסקאָרער פעסטונג איבערגעלאָזט געוואָרען. די פיינדליכע סאָלדאטען זיינען זיך צולאָפען, אוועקווארפענדיג דאס געווער און דעם פראָוויאַנט אין טייך אריין. די אייכוואוינער פון דער שטאדט זיינען ארומגענאנגען מסענוויז, און מיט גרויס פרייד בעגריסט די פרייהייט.

אין 1865 האט קריסטינא ענדליך חתונה געהאט מיט פילענא ד'אמאליא, דעם פליכעוואטען קאנדידאט. די חתונה איז געווען א גרויסארטיגע און אלס קעכערס האט מען איינגעלאדען וויטאריאן און מאנסוטאן, צוויי מאנאכען.

מאנסוט איז געווען פון דעם פלאטץ, וואו אננא איז געבאָרען געוואָרען. ער האט זעהר גוט געקענט איהר מוטער און איז געווען דער ערשטער, וואס האט זי ארויסגעטראָגען פון'ם קלויסטער, וועו דער אונגליק מיט'ן פייער האט פאסירט. אננא איז עפעס ווי צוגעבונדען געוואָרען צו איהם. זי האט איהם אויסגעפרענט פערשיערענע זאכען, אויף וועלכע ער האט איהר מיט כבוד געענטפערט. ער האט איהר דערצעהלט מעשות פון דעם ארטאנער קלויסטער און אין איהר האט זיך ערוועקט א חשק צו געהען אהין, אין יענעם גרויסען, שענעם קלויסטער, וואו זי איז געווען אין איהר פריהעסטער יוגענד. „איך וועל געהען אהין!" האט זי ביי זיך בעשלאָסען, „איך וועל געהען מיט'ן ברודער מאנסוט."

13.

אין די ערשטע טעג פון מאי האט אננא מיט דער ערלויבנים פון קריסטינען זיך צוזאמענגעקליבען אין וועג אריין. דער געדאנק וועגען דער טשערעפאכע האט זי שטארק בעאונרוהיגט. זי האט זיך ניט געקענט בעשליסען צו נעהמען זי מיט זיך, אדער צו לאָזען זי.

ענדליך האט זי אבגעמאכט איהר גראנק זי מיטנעהמען און האט זי אריינגעלעגט אין א קליין קוישעלע.

מיט׳ן טאג גליך האבען אננא און דער ברודער מאנסועט זיך ארויסגעלאזט אין וועג אריין. אין אנפאנג איז אננא געגאנגען זעהר שנעל. די אונגעדולד שוין צוקומען צום פלאטץ, וואוהין איהר הארץ גלוסט, האט זי געטראגען. איהרע האאר, וועלכע זיינען שוין געווען גרוי, האבען זיך ארויסגערוקט פון אונטער דעם קאפ־טיכעל און זיך צושויבערט אין אלע זייטען. דער מאנאך האט קוים כח געהאט נאכ־צופאלגען זיין בעגלייטערין. צוקומענדיג צו א סאסנאוון וועלדעל, האבען זיי געמאכט דעם ערשטען אברוה.

עס איז געווען א מציוות מארגען. דאס וועלדיל האט שטיל גערוישט, פונאנדערשפרייטענדיג אין דער לופט, צווישען דעם הימעל לאזור און ים, א סמאלע נעריף.

אננא האט זיך אוועקגעזעטצט אויפ׳ן גראז און פארגעלעגט דעם מאנאך ברויט און אייניגע זיסע זאכען. נאך׳ן עסען האבען זיי זיך צורעדט וועגען דעם פארשטעהענדען גרויסען יום־טוב. די טשערע־פאכע האט בשעת מעשה פערזוכט אונטערצוהויבען דאס דעקעל פון דעם קוישעלע מיט די פארערשטע לאפקעלאך. אננא האט איהר גע־האלפען און אין דעם נעכסטען מאמענט איז שוין דאס חיה׳לע ארומ־געקראכען איבער׳ן גראז.

דער מאנאך, קוקענדיג אויף דער סצענע, האט זיך צולאזט מיט לויב און געזאנג אויף דער השגחה. ווי גרויס דער אייביגער גאט איז! ער פערזארגט דאס קלענסטע בעשעפענים מיט אלעם נויטהי־געם. „עפעס א קליינער וואונדער?" האט ער ג׳טענה׳ט, „די טשע־רעפאכע איז פערזארגט מיט אן אייגענער היים און שלאפט אב א ווינטער צייט" — אננא פון איהר זייט האט דערצעהלט, אז די טשע־רעפאכע איז א גוטע, א קלוגע און האט זעהר אננענעהמע מאניערן. „פון וואס טראכטט זי?" האט זי נאכהער געפרעגט און צוגעגעבען: „פון וואס טראכטען אין אלגעמיינעם בהמות און חיות?"

דער ברודער האט ניט געענטפערט. ביידע האבען געשוויגען.

איבער דער קארע פון א בלום האבען זיך ארונטערגלאזט נאנ־צע רייהען מוראשקעס און יעדע האט זיך געטראגען פראויאנט.

אננא האט עס בעטראכט מיט גרויס ענטציקונג, און האט זיך פער־טיעפט אין געדאנקען.

ארום איינס אזייגער נאכמיטאג זיינען זיי אננעקומען קיין ארטאן. אננא האט אננעקלאפט אין טהויער פון מאנאסטיר און האט ערקלערט, אז זי וויל זעהען די אויפזעהערין. מען האט זי אריינגעלאזט אויפ'ן הויף. נאכהער איז זי געגאנגען צווישען די וועגט, ביז זי איז צוגעקומען צו א גראטע. וועז די אויפזעהערין, ווערא־ניקא, א הויכע און שטארנגע פרוי, האט זיך בעוויעזען אין דער גרא־טע, איז אננא ווי דערשראקען געוואָרען. אין אייניג מינוטען ארום האט אננא איהר איבערגעגעבען א גרוס פון איהר בעל הבית'טע, קריסטינא, און איהר דערלאנגט די סלויען מיט איינגעמאכטס, און האט געווארט. ווערָאניקא האט אלעס צוגענומען, געדאנקט און איהר געשענקט א בילדעל פון דער הייליגער מרים. נאכהער האט זי איהר אויסגעשטרעקט די האנד פאר א קוש צו טהאָן, און איז אוועקגע־גאנגען.

אננא איז א ציטערענדע אוועקגעגאנגען פון דער גראטע. וועז זי איז געגאנגען איבער'ן קאָרידאָר, האט זי דערהערט א געזאנג און איהר הארץ איז געוואָרען פול מיט פרייד.

נאכהער האט זי זיך אוועקגעלאָזט מיט דעם מזרח וועג, אויפ־צוזוכען איהרע קרובים.

ביי דער טהיר פון אן אלטען הויז איז געשטאנען עפעס אן אונ־בעקאנטע פרוי אננעשפאָרט אָן אָדווירעס. אננא איז שהמעוודיג צוגענאנגען און געפרעגט ביי איהר, צו ווייסט זי ניט עטוואס פון פראנטשעסקָא נאבילע'ס משפחה.

„וואס איז עפעס? אין וואס האנדעלט זיך? וואס דארפט איהר?" האט זי די פרוי געפרעגט מיט א גראָבער שטימע, און האט זי אבנעמאסטען מיט איהר שטארנגען קוק פון קאָפ ביז פיס. וועז אננא האט איהר ערקלערט וועז זי איז, האט זי די פרוי אריינגעבע־טען אין שטוב אריין.

עס האט זיך ארויסגעזייגט, אז איהר גאנצע משפחה איז אָדער אויסגעשטאָרבען אָדער ארויסגעפאָהרען פון ארטאן. אין הויז איז געבליעבען בלויז א צוברָאכענער זקן, דער פעטער מינגא, וועלכער האט צום צווייטען מאל התונה געהאט מיט ספלענדארע'ס טאכטער.

זיי האבען געלעבט אין אָרימקייט. דער אלטער האט אין אָנפאנג ניט דערקענט אננא׳ן. ער איז געוועסען אין א גרויסער ארמשטוהל און א יעדער אבר האט ביי איהם געציטערט און זיך געטרייסעלט. ער האט אָנגעשטעלט זיינע ענטצונדענע אויגען אויף אננא׳ן און ער האט זי ענדליך דערקענט.

וועז אננא האט אָנגעהויבען דערצעהלען וועגען איהר לעבען, האט זיך ספּלענדארע׳ס טאָכטער אָנגעשטויסען, אז זי מוז האבען געלד, און האט אָבגעמאכט איהר געדאנק, אז עס וועט ניט זיין שלעכט צו בענוטצען זיך דערמיט. אזוי שנעל ווי אננא האט געענדיגט איהר דערצעהלען, האט זי די בית׳טע איינגעלאדען איבערצונעכטיגען ביי איהר. זי האט צוגענומען איהר קאָרזינע מיט די קלייידער און זי בעהאלטען, און פערשפּראָכען אכטונג צו געבען אויף דער משערע־ פּאכע. נאכהער האט זי זיך בעקלאָגט אויף איהר אל עז און דער־ צעהלט, אז זיי לעבען אין א שרעקליכער אָרימקייט און דערביי זיך ביטער צוואווינט. אננא האט אלעס אויסגעהערט מיט בעדויערן און איז אוועקגענאנגען אין קלויסטער אריין א הונגעריגע און א מיעדע.

14.

אין פערלויף פון די פינף טעג יום־טוב, איז אננא כמעט ניט ארויסגענאנגען פון׳ם קלויסטער. נאנץ פריה איז זי געקומען אהין און איז אוועקגענאנגען, וועז מען האט צוגעמאכט דעם קלויסטער. מיט טיעפען גלויבען האט זי אין זיך איינגעאטהעמט די רוינע לופט, וועלכע האט זי אָנגעפילט מיט אן אנגענעהמען ציטער; איהר נשמה איז געווען אין נאנצען פול מיט גליק. די תפלות, דער קניהען פון דעם נאנצען עולם, די צערעמאָניעס — דאס אלעס האט זי ווי פאל־ קאָם פערטומלט. דער רויך פון דעם ווירעך האט פערשטעלט פון איהר די ערד.

צו דערזעלבער צייט האט ראָזאריע, ספּלענדארע׳ס טאָכטער, געמאכט פון יעדער זאך א נוטצען. פלאָגענדיג אננא׳ן מיט קלאגעס

אויף איהר אָרעם, ביטער לעבען ביי דעם האלב־פּאראליזירטען אלטען. דאס איז געווען א שלעכטע פרוי, וועלכע איז געווען פעהיג אויף יעדען סאָרט אינטריגע און וועלכע האט ליעב געהאט צו שיכור'ן. דאס גאנצע געזיכט איהרעם איז געווען בעדעקט מיט רויטע פלעקען און לישאיעס; איהרע האאר זיינען געווען גרוי; דער בויך אונגעהייער גרויס. אויסער דורך דער חתונה איז זי צוגעבונדען געוואָרען צום אלטען דורך א זינדיגען לעבען: זי האט צוואמען מיט איהם אין א קורצער צייט אויסגעבראכט איהרע שמוטציגע פערדיענסטען אויף פערשיעדענע שאַרפע געטרענקע. וועז זיי זיינען נאכהער געוואָרען אָרעם, האבען זיי מיט טויטע קללות פערשאָלטען דאס אָרעמקייט, ברענענדיג מיט א גיהנום־פייער צום ווינן און בראנפען. אננא האט בעקומען גרויס רחמנות און האט אוועקגעשענקט רָאזאריע'ן דאס נאנצע געלד, וואס זי האט פערמאָגט, און וועלכעס זי האט געהאט בדעה צו צוטהיילען אין נדבות; אלע קליידער, וועלכע זיינען געווען פאר איהר איבריג. זי האט אפילו ארונטערגענומען די גאָלדענע אויערינגלאָך, די פינגערלאָך און די קרעלען און זיי אוועקגענעבען, און זיך פערשפּראָכען אויף ווייטער איהר מיטצוהעלפען. נאכהער איז זי צוריק געגאנגען קיין פּעסקארא אין דער בעגלייטונג פון דעם ברודער מאָנסוטא, טראָגענדיג די טשערעפּאכע אין קאָרזינע.

אויפ'ן וועג, וועז די הייזער פון ארטאן זיינען פערשוואנדען, האט אננא אָנגעהויבען שרעקליך צו בענקען. ווייטער, אויף אנדערע וועגען זיינען אויך נעגאנגען פּילִיגרימען. זייער אומעדיגער און מאָנאָטאָנער זינגען האט אָבגעקלונגען אין דער לופט.

„זיי געהען קיין קוקולא," האט איהר דער ברודער מאָנסוטא געזאגט, אָנצייגענדיג מיט דער האנד אין דער ווייטען, און זיי האבען אָנגעהויבען צו רעדען צווישען זיך איבער פערשיעדענע רעליגיעזע אנגעלעגענהייטען. מאָנסוטא האט איהר דערצעהלט די רעליגיעזע כינהגים פון יעדען שטעדטעל און אננא האט זיך צוגעהערט מיט דער שפּאנעדסטער אויפמערקזאמקייט. אזוי האבען זיי צווישען זיך געדעדט ביז זיי זיינען צוגעקומען צום טייך אלפּטא, וועלכער האט זיך געשלענגעלט איבער שהנע בריטע פעלדער, בערעקטע מיט פריהלינג גראז.

אננא האט אויסגעטהאן די שיך, כדי אריעבער צו שפּאנען דעם

טייך און זי האט געפיהלט, אז איהר נשמה איז יעצט פול מיט א ליעבע צו די בויטער, צום גראָן, צו די בהמות און חיות און צו אלעם, וואס די קאטוילישע קירכע האט געהייליגט.

אין עטליכע חדשים ארום נאָך איהר צוריק קעהרען זיך קיין פּעסקארא, האט זיך פערשפּרייט א כאָלערא־עפּידעמיע, וועלכע האט געטויטעט אן אונגעהייערע צאָהל. צווישען די קרבנות איז אויך געווען דער מאָנסועטא. דאס איז געווען א שרעקליכער קלאפ פאר אננא'ן און זי האט ביטער געווויינט. נאָך א יאָהרצייט, האט אננא בעשלאָסען איין מאָל פאר אלע מאָל צוריקצוקעהרען זיך אין איהר געבורטה'ס פלאטץ. זי האט גענומען איהר טשערעפּאכע, איהרע קלייִדער, דאס ביסל גאלד, וואס זי האט געהאט אָבגעשפּארט, און מיט א געוויין געקושט קריסטינא'ס האנד אויף א „זיי געזונד." דאס מאָל איז זי געפאָהרען אין א וואָגען צוזאמען מיט צוויי מאָנאכען, וועלכע זיינען ארומגעפאָהרען זאמלען נדבות.

אין ארטאו האט זי זיך וויעדער בעזעטצט אין הויז פון איהר פּאראָליזירטען פעטער. געשלאָפען איז זי אויף שטרוי און איהר שפּייז איז געווען ברויט און גרינוואַרנס. די נאָנצע טעג האט זי פערבראכט אין קלויסטער איבער תפלות און תפלות.

צו די אלע צרות אוז לייִדען, וואס זי האט געהאט אויסצושטעהען אין דער היים, איז קיין שיעור ניט געווען, אבער זי האט אלעם אי־בערגעטראָגען און געשוויעגען. קיינמאל קיין וואָרט ניט געזאגט. ראָזאריע האט ביסלעכווייז ארויסגעשלעפט דאס גאנצע גאלד, וואס זי האט פערמעגט, און דאן איז אויסגעקומען דער פרומער, אונגליק־ליכער אננא'ן צו הונגערען. די בעל הבית'טע האט איהר אָבגעהויבען אָבצוטהאָן געברענטע לייד, זי געזידלט און געשאָלטען, און געפיי־ניגט די טשערעפּאכע.

15.

אננא האט שוין מעהר ניט געקענט איבערטראָגען די צרות און לייִדען און זי האט פערלאָזט דאס גיהנום־הויז. א דערשלאָגענע, אן

ערביטערטע איז זי אוועקגענאנגען צו דער הויפט מאנאשקע, ווערא־ניקא, וועלכע האט געהאט א שם פון זעהר א גוטע, און מיט טרערען זיך געבעטען ביי איהר, אז מען זאל זי אריינגעהטען אין מאנאסטיר אריין, וואו זי וועט מיט איהר הארץ און נשמה דיענען אלעס, וואס מען וועט איהר נאר בעפעהלען.

ווערָאניקא האט קיין סך ניט געטראכט און אריינגענומען אננא'ן ניט אלס מאנאשקע, זאנדערן אלס א צוהערערין, און ווי גליקליך אננא איז דאס געווען, ווען זי האט אנגעטהאן די שווארצע קלייד־ער מיט דעם ווייסען טשיפעק אויפ'ן קאפ. זי איז געווען שטיל, געהארזאם און זיך צוגעקוקט, וואס די עלטערע האבען געטהאן און דאן געטהאן דאס זעלבע.

אין 1873 איז איהר דער לשון געווארען אביסעל געלענגערט. זי האט ניט געקענט ארויסרעדען קיין גאנצע ווערטער. אין א קורצער צייט נאך דעם איז זי נעווארען שטום.

מיט גרויס רחמנות און בערויערונג האבען אלע געקוקט אויף איהר און אין דער אונגליקליכער האט דאס הארץ געווויינט..... ווען אלע האבען געזונגען די תפלות, האט אננא געקוקט און געמאכט בלויז מיט די ליפען. און נעווארט האט זיך איהר גראדע איבערשרייען אלע. זי האט געווארט, אז איהר תפלה זאל שוועבען איבער אלעמען'ס תפלות. אבער בלויז אבגעריסענע געשרייען האבען זיך געהערט און ניט מעהר.

אויף איינמאל, וען אלע „שוועסטער" זיינען געשטאנען אין א ראד און געזונגען, האט אננא, פלוצלים, איבערפיללט מיט בעגייסטע־רונג, אנגעהויבען מיטצוזאנגען. צוערשט מיט האלבע ווערטער, נאכ־הער אלץ שארפער, אלץ קלארער און דייטליכער, ביז זי האט געזונ־גען מיט א ריינעם לשון און שטארקער שטימע. אלע זיינען געבליי־בען ווי פערשטיינערט אויף זייערע פלעטצער, אבער זיי האבען זיך עס נאכהער ערקלערט, אז דאס איז א גאט'ס זאך. דעם זעלבען טאג איז די גליקליכע אננא וויעדער אונגליקליך געווארען. איהר לשון האט זיך איהר וויעדער אבגענומען.

אזוי איז אוועק א צייט פון קארגע דריי יאהר. אט האט זי גע־רעדט און אט איז זי וויעדער שטום געווארען. צוזאמען דערמיט איז איהר פון צייט צו צייט געקריפעלט געווארען אלץ אן אנדער אבר. די

צייהן זיינען איהר ארויסגעפאלען, די האאר אויסגעקראָכען, די אויגען — געוואָרען צוויי גריבער. אזוי ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, ביז עס איז פון איהר געוואָרען א שרעקליך פערזעהענישׂ. אלע האבען אויף איהר געקוקט מיט עקעל דורכגעוועבט מיט א רחמנות. אום זומער, 1881, איז זי מיט אמאל געוואָרען נאָך האַרבאַטע, און זייט דאן האט זי שטופענווייז אָנגעהויבען אָבשטאַרבען.

און אין א פריהמאָרגען, אונטער אן אויבירטה בוים, איז די „הייליגע," אונגליקליכע אננא אויסגעגאנגען אויף די הענד פון צוויי „שוועסטער." דאס מויל איז איהר געווען פערקרומט און פול מיט א ווייסער שוים. דער קאָפּ פערדרעהט אויף אן אקסעל, און אין גאנצען איז זי געווען שווארצליך־בלוי.

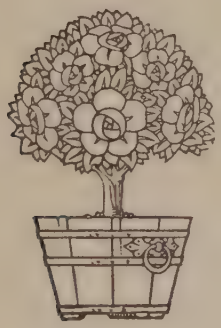

אלע כתבים פון מענדעלע מוכר ספרים

(ש. י. אבראמאוויץ).

אלטע מעשה אדער א נאכט אין צרות, א בילד פון אידישען לעבען אין דער ליטא,

ווינש פינגערל, א מתנה פיר די ליעבע אידישע קינדער

די טאסקע, אדער די שטאדט בעלי טובות, א מיסטערהאפטע קריטיק איבער דעם אידישען צושטאנד אין רוסלאנד, אין דער צייט ווען אידען האבען זיך אהן א טאסקע ניט גענט בעגעהן,

יודעל, א ספור המעשה אין שירים, אין דיעזע ווערק איז אבראמאוויץ דורכגעגאנגען די גאנצע אידישע געשיכטע פון אנפאנג ביז היינטיגען טאג,

ישראליק דער משוגענער, א מיסטערהאפטע קריטיק איבער די לעצטע פאנראמען אויף אידען אין רוסלאנד,

לעצטע שריפטען א זאמלונג פון זיינע לעצטע שריפטען.

פישקע דער קרומער, א מעשה פון אידישע אריסע לייט,

דער פריזיוו, א דראמא אין 5 אקטען,

די קליאטשע אדער צער בעלי החיים, דאס איז די בעסטע מיסטערווערק וואס איז ארויס פון אבראמאוויץ'עס פערער און האט געמאכט א שטורם צווישען דעם לעזע-פובליקום אין דער וועלט. „די קליאטשע" איז אויך איבערזעצט געווארען אין אלע וועלט שפראכען און ווערט גערעכט פיר א ליטעראריישען אוצר אין דער וועלט-ליטעראטור,

דאס קליין מענשעלע, א מייסטערהאפטע ווערק, וועלכע איז פולל מיט וויטץ, הומאר און שארפזינן און דערביי איז עס א גוואלדיגע קריטיק איבער די אידישע שטאדט־בעל־טובות, רעדעל־פיהרער און סתם בעלי־צדקות און גוטע אידען פון רוסלאנד,

א רייזע־בעשרייבונג פון בנימין דעם דריטען, ווי ער איז אויף זיינע נסיעות פערגאנגען גאנץ ווייט, אז אונטער די הרי חושך, און האט זיך געגוג אנגעזוהען און אנגעהערט חרושים, שעהנע זאכען, וועלכע זיינען זעהר אינטערעסאנט צו לעזען,

שלמה ר' חיים'ס, א שילדערונג פון דעם אידישען לעבען אין דער ליטא, וועלכע איז זעהר אינטערעסאנט, שפאנענד און בעלעהרענד, און ווערט גערעכענט פיר איינע פון די בעסטע ווערק וואס מענדעלע מוכר ספרים האט אין דער לעצטער צייט ארויסגעגעבען,

7100

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued

FEB - 8

בעל
(דערצ)
=דיאנד

דיאנונציא, געבריעלא
דערצעהלונגען

7100

FEB - 8 1937

22435

7100